

Adrian COSTACHE
Florin IONIȚĂ
M.N. LASCĂR
Adrian SĂVOIU

Limba și literatura română

Manual pentru casa a IX-a

Alcătuirea manualului de limba și literatura română pentru clasa a IX-a s-a realizat în funcție de câteva criterii, asupra cărora programa insistă cu deosebire: **accesibilitate**, **atractivitate** și **valoare**. Deși majoritatea textelor literare selectate aparțin autorilor canonici, din dorința de a îndeplini și un al patrulea criteriu, **varietatea**, s-a apelat și la textele altor autori, cu ajutorul cărora, am considerat, se pot exersa în mod adecvat anumite competențe.

Manualul este structurat în cinci module (unități): *Joc și joacă, Familia, Scene din viața de ieri și de azi, Aventură, călătorie și Personalități, exemple, modele*. El propune studiul integrat al limbii, al comunicării și al textului literar. În consecință, în cele mai multe cazuri, au fost preferate ca suport pentru aplicațiile din domeniul *Limbă și comunicare* textele selectate pentru domeniul *Literatură*.

Fiecare capitol este realizat conform unui algoritm care presupune următoarele etape: **Înainte de text**, unde se urmărește o anticipare și o apropiere de atmosfera și de particularitățile creației care urmează a fi receptată; **Textul**, reprodus în totalitate sau, în cazul celor prea ample, fragmentar; **Puncte de reper** (pe banda laterală), care oferă un număr de sugestii pentru înțelegere și interpretare; **Explorarea textului**, în care se formulează cerințe diverse, vizând competențe de receptare și de producere a mesajelor în diferite situații de comunicare, sesizarea unor valențe stilistice, capacitatea de analiză, gândirea critică etc.; **Evaluare curentă. Aplicații**, în care se propun diverse aplicații ce pot fi efectuate atât în clasă cât și acasă; **Dincolo de text**, unde se fac conexiuni diverse cu alte opere literare ale autorului sau ale altor autori. Pentru a nu încălca prea mult manualul, studiul textelor auxiliare de la fiecare modul a fost conceput după un algoritm simplificat, de la caz la caz. În finalul fiecărui modul, sunt oferite câteva **Sugestii pentru lectură suplimentară** – recomandări ale unor scrieri din literatura română și universală înrudite tematic cu textul studiat.

Fiecare capitol este însoțit de note biobibliografice, în care sunt cuprinse date esențiale privind viața și opera autorului. Pe banda laterală la **Dicționar literar** sunt inserate explicații ale unor concepte/noțiuni necesare în analiza tematică, structurală și stilistică a textelor. **Dicționarul cultural** conține informații despre personalitățile, noțiunile, citatele amintite în cuprinsul capitolului respectiv. **Indicele** de la sfârșitul manualului menționează pagina unde poate fi găsit fiecare dintre conceptele/noțiunile utilizate.

Autorii

Modulul 1

JOC ȘI JOACĂ

Motto:

Jocul este mai vechi decât cultura.
(Johan Huizinga)

FICȚIUNEA LITERARĂ

Tablouri biblice (Versuri de Abecedar) de Tudor Arghezi

Adam și Eva

Porunca

Pedeapsa

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Derivarea cu prefixe și sufixe. Prefixoide și sufixoide

Schimbarea categoriei gramaticale

Relații semantice: sinonimia,
antonimia, omonimia, polisemia

FICȚIUNE ȘI REALITATE

Homo ludens de Johan Huizinga

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Textul argumentativ

TEXTE AUXILIARE

Cum să dai în mintea copiilor de Florin Iaru

Harry Potter și Piatra Filozofală de J. K. Rowling

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

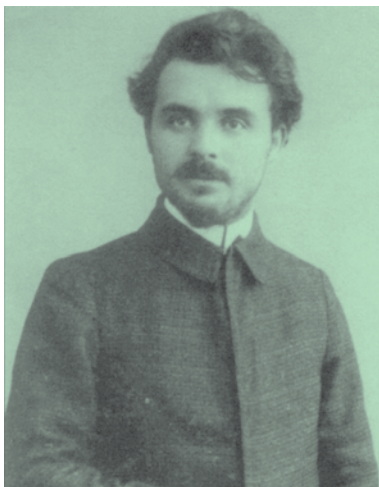
Erori semantice: confuzia paronimică, pleonasmul, tautologia

LITERATURĂ ȘI ALTE ARTE

Literatură și cinematografie

>>> *Ficțiunea literară*

Tudor Arghezi (1880-1967), poet, prozator și publicist. Se naște la București, pe numele său adevărat Ion N. Teodorescu.

Debutază cu versuri în revista **Liga ortodoxă** (1896) a poetului Alexandru Macedonski. În anul 1927, îi apare volumul de poezii **Cuvinte potrivite**, care constituie unul dintre cele mai importante momente pentru poezia românească din perioada interbelică.

În 1928, scoate revista **Bilete de papagal**, insolită prin formatul de buzunar. În 1931, publică un alt volum de referință pentru lirica românească – **Flori de mucigai**, o radiografie a periferiei societății românești.

Volumele ulterioare, fie de poezie (**Cărticica de seară, Ce-ai cu mine, vântule?, Hore**), fie de proză (**Ochii Maicii Domnului, Cimitirul Buna-Vestire, Lina**), nu fac decât să confirme talentul unui mare scriitor.

După al Doilea Război Mondial, poeziile și articolele sale devin punctul de pornire al unor atacuri împotriva sa de pe pozițiile noii ideologii comuniste. Scriitorul este pus sub interdicția de a mai publica vreme de câțiva ani.

Înainte de text

1. Alege cinci cuvinte pe care le consideri a fi în strânsă legătură cu universul copilăriei. Argumentează selectarea fiecărui termen.
2. Care a fost jocul tău preferat în anii copilăriei? Motivează preferința pentru el.
3. Jocul este legat de o anumită vârstă? Exprimă-ți punctul de vedere.

TABLOURI BIBLICE

(Versuri de Abecedar)

de Tudor Arghezi

Adam și Eva

*Urându-i-se singur în stihii,
A vrut și Dumnezeu să aibă-n cer copii
Și s-a gândit din ce să-i facă,
Din borangic, argint sau promoroacă,
Frumoși, cînștiți, nevinovați.
Se puse-așezămîntul dintre frați.*

*Dar i-a ieșit cam somnoros și cam
Trîndav și nărăvaș strămoșul meu Adam;
Că l-a făcut, cum am aflat,
Cu praf și nițeluș scuipat;
Ca să încerce dacă un altoi
De stea putea să prindă pe noroi,
Că, de urât, scuipînd în patru zări, stingher,
Făcuse și luminile din cer.*

*Dar iată că l-a nimerit,
Din pricina aluatului, greșit,
Și că Adam, întâiul fiu
Al Domnului, ieșise, parcă, și zbanghiu.
Nu-i vorba, nici-o poză nu ne-nvață
Cum ar fi fost omul dintâi la față.
Nici undă lacului nu l-a păstrat,
În care se-oglindea la scăpătat.
Puterea lui dumnezeiască,
Dormind mereu, căta să-l mai trezească:
I-a rupt un os din coaste, cèva,
Și-a zămislit-o și pe Eva.*

Împăcarea cu oficialitățile comuniste se produce după 1956, când este ales în Academie și elogiât public pentru noile sale cărți. Continuă să scrie, în ciuda vârstei înaintate, până în ultimele zile de viață, dovedind o longevitate artistică demnă de invidiat.

*Mai poți căsca de lene, iarăș,
Când ai o soră și-un tovarăș?
S-au luat de mâini și au cutreierat
Grădina toată-n lung și-n lat.*

*Să nu te miri că, șovăind și mici,
Li se julea și nasul prin urzici.*

Puncte de reper

Tablouri biblice (Versuri de Abecedar) de Tudor Arghezi cuprinde o grupare de cinci poezii: **Adam și Eva, Paradisul, Porunca, Păcatul, Pedepsa**. Ele s-au publicat în august 1944 în **Revista Fundațiilor Regale**.

Inspirându-se din **Vechiul Testament**, Tudor Arghezi oferă cititorului în ciclul de poezii **Tablouri biblice (Versuri de Abecedar)** o viziune personală, ne-canonică, a modului cum Dumnezeu i-a conceput pe primii oameni: Adam și Eva. Păstrând coordonatele textului biblic, autorul construiește un univers diferit, marcat de puternice accente ludice.

În poezia **Adam și Eva**, Arghezi își imaginează cum Dumnezeu, pentru a-și alunga singurătatea, îl iveau pe Adam din *praf și nițeluș scuipat*. Plămada, *întâiul fiul al Domnului*, nu iese cum ar fi trebuit *din pricina aluatului*. Plictisul Creatorului se curmă în clipa când o zămislește și pe Eva dintr-un os rupt din coasta lui Adam.

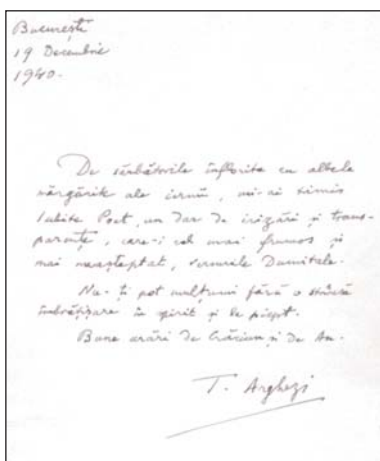
Dicționar

borangic, s.n. - fir depănat de pe gogoșile viermilor de mătase
stihie, s.f. - (poetic) pustietate, singurătate, sălbăticie
zbanghiu, adj. - neastâmpărat, flușturistic, zvăpăiat, aiurit

Explorarea textului

1. Exprimă-ți opinia, prin redactarea unui text de circa 5 rânduri, în legătură cu reacția pe care ai avut-o citind această poezie.
2. În primele două catrene ale textului, simetrice structural, se fixează opoziția principală a poeziei (*eu – tu*), accentuată de alternanța afirmativ/ negativ. Comentează aceste versuri, punând în evidență paralelismul lor.
3. Explică în ce constă valoarea pe care poetul o conferă clipei de iubire prin versurile: *O zi din viață să-mi fi dat; O oară să fi fost amici; O oară, și să mor*.
4. Arată semnificația folosirii modului condițional-optativ în strofele 5 și 6, spre deosebire de celelalte părți ale poeziei unde prezența verbelor la perfect compus, perfect simplu sau imperfect reprezintă un indice al unor acțiuni trecute.
5. Cum ar fi devenit femeia iubită, cui ar fi semănat ea dacă ar fi înțeles rostul iubirii?
6. Există un punct culminant al gradației ascendente pe care textul o realizează până la un anumit moment. Identifică strofa și comentează-i semnificația.
7. Trecutului poetul îi opune prezentul. Caută mărcile prezentului la nivelul verbelor și al adverbilor.
8. Explică înțelesul versurilor: *Căci azi le semeni tuturor/ La umblet și la port*. De ce înainte iubita era diferită de celelalte femei, iar acum nu mai este?
9. Relevă semnificația versurilor *Și te privesc nepăsător/ C-un rece ochi de mort*, insistând asupra adjectivului *rece*.
10. Explică reproșul pe care poetul îl adresează iubitei în ultima strofă.
11. Stabilește măsura și tipul de rimă din această poezie.
12. Demonstrează că poezia este construită pe baza unei antiteze.
13. Explică semnificația titlului, punând în evidență sintagma *fără soț*.

Porunca

Tudor Arghezi -
pagină de corespondență
(colecția Adrian Săvoiu)

Prin Rai copiii-au dus-o foarte bine,
Cum ar fi dus-o orișicine,
Jucându-se cu găzele și iezii,
Care săreau pe mugurii livezii.

Nici: „Culcă-te devreme!” Nici: „Te scoală!”
Nu era cine ține socoteală
Că întârzii, Adame, de la școală,
Că lecția s-o spui fără greșală,
Că, Evă, încă nici te-ai pieptănat
Și te găsește prânzul tot în pat.

Nimic, nici tați, nici mame, nici dădace,
Nici profesoara, rea ca o răgace,
Nici dascălul cu zgârci în beregată,
Care să sâcăie băiatul și pe fată.
Totul era de glumă și de joacă
Și așteptai doar pomii să se coacă.

Dar ce-i veni-ntr-o zi lui Dumnezeu,
Că se-arată încins în curcubeu
Și dete-ntâile porunci,
Anume ce-i iertat și nu e, să mănânci.
– „Din pomul ăsta, Evo și Adame,
Să nu v-atingeți nicidecum de poame;
De unde nu, cunoașteți că v-așteaptă
Pedeapsa mea cea crâncenă și dreaptă.”
– „Ai auzit?”
– „Am auzit!”
– „Ce fel,
Că se mânie Domnul, însuși el?”
– „Mi-e tare poftă, dragul meu, să gust
Tocmai din pomul ăla, plin de must.”

Puncte de reper

În poezia **Porunca**, Tudor Arghezi prezintă existența fericită pe care prima pereche o duce în Rai. Aici traiul nu poate fi decât idilic: „programul” zilnic este făcut după voia fiecăruia, constrângerile de orice fel lipsesc, nimeni nu îi împiedică pe Adam și Eva să viețuiască potrivit bunului-plac, așa că *totul era de glumă și de joacă*. Într-o zi însă Dumnezeu stabilește prin *întâile porunci* o interdicție: Adam și Eva nu se pot atinge de roadele pomului, altfel îi așteaptă o pedeapsă *crâncenă și dreaptă*. Dar, tocmai pentru că este interzis, fructul pomului *plin de must* exercită asupra Evei o irezistibilă tentație.

Dicționar

răgace, s.f. - rădașcă; insectă din ordinul coleopterelor, cu mandibule puternice, ca niște coarne de cerb

Explorarea textului

Deliciile traiului în rai

1. Identifică, în prima strofă, cuvinte care arată preferința poetului pentru conturarea unui „univers mic”.
2. Descrie traiul fericit pe care întâia pereche de oameni îl duce în Rai.

Dictionar literar

Ficțiune (lat. *fictio*, „creație a imaginației, născocire”) - trăsătură specifică operei literare, prin capacitatea de a sugera iluzia unor întâmplări adevărate, care de fapt sunt o plămuire a imaginației autorului. Ficțiunea implică un proces complicat de interpretare și de imaginare a realității. Ea cuprinde, într-un grad mai mare sau mai mic, elemente din realitate.

Text ficțional/ text nonficțional - diferența dintre cele două tipuri de texte este următoarea: în timp ce textul ficțional nu trimite la un referent care să aibă corespondent în realitate, ci la unul imaginar, textul nonficțional transmite ceva despre un referent care aparține realității.

Temă – un aspect general, o idee centrală la care se referă un text. Marile opere au izvorât întotdeauna din teme majore. Fiecare creator tratează tema în funcție de personalitatea sa. Între temele cele mai frecvente care apar în literatură se numără: dragostea, natura, copilăria, timpul, călătoria, războiul, prietenia, cosmosul etc.

Motiv – unitate structurală a operei literare care ajută la conturarea temei. Se manifestă ca o situație tipică, purtătoare de semnificație.

Motivul este un element al operei literare cu un pronunțat caracter de generalitate: un obiect (oglinza, codrul, lacul, marea, luna etc.), un număr simbolic (trei, șapte, mai ales în basm), o maximă, o formulă (*fortuna labilis* - „soarta schimbătoare”, *carpe diem* - „bucură-te de ziua de astăzi”) care se repetă în momente variate ale aceleiași opere sau în creații diferite.

Motivul central, cu grad sporit de repetabilitate, poartă numele de *leitmotiv*.

3. Traiul fericit în Rai se datorează și faptului că *nici tați, nici mame, nici dădace, nici profesoara, nici dascălul* nu îi sâcăie pe băiat și pe fată:
  - alcătuieste o listă cu observațiile tipice pe care ți le fac părinții acasă;
  - alcătuieste o listă cu observațiile tipice pe care ți le fac profesorii/ profesoarele la școală.
4. Identifică în strofa a treia versul care dă o evidentă conotație ludică poeziei.
5. Explică mijloacele artistice prin care poetul îl prezintă pe Dumnezeu cu proporții monumentale. Compară-l cu imaginea lui din prima poezie și arată diferențele.
6. Care este porunca lui Dumnezeu?
7. Construiește vocative, după modelul substantivului *Evo*, pentru cât mai multe nume proprii feminine.
8. Cum se manifestă tentația? Comentează cele două versuri din finalul poeziei.
9. Care este sensul cuvântului *pom*, din ultimul vers?
10. Demonstrează, construind un context potrivit, că termenul *poamă* poate avea și un sens peiorativ.
11. Transformă din vorbire directă în vorbire indirectă dialogurile din text.
12. Poezia *Porunca* de Tudor Arghezi este un text ficțional sau nonficțional? Argumentează-ți răspunsul.

Pedeapsa

*Credeau că Domnul e culcat
Și n-o să știe ce s-a întâmplat,
Că n-avea doară fluturii iscoade
La fiștecare soi de roade.*

*Ea, cam neroadă, dânsul, cam netot,
Nu se-așteptau că Domnul vede tot;
Că ochiul lui deschis, într-adevăr,
Și depărtările le vede în răspăr.*

*Nici nu-nghițiseră o-mbucătură,
C-au și fost prinși cu ea în gură
Și cel puțin nu apucase
Să puie poame-n sân, vreo cinci sau șase.*

*El, Dumnezeu, venind în rotoagoale,
În supărarea Prea Sfinției Sale
I-a luat de scurt, poruncile știute
Cum le-au călcat așa de iute.*

*Adam pe Eva lui o a pârlat,
Eva pe șarpe, care s-a târlat.*

Puncte de reper

În poezia **Pedeapsa** Tudor Arghezi înfățișează consecințele încălcării cuvântului divin. În joaca lor, Adam și Eva ignoră interdicția pusă de Dumnezeu și, grație omniprezenței lui, sunt prinși imediat asupra faptului, când *nici nu-nghițiseră o-mbucătură* din rodul pomului. La judecată fiecare își declină responsabilitatea și, în consecință, pedepsind minciuna, Domnul îi izgonește din Rai *afară, în furtună*.

Dicționar literar

Gen liric – unul dintre cele trei genuri literare, alături de epic și dramatic. Termenul „liric” provine de la denumirea unui instrument muzical – „lira”, însemnul zeului Apollo. Inițial, în Grecia antică, poezia lirică desemna orice fel de poezie compusă spre a fi cântată. Ulterior, a ajuns să însemne o creație literară concentrată asupra vieții launtrice, cu toată gama trăirilor sufletești (emoții, sentimente, atitudini, stări etc.).

Eu liric – cel care „vorbește” în text și nu trebuie confundat cu persoana reală a creatorului. Prin intermediul eului liric se face auzită vocea poetului.

*Niciunul n-a voit s-aleagă,
Să-și ia asupra-și vina lui întreagă.*

*De mișelie, nu atât de furt,
Răspunsul aspru fu și scurt;
Că Dumnezeu lovește-ntotdeauna
Mai tare decât faptele minciuna.*

*Din Raiul dulce și din tihna bună
Domnul i-a dat afară, în furtună.*

Explorarea textului

Atotputernicia lui Dumnezeu

1. Identifică versurile în care poetul prezintă omniscentia și omniprezența lui Dumnezeu.
2. Observă privirea îngăduitoare sugerată de autor prin versul: *Ea cam neroadă, dânsul cam netot*. Comentează din această perspectivă semnificația cuvintelor *neroadă* și *netot*.
3. Explică motivul mâniei *Prea Sfinției Sale*.
4. Arată cum se produce asumarea responsabilității când cei doi sunt învinuiți pentru încălcarea poruncii divine.
5. Este pâra un comportament specific anilor copilăriei? Argumentează.
6. Cum sunt pedepsiți, în general, copiii când greșesc?
7. Comentează valoarea aforistică a versurilor: *Că Dumnezeu lovește-ntotdeauna/ Mai tare decât faptele minciuna*.
8. Exprimă-ți opinia în legătură cu hotărârea lui Dumnezeu de a-i *da afară, în furtună* pe cei doi neascultători. Și-au meritat aceștia pedeapsa?
9. Explică jocul de cuvinte, expresie a măiestriei artistice a poetului, din versurile: *De mișelie, nu atât de furt/ Răspunsul fu aspru și scurt (furt - fu - scurt)*.
10. Compară aceste două exemple din lirica argheziană și arată asemănarea în privința topicii:
  - *Adam pe Eva lui o a pârât.* (**Pedeapsa**)
  - *Și Dumnezeu, ce vede toate,
În zori, la cinci și jumătate,
Pândind, să iasă, prin perdea,
O a văzut din cer pre ea.* (**Mâhniri**)
11. Prezintă aspecte care conferă celor trei poezii argheziene o notă ludică, diferită de mesajul sacru transmis de textul biblic.
12. Ce motive poți identifica în acest ciclu?
13. Explică semnificația pe care o sugerează subtitlul acestui ciclu: **Versuri de Abecedar**.

Eseu structurat – compunere care tratează o anumită temă, indicată în cerință. Acest reper general are, la rândul său, un număr variabil de cerințe (3-5) care trebuie respectate în redactare. Ordinea integrării lor nu este una obligatorie, prestabilită, cel care scrie eseul având libertatea de a le organiza după cum dorește.

Evaluarea unui eseu structurat se face după următoarele criterii:

- tratarea tuturor ideilor menționate în formularea cerințelor;
- prezentarea logică, însoțită de argumente/ exemple convingătoare;
- organizarea ideilor în scris (text cu structură clară, coerent, echilibru între introducere, cuprins și încheiere, idei subliniate prin construcția paragrafelor, raport corespunzător între ideile principale și cele secundare);
- capacitatea de analiză și de interpretare (buna relație între idei și argument, succesiunea logică a ideilor, abilitatea de a formula judecăți de valoare și de interpretare personală);
- respectarea normelor de ortografie și de punctuație;
- așezarea corectă a textului în pagină, lizibilitatea.

Eseu liber (nestructurat) – compunere în cerința căreia se indică o temă ce trebuie tratată. Autorul eseului (elevul) este cel care hotărăște asupra aspectelor importante, necesare a fi puse în evidență prin abordarea temei.

Eseu liber (nestructurat) permite manifestarea creativității în cel mai înalt grad. El poate fi evaluat fie pentru calitatea și consistența argumentelor aduse, fie pentru originalitate, posibilitatea de a realiza asocieri cu alte creații ale aceluiași autor sau ale unor autori diferiți etc.

Obiectivele urmărite în redactarea unui eseu liber (nestructurat) pot fi următoarele:

- capacitatea de a compara viziuni asupra unei teme, specii literare etc;
- capacitatea de susținere argumentată a unui punct de vedere cu o pronunțată notă personală;
- capacitatea de a aplica, în contexte noi, cunoștințele dobândite anterior.

Evaluare curentă. Aplicații

Scrie un eseu structurat de două pagini în care să surprinzi originalitatea viziunii artistice a lui Tudor Arghezi în cele trei poezii cuprinse în manual, din ciclul *Tablouri biblice (Versuri de Abecedar)*.

În redactarea eseului structurat se recomandă să ai în vedere următoarele repere:

- prezentarea modului cum au fost creați Adam și Eva;
- descrierea traiului fericit pe care prima pereche îl duce în Rai;
- relevarea consecințelor încălcării cuvântului divin;
- explicarea rolului mijloacelor artistice.

Scrie un eseu liber (nestructurat) de o pagină în care să faci o comparație între viziunea artistică a lui Tudor Arghezi din ciclul *Tablouri biblice (Versuri de Abecedar)* și viziunea biblică din *Vechiul Testament*. Citește în acest scop fragmentul din manual de la „Dincolo de text”.

Dincolo de text

Vechiul Testament, Facerea.

16. A dat apoi Domnul Dumnezeu lui Adam poruncă și a zis: „Din toți pomii din rai poți să mănânci.
17. Iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!”
18. Și a zis Domnul Dumnezeu: „Nu e bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el.”
19. Și Domnul Dumnezeu care făcuse din pământ toate fiarele câmpului și toate păsările cerului, le aduse la Adam, ca să vadă cum le va numi; așa că toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam.
20. Și a pus Adam nume tuturor animalelor și tuturor păsărilor cerului și tuturor fiarelor sălbatice; dar pentru Adam nu s-a găsit ajutor de potriva lui.
21. Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; și dacă a adormit, a luat una din coastele lui și a plinit locul ei cu carne.
22. Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam.
23. Și a zis Adam: „Iată aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său.
24. De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa, și vor fi amândoi un trup.”
25. Adam și femeia sa erau amândoi goi și nu se rușinau.

Identifică în arta universală (pictură, sculptură etc.) concretizări ale mitului biblic despre „facerea” primilor oameni, Adam și Eva. Consultă, pentru o documentare cât mai completă, albume de pictură și de istoria artei.

>>> *Limba și comunicare*

DERIVAREA CU PREFIXE ȘI SUFIXE. PREFIXOIDE ȘI SUFIXOIDE

Derivarea este procedeul prin care, cu ajutorul prefixelor și sufixelor, se formează cuvinte noi.

Prefixele sunt îmbinări de sunete (uneori, un singur sunet) care, atașate la începutul unui cuvânt, îi modifică sensul. Astfel, verbul *a destăinui* este format din prefixul *des-* + *a tăinui*, iar verbul *a recăpăta*, din prefixul *re-* + *a căpăta*. Unele prefixe dau cuvântului nou format un înțeles opus cuvântului din care derivă: *nedrept* față de *drept*, *inabil* față de *abil*, *a desface* față de *a face*.

Sufixele sunt îmbinări de sunete (uneori, un singur sunet) care, atașate la sfârșitul unei rădăcini, creează cuvinte noi fie cu altă valoare gramaticală față de cuvântul de bază, fie cu sens diferit. Limba română posedă un sistem de sufixe bogat, care îi permite să exprime cele mai nuanțate idei.

Numărul sufixelor trece de 600. Ele sunt de origini diferite:

- latină (*-ar*: *lăutar*, *cizmar*, *bucătar*; *-ie*: *veselie*, *prietenie*; *-ătate*: *bunătate*, *singurătate*; *-tor*: *ascultător* etc.);
- slavă (*-ean*: *muntean*, *ardelean*; *-eală*: *cheltuială*; *-eț*: *îndrăzneț* etc.);
- maghiară (*-șug*: *meșteșug*, *beteșug*);
- turcă (*-giu*: *geamgiu*; *-lâc*: *geamlâc*);
- greacă (*-isi*: *a aerisi*, *a zaharisi*).

Prefixoidele (falsele prefixe) reprezintă elemente de compunere care sunt cuvinte de sine stătătoare în limba de origine, greacă veche sau latină. Printre cele mai importante prefixoide sunt: *aero-* „privitor la aer” (aeromodel), *bio-* „care privește viața” (biologie), *geo-* „care privește pământul” (geografie), *hidro-* „referitor la apă” (hidrocentrală), *macro-* „mare” (macrocosm), *micro-* „mic” (microorganism), *poli-* „mulți, multe” (polisemie), *pseudo-* „fals” (pseudoartist).

Sufixoidele (falsele sufixe) se utilizează în limbajele culte și specializate. De exemplu, *-fob* („care urăște, care nu poate suferi, care se ferește de...”) este un vechi cuvânt grecesc, putând fi întâlnit în termeni ca *fotofob* („care se ferește de lumină”), *hidrofob* („care se teme de apă”; „care nu intră în combinații cu apa”). Printre cele mai folosite sufixoide sunt: *-fil* („iubitor”), *-for* („care poartă, purtător”), *-grafie* („descriere, știință a descrierii”), *-gramă* („schemă”), *-log* („specialist”).

Aplicații

1. Cum s-a format cuvântul *strămoș* (*strămoșul meu Adam*) din poezia *Adam și Eva* de Tudor Arghezi? Alcătuieste familia lexicală, pornind de la cuvântul de bază al acestui derivat.
2. Identifică în poezie trei cuvinte formate prin derivare. Explică procedeul.
3. Scrie cuvinte (cel puțin câte două exemple) formate cu prefixele: *ante-*, *anti-*, *arhi-*, *contra-*, *extra-*, *hiper-*, *post-*, *supra-*.

4. Formează cuvinte (cel puțin câte două exemple) derivate cu următoarele tipuri de sufixe:
  - substantive: *-ar, -ime*;
  - adjective: *-iu, -os*;
  - verbale: *-iza, -ui*.
5. Caută cuvinte (cât mai multe exemple) care să aibă ca element de compunere următoarele prefixoide (false prefixe): *aero-, bio-, geo-, hidro-, micro-, macro-, mono-, poli-, pseudo-*. Explică semnificația fiecărui cuvânt în parte, ținând cont de elementul de compunere.
6. Găsește cuvinte (cât mai multe exemple) care să aibă ca element de compunere următoarele sufixoide (false sufixe): *-fil, -for, -grafie, -gramă, -log*. Explică semnificația fiecărui cuvânt, ținând cont de elementul de compunere.

SCHIMBAREA CATEGORIEI GRAMATICALE

Schimbarea categoriei gramaticale este un procedeu de îmbogățire a vocabularului prin care cuvântul nou se formează prin simpla trecere de la o parte de vorbire la alta. De exemplu, în *mi-am spus în sinea mea*, pronumele *sine* s-a substantivizat, iar în *binele este răsplătit*, adverbul *bine*, prin articulare, a căpătat o valoare substantivală. Cel mai adesea un adjectiv devine substantiv prin articulare (*albastru - albastrul, frumos - frumosul*).

În alte situații, adjectivul poate deveni adverb când determină un verb (nu un substantiv, ca de obicei) și este invariabil. În exemplul *râul curge zgomotos*, adjectivul *zgomotos* și-a schimbat valoarea gramaticală și a devenit adverb.

Formele nominale ale verbului au de multe ori fie valoarea de substantiv, fie valoarea de adjectiv. Astfel, infinitivul lung al verbelor capătă valoarea de substantiv (*a mânca* → *mâncare: mâncarea a fost gustoasă*), iar supinul ajunge să fie, de asemenea, substantiv (*de cules* → *de culesul fructelor*). În funcție de context, participiul verbului se transformă în adjectiv (*supărat* → *copil supărat*).

Aplicații

1. Schimbă categoria gramaticală a următoarelor cuvinte din poezia *Adam și Eva* de Tudor Arghezi: *frumoși, cinstiți, nevinovați, somnoros, scăpătat*. Construiește cu ele contexte potrivite.
2. Realizează conversiunea (schimbarea clasei gramaticale) următorilor termeni, folosindu-i apoi în contexte potrivite:

<i>albă</i> : adjectiv	→ substantiv
<i>grație</i> : substantiv	→ prepoziție
<i>acesta</i> : pronume	→ adjectiv pronominal
<i>bine</i> : adverb	→ adjectiv
<i>of</i> : interjecție	→ substantiv

RELAȚII SEMANTICE: SINONIMIA, ANTONIMIA, OMONIMIA

Sinonimele sunt cuvintele care au același înțeles sau aproape același înțeles, dar formă diferită. Ele pot fi substituite unul prin altul în context, fără ca semnificația ansamblului să se schimbe.

Bogăția sinonimelor limbii române are cauze istorice: pe fondul original latin, de-a lungul veacurilor, grație vecinătății noastre, s-au suprapus cuvinte slave,

maghiare, turcești și grecești. Din secolul al XIX-lea (prima jumătate), multe cuvinte romanice, în special din franceză, au intrat în vocabular, „reromanizând” limba română. Adăugându-se celor vechi, aceste cuvinte au creat o mare diversitate sinonimică.

Există două categorii mai importante de sinonime:

a) Sinonime totale (în număr mic) reprezintă acele cuvinte ale căror sensuri coincid perfect (de ex.: *soție - nevestă, amic - prieten, lexic - vocabular, cupru - aramă, cameră - odaie, speranță - nădejde*).

b) Sinonime parțiale (o categorie vastă) sunt cuvintele al căror înțeles este apropiat, fără a coincide total (de ex.: *cuvânt - discurs, tărie - fermitate, a trimite - a expedia* etc.). Ele au doar un sens comun și celelalte sensuri diferite, neputând fi înlocuite unele cu altele decât uneori (de ex.: *ciudățenie - bazaconie, bizarerie, bâzdâganie, curiozitate, drăcie, minunăție, năstrușnicie* etc.). În general, definirea termenilor din dicționarele explicative (de ex., în DEX) se sprijină pe sinonimia parțială.

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și sens opus (*ușor - greu, a veni - a pleca, frumos - urât*). Relația de antonimie este o opoziție clară între doi termeni cu sensuri contrarii (*util - inutil*), dar și un raport de complementaritate (*bărbat - femeie*).

Omonimele sunt două (sau mai multe) cuvinte cu formă identică și sens total diferit. Între cele două sensuri nu există nici o legătură semantică: *leu - „animal de pradă”, leu - „monedă națională”*.

Aplicații

1. Explică natura specială a relației semantice dintre aceste cuvinte folosite în poezia **Porunca** de Tudor Arghezi: *tați - mame; băiat - fată*.
2. Caută sinonime pentru cuvintele *poruncă* și *crâncene*.
3. Indică sinonimul neologic pentru fiecare dintre următoarele cuvinte:
  - a) *amănunt, belșug, călătorie, cină, poftă, slăvire*;
  - b) *adânc, asemănător, ceresc, pământesc, limpede, roditor*;
  - c) *a aduna, a dovedi, a încuviința, a însoți*.
4. Găsește câte un sinonim și câte un antonim pentru cuvintele: *ameliorare, atractiv, autentic, benefic, beneficiu*.
5. Construiește contexte pentru omonimele: *broască, lac, somn, capital, liliac, ochi, toc, vie, cal*.

RELAȚII SEMANTICE: POLISEMIA

Polisemia reprezintă capacitatea unor cuvinte dintr-o limbă de a avea mai multe înțelesuri. De aceea, polisemia este considerată o categorie semantică fundamentală.

Polisemia se opune monosemiei (= însușirea unor cuvinte de a avea un singur sens: ca, de pildă, *prenume, aritmetică, bacil*), raportul dintre cuvintele polisemantice și cele monosemantice fiind net în favoarea primei categorii.

Condiția ca un cuvânt să fie polisemantic este ca între sensurile sale să existe legături, mai ușor sau mai greu de identificat. Prin urmare, un cuvânt polisemantic are două sau mai multe sensuri care se află într-un raport de interdependență.

Mai frecvent se operează cu următoarele distincții:

1. Distincția *sens secundar* – *sens principal* se referă la importanța pe care o are sensul unui cuvânt în limbă, locul pe care el îl ocupă în conștiința vorbitorilor. Sensul principal este cel care domină sfera semantică a cuvântului, cel dintâi care ne vine în minte. De exemplu, *gură* înseamnă, în primul rând, „cavitate a feței” și după aceea, „vorbă” (*bun de gură*), „ființă de hrănit” (*hrănea două guri*), „dechizătură a unei cămăși, rochii, a unui vulcan etc.”, „trecătoare îngustă” (*gura văii*), „locul unde se varsă un fluviu sau râu” (*gurile Dunării*) etc.

2. Distincția *sens de bază* – *sens derivat* se realizează pe ceea ce un cuvânt are specific în sine, stabil în orice context (sensul de bază) și sensurile care s-au desprins din primul. La majoritatea cuvintelor, sensul de bază (înregistrat cel dintâi în dicționare) coincide cu sensul principal. Astfel, pentru *mână*, sensul de bază rămâne cel moștenit din latină („parte a corpului omenesc”), în timp ce sensurile derivate pot însemna „ceată unită de oameni” (*o mână de soldați*), „calitate” (*de mână întâi*) etc.

3. Distincția *sens propriu* – *sens figurat* se aseamănă, într-o oarecare măsură, cu deosebirea dintre sensul de bază și cel derivat. Când noțiunea pe care o denumește cuvântul este cea obișnuită, el e întrebuințat cu sens propriu: *val de apă*. Când cuvântul denumește altă noțiune decât cea obișnuită, la care se ajunge prin asemănarea sau legătura dintre obiectele respective, el e întrebuințat cu sensul figurat: *val de căldură*. Prin folosirea cuvântului în sens figurat, conținutul lui se lărgeste; el capătă alt sens, fără a-l pierde pe cel de la care a pornit. Sensul figurat îmbogățește puterea de expresivitate a cuvintelor.

Aplicații

1. Identifică în poezia *Pedeapsa* de Tudor Arghezi un cuvânt polisemic. Demonstrează-i polisemantismul prin construirea unor contexte potrivite.
2. Alcătuiește enunțuri în care să arăți polisemantismul cuvintelor: *baie, carte, masă, prost, râu*.
3. Identifică, cu ajutorul dicționarilor, sensul principal și sensul secundar al cuvintelor: *frate, a abandona, lingură, arici*.
4. Explică sensurile cuvântului polisemic *a ieși* în contextele următoare:
  - Câțiva turiști *au ieșit* de pe drumul cunoscut.
  - Sunt sigur că petrecerea *va ieși* foarte bine.
  - Nu știu de unde *ai ieșit* de vreme ce nu te-am văzut venind.
  - Omul *a ieșit* din cameră după numai câteva minute.
  - Volumul de versuri *ieșise* încă de anul trecut.
  - Concurentul meu favorit *a ieșit* pe primul loc.
  - Hoțul *va ieși* din temniță abia peste câțiva ani.
  - Lalelele *ies* abia în luna aprilie.
  - Cum *o ieși*, numai *să iasă*.
5. Alcătuiește cel puțin un context în care să apară utilizate cu sensul figurat cuvintele: *climat, explozie, căldură*.
6. Folosește, prin integrare în enunțuri potrivite, sensul propriu și sensul figurat al cuvintelor: *catâr, glonț, abecedar, dulce, luminat, a miorlăi, a se furișa*.

>>> *Ficțiune și realitate*

Johan Huizinga (1872-1945; pronunțat Høi-zing-ha), eseist și istoric de artă olandez. Este considerat un clasic al istoriei culturii și filozofiei istoriei. Cele mai cunoscute cărți ale sale sunt: **Amurgul Evului Mediu** (1919), **Erasmus** (1924), **Homo ludens** (1938).

Titlul ultimului volum este în limba latină; în traducere înseamnă „omul care se joacă” sau, mai aproape de sensul textului, „omul ca ființă a căreia îi este caracteristic jocul”.

Înainte de text

1. Prezintă oral, în fața clasei, care a fost și care este importanța jocului în existența ta.
2. Jocul este o caracteristică a copilăriei. Poate fi extinsă și pentru alte vârste ale omului? Argumentează.

HOMO LUDENS

de Johan Huizinga

Natura și importanța jocului ca fenomen de cultură
(fragment)

Jocul este mai vechi decât cultura, pentru că noțiunea de cultură, oricât de incomplet ar fi ea definită, presupune în orice caz o societate omenească, iar animalele nu l-au așteptat pe om ca să le învețe să se joace. Ba chiar se poate afirma, fără risc, că civilizația omenească nu a adăugat nici o caracteristică esențială noțiunii generale. Animalele se joacă întocmai ca și oamenii. Toate trăsăturile fundamentale ale jocului sunt prezente și în cel al animalelor. Nu avem decât să urmărim joaca unor câțeluși, pentru ca să identificăm în vesela lor zbenguială toate aceste trăsături. Câțelușii se invită unii pe alții la joacă printr-un soi de atitudini și gesturi ceremoniale. Respectă regula că nu trebuie să-i muște de urechi pe camarazii lor de joacă. Se comportă ca și cum ar fi înspăimântător de răi. Și mai ales: se vede cât de colo că toate acestea îi bucură și îi amuză enorm. O asemenea joacă a unor câței care zburdă nu este decât una dintre cele mai simple forme ale jocului animalelor. Există altele, cu un conținut mult mai elevat, mult mai dezvoltat: veritabile competiții, fermecătoare reprezentații date în fața unor spectatori.

Aici, este cazul să notăm de îndată un punct foarte important. Chiar și în cele mai simple forme ale sale, și chiar în viața animalelor, jocul este mai mult decât un fenomen pur fiziologic sau decât o reacție psihică determinată pur fiziologic. El depășește ca atare limitele unei activități pur biologice sau cel puțin pur fizice. Jocul este o funcție plină de tâlc. În joc „intră în joc” ceva care trece dincolo de instinctul de conservare nemijlocit, ceva care pune în acțiune un tâlc. Fiecare joc înseamnă ceva. Dacă acest principiu activ, care îi conferă jocului esența, îl numim intelect, spunem prea mult, iar dacă îl numim instinct, nu spunem nimic. Oricum l-am privi, o dată cu această „intenție” a jocului se vedește, în orice caz, în însăși esența lui, un element imaterial.

Psihologia și fiziologia se ocupă de observarea, descrierea și explicarea jocului animalelor, al copiilor și al oamenilor adulți. Ele caută să stabilească natura și semnificația jocului și să indice locul lui în

Eseu (fr. *essai*, „încercare”) – lucrare care tratează teme filozofice, literare, științifice, morale etc. Fiind o formă de notație a unor observații personale, eseul este un exercițiu critic nesistematic prin excelență. Scriere eminamente deschisă, el se află la granița dintre filozofie și literatură.

Permitând un număr mare de accepții, sensul central al termenului *eseu* (încercare, tentativă, exercițiu) pleacă de la scriitorul și moralistul francez Michel de Montaigne (1533-1592), creatorul genului care în 1580 a publicat celebra sa carte intitulată **Eseuri**. În secolele următoare termenul *eseu* se va aplica în mod frecvent operelor din orice domeniu; ulterior sensul cuvântului s-a specializat în direcția pur literară, ajungând ca astăzi să definească, în general, o lucrare cu un pronunțat caracter personal.

Sfera de investigație a eseului e foarte largă, practic nelimitată. Eseistul „încearcă” să trateze un subiect, ridică o problemă, caută să dea o soluție. Nu o impune, ci doar o propune. Eseul este expresia subiectivității celui care-l scrie. Ceea ce el descoperă nu reprezintă un „adevăr” general, ci doar „adevărul” său. De aici nota de profesiune de credință și de reflecție personală pe care o dă orice eseu. Înainte de orice, eseul este o „marcă” a personalității autorului; în eseu hotărâtoare nu e atât problema justiției celor afirmate, cât prezența sau absența personalității. Fiind expresia unui unghi propriu de observație, într-un eseu interesează nu numai ce spui, ci și *cum* spui.

Un bun eseu va avea un efect de surpriză asupra cititorului. Noutatea, ineditul, punctul de vedere original sunt trăsături definitorii pentru acest tip de „încercare”.

planul vieții. Faptul că jocul ocupă acolo un loc important, că îndeplinește acolo o funcție necesară, sau cel puțin utilă, este acceptat îndeobște și fără tăgadă ca punct de pornire al oricărei cercetări și considerații științifice. Numeroasele încercări de a determina această funcție biologică a jocului sunt foarte divergente. Unii au crezut că pot defini originea și fundamentarea jocului ca o descărcare a unui surplus de forță vitală. Alții sunt de părere că orice ființă vie, când se joacă, se supune unui spirit de imitație congenital. Sau că jocul satisface o nevoie de destindere. Sau că este un exercițiu pregătitor în vederea activității serioase, pe care i-o va cere viața. Sau că servește drept exercițiu de stăpânire de sine. Alții caută principiul în nevoia înăscută de a putea face ceva, sau de a pricinui ceva, sau în tendința de a domina, sau în aceea de a-i întrece pe concurenți. Alții consideră jocul ca pe o drenare nevinovată a unor porniri dăunătoare, sau ca pe o umplutură necesară unei activități orientate prea unilateral, sau ca satisfacerea, într-o ficțiune, a dorințelor cu neputință de satisfăcut în realitate și, în consecință, ca autoconservare a simțului personalității.

Toate aceste explicații au un factor comun: toate pornesc de la presupunerea că jocul are loc de dragul unei alte realități, că servește unei anumite finalități biologice. Ele pun întrebarea: din ce cauză și cu ce scop se practică joaca? Răspunsurile care se dau la această întrebare nu se exclud câtuși de puțin unul pe altul. Am putea accepta în același timp toate explicațiile enumerate mai sus, fără să ajungem la o supărătoare confuzie de noțiuni. De aici, reiese că toate acele explicații sunt doar parțiale. Dacă una dintre ele ar fi concludentă, ar trebui fie să le excludă pe celelalte, fie să le cuprindă sau să le preia într-o unitate de rang superior. Cele mai multe dintre aceste strădanii de a da o explicație nu se preocupă decât în a doua instanță de întrebarea: ce și cum este jocul în sine, ce înseamnă el pentru jucătorii înșiși? Ele abordează nemijlocit jocul cu unitățile de măsură ale științei experimentale, fără să acorde în primul rând atenția necesară calității lui estetice profunde. De fapt, calitatea primară „joc” rămâne de regulă necircumscrișă. Față de fiecare dintre explicațiile date, rămâne în picioare întrebarea: bine, dar ce este de fapt „hazul” jocului? De ce țipă sugarul de plăcere? De ce se pierde jucătorul când se dedă patimii lui, de ce competiția excită mulțimea cu o mie de capete, împingând-o până la delir? Intensitatea jocului nu poate fi explicată prin nici o analiză biologică. Și totuși, în această intensitate, în această capacitate de a scoate din minți rezidă esența lui, calitatea lui intrinsecă. Natura – pare să spună mintea logică – ar fi putut să le dea progeneriturilor sale toate acele funcții folositoare – descărcarea energiei de prisos, destinderea după încordare, pregătirea pentru cerințele vieții și compensarea pentru ceea ce nu s-a realizat – și sub forma unor practici și reacții pur mecanice. Dar nu: ea ne-a dat Jocul, cu încordarea lui, cu bucuria lui, cu „hazul” lui.

Dicționar

psihologie, s.f. – știință care se ocupă cu studiul proceselor și particularităților psihice

fiziologie, s.f. – ramură a biologiei care studiază funcțiile organismului viu

Puncte de reper

Homo ludens de Johan Huizinga este o carte cunoscută în cultura europeană. Acest eseu pleacă de la premisa că există un element ludic în faptele de cultură. Autorul realizează o amplă investigație, punând jocul în relație cu justiția, războiul, poezia, filozofia, arta etc. Concluzia întregului volum este că „minte omenească nu se poate desprinde din cercul magic al jocului”. Fragmentul de mai sus deschide esul lui Huizinga și demonstrează că jocul este propriu nu numai omului, ci și animalelor. În existența umană el ocupă un loc fundamental.

Explorarea textului

1. Identifică ipoteza de la care pleacă textul lui Johan Huizinga; reformulează-i conținutul folosindu-te de propriile cuvinte.
2. Prezintă argumentele folosite de autor pentru a-și susține punctul de vedere, punând în evidență:
  - rolul jocului ca rezultat al cercetărilor efectuate în domeniul psihologiei și fiziologiei;
  - factorul comun de la care pornesc explicațiile date în legătură cu natura, semnificația și locul jocului în existența copiilor, adulților și animalelor;
  - esența jocului, potrivit opiniei autorului.
3. Care este concluzia acestui text argumentativ?
4. Sintetizează principalele informații despre joc pe care le-ai aflat din analiza textului?
5. Fragmentul reprodus este un text ficțional sau nonficțional? Argumentează-ți răspunsul.

Evaluare curentă. Aplicații

Redactează un jurnal de lectură de circa două pagini în care să scrii despre textele citite de tine având tema „Joc și joacă”. Textele pot fi atât cele din manual, cât și cele din lecturile tale suplimentare.

Acest jurnal de lectură poate fi elaborat după următorul plan:

- tipul textului citit: literar (proză, poezie, dramaturgie), nonliterar (text științific, argumentativ etc.);
- ce ai reținut din lecturile pe tema respectivă;
- ce reacții ți-a provocat lectura fiecărui text;
- comentarii personale în legătură cu textele citite (ce ți s-a părut interesant, ce te-a impresionat, ce semnificație are textul respectiv, care sunt opiniile tale raportate la cele aflate etc).

Dincolo de text

Urmărește aceste ipostaze ale omului:

- homo ludens – lat. *ludo, ere, lusi, lusum* = 1. a juca, a se juca; 2. a face ceva în joacă (*ludens* – adjectiv, provenit din participiul verbului *ludo, ere* = care se joacă);
- homo sapiens – lat. *sapio, ere* = a se pricepe, a înțelege, a fi cu judecată (*sapiens* – adjectiv, provenit din participiul verbului *sapio, ere* = inteligent, înțelept, cu judecată);
- homo viator – lat. *viator, -oris* s.m. = călător, drumet; lat. *via, ae, s.f.* = drum; cale;
- homo faber – lat. *faber, fabri* s.m. = 1. meșteșugar, lucrător, meșter; 2. (fig.) creator, meșter.

Identifică în textele pe care le-ai studiat la școală sau le-ai citit ca lectură particulară personaje literare care să reprezinte concretizări ale acestor patru ipostaze ale omului (*ludens, sapiens, viator, faber*).

Poți să-ți extinzi exercițiul și asupra textelor cuprinse în următoarele teme din manual.

>>> *Limbă și comunicare*

TEXTUL ARGUMENTATIV

Argumentarea este un mijloc prin care se susține sau se demonstrează un punct de vedere privitor la o anumită temă.

Este procesul de justificare logică a unei opinii pe care vrem să o susținem. Procesul argumentării unei opinii presupune parcurgerea unor pași obligatorii: a susține, a dovedi, a întări.

Scopul argumentării este de a convinge/ de a persuade partenerul de comunicare (interlocutor sau cititor), privitor la valabilitatea opiniei exprimate. O opinie nesusținută de argumente nu este o argumentare, ci o afirmație nejustificată (gratuită, neconvingătoare și lipsită de valabilitate).

Un text este argumentativ dacă are explicit formulate o teză și cel puțin un dat (un argument) care s-o justifice.

Caracteristicile textului argumentativ sunt:

- a. o temă în jurul căreia se discută;
- b. un protagonist (subiectul ce argumentează, care vrea să convingă un interlocutor despre valabilitatea propriei teze) și un antagonist (real sau aparent, cel care trebuie convins);
- c. cel puțin o opinie și unul sau mai multe argumente;
- d. argumente alese și susținute (dovedit) în funcție de tema dată și de interlocutori, prin urmare marcate cultural și aparținând unor arii de semnificație specifice;
- e. faze intermediare, când opiniile se schimbă sau se consolidează, în funcție de argumentele aduse de unul sau de celălalt în favoarea propriilor teze;
- f. o concluzie.

Structura unui text argumentativ:

- Enunțarea **ipotezei**: alcătuirea unui enunț clar, care conține teza/ ideea ce urmează a fi demonstrată, dar și exprimarea propriei opinii față de aceasta.
- **Argumentarea** propriu-zisă: enunțarea unuia sau mai multor argumente pro și/ sau contra ipotezei enunțate și susținerea lor (exemple, citate, prezentarea unor întâmplări, opinii de autoritate, comparații care să scoată în evidență ideea susținută).
- Precizarea **concluziei**: întărirea ipotezei, prin reluarea sa în mod nuanțat, dacă argumentarea a demonstrat teza enunțată inițial; contrazicerea ipotezei, dacă argumentarea a demontat ipoteza respectivă.

Argumentele trebuie să fie „tari”, valide și să pornească de la premise adevărate, privitoare la ideea/ tema pusă în discuție. Ele trebuie să fie formulate clar și ordonate logic, fie în mod deductiv (se începe cu o afirmație generală, susținută apoi cu exemple adecvate), fie în mod inductiv (se pornește de la

exemple, spre a generaliza ulterior). Dispunerea lor în argumentarea scrisă este marcată de paragrafe. Contraargumentele, punctele de vedere diferite de acela ales, nu trebuie ignorate, pentru că referința la păreri opuse poate susține mai convingător propria opinie și poate demonstra cunoașterea complexă a problematicii puse în discuție (în diversele sale aspecte).

Elemente conectoare folosite pentru marcarea părților argumentației și pentru exprimarea unei aprecieri:

- argumentul se formulează în termeni de: *cred că..., îmi place, deoarece..., este așa, fiindcă..., probabil că..., cu siguranță că...* etc. Se pot folosi și formulări care să facă apel la experiența interlocutorilor: *După cum știți..., Cred că sunteți de acord că... etc.* sau la opinii de autoritate: *X susține că..., potrivit opiniei lui Y... etc.*
- argumentele se punctează prin formulări pregnante, care au rolul de a anunța că urmează ceva important, solicitând în acest fel atenția interlocutorului: *pentru că, deoarece, faptul se explică prin, de exemplu, la fel ca, având în vedere faptul că..., spre deosebire de, în primul rând, încât, ca să etc.*
- în formularea argumentelor și a concluziei se utilizează diverse cuvinte persuasive: *în mod sigur, evident, clar, prin urmare, așadar, greșit etc.*

Etaple (redactării) unui text argumentativ

Dacă trebuie să alcătuiești un text argumentativ (oral sau scris) vei avea în vedere:

1. Pregătirea și documentarea (redactării):
  - înțelegerea temei de argumentat; documentarea pentru o bună cunoaștere a problematicii (dacă argumentarea privește un text literar, o etapă obligatorie este lectura integrală a acestuia și a altor informații asociate); precizarea propriei opinii/ a unui punct de vedere față de tema aleasă/ impusă.
2. Alcătuirea planului de idei.
3. Structura și redactarea:
  - formularea *ipotezei*;
  - enunțarea și susținerea unor *argumente* (pro și/ sau contra);
  - precizarea *concluziei*.
4. Verificarea și corectarea, în funcție de:
  - claritatea formulării tezei; respectiv, a concluziei;
  - existența unei legături logice între ipoteză și concluzie;
  - dispunerea argumentelor în paragrafe distincte, având o ordonare internă;
  - utilizarea conectorilor și a tehnicilor argumentative;
  - eliminarea generalităților insuficient susținute.
5. Stabilirea formei finale.

Aplicații

Scrie un text argumentativ de 25-30 de rânduri, pornind de la următoarea afirmație a lui Johan Huizinga: *Jocul este mai vechi decât cultura.* (**Homo ludens**)

Texte auxiliare

Florin Iaru (n.1954), scriitor reprezentativ al Generației '80. Debutază cu volumul de poezii **Cântece de trecut strada** (1981) - premiul Uniunii Scriitorilor. Alte volume ca **Aer cu diamante** (împreună cu Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Ion Stratan) din 1982, **La cea mai înaltă ficțiune** (1984), **Înnebunesc și-mi pare rău** (1990) îl impun în rândul poetilor optzeciști.

Înainte de text

1. Te-ai jucat vreodată pe computer? Desigur. Prezintă jocul tău preferat și motivează-ți alegerea.
2. Cum s-ar explica, potrivit opiniei tale, patima jocurilor pe computer care i-a cuprins pe mulți dintre adolescenții de astăzi?

CUM SĂ DAI ÎN MINTEA COPIILOR

de Florin Iaru

Dacă titlul de mai sus ar fi avut un semn de întrebare, articolul de mai jos ar fi avut următorul conținut: Să pui mâna pe calculator și să-i tragi un joc! Dar nu despre asta e vorba. Eu fac parte din tagma celor ce se joacă și trebuie să mă confesez, apărându-mi poziția de om nesperios. Fac același lucru și la serviciu, unde am bifat deja două amenzi usturătoare, o fac și acasă, unde suport reproșuri legate de destinul și cariera mea, iar dacă întâmplarea mă descoperă în fața unui calculator străin, unde instalez sau șterg ceva, demonul cel neadormit nu mă lasă fără să execut două-trei mișcări ludice de mouse.

Sunt oameni care se joacă și oameni care nu se joacă. Așa cum sunt oameni religioși și atei. Ar fi necinstit din partea mea să spun că ne jucătorii au ceva în minus... Deși... Prima mea șefă era clar împotriva jocurilor... N-am simpatizat-o... Ultimul meu șef m-a ars cu două milioane.. Poate că n-are umor... Dar am cunoscut și nebuni jucători. Viața lor a devenit un poligon de încercare. Viața lor e în altă parte. Psihologii, sociologii și moftologii au câmp deschis.

De ce mă joc? Simplu? Îmi place, sunt liber, lumea jocului e lumea mea, lumea triumfurilor mele. [...]

De ce cred oamenii (unii, cei mai mulți) în Dumnezeu? Dacă dăm deoparte învelișul educațional, mi se pare evident că există o componentă mistică într-un nucleu de bază al gândirii. Problema ar fi că nu există la toți. De aici, bătălia: atei îi taie pe dreptcredincioși, dreptcredincioșii îi ard pe atei. De fiecare dată, poziția dușmanului este intolerabilă.

Structura ludică este în bună măsură asemănătoare celei religioase. Plăcerea jocului este componenta formativă a lumii animale. De ce supraviețuiește copilăriei? Nu știu. Știu însă, că o fată care juca, o dată, SimCity 2000, iar locuitorii orașului virtual au organizat pentru ea o manifestație de mulțumire pentru modul perfect în care îi condusesese, a izbucnit în plâns. De fericire.

După părerea mea, oamenii sunt singurele ființe virtuale. Construcțiile intelectuale care îi conduc sunt virtuale. Existența lor, realitatea în care se complac sau pe care o domină sunt virtuale. Relațiile, iubirile, urile – reveriile, obsesiile, credințele – toate astea au o irealitate

marcată. Jocul (pe calculator) se apropie cel mai mult de structura intimă a jucătorilor. Irealitatea este atât de profundă, încât oferă o satisfacție comparabilă celor mai profunde plăceri.

Dacă nu-ți place lumea în care ești, și asta se întâmplă cel mai des, ai trei căi de ieșire din neplăcere: violența, resemnarea și reveria. E foarte ciudat, după ce am tras aceste concluzii pompoase, că marii jucători sunt bărbați. Sau poate că, tocmai aici, specialiștii de care tocmai am vorbit ar avea ceva de lucru. În general, dacă femeile joacă, ele aleg ceva simplu: Tetris, Solitaire, Mahjong. Constat că femeile joacă mai mult ca să treacă timpul. Împătimiții sunt bărbați. Ei își pierd zilele și nopțile răspândind creieri pe pereți, capturând și masacrând orașele dușmane, eviscerând monștri din care sar bale verzui. Dar, tot așa, nu e o regulă. Am cunoscut o altă fată care făcuse o pasiune pentru un erou nebărbierit din Starcraft. Îl chema Raynor și, pentru a-l ajuta să triumfe, fata ajunsese expertă în atacurile cu tancuri combinate cu cele de aviație. O detesta pe aleasa inimii lui virtuale. E drept, fata era o expertă în Flash și Fireworks, o creatoare în lumea virtuală. E de înțeles că un strop de violență nu strică.

Acum, că scriu aceste rândulețe, fac o pauză din Warcraft III, o pauză din TombRaider și o pauză din Undying. De fiecare dată când revin, îmi trebuie câteva secunde pentru a reintra în atmosfera jocului. De parcă aș relua o frază întreruptă la jumătate dintr-o altă viață.

Și cred că ar trebui să aduc un omagiu creatorilor de jocuri. Primul joc lung pe care l-am parcurs până la capăt a fost Myst, o bijuterie grafică, plină de inteligență, delicatețe și umor negru. Întâmplător, am văzut filmulețul celor de la Cyan care, pentru a obține acest joc multipremiat, au petrecut doi ani inventând, bolborosind, desenând, filmând, ștergând și luând-o de la capăt. Cine nu l-a jucat înseamnă că n-a citit Ulysses.

Aici ar trebui să pun punct. Nimic nu e în neregulă cu jocurile pe calculator. Se spune că, odinioară, chinezii obosiți de atâtea chin-zării se retrăgeau la sfârșitul săptămânii, în fumătorie, pentru o pipă de opiu. Și se știa, încă de pe atunci, că un mic procent, unu-doi la sută, nu vor mai ieși niciodată de acolo.

Puncte de reper

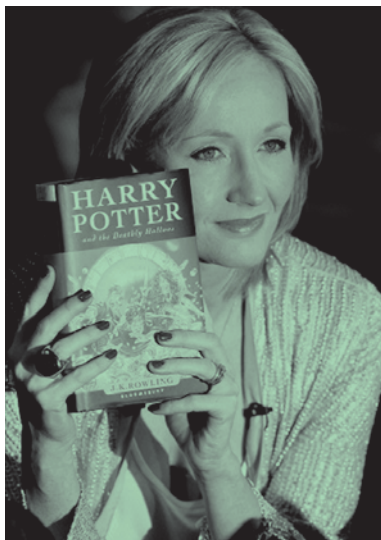
Articolul **Cum să dai în mintea copiilor** de Florin Iaru a apărut în nr. 543 al revistei **Dilema** (2003). Tema acestui număr a fost „Nevoia de joc”.

Explorarea textului

1. Prezintă impresia pe care ți-a produs-o lectura acestui text.
2. Ce înțelege autorul articolului prin „a-și apăra poziția de om nesperios”?
3. Cum explici reticența unor oameni la ideea de joc?
4. Asemeni autorului, demonul cel neadormit te bântuie și pe tine? Argumentează-ți răspunsul, indiferent de natura lui.
5. O afirmație din text este următoarea: *Plăcerea jocului este componenta formativă a lumii animale*. Stabilește o corelație între acest enunț și o idee asemănătoare a fragmentului selectat în manual din eseul **Homo ludens** de Johan Huizinga.
6. Cum explică autorul resortul intim, plăcerea jocului pe calculator? Din aceleași motive te joci și tu?
7. Ce ai jucat dintre jocurile menționate în acest articol? Care joc ți s-a părut cel mai interesant și mai pasionant?
8. Comentează concluzia textului, cuprinsă în ultimul alineat.

Înainte de text

Imaginează-ți că ești participant la un joc ale cărui reguli ies din planul realului. Ce putere magică ți-ai dori să ai în timpul acestui joc?

J.K. Rowling (pseudonim pentru Chipping Sodbury) se naște în anul 1965 în Anglia. Începe să scrie de la vârsta de 5-6 ani. În 1997 publică *Harry Potter și Piatra Filozofală*, care este desemnată „cartea anului” în Marea Britanie. Un an mai târziu se tipărește în S.U.A., iar apoi, tradusă în peste 28 de limbi, circulă în întreaga lume în 30 de milioane de volume.

Harry Potter, personajul principal, devine un idol contemporan. Sub masca unui copil, se ascunde un mic vrăjitor dornic să-i ajute pe cei slabi, dar și să-i pedepsească pe cei care greșesc.

HARRY POTTER ȘI PIATRA FILOZOFALĂ

de J.K. Rowling

(fragment)

Veni și ziua următoare, rece, dar foarte senină. Marea Sală mirosea îmbietor, a cârnăciori prăjiți, și răsuna de glasuri voioase, dornice să vadă un meci de Vâjthaț cât mai reușit.

- Trebuie să mănânci ceva!

- Nu vreau! Imposibil! Nu pot să înghit nimic!

Harry se simțea groaznic. În aproximativ o oră, urma să între în teren.

- Harry, mănâncă, îl îndemnă și Seamus Finnigan, trebuie să capeți puteri. Căutătorii sunt întotdeauna cotonogiți de jucătorii din echipa adversă!

- Mulțumesc pentru încurajare, Seamus, zise Harry, uitându-se cum acesta își tot turna ketchup pe cârnăciori.

Pe la unsprezece, întreaga școală era în păr, în jurul terenului de Vâjthaț. Mulți dintre privitori aveau binocluri. Era adevărat că scaunele erau sus, în aer, dar uneori tot era greu să urmărești toate fazele.

Ron și Hermione se alăturaseră lui Neville, Seamus și Dean, pe cel mai de sus rând. Harry fu uimit să constate că făcuseră un afiș mare, din unul dintre cearșafurile distruse de Pungașul. Pe el scria: „Harry Potter, președinte!” iar Dean, care era foarte bun la desen, făcuse dedesubt emblema Cercetașilor, leul uriaș. Hermione contribuise și ea cu o mică vrajă, pentru ca inscripția să apară în mai multe culori, vii și strălucitoare.

Între timp, la vestiar, Harry și restul echipei se schimbau pentru meci, punându-și pelerinele roșii de Vâjthaț. (Viperinii jucau în pelerine verzi).

Baston își drese glasul, pentru ca să se facă liniște.

- OK, băieți..., începu el.

- ... și fete, completă înaintașa Angelina Johnson.

- Da, și fete, fu de acord Baston. A venit momentul!

- ... mult așteptat..., sări Fred Weasley.

- ... de noi toți! zise și George.

- Știm pe de rost discursul de încurajare al lui Baston, îi spuse Fred lui Harry. Am făcut parte din echipă și anul trecut!

- Gura, voi doi! strigă Baston. De ani de zile n-au mai avut Cercetașii așa o echipă bună. O să câștigăm, sunt sigur!

Și îi privi crunt, ca și cum ar fi vrut să adauge: „Sau altfel...”

- În regulă, pe teren! Succes tuturor!

Harry ieși din vestiar, în urma lui Fred și George și, sperând să nu i se înmoaie genunchii, păși pe teren, în uralele publicului dezlănțuit.

**Volume traduse
în limba română**

Harry Potter și Piatra Filozofală

(1997)

Harry Potter și Camera Secretelor

(1998)

Harry Potter și Prizonierul din

Azkaban (1999)

Harry Potter și Pocalul de Foc (2000)

Harry Potter și Ordinul Phoenix

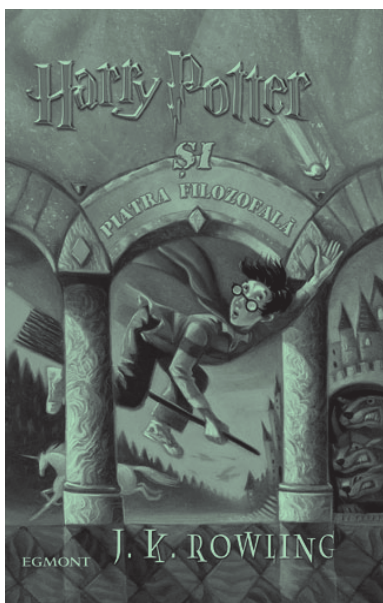
(2003)

Harry Potter și Prințul Semipur

(2005)

Harry Potter și Talismanele Morții

(2007)

Coperta volumului **Harry Potter
și Piatra Filozofală**

de J. K. Rowling

(ediția în limba română)

Madam Hooch era arbitra. Stătea în mijlocul terenului, în așteptarea celor două echipe, cu mătura în mână.

- Atenție la mine, începu ea, de îndată ce îi văzu pe toți adunați în jurul ei. Vreau un joc corect de ambele părți!

Lui Harry i se păru că i se adresează mai mult lui Marcus Flint, căpitanul echipei Viperinilor, elev în anul VI. Harry se gândi că Marcus arăta ca și cum ar fi avut ceva sânge de vârcolac în el. Cu coada ochiului, Harry văzu afișul uriaș, fluturând la înălțime. Inima lui tresălta. Simți că prinde curaj.

- Sus, pe mături, vă rog!

Harry încălecă superbul lui Nimbus 2000.

Madam Hooch suflă puternic în fluierul său de argint.

Cincisprezece mături se ridicară în aer. Meciul începuse!

- Și balonul este preluat imediat de Angelina Johnson, de la Cercetași. Ce înaintașă bună! Și frumoasă, pe deasupra...

- Jordan!

- Scuzați-mă, doamnă profesoară!

Lee Jordan, prieten bun cu gemenii Weasley, era comentatorul meciului, urmărit cu mare atenție de profesoara McGonagall.

- Angelina se descurcă, într-adevăr foarte bine acolo, sus, în aer. Pasează perfect către Alicia Spinnet, prietenă bună cu Oliver Baston. Anul trecut, ea a stat pe banca rezervelor... dar să ne întoarcem la Johnson care... Ah, nu! Viperinii au reușit să ia balonul, prin căpitanul lor, Marcus Flint. Și dus a fost! Marcus Flint zboară ca un vultur și e gata să înscrie... Nu, a fost oprit excelent de portarul Baston și balonul este preluat iar de Cercetași, prin înaintașa lor, Katie Bell, care i-a suflat balonul lui Flint, printr-o desăvârșită mișcare de învăluire, și... Auu! Cred că a fost foarte dureros! Un balon-ghiulea a lovit-o chiar în ceafă! Balonul trece la Viperini, Adrian Pucey se grăbește spre locul de marcaj, dar e stopat de cel de-al doilea balon-ghiulea, trimis de Fred sau de George Weasley, n-aș putea spune exact care dintre gemeni... Cercetașii au făcut un joc excelent până acum. Și aruncătorul lor a fost excelent. Balonul este iar la Johnson, care a plecat ca din pușcă, zboară, cu adevărat! Fentează un balon-ghiulea... și iată, la mică distanță, poarta echipei adverse... Hai, Angelina! Acum! Portarul Viperinilor, Bletchley, plonjează... Ratare! Cercetașii au înscris primii!

Uralele galeriei Cercetașilor umplură aerul, printre mormăielile și bombănelile Viperinilor.

- Hai, făceți-mi și mie loc, dați-vă mai încolo!

- Hagrid!

Ron și Hermione se înghesuiră, ca să-i facă și lui loc.

- Am urmărit meciul până acum din coliba mea, zise el și arătă spre un binoclu, pe care îl ținea pe după gât, dar nu-i același lucru. Nici urmă de hoțoaica aurie, nu?

- Nu, Harry nu prea a avut ce face până acum, spuse Ron.

- Bine că n-a pățit nimic, tot e ceva, nu-i așa? remarcă Hagrid, punându-și binoclul la ochi și privind spre punctulețul din zare, care nu era altul decât Harry.

Sus, mult deasupra lor, Harry urmărea jocul cu atenție, scrutând zarea, să nu-i scape hoțoaica aurie. Făcea întocmai cum îl învățase Baston.

Afișul filmului
Harry Potter și Piatra Filozofală

-Te ții deoparte până vezi hoțoaica, îl sfătuiseră Baston. Nu e indicat să fii atacat înainte de a intra în acțiune.

Când marcase Angelina, Harry făcuse o serie de lupinguri, pentru a-și manifesta bucuria. Acum, era iar la post, pândind hoțoaica. La un moment dat i se păru că vede o sclipire aurie, dar nu erau decât reflexele de la ceasurile gemenilor Weasley. Iar altădată, un balon-ghiulea veni glonț spre el, dar Harry îl respinse, iar Fred porni în urmărirea balonului-ghiulea.

- Ai pățit ceva, Harry? apucă Fred să strige și trimise balonul-ghiulea în direcția lui Marcus Flint.

- Balonul este la Viperini, comenta Lee Jordan. Înaintașul Pucey se ferește de baloanele-ghiulea, îi fentează pe gemenii Weasley și pe înaintașa Bell și se îndreaptă... Ah, nu-i chiar hoțoaica?!?

Un murmur străbătu mulțimea și Pucey scăpă balonul, mult prea atent la sclipirea aurie, care îi vâjâi pe la urechi.

O văzuse și Harry și plonjă după ea, cu mult entuziasm. Căutătorul Viperinilor, Terence Higgs, o observase și el. Umăr la umăr, zburau amândoi spre hoțoaică. Înaintașii se opriseră din joc, uitând parcă pentru ce se aflau acolo și urmărind întrecerea.

Harry era mai rapid ca Higgs. Văzuse boțul auriu, fluturând înaintea lor, băgă viteză și...

Bong! Urlete furioase izbucniră din rândurile Cercetașilor. Marcus Flint îi pusese o piedică, în mod intenționat, măturii lui Harry, care se dezechilibra și începu să se rotească. Harry se prinse zdravăn de ea, străduindu-se să scape întreg.

- Fault! strigau Cercetașii.

Furioasă, Madam Hooch îl atenționează pe Flint și ordonă o lovitură liberă pentru Cercetași. Dar, în toată această confuzie, hoțoaica dispăruse, bineînțeles.

Dedesubt, Dean Thomas urla din răsuputeri:

- Dă-l afară! Cartonaș roșu!

- Dean, nu suntem la fotbal, îi aminti Ron. Jucătorii de Vâjthaț nu pot fi dați afară. Și ce e aia, cartonaș roșu?

Dar Hagrid îi ținea partea lui Dean:

- Ar trebui să se schimbe regulile. Flint ar fi putut să-l doboare pe Harry de pe mătură!

Lui Lee Jordan îi venea foarte greu să fie imparțial:

- Astfel, după acest fault josnic și dezgustător...

- Jordan! Să nu se mai repete!

- Bine, doamnă, bine... Deci, Flint aproape că l-a ucis pe Harry, drept care Spinnet primește câteva puncte pentru Cercetași și jocul continuă. Balonul este la Cercetași...

Harry blocă un alt balon-ghiulea, care venise amenințător de aproape de capul său. Din cauza șocului, mătura se înclină periculos și, pentru o clipă, Harry avu senzația că o să cadă. Strânse mătura între picioare și se prinse cu mâinile de ea, cu toată puterea. Niciodată nu mai simțise ceva asemănător.

Se întâmplă din nou. Mătura lui Harry părea că vrea să-l trântască la pământ. Harry dădu să se îndrepte spre locul unde stătea Baston, să-l roage să ceară o pauză, dar își dădu seama că Nimbus

Secvență din filmul
Harry Potter și Piatra Filozofală

Secvență din filmul
Harry Potter și Piatra Filozofală

2000 scăpase de tot de sub control. Se învârti de câteva ori, foarte periculos, făcu niște zig-zaguri prin aer, gata să îl arunce la pământ pe Harry.

Lee comenta în continuare:

- Viperinii au balonul... la Flint, care trece de Spinnet... și de Bell... Un balon-ghiulea îl lovește puternic în față... Sper că i-a spart nasul! Glumeam, doar, doamnă profesoară... Viperinii înscriu... Oh, vai...

Viperinii erau în culmea fericirii. Nimeni nu părea să fi observat că mătura lui Harry avea probleme... Îl purtase tot mai sus, zvâcnind și răsucindu-se, ducându-l departe de joc.

- Nu înțeleg ce face Harry, mormăi Hagrid. Dacă nu l-aș ști, aș zice că a pierdut controlul măturii... Dar... nu se poate... Nu!?

Deodată, toți își îndreptară privirile spre Harry. Mătura lui se rotea, iar și iar, și el abia mai reușea să se țină. Imediat se auzi un strigăt. Mătura se smucise și reușise să-l dea jos pe Harry. Harry se mai ținea doar cu o mână și atârna în gol.

- I-o fi stricat-o Flint când l-a faultat, șopti Seamus.

- Nu se poate, zise Hagrid, cu o voce tremurătoare. Doar dacă acționează asupra ei o magie neagră, deosebit de puternică... Niciodată n-a reușit un puști să strice un Nimbus 2000...

La aceste cuvinte, Hermione îi smulse binoclul lui Hagrid, dar, în loc să se uite la Harry, cercetă înfrigurată mulțimea.

- Ce faci? o întrebă Ron, negru la față de supărare.

- Știam eu! Plesneală! Uite și tu!

În partea opusă, stătea Plesneală, cu ochii țintă la Harry și murmurând ceva pe șoptite, fără încetare.

- Face ceva! strigă Hermione. Vrăjește mătura!

- Ce putem face?

- Lăsați pe mine!

Și, înainte ca Ron să mai poată să spună ceva, Hermione dispăru. Ron întoarse binoclul spre Harry. Mătura vibra atât de tare, că era o minune că Harry se mai putea ține încă de ea. Mulțimea era în picioare, urmărind scena, îngrozită, iar gemenii Weasley se apropiaseră de Harry, încercând să-l ia pe mătura unuia dintre ei. Degeaba, însă. De fiecare dată când se apropiau de Harry, mătura zvâcnea și mai sus. Gemenii zburau în cercuri pe dedesubtul lui Harry, sperând să-l poată prinde, dacă ar fi căzut. Marcus Flint apucă balonul și mai înscrise de cinci ori, fără ca nimeni să-l observe.

- Hai, Hermione, fă ceva, murmură Ron, disperat.

Hermione își făcuse loc spre scaunul unde stătea Plesneală și acum alerga pe rândul imediat de dedesubt. Nici măcar nu se oprea să-și ceară scuze celor pe care îi înbrâncea în goana ei. Ajungând în dreptul lui Plesneală, se ghemui la pământ, își scoate bagheta magică și începu să șoptească niște cuvinte numai de ea știute. Din bagheta ei țâșniră scânteii spre poalele mantiei profesorului Plesneală.

În numai treizeci de secunde, Plesneală își dădu seama că era în flăcări. Un strigăt speriat îi dădu de știre Hermionei că își îndeplinise misiunea. Adunând jarul de pe Plesneală și punându-l într-un vas, în buzunar, Hermione se strecură înapoi. Plesneală n-avea să știe niciodată ce se întâmplase.

Fusese deajuns. Sus, în aer, Harry reuși să-și domolească mătura.

- Neville, poți să te uiți acum, îl îndemnă Ron.

În ultimele cinci minute, Neville bocise, cu capul ascuns în jacheta lui Hagrid.

Harry coborî pe pământ și toată lumea observă că își duce mâna la gură, ca și cum i-ar fi venit să vomite, ateriză cu bine și lasă să-i cadă din gură, drept în palmă, ceva auriu.

- Am prins hoțoaica! zise el, vesel.

Jocul se termină într-un vacarm de nedescris.

- N-a prins-o, aproape c-a înghițit-o! urla Flint, ofțicat.

Mai urlă el încă douăzeci de minute, dar tot degeaba. Harry nu încălcase regulile, iar Lee Jordan anunța fericit rezultatul meciului: Cercetașii câștigaseră o sută șaptezeci de puncte, iar Viperinii șaiszeci. Harry nu auzise însă nimic. El bea o ceașcă de ceai tare, în coliba lui Hagrid, unde se dusesse, împreună cu Ron și Hermione.

Explorarea textului

1. Exprimă-ți opinia în legătură cu impresia pe care ți-a produs-o lectura acestui fragment.
2. Descrie atmosfera care precedă începerea meciului pe terenul de *Vâjthaț*.
3. Urmărește relatarea lui Lee Jordan. Caută asemănări între relatarea acestuia și cea a unui comentator de fotbal.
4. În ce constă ineditul jocului dintre Cercetași și Viperini?
5. Prezintă aventura prin care trece Harry Potter.
6. Arată rolul pe care îl joacă profesorul Plesneală.
7. Disociază elementele care aparțin planului real de elementele fantastice.

JOC ȘI JOACĂ

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Tudor Arghezi, *Cartea cu jucării* (1931).
Volum de proză scurtă pentru cititori de toate vârstele, care te introduce în lumea copilăriei și a jocului. Are ca personaje pe tătuțu, măicuța și cei doi copii ai autorului: Baruțu și Mițu(ră).
- Mircea Cărtărescu, *Nostalgia* (1993).
Primul capitol, *Mendebilul*, este o „amintire din copilărie” care prezintă întâmplări ale vârstei inocente, marcate de ideea jocului.
- Lewis Carroll, *Alice în Țara Minunilor* (1865).
Prin intermediul personajului Alice, cititorul pătrunde într-o lume fascinantă, magică, unde regulile logicii sunt uitate.
- Mark Twain, *Aventurile lui Tom Sawyer* (1876).
Cartea prezintă palpitantele peripeții ale lui Tom, un ștren-gar care nu se împacă deloc cu normele de comportament învățate în familie și cu educația primită la școală.

>>> *Limbă și comunicare*

ERORI SEMANTICE

Confuzia paronimică

Paronimele sunt cuvinte care se aseamănă unul cu celălalt din punct de vedere al formei, dar se deosebesc (complet) în ceea ce privește înțelesul sau semnificația: *numeral* - *numerar*, *prenume* - *pronume*, *glaciar* - *glacial*, *original* - *originar* etc.

Una dintre cauzele utilizării greșite a neologismelor este *paronimia*. În limba română există cuvinte cu origini și cu sensuri diferite care sunt însă asemănătoare din punct de vedere al formei. Mica diferență, de multe ori constând dintr-un singur sunet, creează confuzii între aceste cuvinte, pentru că nu se ține seama de sensurile și de originea lor.

Situații de paronimie:

Eminent - *iminent*. Primul termen cunoaște în limba română aceleași sensuri ca în limbile neolatine din care provine: „care se distinge din calități intelectuale deosebite; excepțional, superior, remarcabil, excelent” (DEX). Paronimul *iminent* are sensuri complet diferite: „care este gata să se producă, să se întâmple și care nu se poate amâna sau evita, inevitabil” (DEX). Nu poate exista așadar o legătură de sens între *eminent* și *iminent*. Apropierea care se face uneori între cei doi termeni este greșită și dovedește necunoașterea sensurilor acestor cuvinte.

A emigra - *a imigra*. Confuzia între aceste paronime se produce pentru că sensurile lor par a fi foarte apropiate. *A emigra* înseamnă „a pleca din patrie și a se stabili (definitiv sau temporar) în altă țară; a se expatria” (DEX). În aceeași familie lexicală intră termeni ca *emigrant* și *emigrație*. Paronimul *a imigra* înseamnă „a veni într-o țară străină pentru a se stabili aici” (DEX). Același sens îl au cuvintele apropiate *imigrant* și *imigrație*. Distincția dintre *a emigra* și *a imigra* se face în funcție de sensul deplasării, dintr-o direcție în alta.

Atracția paronimică este fenomenul prin care un paronim care e folosit mai frecvent în limbă, deci mai familiar vorbitorului, îl „atrage” pe cel care este mai puțin cunoscut, substituindu-se acestuia din urmă. Astfel, *a gira*, care înseamnă „a garanta” (din it. *girare*), se folosește tot mai frecvent în locul lui *a gera*, care înseamnă „a conduce”, „a administra în numele cuiva” (din fr. *gérer*). Atracția paronimică reprezintă, de fapt, o confuzie paronimică și devine sursa unor greșeli de limbă.

Atracția paronimică este un aspect al *etimologiei populare*, fenomen care constă în „modificarea formei unui cuvânt (recent intrat în limbă sau mai puțin cunoscut) sub influența unui cuvânt mai cunoscut cu care prezintă asemănări de formă și uneori de sens” (DEX). Așa, de exemplu, în cântecul *Melc, melc, / Cotobelc, / Scoate coarne boierești*, cuvântul *boierești* a înlocuit termenul *bouerești*, adică „mândre”, „fálnece”, ca ale bourului de odinioară. Tot astfel, *firoscos* este o etimologie populară pentru *filozof* ori *lăcrămație*, pentru *reclamație*.

Aplicații

1. Reține semnificația fiecărui paronim din exemplele de mai jos; scrie-l pe caiet, integrându-l într-un context potrivit:
  - Substantive:
    - diferență* (deosebire, nepotrivire) – *deferență* (stimă, respect, considerație, condescendență);
    - fiabilitate* (ansamblul calităților unui sistem tehnic care determină capacitatea acestuia de a fi utilizat un timp cât mai îndelungat) – *friabilitate* (însușire de a fi fărâmicios, casant, friabil);
    - jantă* (partea exterioară a unei roți de automobil, de bicicletă etc.) – *geantă* (servietă, poșetă);
    - perceptor* (furnizor însărcinat cu încasarea impozitelor și taxelor oficiale) – *preceptor* (persoană însărcinată cu educarea și instruirea unui copil, pedagog, educator).
  - Adjective:
    - cauzal* (privitor la cauză, de cauză) – *cazual* (1. care are un caracter întâmplător, care depinde de împrejurări, accidental; 2. care arată cazul gramatical);
    - destins* (relaxat, calm, liniștit) – *distins* (plin de eleganță, finețe, distincție);
    - ordinal* (care indică, într-o serie, locul, ordinul numeric) – *ordinar* (obișnuit, normal, comun).
  - Verbe:
    - a colabora* (a participa la elaborarea unei acțiuni) – *a corobora* (a consolida, a întări);
    - a enerva* (a se înfuria, a se irita) – *a inerva* (a forma rețeaua de nervi a unui țesut);
    - a preleva* (a detașa, a extrage, a lua o parte dintr-un tot, dintr-un ansamblu) – *a prevala* (a avea preponderență, a domina);
    - a proveni* (a se trage, a-și avea obârșia) – *a preveni* (a preveni, a avertiza).
2. Alege din fiecare pereche de paronime cuvântul care este adecvat contextului:
  - sașiul/ șasiul mașinii, călătorește pe spezele/ spețele (cuiva), i-arelevat/ revelat taina, judecător refuzat/ recuzat de inculpat, prinos/ prisos de bunuri materiale, cabinet dental/ dentar.*
3. Explică următoarele etimologii populare ca aspect al atracției paronimice:
  - filigram, brusculadă, arcoladă, (nume și) pronume.*
4. Identifică acele cuvinte care sunt utilizate greșit ca rezultat al unor confuzii paronimice (toate exemplele sunt din comediile lui I.L. Caragiale):
  - *Hehei! Unul e Galibardi: om, o dată și jumătate! [...] Ei, giantă latină, domnule, n-ai ce-i mai zice.*
  - *Jupân Dumitrache, adică să am pardon de impresie, eu gândesc că numa' ți-ai făcut spaimă degeaba.*
  - *Bravos, bobocule! Nu m-așteptam ca tocmai dumneata să te pronunți cu așa iluzii în contra mea...*

Pleonasmul

Pleonasmul (din gr. *pleonasmos* „a fi în plus”) este o greșeală de limbă care ia naștere din folosirea alăturată a două sau mai multe cuvinte, dintre care unul repetă parțial sensul celuilalt. Vorbitorul face în mod inutil o „risipă” de exprimare, utilizând mai multe elemente de expresie decât ar fi strict necesar. De exemplu, *a aduce la același numitor comun* este un pleonasm pentru că înseamnă: a) „a face ca două sau mai multe fracții ordinare să aibă același numitor”; b) „a împăca puncte de vedere diferite”, iar adjectivul *comun* dublează un sens care a fost deja exprimat, deci este inutil. În exemplul *a rostit o scurtă alocuțiune* există o formulare pleonastică întrucât *alocuțiune* înseamnă „scurtă cuvântare ocazională”, iar adăugarea adjectivului *scurtă* devine inutilă.

Pleonasmul are cauze diverse; ele pot fi de natură lexicală (*a aproba pozitiv, contrabandă ilegală, tricicletă cu trei roți, Avansați înainte!*) sau de natură gramaticală (*mai superior, foarte optim, etc.*, știindu-se că adjectivele *superior* și *optim* nu au grade de comparație).

În ultima vreme, împrumuturile din limba engleză au devenit o importantă sursă a pleonasmului, din cauza necunoașterii sensului exact al cuvântului împrumutat, ca în următoarele construcții pleonastice: *summit la vârf* (*summit* înseamnă „conferință la nivel înalt, la vârf”), *hit de mare succes* (*hit* - ca și sinonimul său *șlagăr* - înseamnă „cântec de succes”) ori *conducere managerială* (*managenent* înseamnă „știința organizărilor și conducerii întreprinderilor”).

Din punct de vedere al acceptării pleonasmului în exprimarea îngrijită, se poate face diferența între pleonasme intolerabile (ca în exemplele de mai sus) și pleonasme tolerabile în diverse grade. Se apreciază a fi pleonasme tolerabile anumite expresii fixe ca *praf și pulbere, oale și ulcele, întuneric beznă* etc.

Pleonasmul tolerabil este considerat o figură de stil din categoria figurilor insistenței (enumerația, hiperbola, imprecizia, perifraza etc.), folosit cu intenție de expresivitate pentru sublinierea celor comunicate: *foc și pară; în fel și chip; se sucește, se învâște; vai și amar; ce-a făcut, ce-a dres; cu chiu, cu vai* etc.

Aplicații

1. Analizează structura următoarelor pleonasme și demonstrează natura greșelii:

*cel mai optim
am conlucrat împreună
schiță sumară
procent la sută
a suprapus peste
coboară jos
s-a întors înapoi
foarte rarism*

*chiar el însuși în persoană
panoramă de ansamblu
întrajutorare reciprocă
vin din nou iarăși
a preferat mai bine
au conviețuit laolaltă
obstacol care împiedică
a îndrumat calea*

2. Explică de ce aceste construcții sunt considerate pleonastice:

*perspective de viitor
protagonist principal*

*conducere managerială
mijloace mass-media.*

3. Argumentează dacă sunt sau nu pleonasm următoarele formulări:

*nul și neavenit
definitiv și irevocabil
anexe alăturate
având în vedere și luând în considerare
drept pentru care.*

4. Exprimarea personajelor din operele lui I.L. Caragiale este plină de greșeli de limbă. Care este eroarea în următoarele exemple:

<i>domnule, musiu</i>	<i>numaidecât momentan</i>
<i>june tânăr</i>	<i>la fel identice</i>
<i>madam, cucoană</i>	<i>și etțetera</i>
<i>pardon, să iertați</i>	<i>în stare a fi capabil.</i>

5. Presa audio-vizuală, din grabă ori neatenție, poate răspândi exprimări pleonastice nesesizate de publicul neinformați. Arată ce este eronat în aceste exemple:

*privatizarea marilor mamuți industriali
înalți prelați bisericești
proгноza pentru viitor arată
privind retrospectiv în urmă
despăgubirea pagubelor produse de inundații
personalități care au fost nemijlocit în mijlocul evenimentelor.*

Tautologia

Tautologia este construcția care se realizează prin repetarea unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte cu funcții gramaticale diferite și cu intonații diferite. Ex.: *Copilul, tot copil; Ce s-a petrecut, s-a petrecut; De mâncat, mănâncă; Legea este lege; Dacă nu vrea, nu vrea* etc.

Unele tautologii sunt fixate în proverbe: *Frate, frate, dar brânza e pe bani; Munca face omul om și altoiul pomul pom.*

Aplicații

Identifică, în exemplele următoare, construcțiile tautologice:

Capra tot capră, se zmucea în toate părțile. (Ion Creangă)

Nu e frumos ce e frumos, ci e frumos ce-mi place mie.

Moșia moșie, foncția foncție, coana Joițica - coana Joițica, trai neneaco, cu banii lui Trahanache... (I.L. Caragiale)

>>> *Literatură și alte arte***LITERATURĂ ȘI CINEMATOGRAFIE****Scurtă istorie a cinematografilei**

- Primele încercări în domeniul cinematografilei au fost reprezentate de „Teatrul optic” al lui Reynaud care, în octombrie 1892 a proiectat *pantomime în culori luminoase* având ca personaje animale – el este de fapt considerat inventatorul filmului de desene animate – și de aparatul optic al lui Edison, brevetat în 1894, care permitea vizionarea imaginilor individual, de către fiecare spectator. Inventatorii cinematografului au fost însă frații Louis și Auguste Lumière care, la 28 decembrie 1895, la Paris, în *Salonul indian* de la *Grand Café* au organizat primul spectacol cu public.

- La București prima proiecție a fraților Lumière a avut loc la 27 mai 1896. Va fi urmată de secvențe filmate de Paul Menu la parada regală de la 10 Mai, la Hipodromul Băneasa, în Târgul Moșilor ori în timpul exercițiilor flotei române, pe Dunăre. Erau filme scurte, de cinci-șase minute, realizate prin funcționarea continuă a aparatului și fără mișcarea camerei.

- Tot frații Lumière, în 1896, au ideea de a instala camera într-o gondolă, la Veneția, oferind pentru prima oară o schimbare a unghiului privirii în timpul filmării, dar abia trei ani mai târziu va fi efectuată prima rotire a camerei în timpul filmării. Vor urma alte inovații: *gros-planurile*, *stop-cadrul*, derularea inversă a filmului, suprainprimarea (în fond, primul trucaj, datorat lui Méliès). Totuși, în acești ani de pionierat, filmul este privit mai cu seamă ca un simplu divertisment „tehnic”.

- Transformarea acestui joc tehnic în cea de a șaptea artă s-a datorat descoperirii *montajului*, procedeu care constă în tăierea benzii de celuloid în bucăți care pot fi lipite (*montate*) ulterior. Apar astfel *montajul încrucișat* care permite alternarea planurilor și derularea unor acțiuni paralele, folosit mai întâi în primul western din istoria cinematografului, *Marele jaf al trenului*, și *tăietura de montaj* care permite trecerea bruscă de la un cadru la altul. Ea va fi de fapt marea descoperire a acelor ani de început, înlocuind *panoramarea*, care în timpul rotării camerei de filmare încărcă imaginea cu elemente adeseori nesemnificative.

- Primul mare regizor care a utilizat montajul a fost americanul David W. Griffith (1875 - 1948), a cărui capodoperă, *Intoleranță* (1916), utilizează, de-a lungul a patru ore de filmare, multe inovații tehnice: *prim-planurile*, *montajul încrucișat*, *stop-cadrul*, *suprainprimarea*, *alternarea secvențelor* – în film sunt de fapt patru acțiuni distincte, desfășurate în locuri și timpuri diferite: Babilon, Palestina din timpul lui Iisus, Franța secolului al XVI-lea și America marilor mișcări sociale din anul 1911.

- Sonorul va fi o altă inovație tehnică importantă. Primul film sonor este muzicalul, *Cântărețul de jazz* din 1927. Până atunci proiecția fusese însoțită doar de acompaniamentul unui pian (astfel de pianiști se numeau *tapeuri*) sau, în cinematografele de lux, de al unei orchestre.

- O descoperire majoră a cinematografului se va dovedi și culoarea, care va oferi noi posibilități de expresie imaginii filmate.

Mic dicționar pentru uzul cinefililor

Scenariu – text scris special ori adaptare a unei opere literare, care este punctul de plecare în realizarea unui film. Autorul unui scenariu se numește *scenarist*.

Regie – concepția interpretării scenice a unui text dramatic, a unui scenariu sau libret destinat să devină spectacol; îndrumarea jocului actorilor și a montării unui spectacol de teatru, de cinema, de operă etc. Diferența esențială între regia de teatru și cea de film constă în aceea că în primul caz *regizorul* coordonează jocul actorilor, în timp ce în cel de-al doilea, dirijează aparatul de filmat.

Imagine – diferența dintre imaginea picturală și cea de film se datorează în primul rând mișcării. Compoziția în pictură apelează în primul rând la elemente geometrice, în timp ce în film trebuie să aibă în vedere mișcarea subiectului, amplasarea și mișcarea camerei în raport cu subiectul și, de asemenea, variațiile luminii în raport cu același subiect. *Planurile* de filmare au în vedere distanța camerei în raport cu ceea ce se filmează și pot fi *de ansamblu*, *îndepărtate*, *apropiate* etc. Mai există planul *întreg* (în care actorul este văzut în întregime), planul *american* (în care actorul se vede de la genunchi în sus), *prim-planul* (în care este surprinsă numai figura și linia umerilor actorului), *gros-planul* (se vede fața sau doar o parte a ei). Combinarea acestor planuri poate crea un efect puternic asupra spectatorului care nu mai este un simplu martor al acțiunii ce se derulează sub ochii săi, ci percepe și reacțiile emoționale ale personajelor reflectate în mimica actorilor. Lumina este și ea un element important. Regizorii au constatat destul de repede că lumina naturală poate fi un handicap în arta filmului, în timp ce alternarea intensității și a direcției fascicolului luminos produs artificial are efecte expresive. De exemplu, chipul uman capătă un aspect sinistru când este luminat de jos în sus, fapt speculat mai cu seamă în filmele de groază. Și culoarea poate avea o funcție estetică, dar filmele color nu sunt neapărat superioare celor alb-negru. Persoana care manevrează camera de filmare se numește *cameraman*.

Coloană sonoră – muzica de film nu are o valoare în sine, ci trebuie să însoțească imaginea și să fie în concordanță cu acțiunea dramatică. Altfel spus, ritmul muzical trebuie să se sincronizeze cu ritmul vizual.

Interpretare actricească – este, fără îndoială, un element important, dar nu cel mai important. Succesul de casă al unui film este în mod cert influențat de prezența starurilor, dar încasările nu reflectă totdeauna valoarea artistică a unei pelicule. În istoria cinematografului există destule exemple de filme valoroase în care au jucat neprofesioniști ori actori obscuri, care abia ulterior s-au transformat în vedete. Este suficient să amintim capodopere precum *Hoții de biciclete* de Vittorio de Sica, din 1948 și *Decameronul* lui Pier-Paolo Passolini din 1970, unde interpreții sunt numai oameni „de pe stradă” sau *Romeo și Julieta*, regizat de Franco Zeffirelli în 1968, interpretat de doi adolescenți chiar de vârsta personajelor shakespeariene. Alegerea interpreților este însă esențială, căci fizicul și personalitatea lor trebuie să coincidă cu personalitatea eroilor întruchipați. Și nu totdeauna un interpret de teatru de mare valoare

va fi și un mare actor de film, căci arta reprezentării dramatice este guvernată de alte principii decât aceea cinematografică.

Ecranizarea unui roman: *Harry Potter și Piatra Filozofală*

Ecranizarea, în 2001, a best-seller-ului autoarei engleze J.K. Rowling, *Harry Potter și Piatra Filozofală*, dublează succesul romanului publicat și în România.

Scenaristul Steve Kloves adaptează cu fidelitate textul cărții pentru ca **regizorul** Cris Columbus și **producătorul** David Hayman, de la Warner Bros Pictures, să transpună în film aventurile deja celebrului Harry Potter. Subiectul filmului este cunoscut cititorilor cărții, în majoritate copii: orfanul Harry Potter este chemat, în noaptea când împlinește 11 ani, la școala de vrăjitori de la Hogwarts, unde este ales de pălăria fermecată în casa Cercetașilor și trece printr-o serie de întâmplări miraculoase, în compania prietenilor săi: Hermione Granger și Ron Weasley.

Succesul cărții dovedește nevoia copiilor de astăzi de miraculos și de modele. Realizatorii filmului oferă un chip eroului unei generații de copii. Daniel Radcliffe, în rolul lui Harry Potter, înfățișează cu candoare condiția orfanului, aparent dezavantajat în fața vărului Dudley. Deși eroul poartă ochelari, faptele și calitățile lui contrazic aparențele, având – după spusele pălăriei fermecate – „curaj berechet, minte destulă, talent din plin și o dorință arzătoare de afirmare”. Dar nu cu orice preț, ci numai în slujba binelui.

Ceilalți **actori**-copii împrumută însușirile personajelor plătuite în carte: tenacitatea și inteligența pentru Hermione (Emma Watson), bunătatea și spiritul de echipă pentru Ron (Rupert Grint).

Profesorul Dumbledore (Richard Harris), profesoara McGonagall (Magie Smith) și Hagrid (Robbie Coltrane) înfățișează personajele pozitive care îi sprijină din umbră pe eroii-copii ce se luptă cu forțe malefice, cum este profesorul Quirell (Ian Hurt). Fizicul și personalitatea actorilor coincide cu personalitatea eroilor întruchipați.

Însă evaziunea într-o lume fantastică, în care limitele umane sunt depășite prin magie pusă în slujba binelui, constituie o dimensiune a imaginarului specifică omului, indiferent de vârstă. Miraculosul cărții trece în **imaginile** filmului: conversația lui Harry cu șarpele de la grădina zoologică, îmbarcarea în tren la linia 9 și 1/2, inorogul și centaurul din Pădurea Interzisă, spectaculosul joc de șah din final.

Decorul este impresionant: castelul care adăpostește școala Hogwarts, Marea Sală cu lumânările aprinse plutind ca o perdea de lumină deasupra meselor care se umplu cu bunătăți prin magie, scările interioare care își schimbă poziția, dormitorul elevilor, biblioteca. Atmosfera realizată prin **image și sunet** este un amestec de feerie și thriller. Se apelează la **efecte speciale** realizate pe computer de mai multe echipe. Prin **grafică pe calculator** și **animație**, prind viață pe ecran faptele fabuloase: goblinii, trolul, centaurul, inorogul, Cap-de-Mort, sau ne ține cu sufletul la gură zborul pe măști la meciul de Vâjthaț. **Coloana sonoră** întretine suspansul **acțiunii**.

Modulul 2

FAMILIA

Motto:
Toată educația depinde de mamă.
(Aristotel)

FICȚIUNEA LITERARĂ

Mara de Ioan Slavici

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Rolul elementelor arhaice și regionale
în interpretarea mesajelor scrise și orale
Sensul cuvintelor în context

Tren de plăcere de I.L. Caragiale

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Contextul. Cunoașterea sensului corect al cuvintelor
Factori care perturbă receptarea mesajelor orale

FICȚIUNE ȘI REALITATE

Hronicul și cântecul vârstelor de Lucian Blaga

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Scrierea și pronunțarea neologismelor

TEXTE AUXILIARE

Amintiri din copiărie de Ion Creangă

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Anacolutul

>>> *Ficțiunea literară*

Ioan Slavici, n.1848 (Șiria, jud. Arad) - m.1925 (Crucea de Jos, Panciu). Studii la Șiria, Timișoara, Arad, Satu Mare, Budapesta, Viena. La Viena îl va cunoaște pe Mihai Eminescu. Este profesor și ziarist, întemeietor de reviste (în 1884 înființează revista **Tribuna**). Debutul editorial se produce în 1881, cu **Novele din popor**. Publică romanul **Mara** în anul 1906, la Budapesta, într-un moment în care specia romanului cunoscuse doar câteva realizări notabile prin scriitori precum Nicolae Filimon (**Ciocoii vechi și noi**) sau Duiliu Zamfirescu (**Viața la țară**, **Tănase Scatiu**). Înainte de 1906, data apariției romanului, Ioan Slavici este cunoscut ca autor al unui număr de volume de nuvele, în care importantă era observarea realistă a lumii ardelenesti, a târgurilor cu meșteșugari și precupeți, în special. Viziunea autorului se concentrează pe surprinderea de tipologii și mentalități angajate în puternice conflicte morale.

Înainte de text

1. Explică pe scurt în ce ar consta semnificația cugetării latine *Cum e tatăl, așa-i și fiul*. Personalizează/ concretizează această cugetare cu exemple din viața reală sau din lecturile tale.
2. Scrie, folosind substantive, verbe sau adjective, un scurt enunț despre semnificația pe care ți-o provoacă/ trezește sensul cuvântului *familie*. Vei avea în vedere și sensul de dicționar al cuvântului:
  - „formă socială de bază, întemeiată prin căsătorie, și care constă din soț, soție și descendenții acestora”;
  - „totalitatea persoanelor care se trag dintr-un strămoș comun.”

MARA de Ioan Slavici

Ațiunea din romanul **Mara** se concentrează în jurul câtorva destine integrate în viața târgului ardelenesc. Este vorba în primul rând despre destinul Persidei și al lui Hubăr Națl, aparținând unor etnii și religii diferite – Națl este fiul unui măcelar neamț, iar Persida este fata unei precupețe de origine română – care se căsătoresc contrar voinței părinților, ilustrând un mai vechi conflict literar, acela dintre pasiune și datorie. Destinele acestora, ca și existența lui Trică sau a Marei, mamă a doi copii, sunt surprinse pe fundalul unei lumi populate de meșteșugari, ucenici, calfe, cu toții preocupați de chivernisire și de împlinirea vieții lor. Deși cartea nu are ca **temă** principală familia, fiind mai degrabă un roman de dragoste, el cuprinde, potrivit specificului societăților încă tradiționale, și aspecte care privesc familia și existența acesteia ca determinante ale vieții personajelor.

În finalul romanului, Persida și Națl vor primi după apariția unui copil, acordul părinților de a se căsători și astfel personajele vor fi eliberate de vinovăția de a fi încălcat normele societății în care viețuiesc.

Fragmentele selectate în manual fac parte din începutul romanului și au un rol expozitiv, semnificativ pentru prezentarea personajelor, a familiei Marei, alcătuită din mamă și doi copii: Trică și Persida. Primul fragment o prezintă mai întâi pe Mara, rămasă văduvă, dar capabilă a se chivernisi și singură cu ceea ce i-a rămas de la soț, dar mai ales prin ceea ce ea însăși face. Al doilea fragment îi prezintă pe cei doi copii într-o secvență esențială pentru a ilustra dragostea dintre frați.

Puncte de reper

1. Ioan Slavici construiește în opera sa un topos specific în care apar teme, motive și personaje consacrate în literatură: tema *banului*, motivul *hanului*, *personajul demonic* etc. Fragmentul debutează cu o prezențare a Marei, rămasă văduvă. Atrage atenția apozitia *săraca*, aceasta indicând o anume implicare a naratorului, tentația lui de a face comentarii în raport cu cele relate.
2. Paragraful al treilea dezvoltă imaginea unei femei harnice, muncitoare, dinamice. Interesante sunt determinările temporale care fixează imaginea unui personaj întreprinzător: *marți dimineața [...]; joi dimineața [...]; vineri noaptea [...]*.
3. O caracteristică a tablourilor descriptive ale lui Slavici din acest capitol o constituie folosirea procedurii enumerării, al aglomerării cu obiecte a peisajului (de exemplu pasajul în care este descrisă mănăstirea Maria Radna).
4. Mara trăiește într-un spațiu în care etniile conviețuiesc fără probleme. Spirit practic, ea nu face comerț doar cu românii din zonă și, deși creștină, se duce și la biserica făcătoare de minuni a minorităților, fiindcă aici e *vad bun* pentru vânzare.

Sărăcuții mamei

A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei, dar era tânără și voinică și harnică și Dumnezeu a mai lăsat să aibă și noroc.

Nu-i vorba, Bârzovanu, răposatul, era, când a fost, mai mult cârpaci decât cizmar și ședea mai bucuroși la birt decât acasă; tot li-au mai rămas însă copiilor vreo două sute de pruni pe lunca Murășului, viuța din dealul despre Păuliș și casa, pe care muma lor o căpătase de zestre. Apoi, mare lucru pentru o precupeață, Radna e Radna, Lipova e numai aci peste Murăș, iar la Arad te duci în două ceasuri.

Marți dimineața Mara-și scoate șatra și coșurile pline în piața de pe țărmlurele drept al Mureșului, unde se adună la târg de săptămână mureșenii până de pe la Sovârșeni și Soboteliu și podgorenii până de pe la Cuvin. Joi dimineața ea trece Murășul și întinde șatra pe țărmlurele ștâng, unde se adună băbătenii până de pe la Făget, Căpălăș și Sân-Miclăuș. Vineri noapte, după cântatul cocoșilor, ea pleacă la Arad ca ziua s-o prindă cu șatra întinsă în piața cea mare, unde lumea se adună din șapte ținuturi.

Dar lucrul cel mare e că Mara nu-ți iese niciodată cu gol în cale; vinde ce poate și cumpără ce găsește; duce de la Radna ce nu găsește la Lipova ori la Arad și aduce de la Arad ce nu găsește la Radna și Lipova. Lucrul de căpetenie e pentru dânsa ca să nu mai aducă ce a dus și vinde mai bucuroși cu câștig puțin decât să-i „clocească” marfa.

Numai în zilele de Sântă Mărie se întoarce Mara cu coșurile deșertate la casa ei.

Sus, pe coasta unui deal de la dreapta Murășului, e mănăstirea minorităților, vestita Maria Radna. Din turnurile bisericii mari și frumoase se văd pe Murăș la deal ruinele acoperite cu mușchi ale cetății de la Șoimoș; în fața bisericii se întinde Radna cea frumoasă și peste Murăș e Lipova cu turnul sclipicios și plin de zorzoane al bisericii românești, iar pe Murăș la vale se întinde șesul cel nesfârșit al Țării Ungurești. Mara însă le trece toate cu vederea: pentru dânsa nu e decât un loc larg în fața mănăstirii, unde se adună lumea cea multă, grozav de multă lume. Căci e acolo în biserica aceea o icoană făcătoare de minuni, o Maica Precista care lăcrimează și de a cărei vedere cei bolnavi se fac sănătoși, cei săraci se simt bogați și cei nenorociți se socotesc fericiți.

Mara, deși creștină adevărată, se duce și ea câteodată la biserica aceasta, dar se închină creștinește, cu cruci și cu mătânii, cum se cuvine în fața lui Dumnezeu. Că icoana face minuni, asta n-o crede; știe prea bine că Maica Precista nemțească nu e o adevărată Maica Precista. E însă altceva la mijloc. Călugării, care umblă rași ca-n palmă și se strâmbă grozav de urât, au o știință tainică și știu să facă fel de fel de farmece pentru ca boala să-și vie la leac, săracul să-și găsească sprijinul și nenorocitul să se ferească. Bine face dar lumea care vine la Maria Radna să se închine, și Mariei îi rade inima când pe la Sântă Mării timpul e frumos, ca lumea să poată veni cale de o săptămână de zile, cete-cete, cu praporele în vânt, cu crucile împodobite cu flori și cântând psalmi și litanii. Acum când vin sutele și se adună miile pe locul cel larg din fața mănăstirii, acum e secerișul Marei, care dimineața iese cu coșurile pline și seara se întoarce cu ele goale. De

5. Naratorul surprinde în câteva rânduri vorbirea interioară a personajului, mai ales cu referire la cei doi copii ai săi.

6. Descrierea copiilor se realizează în tușe groase, dar cu simpatie, printr-o combinație de voci narative (vocea naratorului obiectiv cu cea a personajului). Ei sunt: *zdrențăroși, nepeptănați, nespălați și obraznicuți*. Portretul acestora, rezultat mai ales din fapte, nu exprimă ideea că ei ar fi copii răi, dar că aceștia când vor crește vor fi oameni de toată isprava. De fapt Mara îi lasă pe Trică și Persida destul de liberi, absența unui tată putând explica această situație.

7. Secvența numărării banilor poate fi considerată o scenă-cheie, ilustrând avariția stăpânită a personajului, care motivează de altfel și amânarea trimerii Persidei la mânăstire sau modul în care va rezolva ea viitorul lui Trică.

aceea se închină Mara și în fața icoanei, apoi își ia copilașii, pe care totdeauna îi poartă după dânsa, îi dă puțin înainte și le zice: „Închinați-vă și voi, săracuții mamei!”

Sunt săraci, săracuții, că n-au tată; e săracă și ea, c-a rămas văduvă cu doi copii; cui, Doamne, ar putea să-i lase când se duce la târg? Cum, când e atât de bine să-i vezi?!

Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se târguiește și se ceartă cu oamenii, se mai ia și de cap câteodată, plânge și se plânge c-a rămas văduvă, și apoi se uită împregiur să-și vadă copii și iar râde.

„Tot n-are nimeni copii ca mine!” își zice ea, și nimeni nu poate să știe aceasta mai bine decât dânsa, care ziua toată vede mereu copii și oameni și nu poate să vadă ființă omenească fără ca s-o pună alături de copiii ei. Mult sunt sănătoși și rumeni, voinici, plini de viață, deștepți și frumoși, răi sunt, mare minune, și e lucru știut că oameni de dai Doamne numai din copii răi se fac.

Mai sunt și zdrențăroși și desculți și nepeptănați și nespălați și obraznici, săracuții mamei; dar tot cam așa e și ea însăși; cum altfel ar putea fi o văduvă săracă? Cum ar putea să fie copiii săraci, care își petrec viața în târg, printre picioarele oamenilor?

Muiere mare, spătoasă, greoaie și cu obrajii bătuți de soare, de ploi, de vânt, Mara stă ziua toată sub șatra, în dosul mesei plină de poame și de turtă dulce. La stânga e coșul de pește, iar la dreapta clocotește apă fierbinte pentru „vornoviști”, pentru care rade din când în când hreanul de pe masă. Copiii aleargă și își caută treabă, vin când sunt flămânzi și iar se duc după ce s-au saturat, mai se joacă voioși, mai se bat fie între dânsii, fie cu alții, și ziua trece pe nesimțite.

Apoi, după ce a mai băut și o ulcică de apă bună, ea scoate săculețul, ca să facă socoteala. Niciodată ea n-o face numai pentru ziua trecută, ci pentru toată viața. Scăzând dobânda din capete, ea pune la o parte banii pentru ziua de mâne, se duce la căpătâiul patului și aduce cei trei ciorapi: unul pentru zile de bătrânețe și pentru înmormântare, altul pentru Persida și al treilea pentru Trică. Nu e chip să treacă zi fără ca ea să pună și măcar numai câte un creițar în fiecare din cei trei ciorapi; mai bucuroși se împrumută pentru ziua de mâne. Când poate să pună florinul, ea-l sărută, apoi rămâne așa, singură, cu banii întinși pe masă, stă pe gânduri și începe în cele din urmă să plângă.

Nu doară că i-ar fi greu de ceva; când simte greul vieții, Mara nu plânge, ci sparge oale ori răstoarnă mese sau coșuri. Ea își dă însă seama cât a avut când a rămas văduvă, cât are acum și cât o să aibă odată. Și chiar Mara să fii, te moi când simți că e bine să fii om în lumea aceasta, să alergi de dimineață până seara și să știi că n-o faci degeaba.

Peste zi ea vede multă lume, și dacă-i iese-n cale vreo femeie care-i place și ca fire, și ca înfățișare, ea-și zice cu tainică mulțumire: „Așa are să fie Persida mea!” Iar dacă bărbat e cel ce-i place, ea-și zice: „Așa are să fie Trică al meu!”

Era una; preutesa de la Pecica, o femeie minunată, și dulce la fire, și bogată, și frumoasă: ar fi spart Mara toate oalele dacă cineva s-ar fi încumetat să-i spună că Persida ei n-are să fie tot așa, ba chiar mai și mai. Iar preutesa aceea stătuse patru ani de zile la călugărițele din

8. Portretul Marei se realizează printr-un amestec de fragmente descriptive și narrative, care construiesc progresiv o imagine foarte vie – alcătuită din detalii, gesturi, atitudini, limbaj, fapte – a personajului, dând impresia priverii acestuia din mai multe unghiuri de vedere.

Oradea-Mare: era deci lucru hotărât că și Persida are să stea cel puțin cinci ani la călugărițele din Lipova.

A și făcut Mara ce-a făcut, și maica Aegidia, econoama, i-a făgăduit că-i va lua copila și pentru numai 60 de florini pe an, căci e văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei. Au trecut însă doi ani de atunci, Persida împlinise nouă ani, și Mara nu se putea hotărî să dea atâta bănet – pentru nimic. Ar fi putut să dea; avea de unde; asta ea însăși o știa mai bine decât orișicine; dar n-o ierta firea să rumpă din nici unul dintre cei trei ciorapi.

Trică îi făcea mai puțină bataie de cap.

Era un om la Lipova, Bocioacă, starostele cojocarilor, care lucra vara cu patru și iarna cu zece calfe, scotea la toate târgurile cele mai frumoase cojoace, ținea tăierea cărnii în arândă și avea de nevastă pe Marta, fata preotului de la Cladova. Minunat om! - așa trebuia să fie și Trică! Iar pentru aceasta nu era nevoie de multă școală: atât ca să-l primească ucenic.

Maica Aegidia cerea însă mult, șase florini pe lună, și pe deasupra mai erau și alte cheltuieli.

„Hm” zise Mara, încrețindu-și sprâncenele, și începu să facă în gândul ei socoteala cam câți oameni vor fi trecând în fieștecăre an peste podul de pe Murăș. Nimeni în lumea aceasta n-ar fi putut să facă socoteala aceasta mai bine decât dânsa, care atâta timp a stat pe țărmurii Murășului. Ce-ar fi fost adecă dacă ar fi luat din ciorapul Persidei arândă podului? Putea să dea mai mult decât alții, fiindcă nu voia să câștige decât cei 60 florini și încă ceva pe deasupra. Apoi mai câștiga și dreptul de a-și pune masa și coșurile la capătul podului, pe unde trecea toată lumea.

Stetea Mara, stetea și număra în gândul ei banii, câte doi creițari de om și câte zece de pereche de cai ori de boi, număra mereu și-i aduna de se făceau mulți, încât ochii i se umpleau de lacrimi.

S-ar putea oare să fii văduvă săracă, să-ți vezi fata preutesă, feciorul staroste în breasla cojocarilor și inima să nu ți se moaie?!

Că lucrurile ar putea să vie și altfel, asta Mara nu putea s-o creadă când vedea ca-n aievea cum atât de bine au să iasă odată toate.

Generații...

Dictionar literar

Roman

Mara este un roman obiectiv, cu elemente de monografie a mediului social, dar și de analiză psihologică și morală. Încercarea de surprindere a vieții colectivității amintește de faptul că romanul descinde din epopee și că o caracteristică a acestuia o constituie faptul că este forma epică în proză deschisă „modificărilor de structură și îmbogățirilor de conținut” (**Dictionar de termeni literari**), ceea ce în cazul romanului **Mara** înseamnă amestecul de tablouri sociale și de pasiuni umane. Ca orice roman adevărat, **Mara** se ambiționează să cuprindă lumea/ individul în toată complexitatea lor și de aceea se poate vorbi de existența mai multor planuri și personaje, dar și de existența unor conflicte majore care dau impresia de structură complexă.

Realism

Romanul **Mara** surprinde lumea târgurilor ardelenesti, cu ajutorul observației sociale și morale, a detaliului semnificativ, al unor personaje specifice acestei lumi. Specific viziunii realiste a romanului este obiectivitatea relatării, construirea personajelor în relație cu mediul în care acestea trăiesc, lumea de precupeți și de meșteșugari, cu problemele de conviețuire religioasă pe care o presupune existența mai multor etnii.

Pe de altă parte sunt prezente în acest roman situații/ forme narative marcate de tradiție și stereotipie, precum tema banului sau motivul văduvei, al femeii voluntare.

Dictionar

a se chivernisi, vb. – a organiza, a conduce, a face economii, a agonisi; a ajunge la o situație materială bună
cârpaci, s. m. – meseriaș care face lucruri de proastă calitate; a cârpi, a pune petice
precupeață, s. f. – persoană care cumpără de la producător marfă pe care o vinde apoi cu preț mai ridicat în piață
minorit, s. m. – călugăr/ călugăriță din ordinul franciscan
florin, s. m. – monedă din aur sau din argint cu circulație în Țările Române, în secolul al XIX-lea
creițar, s. m. – monedă de argint sau de aramă cu circulație în Germania, Austro-Ungaria, Bucovina etc., în secolul al XIX-lea
staroste, s. m. – conducător al unei bresle sau comunități de meseriași
calfă, s. f. – lucrător calificat după o perioadă de ucenicie, ucenic

Explorarea textului

1. Textul se constituie în esență într-o prezentare a personajului Mara. Este surprinsă condiția ei de văduvă cu doi copii care a rămas cu ceva avere după moartea soțului, dar care, mai ales, are voința de a munci și de a face din copiii ei oameni așezați la casa lor și respectați în comunitate. Scrie într-un enunț cât mai simplu despre ce e vorba în fragmentul dat mai sus.
2. Identifică cel puțin trei personaje din textul dat, scriind în dreptul fiecăruia câte o caracteristică.
3. Extrage din capitolul **Sărăcuții mamei** doi indici spațiali care fixează desfășurarea acțiunii. Discutați între voi despre raportul dintre ficțiune și realitate, așa cum se conturează el în textul dat. Veți avea în vedere:
  - indicii din realitatea obiectivă;
  - modificările aduse de viziunea autorului.

Cine descrie/ povestește

1. Alege dintre următoarele instanțe narative/ de comunicare pe cea care ți se pare caracteristică primului capitol din romanul **Mara**:
  - narator/ povestitor obiectiv care se confundă cu autorul (narator auctorial);
  - un povestitor înlocuit uneori în relatare de către un personaj;
  - narator auctorial a cărui voce se confundă uneori voit cu cea a personajului Mara, creându-se astfel un fel de empatie a cititorului față de personaj.
2. Selectați un fragment care să vă ajute în legătură cu alegerea făcută. Discutați fragmentul ales și observați care sunt mijloacele prin care se identifică instanța care narează.

Dicționar literar

Oralitatea textului este marcată de caracteristici care constau din prezența unor cuvinte, expresii, zicători populare, a unor propoziții exclamative sau de schimbări de persoane gramaticale ale vorbirii, ori din prezența unor forme ale vorbirii familiare.

Narator/ instanțe narrative – în romanul *Mara* naratorul este unul de tip obiectiv (narator auctorial), deși, specific stilului popular, se instituie, uneori, și o relație apropiată, de complicitate, între narator și personajul Mara, între narator și cititor.

Secvență epică – o astfel de secvență din fragmentele date poate fi considerată momentul traversării Mureșului de către Persida și Trică în care întâlnim o succesiune de scene (cea de la mănăstire, coborârea pe râu, scena dintre Mara și maica Aegidia) care au o anumită independență și caracter unitar.

Scenă – un moment, o întâmplare dintr-o operă epică. Mai multe scene pot alcătui o secvență.

În cazul romanului *Mara* o scenă poate fi considerată momentul înfruntării dintre Trică și Costi, din capitolul *Maica Aegidia*.

Ce se descrie/ se povestește

1. Fixați, prin discuții între voi, tema capitolului de mai sus, știind faptul că tema unei opere poate fi văzută ca un aspect/ expresie foarte generală, sintetică a realității, cuprinzând un număr de elemente și motive care pot apărea în mai multe opere, având în fiecare dintre acestea o interpretare particulară.
2. Identifică în scris două motive literare prezente în fragmentul de mai sus. Ai în vedere faptul că motivul literar este o unitate minimală și tipică, purtătoarea unei semnificații a structurii textului. El poate fi un cuvânt concret care desemnează o anumită situație semnificativă, cu valoare simbolică, mai multe asemenea situații concretizând tema generală a operei (în fragmentul de mai sus motivul copiilor *sărăcuți* ar putea fi un exemplu) sau poate fi și un cuvânt care exprimă o situație abstractă. Unele motive sunt recunoscute de tradiția literară: motivul văduvei cu copii, de exemplu. Motivul reprezintă „actualizarea, particularizarea” unei teme. (*Dicționar de termeni literari*)
3. Identifică și rescrie din text fragmentul în care este prezentat pentru prima oară personajul Mara.
4. Extrage, din text, pasajul care descrie locurile văzute de la mănăstirea Maria Radna.

Viziune. Modalități ale descrierii și ale narațiunii

În romanul *Mara*, Slavici ne propune o viziune realistă asupra lumii. Reprezentările acestei viziuni duc la crearea unui imaginar al lumii ardelenesti a sfârșitului de secol al XIX-lea în care se amestecă etnii, religii, personaje voluntare și caractere puternice, conflicte în care datoria și pasiunea se înfruntă. Este o lume privită, așadar, dintr-o perspectivă etică, complicată însă cu o privire asupra vieții interioare a personajelor care-și asumă uneori înfruntarea destinului prestabilite, ceea ce generează sentimente de vinovăție. Amestecul de narațiune și descriere asociată cu fragmente de monolog, schimbarea frecventă a registrului verbal, prezența adjectivelor caracterizante, fac din fragmentul studiat un text dinamic și variat ca mijloace de realizare.

1. Recitește fraza de la începutul textului și extrage adjectivele care se referă la personajul Mara. Precizează ce tip de portret (fizic, moral, psihologic etc.) se realizează în acest fragment descriptiv. Numește și alte elemente specifice expozițiunii prezente în text.
2. Identifică verbele din următorul fragment și interpretează prezența lor în raport cu temperamentul/ caracterul personajului:

Actualizarea cunoștințelor

- genul epic este o formă specifică de organizare a literaturii/ ficțiunii literare;
- există un narator, altul decât persoana scriitorului, obiectiv în cea mai mare parte, deși uneori se instituie un soi de *complicitate ironică* cu personajele, iar alteori naratorul este chiar un personaj;
- comunicarea artistică/ transmiterea unor sensuri/ în genul epic este mediată de prezența narațiunii și a personajelor, narațiunea fiind realizată de regulă la persoana a III-a; sunt prezente și pasaje descriptive;
- specific narațiunii sunt indici ai spațiului și indici ai temporalității asociați acțiunii;
- personajele sunt prezentate în conflicte mai mult sau mai puțin evidente, de natură socială, morală, sau psihologică.

Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se târguiește și se ceartă cu oamenii, se mai ia și de cap câteodată, plânge și se plânge c-a rămas văduvă, și apoi se uită împregiur să-și vadă copiii și iar râde.

3. Mara trăiește într-un mediu în care sunt prezente mai multe etnii și religii. Cum explici faptul că, deși Mara este creștină, se duce totuși și se închină la mănăstirea minorităților? Identifică, în text, fragmentul în care este surprinsă atitudinea Marei față de religia minorităților și motivul prezenței ei acolo.
4. Ce semnificație acorzi următoarei reflecții a naratorului cu privire la Mara:
Și chiar Mara să fii, te moi când simți că e bine să fii om în lumea aceasta, să alergi de dimineață până seara și să știi că n-o faci degeaba.
5. Ce însușire a personajului Mara exprimă construcția *vinde ce poate și cumpără ce găsește*?

Portretul moral al Marei

1. Recitește fragmentul de mai jos și alege dintre următoarele însușiri morale pe cea care ți se pare mai potrivită pentru Mara:
  - spirit de economie;
  - avaricie;
  - caracter nehotărât.

A și făcut Mara ce-a făcut, și maica Aegidia, econoama, i-a fâgăduit că-i va lua copila și pentru numai 60 de florini pe an, căci e văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei. Au trecut însă doi ani de atunci, Persida împlinise nouă ani, și Mara nu se putea hotărî să dea atâta bănet - pentru nimic. Ar fi putut să dea; avea de unde; asta ea însăși o știa mai bine decât orișicine; dar n-o ierta firea să rupă din nici unul dintre cei trei ciorapi.
2. Motivează intenția Marei de a o da pe fiica sa, Persida, la maici pentru educație.
3. Precizează care este decizia Marei în ceea ce îl privește pe Trică?
4. Realizează o caracterizare succintă (circa 10 rânduri) a Marei, așa cum se dezvăluie din următorul fragment (gesturi, atitudini, gânduri):
Apoi, după ce a mai băut și o ulcică de apă bună, ea scoate săculețul, ca să facă socoteala. Niciodată ea n-o face numai pentru ziua trecută, ci pentru toată viața. Scăzând dobânda din capete, ea pune la o parte banii pentru ziua de mâine, se duce la câpătâiul patului și aduce cei trei ciorapi: unul pentru zile de bătrânețe, și pentru înmormântare, altul pentru Persida și al treilea pentru Trică. Nu e chip să treacă zi fără ca ea să pună și măcar numai câte un creițar în fiecare din cei trei ciorapi; mai bucuros se împrumută pentru ziua de mâine. Când poate să pună florinul, ea-l sărută, apoi rămâne așa, singură, cu banii întinși pe masă, stă pe gânduri și începe în cele din urmă să plângă.
5. Exprimă-ți opinia cu privire la semnificația următoarei construcții: *Oameni de dai Doamne numai din copii răi se fac.*

Portretul copiilor

1. Discutați despre sensul următorului fragment:

Mai sunt și zdrențăroși și desculți și nepeptănați și nespălați și obraznici, sărăcuții mamei; dar tot cam așa e și ea însăși; cum altfel ar putea fi o văduvă săracă? Cum ar putea fi copiii săraci, care își petrec viața în târg, printre picioarele oamenilor?

Sunt copiii Marei într-adevăr săraci sau sărăcia lor se referă la altceva?

2. Dă o explicație pentru următorul comentariu al naratorului, observând și faptul că uneori limbajul său pare a se confunda cu cel al personajului:

Sunt săraci, sărăcuții că n-au tată; e săracă și ea, c-a rămas văduvă cu doi copii; cui, Doamne, ar putea să-i lase când se duce la târg? Cum, când e atât de bine să-i vezi?!

Ai în vedere faptul că înaintea acestui comentariu al naratorului, apare în text următorul pasaj:

De aceea se închină Mara și în fața icoanei, apoi își ia copilașii, pe care totdeauna îi poartă după dânsa, îi dă puțin înainte și le zice: „Închinați-vă și voi, sărăcuții mamei!”

Explorarea textului

1. Recitește fragmentul de mai jos și redactează un text de 10-15 rânduri având în vedere:

- perspectiva narativă (cine povestește);
- modul de expunere folosit;
- despre ce este vorba în fragment;
- particularități ale stilului.

„Hm” zise Mara, încrețindu-și sprâncenele, și începu să facă în gândul ei socoteala cam câți oameni vor fi trecând în fieștecare an peste podul de pe Murăș. Nimeni în lumea aceasta n-ar fi putut să facă socoteala aceasta mai bine decât dânsa, care atâta timp a stat pe țârmurii Murășului. Ce-ar fi fost adecă dacă ar fi luat din ciorapul Persidei arânda podului? Putea să dea mai mult decât alții, fiindcă nu voia să câștige decât cei 60 florini și încă ceva pe deasupra. Apoi mai câștiga și dreptul de a-și pune masa și coșurile la capătul podului, pe unde trecea toată lumea.

2. Următorul fragment se constituie într-un fel de „concluzie narativă” a primului capitol din romanul **Mara**:

S-ar putea oare să fii văduvă săracă, să-ți vezi fata preutesă, feciorul staroste în breasla cojocarilor și inima să nu ți se moaie?! Că lucrurile ar putea să vie și altfel, asta Mara nu putea s-o creadă când vedea ca-n aievea cum atât de bine au să iasă odată toate.

Scrie un text de minimum 10 rânduri, despre „filozofia de viață” a personajului, care se desprinde din acest pasaj.

3. Identifică succesiunea de paragrafe/ scene/ momente ale capitolului, precizând caracterul predominant descriptiv, narativ, dialogat sau monologic al fiecărei secvențe/ scene. Precizează tema/ ideea prezentă în fiecare moment.

4. Explică, oral, titlul capitolului.

MARA

de Ioan Slavici

Dacă primul capitol al romanului dădea impresia de oarecare echilibru între descriere și narațiune, prezența importantă a secvențelor descriptive fiind motivată de caracterul expozitiv, în fragmentul care urmează, selectat din capitolul al II-lea, narațiunea domină ca mod de expunere. Se relatează astfel sub forma unui nucleu narativ înfruntarea dintre Trică și Costi și plecarea Persidei de la mănăstire pentru a-l pedepsi pe Costi Balcovici, cel pe care învățătorul Blăguță l-a pus să supravegheze clasa de elevi.

Maica Aegidia (fragment)

Puncte de reper

1. Tendința de a fixa dintr-o perspectivă mai degrabă calendaristică (potrivit cu ritmul anotimpurilor) acțiunea din text se poate interpreta ca o influență a viziunii populare. În realism, cronologia și precizia evenimentelor joacă un rol important în ceea ce privește indicii temporalității.

2. Trică se dovedește a fi, într-adevăr, un copil cu simțul dreptății și al demnității.

[...] Într-o frumoasă zi de primăvară d. învățător Blăguță a venit mai târziu decât de obicei la școală. Îi plăcea mult să pescuiască, se topiseră cam iute zăpezile, Murășul se umflase și apa era tulbure, cum e mai bună pentru pescuit. Și era lucru știut că, în lipsa d-lui Blăguță, Costi Balcovici e acela care pune mâna pe nuiă, ca să ție buna rânduială – nu pentru c-ar fi fost cel mai mare dintre școlari, dar învăța bine și era băiatul turtelarului din Radna.

Una e însă Blăguță și alta Costi, deși era băiat de turtelar. În fața d-lui Blăguță, Trică stetea smirnă, iar cu Costi se bătuse adeseori în piață, în zilele cele bune, când nu era singur, ci săreau amândoi, cu Sida, în capul lui, și rar scăpa Costi cu fața curată, fiindcă Sida avea gheare ca pisica și ar fi sărit și în foc pentru frățiorul ei.

Tocmai de aceea, poate, Costi era foarte aspru față cu Trică, pe care îl știa acum singur.

– Trică – strigă el răstit – stăi frumos!

Trică se ridică îndrăzneț în picioare: i se făcuse o nedreptate.

– Șezi! strigă Costi.

– Dacă vreau șed; dacă vreau stau, răspunse Trică. Cine ești tu ca să-mi poruncești mie?!

Ceilalți școlari începură să râdă cu gurile întinse până spre urechi, căci copiii sunt oameni și ei și se simt mulțumiți când văd umilirea celor ce prea se înalță. Dar Costi, pui de om și el, nu voia să fie umilit.

– Afară! – strigă el dăscălește – în genunchi! Și, rostind porunca, se și duse ca să-l apuce pe Trică.

Trică, cu vreo trei ani mai mic decât Costi, nu se simțea destoinic să ție piept cu acesta: cu cât mai mic era însă omul cu atât mai mare îi era hotărârea, și el știa să mușce, să zgârâie și să dea cu picioarele, ceea ce pe Costi îl umplea cu atât mai vârtos de mânie, cu cât ceilalți școlari se ridicaseră pe bănci și râdeau cu hohote de câte ori Trică îl nimerea bine. Astfel învingerea nu putea să fie decât a lui Trică: bătaie, ce-i drept, a mâncat, părul i s-a cam rărit, gâtul îi era zgâriat, dar din bancă tot n-a ieșit și în genunchi nu l-a pus decât d. Blăguță, care ținea ca autoritatea lui Costi să rămână întreagă.

3. Înfruntarea de către Trică a lui Costi nu este doar o problemă de competiție între copii, de mai veche rivalitate, ci și de statut social, Costi fiind băiat de turtelar.

4. Suferința loviturilor primite de Trică se exprimă abia când este singur, *abia acum* [...] *începu să șteargă din când în când câte o lacrimă* și se îndreaptă către pod unde se află Mara. Dar Trică își redescoperă cu această ocazie condiția de copil fără tată. De aceea va decide să o caute mai degrabă pe Persida și să i se plângă ei și nu Marei.

5. Solidaritatea dintre cei doi copii se va dovedi impresionantă, mai ales prin hotărârea bruscă a Persidei de a pleca din mănăstire și de a-l pedepsi pe Costi. Gestul ei va stârni o mică furtună în viața comunității și a mănăstirii, ilustrând caracterul voluntar, puternic, al Persidei, care nu este, de fapt, decât o Mara în devenire.

Îeșind din școală, Trică a luat-o, ca de obicei, drept spre pod, unde mumă-sa aduna creșterii și își vindea mărfurile. Cât s-a bătut cu Costi și cât a stat în genunchi, o singură lacrimă nu i se ivise în ochi; abia acum, după ce se văzu singur, începu să șteargă din când în când câte o lacrimă. Ah! cum ar fi voit să-l poată mușca pe Costi, încât urma dinților să-i rămână toată viața! Costi era însă mai tare decât dânsul.

„O să-i spui eu mamei – își zise băiatul – și o să trecă el pe la pod!” Când însă vorba era s-o facă, el n-o putea. Degeaba i-ar fi spus: o făcea să se plângă, ca alte dăți, că e văduvă și că toți își bat joc de copiii ei, fiindcă n-au tată, ca să-i ocrotească.

„Ah! – zise el suspinând – de ce nu mai e Sida aici?!”

Da! singură ea putea să știe ce va să zică a fi bătut de Costi.

El se strecură fără de veste pe lângă un car peste pod, apoi, trecut o dată pe celălalt țărmure, se duse ca din pușcă la mănăstirea de călugărițe, trase clopoțelul de la intrare și spuse, după ce i se deschise, că mumă-sa l-a trimis să-i aducă soru-si ceva.

La călugărițele din Lipova nu puteai să vorbești cu orișicine și orișicând și despre orișice. Sidi nu era însă oricine, și maica Aegidia cea aspră, fiind totodată și înțeleaptă, ținea să nu răscoale întreaga mănăstire, ceea ar fi făcut dacă ar fi oprit pe Sidi, care începuse să se vaite când i s-a spus că acum, asupra mesei, nu poate să-și vadă fratele. Astfel Trică n-a avut să aștepte mult.

– Ce e?! întrebă ea răstită.

– Uite – zise el încet, ca să nu audă și sora Marta, care se afla în iatacul de alături – Costi m-a bătut.

– Te-a bătut el pe tine, și tu, prostule, te-ai lăsat să te bată!

– Dacă el e mai tare!

Persida rămase câțva timp pe gânduri, cu răsuflarea oprită și cu ochii ținți la un colț.

– Haide!... zise apoi și îl apucă de braț, ca să-l ducă spre ieșire, unde cheia era în ușă.

– Sidi, Sidi! strigă sora Marta, și ea speriată și plecă s-o oprească.

– Haide! grai Persida mai tare. Ea n-are voie să iasă după noi!

Îeșind apoi în stradă, ei o luară spre pod.

Da! Însă dincolo era Mara, și ea n-avea să-i vadă, nici să-i știe.

Pe țărmurile despre Lipova, de la pod la deal, e Sărăria, o mare șură de scânduri, în care se adună sarea adusă pe luntri de la ocnele Ulioara, ca să fie vândută pentru satele de dimpregiur. În fața Sărăriei sunt vara-iarna, ziua-noaptea, o mulțime de care, iar din sus de Sărărie e șirul de mori plutitoare de-a lungul țărmului. Persida și Trică se strecurară printre care, ocoliră Sărăria și înaintară spre mori. De câte ori, vara, au trecut ei Murășul pe luntrița de la vreo moară!

Acum însă nu era vară, ci primăvară, și Murășul era lat, foarte lat, tulpure-gălbui și plin de spumă și de vultori. Morile, care alte dăți se aflau în apropierea țărmului, de care erau legate printr-o podișcă, acum rămăseseră departe spre mijlocul râului, de unde abia li se auzeau tocăniturile monotone. Cum să ajungă ei acolo, ca să roage pe vreuna dintre calfele de morar să-i trecă?!

Nu era chip! Și totuși cei doi copii bălani și cu obrajii rumeni erau voioși: mult era frumos și bine aici în fața valurilor care se

6. Există o maturizare timpurie a celor doi copii și în acest fel se explică faptul că ei reușesc să găsească soluții pentru a trece Mureșul, fără să folosească podul unde se află mama lor.

tăvăleau greoaie spre șesul depărtat. Venea cu ele și o adiere primăvărată, iar dincolo, pe coastele de la Radna și de la Șoimuș, se ivea pe ici pe colo iarba crudă și verdeața de salcie și de răchită.

– Stăi! strigă deodată Persida. Morarii cum ajung la morile lor? Trebuie să fie pe aici pe lângă țărături vreo luntriță. N-ai să te temi! Tu știi că eu mă pricep la lopată.

– Eu să mă tem!? răspunse Trică. N-am vâslit vara și eu?!

Mare lucru nici n-ar fi fost, dacă ai fi putut, ca vara, să dai cu lopata de fund, ca să duci luntrița precum îți place; acum însă Murășul n-avea fund, valurile erau cu mult mai iuți decât ți se păreau de pe țărături și luntrița-i ducea pe cei doi copii după cum voia bunul Dumnezeu.

Ochii căprui ai Persidei erau plini de vâpaie: era frumos și bine, mare minune, mai ales pe la vultori, când luntrița se învârtea. Oamenii de pe țărături se speriară, cu toate acestea, când văzură luntrița ușoară cu cei doi copii neajutorați în ea și începură să alerge, mai ales de la Sărărie, spre mori, ca să ieie o luntriță și să le vie într-ajutor.

Ce ar fi putut adecă să li se întâmple? Îi duceau valurile cât îi duceau și trebuia să-i scoată în cele din urmă la țărături, cum scoate apa râului tot ceea ce plutește pe ea.

Mai era însă în drum și podul, de care nu o dată se izbesc și se sfărâmă plutele aduse din Ardeal. Lumea alerga dar spre pod pentru ca de acolo să le vie cumva într-ajutor.

În același timp se dusesse spre Lipova vestea că o fată a fugit de la călugărițe cu un băiat. O fată și un băiat! S-ar fi putut oare ca în gândul lumii fata să nu fie mare, când fuge cu un băiat? Degeaba i-ai fi spus că nu era, degeaba i-ai fi arătat perechea; ea tot n-ar fi crezut. Mai erau dar și alți oameni la pod, în fața mănăstirii, ca să afle cum s-au petrecut lucrurile cu fuga.

Mara, pogărița, vedea că o mișcare neobișnuită s-a pornit de la Sărărie și de la mănăstire spre pod. Sări dar de la locul ei și grăbi spre Lipova. Uitându-se apoi încotro se uitau și oamenii, zări deodată luntrița purtată de valuri și alte două luntrițe mâunate de vâslași voinici, care grăbeau să o ajungă.

– Vai de mine! strigă ea, cuprinsă de spaimă.

La moarte s-ar fi gândit, dar nu că sunt ai ei copiii din luntrița care venea, venea mereu iute spre pod.

Mara începu să alerge și să cheme oamenii ca să deschidă podul, ca de obicei când trec plute sau luntrițe cu sare.

Dincolo, despre Lipova, se îngrămădea spre pod lumea adunată în pripă, iar în fruntea ei venea maica Aegidia, foarte grăbită, ca o păpușică trasă pe sfoară, cu ochii ridicați spre cer, cu mâinile încleștate și rugând mereu pe Maica Fecioară de la Radna, făcătoare de minuni, să le vie copiilor într-ajutor.

Văzând pe maica Aegidia, Mara se opri.

De la călugăriță gândul îi trecu deodată la Persida, și ochii ei se îndreptară mai cu dinadins spre cei doi copii. Ea rămase ca înfipță, cu ochii mari, cu buzele strânse în jos.

– Sfânta Arhanghele! strigă apoi crucindu-se. Sfântă Marie, Maică Preacurată! Bată-vă să vă bată, copii! Nu – grăi dânsa mângâiată – copii ca ai mei nimeni nu are!

7. În ciuda primejdiei la care s-au expus cei doi, Mara își privește copiii cu încredere și cu o nedisimulată admirație:
Nu – grăi dânsa mângâiată – copii ca ai mei nimeni nu are!

Și adecă ce li s-ar fi putut întâmpla? Printre pontoanele podului era loc de puteau trece și o sută de luntrițe! Da! da! Lor nu li se putea întâmpla nimic: ea ar fi avut altfel visuri rele și presimțiri urâte.

Dar cum a ajuns Persida din mănăstire în mijlocul Murășului?

Pornind iar spre maica Aegidia, ca să afle cele petrecute, Mara era din ce în ce mai strâmtorată. Știa un lucru: că așa numai din senin, n-a plecat Persida de la călugărițe. Trebuia să fie la mijloc vreo nefăcută!

Mara era însă femeie trăită în lume și știa că lucrurile o să meargă mai bine dacă se va ținea dânsa deasupra.

– Bine, maică – strigă ea – așa păziți voi copiii?

Ce mai putea maica Aegidia să răspundă când ea singură era de vină, ea, cu slăbiciunea ei cea mare?

Își frângea mâinile și nădăjduia în Dumnezeu cel prea milostiv.

– Las-acum, lasă! grăi dânsa căită. Iată, Maica Domnului ne este într-ajutor; luntrița a apucat-o bine, a luat-o spre locul dintre pontoane și trece, trece, iat-o, trece!

Toți alergară să vadă cum luntrița intră sub pod, apoi se-ntoarseră și alergară pe-nbulzite, ca s-o apuce ieșind din jos pe pod.

Persida și Trică ședeau tăcuți și strâmtorați, căci știau, ce-i drept, că de înecat nu se vor îneca, dar nici cu fața curată nu vor scăpa după ce au ridicat atâta lume în picioare.

Peste puțin îi ajunseră apoi și morarii ce plecaseră în calea lor; unul dintre dâșii apucă lanțul luntriței și începură să vâslească spre malul de la Lipova.

Lumea se porni dar și ea înapoi, cu Mara și cu maica Aegidia. Mult ar fi dat maica Aegidia ca toată această lume neastâmpărată să rămâie departe-n urma ei, ca să poată vorbi ea singură cu Persida. Căci iubea maica adevărul, dar mai presus de toate îi era numele cel bun al mănăstirii, și toate i le-ar fi iertat copilei dacă prin o minciună bine potrivită ar fi scăpat acest nume bun. Lumea nu era însă numai neastâmpărată, ci totodată și sprintenă, și maica Aegidia cea cu pas mărunt rămase ea departe-n urmă.

Iară Persida nu știa să spună decât adevărul. Ieșind din luntriță, ea trecu iute, îndrăzneță și cu capul ridicat printre cei adunați pe țărmure și se duse drept la maica Aegidia.

Dicționar

a sta smirună, loc. vb. – a sta drept, nemișcat

rânduiala, s. f. – aranjarea lucrurilor în mod ordonat; în text cu sensul de a face ordine, disciplină

să mușce, vb. – formă populară de la „a mușca”

umilit, adj. – smerit, plecat, rușinat; cu atitudine supusă

vârtos, adj. – puternic, voinic, viguros

iatac, s. n. – cameră (mică) de culcare

care, s. n. – căruțe

luntriță, s.f. – diminutiv de la „luntre”

țărmure, s. n. – țărm (formă populară)

Explorarea textului

Personaje

1. Identifică locurile unde are loc acțiunea din acest fragment.
2. Fragmentul se constituie într-o secvență epică alcătuită din mai multe scene. Identifică două scene ale textului.
3. Extrage din text acel fragment care motivează hotărârea lui Trică de a se plânge Persidei, despre înfruntarea de la școală cu Costi, și nu Marei.
4. Ce alte personaje sunt prezente în această secvență epică? Scrie numele lor însoțite de cel puțin o determinare, dacă acestea sunt prezente în text.
5. Extrage din text acea construcție în care este prezentată, pentru prima oară, în fragment, maica Aegidia.
6. Fragmentul, extras din capitolul al doilea al romanului, surprinde un moment semnificativ din viața celor doi copii ai Marei. Două sunt momentele narrative în jurul cărora este construit fragmentul: înfruntarea dintre Costi Balcovici pus de învățător să supravegheze clasa în lipsa lui și plecarea Persidei de la mănăstire pentru a-l pedepsi pe Costi care i-a bătut fratele. Fragmentul în ansamblu ilustrează caracterul voluntar al celor doi copii și spiritul de solidaritate, întărit între altele și de absența unui tată în familie. Rezumă episodul trecerii Mureșului.

Părinți și copii

1. Citește următorul fragment. Reflectează asupra sensurilor acestuia și comentează, oral, condiția lui Trică de copil fără tată. Subliniază rolul pe care îl au mama și sora lui în rezolvarea „problemei” sale:

Leșind din școală, Trică a luat-o, ca de obicei, drept spre pod, unde mumă-sa aduna creștari și își vindea mărfurile. Cât s-a bătut cu Costi și cât a stat în genunchi, o singură lacrimă nu i se ivise în ochi; abia acum, după ce se văzu singur, începu să șteargă din când în când câte o lacrimă. Ah! cum ar fi voit să-l poată mușca pe Costi, încât urma dinților să-i rămână toată viața! Costi era însă mai tare decât dânsul.

„O să-i spui eu mamei – își zise băiatul – și o să trecă el pe la pod!” Când însă vorba era s-o facă, el n-o putea. Degeaba i-ar fi spus: o făcea să se plângă, ca alte dăți, că e văduvă și că toți își bat joc de copiii ei, fiindcă n-au tată, ca să-i ocrotească.

„Ah! – zise el suspinând – de ce nu mai e Sida aici?!”

Da! singură ea putea să știe ce va să zică a fi bătut de Costi.

2. Discutați cu argumente dacă gestul celor doi copii de a trece cu luntrea apele învolburate ale Mureșului se înscrie în vreuna din următoarele cauze:
  - sunt lipsiți de educație; fac ce vor, nu-și ascultă mama, sunt scăpați de sub autoritatea părintească;

Maica Aegidia interpretată de actrița Irina Petrescu, în filmul **Dincolo de pod**

Dincolo de pod,
ecranizare după romanul **Mara**
de Ioan Slavici, regia Mircea Verou

Dictionar literar

Stil direct – modalitate de exprimare exactă a spuselor unui personaj/unei persoane. Semnele ortografice, distinctive, ale stilului direct sunt: două puncte, linia de dialog sau ghilimele. Lipsesc conjuncțiile subordonatoare.

Stil indirect – modalitate de exprimare a spuselor unui personaj/unei persoane realizat prin transpunere de la persoana I la persoana a III-a. Semnele caracteristice sunt verbele de declarație (*a zice, a spune, a declara, a povesti* etc.) după care urmează o conjuncție subordonatoare.

Monolog interior – vorbire la persoana I, modalitate specifică romanului sau nuvelei de analiză psihologică. Personajul face introspecție asupra propriilor stări sufletești.

- au discernământ limitat (nu sesizează amploarea riscului la care se expun);
- sunt curajoși (copii cu inițiativă, găsesc soluții pentru orice, au o voință puternică, sunt ambițioși, știu ce vor);
- dragostea dintre ei, spiritul de solidaritate motivează gestul și riscurile pe care și le asumă.

3. Explică sensul următoarelor cuvinte ale Marei din secvența în care Persida și Trică vor să treacă Mureșul învolburat:
– *Sfânte Arhanghele! strigă apoi crucindu-se. Sfântă Marie, Maică Preacurată! Bată-vă să vă bată, copii! Nu – grai dânsa mângâiată – copii ca ai mei nimeni nu are!*

Și adevărat ce li s-ar fi putut întâmpla? Printre pontoanele podului era loc de puteau trece și o sută de luntrițe! Da! da! Lor nu li se putea întâmpla nimic: ea ar fi avut altfel visuri rele și presimțiri urâte.

4. Discutați atitudinea Marei așa cum reiese din dialogul cu Maica Aegidia și din intenția ei de a arunca vina evenimentelor întâmplare pe seama acesteia. Aduceți argumente pro sau contra atitudinii Marei, având în vedere și comentariile naratorului de la începutul acestei secvențe: *Mara era însă femeie trăită în lume și știa că lucrurile o să meargă mai bine dacă se va ținea dânsa deasupra.*

Ar putea fi la mijloc în acest comportament și o încercare a Marei de a mai reduce din suma plătită mănăstirii pentru Persida sau vrea să-și apere fata, învinovățind cealaltă parte de întâmplare?

5. Discutați, oral, care este relația dintre copii și părinți în fragmentele extrase din romanul *Mara*. Este Mara un părinte autoritar?

Narațiune, descriere, dialog. Probleme de stil

1. Identifică timpurile verbale folosite în fragment și dă o explicație pentru schimbarea de registru verbal.
2. Citește cu atenție următorul text:

Un singur lucru o punea câteodată pe gânduri. Prea se făcuse blândă Persida: nu care cumva călugărița aceea s-o momească, s-o farmece și s-o facă și pe ea călugăriță smerită. „Mai bine moartă!” Dar nu! asta nu era cu puțință: neam de neamul ei n-a fost om smerit; toți creștini adevărați! Apoi Trică se făcuse și el băiat așezat, ascultător și bun școlar. Asta vine cu vârsta la copiii care sunt răi de mici.

Identifică instanțele narrative (cine povestește) în acest fragment. Rescrie textul, modificând categoriile morfologice ale următoarelor cuvinte: în loc de *era*, scrie *este*; în loc de *neamul ei*, scrie *neamul meu*; în loc de *se făcuse*, scrie *este*.

3. Discutați, oral, care sunt consecințele, în plan stilistic, al unor asemenea modificări. Aveți în vedere următoarele concepte operaționale: stil direct, stil indirect, monolog.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Extrage din capitolul *Maica Aegidia* un pasaj descriptiv, unul narativ și unul dialogat.
Formulează succint tema/ despre ce e vorba în aceste pasaje.
2. Explică felul cum se face trecerea (care sunt mijloacele, cuvintele folosite/ conectorii), de la un mod de expunere la altul.
3. Extrage din următoarea listă de caracteristici ale stilului oral două dintre cele care sunt prezente în fragmentele selectate în manual din romanul *Mara*. Dă exemple de text pentru fiecare dintre cele două caracteristici.
  - folosirea exclamațiilor și a interogațiilor retorice;
  - prezența unor elemente de lexic popular: cuvinte populare, expresii, construcții populare;
  - trecerea narării de la persoana a III-a la persoana I sau invers (amestecul de voci narative);
  - folosirea de repetiții;
  - dominarea procedeelelor de coordonare la nivelul frazei.

Dincolo de text

Cugetări despre familie:

Numai copiii care-și respectă părinții sunt cu adevărat demni să fie lăudați. (*Lauda magna natis obsequi parentibus.*)

Phaedrus, *Fabule*

Nu ne-a stat nouă în putință să ne alegem părinții. (*Non fuit in nostra potestate quos sortiremur parentes.*)

Seneca, *De brevitae vitae*

Este impresionantă grija părinților față de copii. (*Sagas parentum est cura.*)

Seneca, *Hippolytus*

Merită să fie criticați părinții care nu vor ca fiii lor să fie ajutați printr-o educație severă. (*Parentes obiurgatione digni sunt, qui volunt liberos suos severa lege perficere.*)

Petronius, *Satyricon*

Toate familiile seamănă una cu alta, dar fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei.

Lev Tolstoi, *Anna Karenina*

Copiii încep prin a-și adora părinții, după o vreme îi judecă și sfârșesc prin a-i ierta.

Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*

>>> Limbă și comunicare

ROLUL ELEMENTELOR ARHAICE ȘI REGIONALE ÎN INTERPRETAREA MESAJELOR SCRISE ȘI ORALE

1. Următoarele cuvinte și construcții aparțin limbii populare și au rolul de a particulariza stilul/ limbajul romanului *Mara*: *să ție, li-au mai rămas, muma, arânda (podului) Murăș, împregiur, preuteasă, s-ar fi încumătat, să rumpă, să vie, ca-n aievea*.
Scrie forma literară a cuvintelor de mai sus.
2. Scrie câte un sinonim pentru fiecare dintre cuvintele și expresiile următoare: *îi râde inima, staroste, calfă, a trece cu vederea*.
3. Precizează sensul verbului *a fi* din fraza: *Nu-i vorbă, Bârzovan, răposatul, era când a fost mai mult cârpaci decât cizmar*.
4. Caută trei contexte în care apare expresia *sărăcuții mamei*. Precizează pentru fiecare situație cine este cel care o rostește.
5. Identifică, în text, alte două construcții exclamative cu referire la cei doi copii ai Marei.
6. O sintagmă folosită de narator pentru a exprima ideea de moment bun pentru negustorie este *acum e secerișul Marei*. Se exprimă astfel, metaforic, ideea că sunt momente în care Mara vinde tot ce aduce la mănăstirea Maria Radna sau la podul de peste Mureș.
Scrie două enunțuri în care să folosești această expresie.
7. Încearcă, prin discuții cu colegii tăi, să clarifici sensul expresiei *a ține banii la ciorap*.
8. Dat fiind că sunt texte ficționale, fragmentele din romanul *Mara* ilustrează o *situație de comunicare* caracterizată printr-o accentuare/ prezență a factorului emoțional/ expresiv. Indică trei mijloace prin care se realizează această funcție a comunicării. Reamintește-ți alte funcții ale comunicării și explică-le rolul.

SENSUL CUVINTELOR ÎN CONTEXT

1. Precizează, cu ajutorul sinonimelor, sensul următoarelor cuvinte/expresii subliniate, selectate din romanul *Mara*:
  - *ca să ție buna rânduială...*
  - *În fața d-lui Blăguță, Trică stetea smirnă...*
  - *Sida avea gheare ca pisica și ar fi sărit și în foc pentru frățiorul ei...*
  - *se duse ca din pușcă la mănăstirea de călugărițe...*
  - *Trebuia să fie la mijloc vreo nefăcută!*
  - *În fața Sărării sunt vara-iarna, ziua-noaptea, o mulțime de care, iar din sus de Sărărie e șirul de mori plutitoare de-a lungul țărmului...*
  - *Sidi nu era însă oricine, și maica Aegidia cea aspră, fiind totodată și înțeleaptă, ținea să nu răscolească întreaga mănăstire.*

Înainte de text

1. Identifică pe o hartă imaginară sau reală unde se află localitatea Sinaia: zona geografică, localități vecine, râuri etc.
2. Ce semnificație are prezența Castelului Peleş în Sinaia?
3. Ce altceva îți trezește în minte numele de Sinaia?
4. Cine sunt cei pe care-i întâlnești ocazional, la sfârșitul săptămânii, în Sinaia?
5. Privește o ilustrație reprezentând imaginea Castelului Peleş. Descrie oral ceea ce observi.

TREN DE PLĂCERE

de I. L. Caragiale

I.L. Caragiale
(arhiva Muzeului Național
al Literaturii Române)

S-a hotărât, care va să zică...

Madam Georgescu – Mița Georgeasca – cu d. Georgescu – Mihalache – pleacă la Sinaia cu trenul de plăcere. Însă, de mult madam Georgescu a promis „puiului” să-l ducă și pe el la Sinaia; prin urmare, trebuia să-l ia și pe puiul; dar puiul nu merge nicăieri fără „gramamă”; prin urmare, și pe gramamă trebuia s-o ia. Puiul este mititelul Ionel Georgescu, în etate de cinci anișori împliniți, unicul fruct până astăzi al amorului părinților săi; iar gramamă este cocoana Anica, mamița mamițichii puiului.

Trenul de plăcere pleacă din Gara de Nord sâmbătă după-amiază, la orele trei fără cinci. Sâmbătă, așadar, de la amiază, amândouă aceste doamne încep să se pregătească de plecare. Madam Georgescu este pe deplin stabilită asupra toaletei sale: bluza vert-mousse, jupa fraise écrasée și pălăria asortată; umbreluța e roșie, mănușile albe și demibotinele de lac cu cataramă; ciorapii de mătase vârgați, în lungul piciorului, o bandă galbenă și una neagră, despărțite cu câte un fir stacojiu. Cocoana Anica se-mbracă în negru, așa se-mbracă dumneei de când a pierdut pe răposatul Nicula; culoare deschisă n-a mai purtat, decât acuma, de curând, barej conabiu la cap. Cât despre puiul, nici nu mai încapă discuție – el va purta la Sinaia uniforma de ofițer de vânători, ca prințul Carol. Până să potrivească mamița pe madam Georgescu, până să-mbrace pe puiul și să-i puie sabia, iată că s-a făcut ceasul două fără douăzeci. La ceasurile două fără un sfert, iată sosește și d. Georgescu cu un muscal cu cauciuc. Cum intră și dă cu ochii de gramamă, strigă:

– Cucoană! încă n-ai plecat? să știi c-ai pierdut trenul! Până s-ajungi la tramvai, cum umbli d-ta; până să-l apuci; că poate n-ai noroc să-ți treacă tocmai atunci; până să ajungi la gară – s-a isprăvit! n-are să te-aștepte trenul pe dumneata... Apoi, văzând pe gramamă că tândăleşte căutând niște chei: – N-auzi, cocoană, că pierzi trenul?

Cocoana Anica pornește, și madam Georgescu după ea:

– Mamițo, știi unde am vorbit să ne-ntâlnim: în salon de clasa-ntâia... Ai auzit?

Gramamă a plecat să caute tramvaiul. D. Georgescu cu familia și cu un coșuleț elegant de provizii – salam, opt ouă proaspete, un pui fiert, două jimble, sare, piper, în sfârșit tot ce trebuiește – se urcă în birjă și:

I. L. Caragiale (1852, Haimanale, Ploiești – 1912, Berlin) se naște într-o familie în care interesul pentru teatru este prezent prin unchiul lui, Costache și lorgu Caragiale. Urmează școala primară și gimnaziul la Ploiești și cursuri pentru declamație la București.

Debutul se realizează în revista satirică **Ghimpele**. O vreme desfășoară activități jurnalistice, exersându-și spiritul de observație, printr-un stil direct și viu, specific articolului de ziar. În această perioadă va scrie și versuri. Caragiale este apoi autor de piese de teatru, de proză: nuvele fantastice și psihologice, schițe, momente, intens dramatizate. În perioada 1888 – 1889 este director la Teatrul Național din București. Prima piesă scrisă, **O noapte furtunoasă**, este citită, în 1879, la **Junimea** (societate și cenaclu literar al intelectualilor ieșeni, conduse de Titu Maiorescu). Scrie în același an **Conu Leonida față cu reacțiunea**, amândouă comedii fiind jucate pe scena Teatrului Național. Vor urma **O scrisoare pierdută** (1884) și **D-ale carnavalului**. După 1889 scrie nuvele, dintre care cele mai cunoscute sunt: **În vreme de război**, **O făclie de Paște**, **La hanul lui Mânjoală**. Este și autorul unei drame intitulate **Năpasta**.

– La gară, gaspadin!

De douăzeci și cinci minute, familia Georgescu stă în salon de clasa-ntâi, și gramamă nu mai sosește. Ceasornicul arată două și jumătate... Madam Georgescu începe să devie impacientă. Trei fără douăzeci și cinci... Mai sunt douăzeci de minute; la casă se dau bilete, și cocoana Anica nu mai vine. D. Georgescu începe a bănuși că n-are să trebuiască a mai lua patru bilete, poate că trei or s-ajungă, și pornește din salonul de așteptare să meargă la ghișet. Dar în ușă-ntâlnește piept în piept pe gramamă, care nu mai poate de gâfâială.

– Uf! nu mai poci! zice cocoana Anica.

Dar d. Georgescu îi numără parale potrivite pentru un bilet de dus și-ntors clasa III, și-i arată ghișetul respectiv.

Peste câteva minute, trenul zboară-n spre Carpați.

– Biletele, vă rog, domnilor, zice politicos conductorul, intrând în primul vagon de clasa-ntâia.

D. Georgescu arată două bilete.

– ...Mititelul... al dv.? întrebă conductorul arătând pe ofițerașul de vânători, care s-a suit cu picioarele pe bancheta de catifea.

– Da! dar n-a-mplinit patru ani... Nu trebuie să ne-nveți dumneata regula, zice madam Georgescu.

Conductorul salută politicos și trece mai departe.

– I-ai spus mamiții (întrebă discret madam Georgescu pe consoartele dumneaei) să bage de seamă să nu-i fure cineva coșul?

D. Georgescu dă din cap și se mulțumește să zică numai:

– Hâhâ!

Mai discret încă, întreabă d. Georgescu pe consoarta d-sale:

– I-ai dat parale?

Madam Georgescu răspunde consoartelui tot așa de laconic cum i-a răspuns și dânsul.

– Cât?

Madam Georgescu arată mâna cu cinci degete răsfirate: cinci – adică, o băncuță.

Treizeci de bani, tramvaiul de la Zece Mese până la gară: care va să zică gramamă are încă douăzeci de bani pentru ca să cumpere două legături de vișine la Comarnic. Și-n adevăr, le și cumpără, și le mănâncă pe jumătate până la Valea Largă, cu sâmburi cu tot. Trenul sosește la Sinaia regulat. Lume – destulă. Dar cu toată-mbulzeala, cine știe să-și facă un plan bine hotărât nu se rătăcește niciodată. Familia Georgescu știe perfect ce are să facă pas cu pas și minută cu minută. Astfel, madam Georgescu, cu d. Georgescu și cu puiul se urcă-n birjă și merg drept la parc, unde muzica militară cântă cadrilul Les petits cochons, să se asigure de o odaie cu două paturi la Regal; iar gramamă cu coșul merge la Mazăre, să se asigure de o odaie cu un pat; e atât de aproape Mazăre de gară, că nu face ca să mai dai parale la birjă. D. Georgescu însă dă unui băiat un ban, să ducă după gramamă coșul.

S-a întunecat... Lămpile electrice încep a sclipi. Puiului i-e foame. D. Georgescu lasă pe madam Georgescu pe o bancă în alea principală, unde e toiul promenadei de lume bună, și pleacă cu puiul la gramamă. Fatalitate! La otel Mazăre i se spune că n-a fost odaie goală și că a trimis-o pe jupâneasă la otel Manolescu, devale. D. Georgescu coboară cu bravul ofițeraș de vânători, care este foarte obosit și flămând. La

Actualizarea cunoștințelor

Narațiune – mod de expunere prin care se relatează fapte și întâmplări reale sau fictive atribuite unui personaj (unor personaje) și relatate de un narator. Este specifică genului epic. În orice narațiune momentele narative se succed într-o anumită ordine. Aceasta este pusă în evidență de indicațiile temporale și spațiale, de existența unui narator (povestitor al întâmplărilor cuprinse în narațiunea respectivă), de prezența unuia sau a mai multor personaje. Funcția naratorului și cea a personajului se cumulează în narațiunile scrise la persoana I și este diferită în narațiunile la persoana a III-a.

Dialog – mod de expunere care constă în replici alternative a doi sau mai mulți emițători. Apare în textele epice și dramatice. Dialogul reprezintă un important mijloc de caracterizare a personajului literar. Prin intermediul dialogului, autorul pune în lumină gândurile și sentimentele personajelor.

Manolescu, iar fatalitate! N-a fost odaie goală și a trimis-o pe jupâneasa la otel Voinea, în Izvor. D. Georgescu suie cu bravul ofițeraș, după ce i-a cumpărat o franzelă și i-a dat să bea apă. Trecând spre Izvor, se abate prin parc să spuie lui madam Georgescu, nu cumva să-și piardă răbdarea așteptându-l... Fatalitate! Madam Georgescu lipsește de pe bancă. D. Georgescu lasă un moment pe puiul, care nu mai poate umbla, să se odihnească pe bancă, face câțiva pași în sus, apoi în jos, să găsească pe madam Georgescu. Madam Georgescu, nicăieri! Se-ntoarce să ia pe puiul, să-l ducă la Voinea și să se-ntoarcă apoi în parc, unde trebuie până-n fine să găsească pe madam Georgescu. Fatalitate! Puiul lipsește.

– Pardon – zice d. Georgescu către un domn care stă pe bancă – n-ați văzut un copilaș în uniformă ca prințul Carol?

– Ba da... Acu a plecat cu o damă...

– Cu o damă înaltă, cu o bluză verzuie și cu jupă...

– N-am băgat de seamă; dar am auzit că dama-i zicea „puiule” și băiatul „mamițico”.

– Pardon, încotro a pornit?

– Încoace, răspunse domnul, arătând înspre Mazăre. Dama zicea că-l duce pe puiul la gramamă.

D. Georgescu pornește înapoi la Mazăre... Acolo i se spune – fatalitate! – că madam Georgescu a fost acolo cu puiul și, negăsind pe gramamă, a plecat devala la Manolescu. Degrab' la Manolescu...

– A fost o damă cu băiețelul cu care ați fost dv., că n-am avut odaie, și am mânat-o la Voinea.

D. Georgescu suie și pornește cu pas regulat către Izvor. Ajunge foarte obosit și asudat la Voinea... Fatalitate! La Voinea nu se află nici madam Georgescu, nici puiul, nici gramamă, nici coșul.

– Ce-i de făcut?

Cu toată inteligența lui, d. Georgescu stă câteva momente pe loc fără să poată răspunde la această-ntrebare... Va trebui să răspundă însă.

– Ce?

Pentru cine nu e deprins să se cațere pe munți, putând trece ca o capră prin valea Prahovei în a Ialomiței, Sinaia nu se poate compara mai nemerit decât cu un stomac: o încăpere mai mult sau mai puțin largă, având două deschizături destul de strâmte. Te-a înghițit odată Sinaia, nu mai poți ieși decât ori pe sus, spre miazănoapte, către Predeal, ori pe jos, spre miazăzi, către Comarnic. Prin urmare, își face d. Georgescu următoarea judițioasă socoteală:

„Trebuie să fie în Sinaia, că n-au avut pe unde zbura.”

N-apucă să isprăvească această gândire, și cineva, venindu-i drept în față, sub lumina unei lămpi electrice, îi zise:

– Să-mi scrii, nene Georgescu!

– Adio, Mitică...

– Te așteaptă-n parc madam Georgescu cu familia Vasilescu și cu locotenent Mișu...

– În parc?... Să-mi scrii, Mitică!

– Adio și n-am cuvinte, nene Mialache!

D. Georgescu îndoiește pasul... intră în parc caută peste tot... Madam Georgescu – fatalitate! – nicăieri. Obosit, omul șade pe o bancă, să răsuflă, și, pentru prima oară, după o alergătură de cinci ceasuri, înjură în gând... Pe cine? Pe coana Anica... Dumneei a făcut

Actualizarea cunoștințelor

Schiță – narațiune de mici dimensiuni, în care se relatează o singură întâmplare din viața unor persoane.

Textul conține un singur instantaneu/ moment, împrejurare epică și un singur personaj/ tip de personaj. Schița s-a născut ca „variantă” fictivă a genului jurnalistic.

La nivelul expresivității textului, limbajul devine mijloc de fixare socială și de caracterizare a personajului.

Incipitul (începutul) presupune o „plonjare” directă în subiect, printr-o slabă prezență a indicilor temporali și spațiali.

toată încurcătura, dumneei face toate încurcăturile... Dar... nu strică dumneei: el strică; nu trebuia s-o ia; trebuia s-o lase la București... Șezând astfel pe bancă în parc, în prada unor gânduri destul de nefavorabile cocoanei Anichii, d. Georgescu nu ia seama că muzica a plecat și că lumea încet-încet s-a strecurat, mergând fiecare către culcușul său. Al e grozav să ai ființe iubite, rătăcite departe de tine, și să nu știi la un moment în ce loc se află, ce fac, ce li se-ntâmplă, ce vorbesc, ce simt, ce gândesc despre tine... le e dor de tine, cum ți-e dor de ele? etc., etc.

„Unde dracul s-a băgată?” zice d. Georgescu...

Și iar o înjurătură – de astă dată la adresa tuturor celor trei ființe iubite pe cari la caută fără să le găsească. Dar iată că un glas simpatic îl trezește pe d. Georgescu din urâtele-i gânduri.

– Bravo! d-le Mialache! bravo!

Este cocoana Anica, mamița lui madam Georgescu.

– Cocoană! strigă ginerele, sărind drept în picioare... Unde umblați, cocoană?

– Bravos! tot dumneatale-ntrebi...

– Firește că eu, dacă nu știu... De cinci ceasuri de când umblu după dv.

– După noi!... Ce spui frate?... Dar la Oppler nu puteai să vii?... A nemerit orbul Brăila... și d-ta...

– La Oppler te-am trimis eu pe d-ta? strigă d. Georgescu scos din pepene... La Oppler? Dracul era să știe că dv. sunteți la Oppler!...

Eu v-am căutat la Mazăre, la Manolescu, la Voinea, în parc...

– La Voinea?... Nu mi-a zis Mița că ne-a găsit loc la Vasileasca?...

– Când ți-a zis Mița că ți-a găsit loc la Vasileasca?...

– Când ne-am întâlnit pe bulivar...

– Când v-ați întâlnit pe bulivar?

– Când mergeam la Voinea... ne-am întâlnit, că nu l-am găsit...

– Pe cine?

– Pe Voinea. Fincă ne-am întâlnit cu Mândica.

– Care Mândică? zbieră d. Georgescu.

– Vasileasca, omule! Și cu Mița...

– Ei! și unde e acum Mița?

– Nu ți-am spus?

– Când mi-ai spus?

– Mialache! ești nebun? Nu ți-am spus că te așteaptă la Oppler cu Vasileasca și cu fratele Vasileșchii, locotenent Mișu de la itidență?

– Dar puiul?

– L-am culcat.

– Unde?

– Nu ți-am spus?

– Cocoană! ești nebună? când mi-ai spus?

– Eu ți-am spus că am tras la Mândica.

– Ei?!?

– Nu zbiera așa!... Ei! ne-a dat un pat pentru puiul în odaie la copiii ei, și Miții i-a dat odaia lui Mișu, și el doarme pe canapea în antreluță...

Din vorbă-n vorbă, au ajuns la Oppler. La Oppler, fatalitate! Toate luminile stinse.

Casa lui I. L. Caragiale
din București

– S-a dusă ră la Vasileasca acasă.

D. Georgescu și cocoana Anica suie încet pe drumul prăpăstios către strada Furnica. E o noapte caldă, cu lună plină... Cu cât suie, cu atât se desfășură la picioarele drumeților panorama mirifică a Sinaiei, cu simetricele ei constelații de lămpioane electrice. Vederea aceasta o încântă pe coana Anica... D. Georgescu e mai puțin simțitor față cu marea priveliște și înjură bombănind. Au ajuns în sfârșit la Villa Mândica. Puiul doarme cu copiii Vasileșchii; dar, fatalitate! Madam Georgescu lipsește. A plecat.

– Unde?

– A plecat acușica toți – zice servitoarea somnoroasă – la Sfânta Ana.

– Și d. Mișu locotenentul? întrebă cocoana Anica.

– Și dumnealui, răspunse slujnica.

– Du-te și dumneata repede, Mialache! zice cocoana.

Dar d. Mialache izbucnește:

– Ce? cocoană? ce? sunt nebun? dumneata mă socotești cal de poște?

– Nu striga, că scoli copiii!

– De cinci ceasuri de când alerg după dv., ca un turbat, nu e destul? Nu mă mai duc!

– Du-te, Mialache, mamă! zice foarte rugătoare cocoana; o să-i faci mare plăcere Mișii și la toți.

– Nu mai poci...

– O să te căiești, Mialache!

– De ce să mă căiesc?... Nu mă duc! N-o găsesc nici acolo... Mai bine, adu coșul.

Când zice d. Georgescu acestea, orologiul de la castelul Peleş se aude-n depărtare bătând noaptea jumătate. Cocoana scoate coșul de sub canapea, slujnica aduce o sticlă de vin, și d. Mialache se pune să supeze cu cocoana Anica. La supeu, d. Mialache povestește cu de-amănuntul toate peripețiile prin cari a trecut; iar cocoana Anica, cum s-a ntâlnit cu madam Vasilescu și cu toată compania și cu locotenent Mișu, care e mucalit al dracului „și cântă teribel!” Apoi, după supeu, s-a culcat d. Georgescu în odaia locotenentului, rezervată pentru el și madam Georgescu; iar gramamă, în odaia copiilor, cu puiul.

Dormeau încă profund când pe la cinci și jumătate dimineața, un zgomot strașnic, clopoței de trăsură, lăutari și chiote, i-a smuls din brațele lui Morfeu. Se-ntorcea compania de la Urlătoare, cu lăutari: madam Vasilescu, madam Costandinescu, nepoțica ei, domnișoara Popescu, și d. Vasilescu și madam Georgescu și locotenent Mișu... Fusesse o partidă de plăcere improvizată, o fantezie a locotenentului.

– Vezi, cocoană? zice d. Mialache lui gramamă. Vezi? Dacă mă luam după vorba d-tale și mă duceam și la Sfânta Ana!...

Ah! A fost o plăcere ce va rămâne neuitată... Pe lună, cu trăsurile la pas, și deasupra armoniei apelor de munte și șoaptelor pădurii, lăutarii acompaniând încetinel și d. Mișu cântând menuetul, pe care-l cântă regulat muzica în parc și care-i place atâta lui madam Georgescu!... De aceea, cu sufletul încărcat de fermecătoare amintiri, seara, la București, când își face toaleta de culcare, madam Georgescu zice oftând:

– Ah! mamițo! menuetul lui Pederaski..., mă-nnebunesc!

Castelul Peleş (Sinaia)

Puncte de reper

I.L. Caragiale este un mare creator de tipuri, având ca prototip trăsăturile celebrului Mitică, care este lovace, omniprezent, bârfitor, lichea veselă, șperțar, cultivator de vorbe de duh etc.

Volumul **Momente** (1901), construit în jurul unor teme precum politica, oportunismul, familia, școala, presa, birocrația, justiția, viața mondenă, generează un univers comic.

Principală sursă a comicului o constituie contrastul dintre *aparență* și *esență* ca expresie a ciocnirii dintre ceea ce cred eroii lumii lui Caragiale că sunt și ceea ce sunt ei cu adevărat (ceea ce spun despre ei faptele lor!).

Comicul este susținut și de modul în care Caragiale vede lumea, un fel de carnaval continuu în care fiecare poartă o mască.

Schița **Tren de plăcere** a apărut în ziarul „Universul”, numerele din 4 și 11 august 1900. S-a tipărit apoi în volumul **Momente** din 1901.

Dicționar

gramamă, s. f. – bunică (adaptare fonetică de la fr. *grand-maman*)
vert-mousse (fr.) – verde deschis

fraise écrasée (fr.) – roșu aprins

demibotine – ghete înalte, cismulițe (fr. *bottine*)

barej, s. n. – batic

conabiu, adj. – roșu închis, culoarea vișinei coapte

muscal cu cauciuc – trăsură de lux, cu roți îmbrăcate în cauciuc, condusă de un birjar rus, la modă în epocă

gaspadin – birjar (din lb. rusă)

les petits cochons (fr.) – purceluși

Morfeu – zeul viselor, fiul lui Hypnos (zeul somnului)

itidență (corect *intendență*), s.f. – serviciu din cadrul forțelor armate care asigură aprovizionarea trupelor cu hrană și echipament

Explorarea textului

Schița

1. Cine este naratorul în *Tren de plăcere* I.L. Caragiale?
2. Precizează care este tema schiței.
3. Identifică în text cel puțin un motiv literar.
4. Care sunt personajele care fac călătoria de plăcere la Sinaia?
5. Precizează, aducând unul sau două argumente, dacă excursia familiei Georgescu va fi, într-adevăr, una de plăcere?
6. Care este momentul/ scena care ocupă cea mai mare întindere în acțiunea schiței?
7. Scrie, pe caiet, în două-trei enunțuri, în ce constă subiectul schiței *Tren de plăcere*.
8. Dă o explicație modului în care începe schița: *S-a hotărât, care va să zică...*

Personaje

1. Ce semnificație are faptul că *puiul* va purta, în călătoria de plăcere, uniforma de ofițer de vânători *ca prințul Carol*?
2. Care este atitudinea domnului Georgescu față de soacră? Dorește ca ea să vină cu ei la Sinaia? Care este părerea ta?
3. Explicați de ce *gramamă* călătorește cu clasa a III-a, în vreme ce restul familiei călătorește cu clasa-ntâi. Comentați relațiile de familie pornind de la această realitate.
4. Cum poate fi explicată expresia *nu mai poci*, de factură populară, pe care o rostește *gramamă*? Alege dintre următoarele variante:
  - limbaj neglijent;
  - limbaj familiar;
  - indică extracția socială a personajului și are rol de a-l caracteriza.
5. Comentează replica pe care madam Georgescu o dă controlorului când acesta se interesează de biletul *mititelului*.

Esența comicului. Contrastul esență-aparență

- Există în *Tren de plăcere* o succesiune de gesturi, atitudini care dezvăluie esența statutului social al familiei, deși gestul plecării la Sinaia cu *trenul de plăcere* face parte din obiceiurile *mondene* ale vremii. Între aceste gesturi se pot reține:
  - faptul că *mititelul* s-a suit cu picioarele pe bancheta de catifea;
  - faptul că soacra domnului Georgescu nu călătorește cu restul familiei, ci cu un vagon de clasa a III-a;
  - faptul că aceasta mănâncă vișinele cu sâmburi cu tot.
 Discutați ce semnificație au aceste gesturi și atitudini, pornind de la ideea unui contrast între aparență și esență, menit a produce comicul.
- Cum comentezi observația naratorului că *Familia Georgescu știe perfect ce are să facă pas cu pas și minută cu minută*, având în vedere faptul că pentru domnul Georgescu călătoria la Sinaia se transformă într-o căutare permanentă a doamnei Georgescu, situație rezultată dintr-o serie de confuzii și din lipsă de comunicare.
- Comentează textul în care naratorul surprinde gândurile personajului Georgescu care nu-și mai găsește ființele *dragi*: *D. Georgescu îndoiește pasul... intră în parc caută peste tot... Madam Georgescu – fatalitate! – nicăieri. Obosit, omul șade pe o bancă, să răsuflă, și, pentru prima oară, după o alergătură de cinci ceasuri, înjură în gând... Pe cine? Pe coana Anica... Dumneei a făcut toată încurcătura, dumneei face toate încurcăturile... Dar... nu strică dumneei: el strică; nu trebuia s-o ia; trebuia s-o lase la București... Șezând astfel pe bancă în parc, în prada unor gânduri destul de nefavorabile cocoanei Anichii, d. Georgescu nu ia seama că muzica a plecat și că lumea încet-încet s-a strecurat; mergând fiecare către culcușul său. Al e grozav să ai ființe iubite, rătăcite departe de tine, și să nu știi la un moment în ce loc se află, ce fac, ce li se-ntâmplă, ce vorbesc, ce simt, ce gândesc despre tine...*
- Exprimați-vă opinia cu privire la repetarea cuvântului *fatalitate* de fiecare dată când domnul Georgescu nu-și găsește nici consoarta și niciun alt membru al familiei? Vezi și sensul din dicționar al cuvântului.

Viziune artistică

- În *momente și schițe*, Caragiale ne propune o viziune realistă asupra lumii, ironică de cele mai multe ori, asociată însă cu elemente de modernitate precum cele care imaginează lumea ca un imens carnaval, o lume a măștilor, inautentică și înstrăinată. Este vorba de o reprezentare a societății românești citadine de la sfârșitul veacului, cu aspectul de mahală ce se modernizează „trudnic și discordant”. Identifică itinerarul pe care-l parcurge domnul Georgescu în căutarea familiei.
- Exprimă-ți opinia cu privire la apariția fugară a personajului Mitică, în parc, și a replicilor schimbate cu domnul Georgescu:
  - *Să-mi scrii, nene Georgescule!*
  - *Să-mi scrii, Mitică!*

Evaluare curentă. Aplicații

1. Redactează o caracterizare de 15-25 de rânduri a doamnei Georgescu, insistând asupra ultimului enunț al schiței *Tren de plăcere*.
2. Pornind de la observația că modul de expunere dominant este dialogul, identifică cel puțin două pasaje în care modul cum vorbesc personajele contribuie la caracterizarea acestora. Scrie un text de circa 10 rânduri pe această temă.
3. Ca și în cazul fragmentelor din romanul *Mara*, și în schița *Tren de plăcere* tema este aceeași: **familia**, tratată din perspectivă ficțională. Diferențele de reflectare a temei în cele două texte sunt mari, deși timpul istoric al acțiunii este același: sfârșitul secolului al XIX-lea. Dincolo de această formală asemănare, diferențele sunt numeroase și importante. Tipul de familie este diferit: familia unei precupețe în romanul *Mara*, familia domnului Georgescu a cărui ocupație n-o aflăm în cuprinsul textului, dar care pare a face parte din lumea mondenă care consideră de „bon-ton” ca la sfârșit de săptămână să meargă la Sinaia. Diferențele sunt, așadar, mai numeroase decât asemănările și ele privesc:
  - structura textului;
  - ponderea modurilor de expunere;
  - tipologia personajelor și a relațiilor dintre acestea;
  - particularitatea elementelor stilistice folosite în cele două texte;
  - imaginea de carnaval dată de întâmplările din *Tren de plăcere* care ilustrează ideea de bază a textului, generatoare de comic: contrastul dintre aparență și esență.Organizați o discuție în legătură cu aspectele de mai sus. Adăugați și alte asemănări sau deosebiri privind modul de a vedea lumea al celor doi autori.

Dincolo de text

Dacă vrei să constăți cum funcționa/funcționează justiția, poți citi din I.L. Caragiale schițe ca *Justiție*, *Logica baroului* ori *Justiția română*, iar dacă te pasionează raporturile care au existat/există între puterea politică și opoziție, le poți recunoaște în *Temă și variațiuni*, *Politică*, *25 de minute*, *Politică și delicatețe*, *Telegrame*, *Atmosferă încărcată*. Dacă vrei să vezi ce năravuri aveau/au politicienii, citește *Șah și mat!*, *O blană rară*, *Accident parlamentar*, iar dacă vrei dovezi ale naționalismului și extremismului nu vei regreta dacă vei citi *Moftan-giii*, *Românii verzi* ori *Meteahună*. Cine dorește mostre de patriotism „de-a-ndoaselea” sau demagogie poate parcurge schițe ca *Jertfe patriotice*, *Cronica de joi* sau *Succesul «Moftului român»*, iar cine vrea să vadă „chipul” presei de tranziție nu trebuie să ocolească texte precum *Groaznica sinucidere din strada Fidelității*, *Cum se naște o revistă* și *Reportaj*.

Limba și comunicare

CONTEXTUL.

CUNOAȘTEREA SENSULUI CORECT AL CUVINTELOR

1. Scrie forma corectă a următoarelor cuvinte: *gramamă, s-a băgatără, itidență, Mialache, teribel, ghișet, nu mai poci, judițioasă.*
2. Găsește două sinonime pentru expresia *care va să zică.*
3. Precizează care este sensul cuvântului *să potrivească* din următorul enunț: *Până să potrivească mamița pe madam Georgescu...*
4. Stabilește dacă între enunțul *orologiul de la castelul Peleş se aude-n depărtare bătând noaptea jumătate* și versurile *Un orologiu sună noaptea jumătate, / În castel în poartă oare cine bate?*, aparținând lui Dimitrie Bolintineanu, se poate stabili vreo relație. Au ele cumva o funcție ironică? Argumentează.
5. Exprimă-ți o opinie în legătură cu semnificația construcției: *Mamița mamițichii puiului.*
6. Discutați oral modul în care se face trecerea de la pasajele narative sau descriptive la cele dialogate sau de la o scenă la alta, având ca model următorul enunț: *De douăzeci și cinci minute, familia Georgescu stă în salon de clasa-ntâi, și gramamă nu mai sosește. Ceasornicul arată două și jumătate.*

FACTORI CARE PERTURBĂ RECEPTAREA MESAJELOR ORALE

1. Următorul fragment dialogat este semnificativ pentru o situație de comunicare în care informațiile nu ajung la toți cei interesați. Comentează fragmentul din punctul de vedere al rolului pe care fiecare dintre personajele pomenite ar trebui să-l aibă (emițător, receptor etc.) și al caracteristicilor pe care trebuie să le aibă o comunicare pentru a-și atinge scopul.
2. Observă în textul de mai jos la care dintre personaje nu ajunge informația și explică de ce:

„Unde dracului s-a băgatără?” zice d. Georgescu...

Și iar o înjurătură – de astă dată la adresa tuturor celor trei ființe iubite pe cari la caută fără să le găsească. Dar iată că un glas simpatic îl trezește pe d. Georgescu din urâtele-i gânduri.

– Bravo! d-le Mialache! bravo!

Este cocoana Anica, mamița lui madam Georgescu.

– Cocoană! strigă ginerele, sărind drept în picioare... Unde umblați, cocoană?

– Bravos! tot dumneatale-ntrebi...

– Firește că eu, dacă nu știu... De cinci ceasuri de când umblu după dv.

– După noi!... Ce spui frate?... Dar la Oppler nu puteai să vii?... A nemerit orbul Brăila... și d-ta...

– La Oppler te-am trimis eu pe d-ta? strigă d. Georgescu scos din pepene... La Oppler? Dracul era să știe că dv. sunteți la Oppler!... Eu v-am căutat la Mazăre, la Manolescu, la Voinea, în parc...

– La Voinea?... Nu mi-a zis Mița că ne-a găsit loc la Vasileasca?...

– Când ți-a zis Mița că ți-a găsit loc la Vasileasca?...

– Când ne-am întâlnit pe bulivar...

Ficțiune și realitate

Înainte de text

1. Ce imagine îți trezește în minte forma arhaică a cuvântul *hronic*? Caută sensul de dicționar al acestuia.
2. Exprimă opinia despre ce ar putea sugera sintagma cu valoare de metaforă *cântecul vârstelor*. Bazează-ți opinia și pe lectura următoarelor versuri care au fost așezate de Lucian Blaga ca motto la creația sa *Hronicul și cântecul vârstelor*:
Sat al meu ce porți în nume/ sunetele lacrimii,/ la chemări adânci de mume/ în cea noapte te-am ales/ ca prag de lume/ și potecă patimei./ Spre tine cine m-a nădrumat/ din străfund de veac,/ în tine cine m-a chemat/ fie binecuvântat,/ sat de lacrimi fără leac.
(9 mai 1895)

Lucian Blaga, n. 1895, Lancrăm – m. 1961, Cluj, poet, filozof și eseist. Fiu de preot. Imaginea părinților, Isidor și Ana, se va contura în *Hronicul și cântecul vârstelor* (1962). Face studii teologice și de filosofie pe care le va termina în 1920. Debutează cu volumul de poezii *Poemele luminii* în anul 1919. Scrie versuri, drame, și este autorul unei opere filosofice importante din care se desprind concepte originale. Unul dintre acestea, cu circulație în cultura română, este *spațiul mioritic*, prin care se înțelege o anume formă alternantă, deal-vale, a geografiei românești, ce are legătură cu destinul nostru, ca neam, cu spiritualitatea adâncă a culturii române; doina populară ar fi, între altele, o reflectare a acestui spațiu „ondulat”.

HRONICUL ȘI CÂNTECUL VÂRSTELOR

(fragmente)
de Lucian Blaga

Hronicul și cântecul vârstelor de Lucian Blaga este, în esență, o lucrare cu caracter autobiografic, o carte **memorialistică** în care sunt reconstituite principalele evenimente ale vieții autorului, mediul în care și-a trăit copilăria, chipul părinților, imaginea satului etc.

Evenimentele evocate se opresc în anul 1918, când are loc adunarea de la Alba Iulia, care avea să consfințească unirea Transilvaniei cu Țara.

I.

Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului. Urmele acelei tăceri inițiale le caut însă în zadar în amintire. Despre neobișnuita înființare a graiului meu aveam să primesc o înșirare de știri mai târziu, de la Mama și de la frații mei mai răsăriți. Aflai atunci că în cei dintâi ani ai copilăriei mele cuvântul meu nu era – cuvânt. Cuvântul meu nu însemna nimic. Nici măcar cu o stângace dibuire pe la marginile sunetului, cu atât mai puțin cu o prefigurare a unei rostiri articulate. Adevărat e, pe de altă parte, că muțenia mea plutea în echivoc și nu îndeplinea chiar în toate privințele condițiile unei reale muțenii, căci lumina cu care ochii mei răspundeau la întrebări și îndemnuri era poate mai vie și mai înțelegătoare decât la alți copii, iar urechea mea, ispitită de cei din

Puncte de reper

1. Textul, scris la persoana I, rememorează anii copilăriei, evenimentele trăite de copil, împrejurări care i s-au povestit sau la care a fost martor. Scrierea la persoana I dă credibilitate faptelor, autorul garantând pentru autenticitatea acestora. Există însă în text și o dimensiune evocatoare, o perspectivă emoțională asupra celor întâmplate în realitate. Tema familiei se regăsește firesc în acest text prin prezentarea părinților sau a altor membri ai familiei.
2. Cel dintâi indiciu despre sine îl constituie muțenia absolută a copilului la patru ani, prelungită apoi într-o tăcere care a rămas până la sfârșit cel mai izbitor dintre însemnele exterioare ale omului. (George Gană)
3. Explicațiile pe care le dă autorul privind *fabuloasa absență a cuvântului* sunt două: prelungirea unei stări embrionare, dincolo de firesc sau o nefirească luciditate ce s-a așezat între el și cuvânt.

preajmă, se dovedea totdeauna fără scăderi. Când eram pus la încercare, cedam pe planul mișcării și al faptei. Gestul meu semnifica întocmai semnificația poruncii. O dorință rostită de cineva își găsea răsunetul în actul cel mai prompt. Totuși, împlineam aproape patru ani – și încă nu pronunțasem nici un cuvânt. Nici barem cuvintele de bază ale vieții: „mamă”, „tată”. Cazul prezentând fețe destul de ciudate, nu putea să aibă decât două explicații, între care nici astăzi nu m-aș simți chemat să decid. Poate că starea mea embrionară se prelungea dincolo de orice termen normal, pentru că avea în vedere un urcuș nu tocmai de toate zilele, sau poate o nefirească luciditate s-a vârât, cu efecte de anulare, între mine și cuvânt. Într-o zi Mama, cuprinsă de neliniște și îngrijorare, dar purtată de nădejdea unei dezlegări, găsi de cuviință să mă ducă la oraș să mă arate unui doctor. Nu mai era nimic de ascuns. Medicul, un vechi prieten al familiei, mi-a pus mâna pe creștet, mi-a pipăit maxilarele, și pe urmă m-a cercetat ca pe o pasăre căreia, printr-o ușoară tăiere sub limbă, i-ai putea dărui grai omenesc. „Copilul e întreg” fu încheierea liniștitoare a doctorului. Sosiți acasă, Mama mai făcu o ultimă încercare să mă ademenească în sfera sunetului. Hotărâse să mă ia cu binișorul, ca pe un copil mare, și-mi vorbi. Se căznea să mă înduplece, să-mi stârnească mândria. „Dragul mamei, tu ești copil mare de acu! Va trebui să vorbești... Așa nu mai merge... Ne faci de rușine... Azi-măine, copiii din sat au să spuie că ești mut...”. M-am uitat la Mama cu aceiași ochi, mereu limpezi, vii, înțelegători. O ascultam, dar nici după această caznă cuvântul meu nu voi să se aleagă numai decît. A doua zi, după cine știe ce noapte de zbucium, pe care am uitat-o acolo în viața fără de grai, m-am dus lângă ea. Și prinsei a vorbi vorbe legate. Țineam mâna, rușinat, peste ochi, și vorbeam. De sub strașina degetelor și a palmei, cu care mă apăram încă de lumea cuvântului, graiul ieșea din gura mea întreg, lămurit, picturat ca argintul strecurat. Cuvintele le rosteam așa cum le culesesem din sat, dialectale, netezite sau roase de-un uz obștesc, dar fără de truncherile sau stâlcirile pe care oricine le-ar fi așteptat de la un copil încă nemuncit de nici un exercițiu al uneltelor comunicative. [...]

S-a întâmplat să fiu în casa părintească al nouălea copil, și cel din urmă. Sora mea Letiția, cea mai mare între frați, se căsătorise cu un tânăr din același sat, tocmai în timpul când, lepădându-mi veșmântul muiat în liniști de-nceput, mă întegram cu atâtea ocoliri și amânări în regnul uman. Cea mai veche frază de care îmi aduc aminte s-a încheiat în gura mea într-o împrejurare banală, într-o după amiază de vară, nu mult după ce Letiția se măritase. Bătea un ceas canicular. Cumnatul meu și cu sora mea s-au refugiat în grădinița dinspre uliță, în umbra unor vițe sălbatice, ce săreau peste gard, din curte. Cumnatul meu, punând o mângâietoare dulceață în numele meu, mă cheamă în curte, unde mă jucam în nisip; îmi dăde un „zlot” și îmi zise să mă duc până la „boldă” (prăvălia satului), s-aduc o sticlă de bere sau, dacă nu se găsește bere, o sticlă de „sodă” (sifon). Am luat zlotul, i-am pipăit zimții, l-am învărtit în mâna mea umedă și am plecat. Pe drum însă, ispitit de acel ceas de dogoare, aveam să-mi fac socotelile mele. Barea îmi făcea rău și nu înțelegeam slăbiciunea celor mari pentru această amăreală. Hotărâi deci să nu mă încarc cu sticla de bere, chiar dacă s-ar fi găsit. Îmi plăcea însă siropul de zmeură

cu sifon și mă înțelesei cu mine însumi să nu aduc decât „sodă”. După o jumătate de ceas mă întorceam fără bere și fără sifon la tână pereche din grădiniță. Le împărtășeam foarte calm rezultatul excursiei mele: – „Bere este, sodă nu-i și zlotul l-am chiert (pierdut)”. Uluire. Sora mea se uită la mine fără să scoată un cuvânt. Cumnatu-meu se ridică, mă ia de mână: „Haide!”. Stăruia să-i arăt întocmai pe unde am umblat pe drum, până la boldă și înapoi. Zlotul l-am găsit acoperit de praf în mijlocul uliței la calea jumătate. La întoarcere, sora mea m-a luat în brațe și m-a sărutat cu putere. După stupoarea de-o clipă, întâmplarea cu berea, soda și zlotu începuse să-i facă haz și să-i scuture diafragma. Avea Letiția o slăbiciune aproape maternă față de mine, dintotdeauna. [...]

II

4. Relatarea despre casa părintească este destul de precisă, cu date exacte despre disponerea camerelor sau a curții și a grădinilor. Unele dintre aceste informații pot fi verificate printr-o vizită în satul Lancrăm. S-au conservat, de exemplu, din vremea copilăriei poetului treptele care duc către odaia mare, de primire a oaspeților de la oraș. Sunt prezentate, în același timp, date despre mobila din „casa dinainte”, despre ceasul adus de la Viena, ceea ce contribuie la crearea unei atmosfere de epocă.

5. Descrierea tatălui se constituie într-un portret care surprinde inițial înclinațiile practice ale preotului Isidor Bлага, dar și profilul său spiritual. Documentele vremii confirmă pasiunea inițială a acestuia pentru agricultură și mașinile agricole care a dus și la scrierea unei cărți privind exploatarea terenurilor comasate.

Casa părintească din Lancrăm, sat situat între orașelul Sebeș-Alba și Cetatea Bălgradului (Alba-Iulia), era o clădire veche, destul de masivă în asemănare cu celelalte case dimprejur. Ne rămase de la moșul, Simion Bлага, care fusese pe vremuri, până pe la 1870, preot în sat. Către uliță, de o parte și de alta a ogrăzii, erau două grădinițe împrejmuite cu stâlpi de zid și de gard – una de flori, cealaltă, mai mică și chiar în fața casei – cu straturi sterpe: aci se ofilea în permanență un pin, de sub care culegeam adesea acele căzute, gălbui, înmănușate la un capăt ca niște fânțari cu cinci lungi picioare. În aceeași grădiniță se înălța uriașul castan, ce copleșea cu coroana lui toată casa. Bănuiam sub scoarța castanului un duh legat în chip misterios de destinul casei și al familiei (castanul avea să se stingă astfel, mai târziu, tocmai în anul când murea și Tata). Trepte de piatră, cizelate de pași și netezite de ploi, suiau din curte în casă. Alături era gârliciul, pe unde coboram în pivniță, pe lespezi, sub care forfotea umedă și cu miros pătrunzător o enormă prăsilă de broaște râioase. Spre curte, casa era în întregime acoperită de viță sălbatică, cu rod mărunț. Între casă și șură, se înghesuia, pitită, bucătăria de vară, străjuită de-un dud cu frunză deasă, sub care vara luam masa, învăluie de cântecul puterilor păsărești. În casă se urmau în șir patru încăperi, dintre care una era de „lux”: odaia spre uliță („casa dinainte”, cum îi ziceam), un modest salon, aproape totdeauna sumbru, care se deschidea rar de tot și numai musafirilor de la oraș. În salon, mobilat într-un fel mic-burghez, dormea totdeauna o răcoare de piatră. Mi-aduc aminte de două dulapuri vechi, de nuc, cu uși ce luceau în jocuri ca de apă, și de o comodă Biedermeier, pe care un ceas auriu, pus sub un clopot de sticlă, cânta, când era „tras”, două melodii vieneze cu sunete metalice, săltărețe și ușurele, ce evocau o epocă. De multe ori mă furișam în salon numai ca să declanșez automatul închis sub clopotul de sticlă. Întorceam resorturile, ce pârâiau subrede, cu o cheie ruginită, și melodiile începeau să picure.[...]

Tata, deși preot și un mare iubitor de carte, închinat grijilor spirituale, fusese în tinerețe și un priceput, îndemânatic, harnic gospodar. El, cel dintâi, s-a încumetat să aducă în regiune mașini, menite să cruțe puterile omului: o greblă mecanizată, cu loc de șezut înalt, de pe care puteai să cazi ușor ca de pe un cal nărvaș, o mașină de treierat,

6. Pasiunea pentru lectură va fi însă cea care îl va absorbi, ocupându-i aproape întreaga zi.

o altă mașină – de îmblătit, cu o semistabilă cu aburi și horn zvelt, care în repaos era culcat pe-o furcă. Locomobilei îi spuneam „ghibolu” (bivolul). În ciuda profesiei sale duminicale, Tata ținu să-și treacă examenul de mașinist, încercare închipuită de el mai mult un îndemn ca pentru alții. Câteva veri în șir, Tata a cutreierat satele cu mașina de îmblătit, până la Cheile Turzii și până dincolo de Orăștie. După ce și-a însușit subtilitățile tehnice, Tata fu repede lovit de plectiseală, iar în această stare de lăncezeală el cedă mașina câtorva țărani din Lancrăm, pe care i-a inițiat în noua meserie. Despre aventura de „mașinist” a Tatei eu n-am aflat decât din auzite. Descopeream însă prin sură, risipite pretutindeni, vestigiile aventurii, soiuri de unelte, șuruburi, cârlige, al căror rost nu-l pătrundeam.[...]

Pe Tata eu nu l-am pomenit decât ca pe un pasionat om al cărții. Asupra gospodăriei el nu se mai apleca deloc, sau numai arar. De multe ori nu cunoștea câte și ce fel de vietăți avea pe linia ieslelor. El închina mai multe ceasuri grijilor pentru celelalte „fumuri” ale satului decât grijilor pentru vatra sa. Aproape ziua întreagă el citea întins pe pat. Cu noi nu mai ajungea decât la un schimb de tăceri. Înainte de amiază, după-amiază și noaptea – până pe la ora două – el citea. Era cuprins de obicei de cărți nemțești, ce și le procura de la profesorii saxoni de la gimnaziul din Sebeș. Tata întreținea legături – nu s-ar putea spune tocmai prietenești, dar cordiale – cu aceste cercuri, căci pe vremuri fusese și el elev la gimnaziul săsesc din Sebeș, și-l mânau într-acolo amintirile. Mai păstra în bibliotecă „Poeziile” lui Schiller, un volum ce-l luase cândva ca premiu, purtând pe întâia pagină un elogiu caligrafic și semnătura barocă a directorului.

IX

7. Portretul mamei vorbește de o „existență încadrată în zarea magiei”. Aceasta înseamnă o viețuire fără a avea conștiința viețuirii, într-un fel în care viețuirea este un miracol, o sărbătoare a cosmosului, iar conștiința de sine nu face altceva decât să îndepărteze omul de la o stare originară în care „cântecul vârstelor” mai este posibil. Poezia, dar nu numai poezia ci și dramaturgia lui Blaga, vor celebra această trăire a misterului prin absența cuvântului.

Mama era o ființă primară. „Eine Urmutter”, cum îi spuneam eu mai târziu, făcând uz de un cuvânt nemțesc ce mi se părea că i-ar cuprinde chipul și prin care o proiectam în arhaic. Fără multă școală, cu instincte materne și feminine preistorice. Preistorice în sensul deplinătății vitale, grele, masive. Nu avea Mama cunoștințe folclorice deosebit de bogate, dar ea trăia aievea într-o lume croită pe măsura celei folclorice. Existență încadrată în zarea magiei, ea se simțea cu toată făptura ei vibrând într-o lume străbătută de puteri misterioase, dar nu se abandona niciodată visării. Ființă impersonală, fără gând întors asupra ei însăși, stăpânită numai de sacrul egoism al familiei, Mama era substanța activă în jurul căreia luau înfățișare palpabilă toate rânduilele vieții noastre. Asta o știam cel puțin noi – copiii. În tinerețe fusese o femeie frumoasă, de-o frumusețe ce nu avea deloc conștiință de sine. Cât mă privește, nu-mi aduc aminte de ea decât ca de-o femeie mai în vârstă, cu mișcări apăsate, ca de-o arătare adusă puțin din spate, cu părul cărunț, aproape ireal de alb și ochii mari de basm. Avea în sângele ei o ascendență macedoneană. Strămoșii ei, din familia Moga, ce a dat neamului mulți preoți și un episcop, veniseră în Ardeal din Macedonia, pe la sfârșitul secolului al XVII-lea, după reprimarea de către turci a unei răscoale și după arderea acelei Moscopole, cetate balcanică de strălucită faimă, ce întreținea impunătoare legături de comerț și de cultură cu Veneția.

Dicționar

fabulos, adj. – fantastic, ireal, depășind imaginația

echivoc, adj. – care se poate interpreta în mai multe feluri, cu mai multe înțelesuri, ambiguu

embrionar, adj. – la începutul existenței; în germene

canicular, adj. – dogoritor, torid, foarte cald

zlot, s. m. – unitate monetară a Poloniei; monedă de argint care a circulat în secolul al XIX-lea în țările din Europa centrală și estică

mașină de îmblătit – mașină de batere a cerealelor în vederea alegerii bobului

fumuri, s. n. – în text cu sensul de *case*, *familii*

cuprins, adj. – în text cu sensul de *înconjurat*, *preocupat*

magie, adj. – procedeu/ procedee de invocare a forțelor supranaturale; fascinație, farmec

barocă, adj. – cu referire la stil artistic; stil caracterizat prin cultivarea formelor grandioase, prin libertatea formelor și bogăția arhitecturală; în text cu sensul de *bogată*, *înflorită*

corn al belșugului (*abundenței*), expr. – simbol al abundenței, reprezentat printr-un vas în formă de corn, umplut cu fructe și flori

megieș, s. m. – vecin

Explorarea textului

Familia

1. Fragmentele selectate din volum prezintă secvențe ale vieții de familie, dar și ale dobândirii conștiinței de sine de către poet, momentul luării în stăpânire a „logosului”. Universul familiei este alcătuit din tată, mamă, surori, din grădina și casa părintească cu ceasul de la Viena și cu mobila veche. Precizează succint, chiar și sub formă de titlu, care este aspectul evocat în fiecare dintre cele trei fragmente.
2. Ceea ce este semnificativ pentru tema familiei o constituie prezența tatălui și a mamei. Mama, deși cu mai puțină carte decât tatăl, este centrul familiei. Extrage din text câte două construcții care ți se par a fi semnificative în privința portretului pe care autorul îl face atât tatălui, cât și mamei.
3. Exprimă-ți opinia cu privire la faptul că Lucian Blaga scrie cu majusculă cuvintele „tată” și „mamă”.

Absența cuvântului

1. Explică în ce constă *fabuloasa absență a cuvântului* a copilului Blaga.
2. Identifică cele două motive prin care Blaga explică faptul că până la patru ani el nu rostise nici măcar un cuvânt. Ți se pare acest fapt real sau este o „invenție” a maturului Blaga? Exprimă-ți opinia!
3. Care crezi că este semnificația prezentării scenei pierderii „zlotului”?

Dicționar literar

Memorialistică – gen de scriere care presupune „consemnarea retrospectivă a unor împrejurări și evenimente” trăite de autor sau la care acesta a fost martor.

Ficțiune și realitate

Textul lui Lucian Blaga aparține realității obiective, relatând evenimente care s-au petrecut în realitate. Ființele la care face trimitere Blaga au avut o existență reală, ce poate fi verificată cu documente, determinată cronologic. De aceea ele sunt persoane și nu personaje. Totuși prezentarea nu este strict obiectivă, apar elemente ale limbajului care subiectivizează textul și au darul de a emoționa cititorul. Unele evenimente sunt astfel evocate, nu relate.

Casa memorială Lucian Blaga
din Lancrăm, jud. Alba

Casa părintească

1. Identifică cel puțin patru elemente care alcătuiesc „tabloul” casei părintești.
2. Recitește fragmentul care prezintă *odaia dinspre uliță*, și descrie-o oral, precizând rolul acesteia în viața familiei Blaga. Cunoști situații similare? Comentează!

Chipul tatălui

1. Identifică, în scris, care erau cele două laturi ale personalității tatălui autorului. Folosește textul pentru a motiva!
2. Cum se exprima pasiunea pentru carte a tatălui autorului?

Figura mamei

1. Motivează afirmația autorului că *Mama era o ființă primară*. Extrage din text cuvintele sau construcțiile justificatoare.
2. Clarificați, prin discuții cu profesorul, o altă afirmație a autorului despre mamă pe care o definește ca fiind *existență încadrată în zarea magiei*. Căutați la „Dicționar” sensul cuvântului „magie”.
3. Textul pare că are doar scopul de a relata evenimente reale despre familia scriitorului, viața satului sau despre el însuși. Cu toate acestea în text apar și cuvinte, construcții precum: *fabuloasa absență, tăceri inițiale, înființarea graiului, lume străbătută de puteri misterioase* etc. Ce efect are asupra cititorului folosirea unor asemenea construcții? Discutați, oral, despre prezența în text a acestora.
4. Explică rolul stilistic al utilizării frecvente a imperfectului în fragmentele date.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Revedeți, prin discuții în clasă și cu argumente din textele studiate, sensul următorilor termeni: **ficțiune, imaginație, invenție, realitate, adevăr**.
2. Realizați, prin discuții în clasă, punctele de referință ale unui eseu structurat cu una dintre următoarele teme:
  - idei și atitudini în construirea imaginii familiei/ a unui personaj în textele studiate;
  - un motiv literar/ motive literare în textele care au ca temă „Familia”;
  - comparație privind relația părinți/ copii în textele studiate.

Dincolo de text

Codul familiei

Art. 1 În România statul ocrotește căsătoria și familia; el sprijină, prin măsuri economice și sociale, dezvoltarea și consolidarea familiei.

Statul apără interesele mamei copilului și manifestă grijă deosebită pentru creșterea și educarea tinerei generații.

Familia are la bază căsătoria liber consimțită între soți.

În relațiile dintre soți, precum și în exercițiul drepturilor față de copii, bărbatul și femeia au drepturi egale.

Drepturile părintești se exercită numai în interesul copiilor.

Limba și comunicare

SCRIEREA ȘI PRONUNȚAREA NEOLOGISMELOR

Cele aproape 50.000 de neologisme ale limbii române pot fi grupate în două mari categorii:

- neologisme ortografiate așa cum se pronunță (adică reproduse fonetic);
- neologisme ortografiate etimologic (adică scrise ca în limba din care provin).

Neologisme reproduse fonetic

Majoritatea neologismelor românești se scriu așa cum se pronunță. În general, neologismele care intră în această categorie au o anumită vechime în limbă și sunt adaptate la sistemul fonetic și morfologic al limbii române. De ex.: *abajur, antet, bonom, dispecer, meci, miting, nailon* etc.

Neologisme ortografiate etimologic

În ultima vreme au intrat în limba română, pe lângă unele anglicisme și franțuzisme neînregistrate încă în dicționarele uzuale, o serie de termeni tehnico-științifici din sfera limbajelor de strictă specialitate. Aceste neologisme trebuie scrise, deocamdată, ca în limbile din care provin. De ex.: *camping, charter, globe-trotter, jockey, scotch* etc.

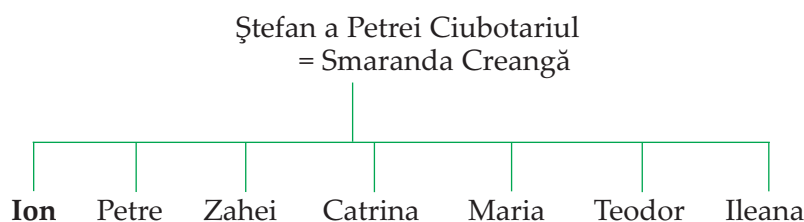
Aplicații

1. Explică (folosind dicționarul) și alcătuiește contexte potrivite cu următoarele neologisme: *angro, bliț, buncăr, cvorum, laitmotiv, lider, motto, papion, sejur, stres, șarm, șezlong, vizavi*.
2. Pronunță corect (ținând cont de limba de proveniență) și folosește în contexte potrivite următoarele neologisme:
  - de origine engleză: *best-seller, blue-jeans, bowling, breakfast, bridge, business, chewing-gum, copyright, design, fairplay, gentleman, hobby, jeep, lady, management, outsider, show, twist*;
  - de origine franceză:
à la longue (cu timpul, după mult timp)
a antama (a începe o discuție, o afacere)
parti-pris (idee preconcepută)
porte-bonheur (obiect considerat ca aducător de noroc celui care îl poartă);
  - de origine germană:
biedermaier (denumire dată unui stil de mobilier și decorație interioară)
foehn (vânt cald caracteristic regiunilor alpine din Elveția și Austria)
kitsch (artă de prost gust; obiect de proastă calitate)
lied (compoziție muzicală având un caracter liric, realizată pe textul unei poezii scurte)
loess (rocă argiloasă foarte fertilă).
3. Ortografiază următoarele neologisme scrise aici așa cum se pronunță: *autsailer, bestzelăr, biznis, brigi, chici, copirait, ferplei, spici, spre, șou*.

Texte auxiliare

Înainte de text

Familia lui Ion Creangă a fost foarte numeroasă. Tatăl, Ștefan a Petrei Ciubotariul, s-a căsătorit în anul 1835 cu Smaranda Creangă și au avut șapte copii (după alte surse, opt). Cel dintâi venit pe lume a fost Ion, viitorul povestitor, născut la 1 martie 1837 sau, după alte informații, la 10 iunie 1839. Potrivit cercetărilor criticului și istoricului literar G. Călinescu, ceilalți frați ai lui Ion au fost: Petre, Zahei, Catrina, Maria, Teodor și Ileana. În anul 1859 Ion Creangă s-a căsătorit cu Ileana Grigore, fiica unui preot, și au avut un fiu, Constantin. Arborele genealogic al familiei Creangă ar putea fi reprezentat astfel:

Realizează arborele genealogic al familiei tale, urmărind schema de mai sus.

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

de Ion Creangă
(fragment)

II

Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie! Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Ion Creangă (1837/1839–1889), prozator. Se naște în satul Humulești, județul Neamț, într-o familie cu mulți copii.

Începe să învețe carte în satul natal de la bădița Vasile, dascălul bisericii. Bunicul David Creangă, îl duce la Broșteni, unde rămâne o scurtă perioadă. Stă acasă un timp, după care este înscris la Școala Domnească din Târgul Neamț, cu numele de Ion Ștefănescu. Urmează apoi școala de catiheți din Fălticeni. În 1855 pleacă la Seminarul de la Socola, al cărui absolvent va fi trei ani mai târziu.

Din 1864 frecventează la Iași cursurile Școlii Normale „Vasile Lupu”, condusă de Titu Maiorescu. În același an este numit institutor la școala primară de la Trei Ierarhi. Aici este iubit de elevii săi, în special pentru harul de povestitor.

În toamna lui 1875 îl cunoaște pe Mihai Eminescu, revizor școlar la Iași, de care îl va lega o trainică prietenie. Eminescu, intuindu-i talentul, îl îndeamnă să scrie și îl duce la societatea literară „Junimea”, unde Creangă citește **Soacra cu trei nurori** și provoacă o vie impresie. Povestea este publicată imediat în revista „Convorbiri literare”.

În anii următori, „Convorbiri literare” îi publică aproape tot ce scrie: **Dănilă Prepeleac**, **Moș Nichifor Coțcariul**, **Povestea lui Stan Pățitul**, **Povestea lui Harap-Alb**, **Ivan Turbincă**, **Povestea unui om leneș** etc. Tot în revista junimistă apare opera sa fundamentală **Amintiri din copilărie**, o evocare a „paradisului pierdut”.

Se stinge din viață în anul 1889 la Iași.

Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea” și vremea se îndrepta după râsul meu...

Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe și mari minunății: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfingând toporul în pământ afară, dinaintea ușii; închea apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: „Na, na!”, și îndată-mi trecea durerea... Când vuia în sobă tăciunile aprins, care se zice că făce a vânt și vreme rea, sau când țiua tăciunile, despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, și-l buchisa cu cleștele, să se mai potolească dușmanul. Și mai mult decât atât: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puțină tină din colbul adunat pe opsasul încălțării ori, mai în grabă, lua funingine de la gura sobei, zicând: „Cum nu se dioache călcâiul sau gura sobei, așa să nu mi se dioache copilașul!” și-mi făcea apoi câte un benchi boghet în frunte, ca să nu-și prăpădească odorul!... Și altele multe încă făcea...

Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte; și-mi aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat [...] și mă alintam la sânul ei, gângurind și uitându-mă în ochi-i cu drag! Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat. Iar înțelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău.

Dar vremea trecea cu amăgeli, și eu creșteam pe nesimțite, și tot alte gânduri îmi zburau prin cap, și alte plăceri mi se deșteptau în suflet, și, în loc de înțelepciune, mă făceam tot mai neastâmpărat, și dorul meu era acum nemărginit; căci sprințar și înșelător este gândul omului, pe ale cărui aripi te poartă dorul neconținut și nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt!

Însă vai de omul care se ia pe gânduri! Uite cum te trage pe furis apa la adânc, și din veselie cea mai mare cazi deodată în uricioasa întristare!

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată. Și, drept vorbind, acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului când mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul, încălecat pe bățul său, gândește că se află călare pe un cal de cei mai strașnici, pe care aleargă, cu voie bună, și-l bate cu biciul și-l strunește cu tot dinadinsul, și răcneste la el din toată inima, de-ți ie auzul; și de cade jos, crede că l-a trântit calul, și pe băț își descarcă mânia în toată puterea cuvântului...

Așa eram eu la vârsta cea fericită, și așa cred că au fost toți copiii, de când îi lumea asta și pământul, măcar să zică cine ce-a zice.

Când mama nu mai putea de obosită și se lăsa câte oleacă ziua să se odihnească, noi, băieții, tocmai atunci ridicam casa în slăvi. Când

Tata nu știa carte de feliu, și nici mult haz nu făcea de dânsa. El cam ades îmi zicea, „Logofete brânză-n cui, Lapte acru-n călimări, cam prea te codești la treabă; mă tem că de atâta cărturărie n-a avea cine să ne tragă ciubotele”. Dar mama, luând sama cum învățam eu, ajunsese a ceti la ceaslov mai bine decât mine și se bucura grozav, când vedea că mă trag la carte. Din partea tatei puteam să rămân cum era mai bine: „Nică a lui Ștefan a Petrei”, om de treabă și gospodariu în sat la Humulești. Mama însă era în stare să toarcă-n furcă și să învăț mai departe. Dar ce să mai învăț în Humulești? Căci în biserică ceteam și cântam pe dinafară toate tro-parele, ca și dascălul lordache.

(Ion Creangă,

Fragment de autobiografie)

venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, înghețat de frig și plin de promoroacă, noi îl speriam sărindu-i în spate pe întuneric. Și el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la baba-oarba, ne ridica în grindă, zicând: „Tăta mare!” și ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce se aprindea opaițul, și tata se punea să mănânce, noi scoteam mâțele de prin ocnițe și cotruță și le flocăiam și le șmotream dinaintea lui, de le mergea colbul; și nu puteau scăpa bieteles mâțe din mâinile noastre, până ce nu ne zgârâiau și ne stupeau ca pe noi.

— Încă te uiți la ei, bărbate, zicea mama, și li dai paiële! Așă-i?... Ha, ha! bine v-au mai făcut, pughibale spurcate ce sunteți! Că nicio lighioaie nu se poate aciua pe lângă casă de răul vostru. Iaca, dacă nu v-am săcelat astăzi, faceți otrocol prin cele mâțe și dați la om ca câinii prin băț. Āra! d-apoi aveți la știință că vă prea întreceți cu dedeochiul! Acuș ieu varga din coardă și vă croiesc de vă merg petecele!

— Ia lasă-i și tu, măi nevastă, lasă-i, că se bucură și ei de venirea mea, zicea tata, dându-ne huța. Ce le pasă: lemne la trunchi sunt; slănină și făină în pod este de-a volna; brânză în puțină, asemenea; curechi în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoși să mănânce și să se joace acum, cât îs mititei; că le-a trece lor zburdăciunea când or fi mai mari și i-or lua grijile înainte; nu te teme, că n-or scăpa de asta. Ș-apoi nu știi că este-o vorbă: „Dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă; și dacă-i popă, să citească...”

— Ție, omule, zise mama, așa ți-i a zice, că nu șezi cu dânșii în casă toată ziua, să-ți scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne, iartă-mă! De-ar mai veni vara, să se mai joace și pe-afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădurețe! Câte drăcării le vin în cap, toate le fac. Când începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cuminte fuga și el afară și începe a toca în stative, de pârâie pereții casei și duduie fereștile. Iar stropșitul de Ion, cu talanca de la oi, cu cleștele și cu vătrarul, face o hodorogeală și un tărăboi, de-ți ie auzul. Apoi își pun câte-o țoală în spate și câte-un coif de hârtie în cap și cântă „aleluia și Doamne miluiește, popa prinde pește”, de te scot din casă. Și asta în toate zilele de câte două-trei ori, de-ți vine, câte-odată, să-i coșești în bătaie, dac-ai sta să te potrivești lor.

— 'Poi dă, măi femeie, tot ești tu bisericoasă, de s-a dus vestea; încaltea ți-au făcut și băieții biserică aici pe loc, după cheful tău, măcar că-ți intră biserică în casă, de departe ce-i... De-amu puneți-vă pe făcut privigheri de toată noaptea și parascovenii câte vă place, măi băieți; dacă vi-i voia să vă deie mă-ta în toate zilele numai colaci de cei unși cu miere de la „Patruzeci de sfinți” și colivă cu miez de nucă.

— Ei, apoi! minte ai, omule? Mă miram eu, de ce-s și ei așa de cuminți, mititei; că tu le dai nas și le ții hangul. Ia privește-i cum stau toți treji și se uită țință în ochii noștri, parcă au de gând să ne zugrăvească. Ian să-i fi sculat la treabă, ș-apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc și se sclifosesc, zise mama. Hai! la culcat, băieți, că trece noaptea; vouă ce vă pasă, când aveți demâncare sub nas!

Și după ce ne culcam cu toții, noi, băieții, ca băieții, ne luam la hârjoană, și nu puteam adormi de incuri, până ce era nevoită biata mamă să ne facă musai câte-un șurub, două prin cap și să ne dea câteva tapangele la spinare. Și tata, săturându-se câteodată de atâta hălăgie, zicea mamei:

— Ei, taci, taci! ajungă-ți de-amu, herghelie! Știu că doar nu-s babe, să chirotească din picioare!

Însă mama ne mai da atunci câteva pe deasupra, și mai îndesate, zicând:

— Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sunteți! Nici noaptea să nu mă pot odihni de încotele voastre?

Și numai așa se putea liniști biata mamă de răul nostru, biată să fie de păcate! Și-apoi socotiți că se mântuia numai cu-atâta? Ți-ai găsit! A doua zi des-dimineată le începeam din capăt. Și iar lua mama nănașa, din coardă, și iar ne jnăpăia, dar noi parcă bindiseam de asta?... Vorba ceea:

„Pielea rea și răpănoasă
Ori o bate, ori o lasă.”

Creangă observă exclusiv natura umană; geniul lui lucid, mușcător, spiritul realist și umorul lui melancolic revelă un moralist. Narativ și observator prin excelență, Creangă este un psiholog în mișcare. Forța lui creatoare este epică, iar neuitățile tipuri din *Amintiri* sunt prinse în structura lor etică. Mama, tatăl, frații, bunicul și bunica, mătușile și megieșii cresc din esența lor morală, cu însușirile și defectele fundamentale ale țăranului legat de realitățile tangibile ale satului și profesiei. Creator de tipuri, Creangă va aplica aceeași observație, calmă și mușcatoare, asupra colegilor, dascălilor, asupra popilor și câtorva tipuri pitorești.

(Pompiliu Constantinescu,
Ion Creangă, 1937)

Și câte nu ne venea în cap, și câte nu făceam cu vârful și îndesate, mi-aduc aminte de parcă acum mi se întâmplă.

Mai pasă de ține minte toate cele și acum așa, dacă te slujește capul, bade Ioane!

La Crăciun, când tăia tata porcul și-l pârlea, și-l opărea, și-l învelea iute cu paie, de-l înnădușa, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc deasupra paielor și făceam un chef de mii de lei, știind că mie are să-mi deie coada porcului s-o frig și beșica s-o umplu cu grăunțe, s-o umflu și s-o zurăiesc după ce s-a usca; și-apoi vai de urechile mamei, până ce nu mi-o spârgea de cap.

Și să nu-mi uit cuvântul! Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vro câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul; căci eram și eu mărișor acum, din păcate. Și în ajunul Sfântului Vasile toată ziua am stat de capul tatei, să-mi facă și mie un buhai ori, de nu, batăr un harapnic.

— Doamne, ce harapnic ți-oi da eu, zise tata de la o vreme. N-ai ce mânca la casa mea? Vrei să te bușască cei nandralăi prin omăt? Acuș te descalți!

Văzând eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am șterpelit-o de acasă numai cu beșica cea de porc, nu cumva să-mi ieie tata ciubotele și să rămân de rușine înaintea tovarășilor. Și nu știu cum s-a întâmplat, că niciunul din tovarăși n-avea clopot. Talanca mea era acasă, dar mă puteam duce s-o iau? În sfârșit, facem noi ce facem și sclipuiim de colè o coasă ruptă, de ici o cârceie de tânjală, mai un vâtrar cu belciug, mai beșica cea de porc a mea, și, pe după toacă, ne pornim pe la case. Și-o luăm noi de la popa Oșlobanu, tocmai din capul satului din sus, cu gând să umblăm tot satul... Când colo, popa tăia lemne la trunchi afară și, cum a văzut că ne așezăm la fereastră și ne pregătim de urat, a început a ne trage câteva nașteri îndesate și a zice:

— De-abia s-au culcat găinile, și voi ați și început? Ia stați oleacă, blăstămaților, să vă dau eu!

Noi, atunci, am șparlit-o la fugă. Iar el, zvârr! cu o scurtătură în urma noastră, căci era om hursuz și pâclișit popa Oșlobanu. Și din spaima ceea, am fugit noi mai jumătate de sat înapoi, fără să avem când îi zice popii:

„Drele pe podele
Și bureți pe păreți;

Casa memorială Ion Creangă
din Humulești

*Câte pene pe cucoși,
Atâția copii burduhoși,*

cum obicinuiesc a zice plugarii pe la casele ce nu-i primesc.

— Măi, al dracului venetic și ceapcân de popă! zicem noi, după ce ne adunăm toți la un loc, înghețați de frig și speriați. Cât pe ce era să ne ologească boaita cea îndrăcită, vedea-l-am dus pe năsălie la biserica Sfântului Dumitru de sub cetate, unde slujește; curat Ucigă-l-crucea l-a colăcit să vie și să-și facă budihacea casă la noi în sat. Ferească Dumnezeu să fie preoții noștri așa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimica de la biserică în vecii vecilor! Și până-l mai menim noi pe popa, până-l mai boscorodim, până una alta, amurgește bine.

Dicționar

megieș, s.m. – vecin
sturlubatic, adj. – nebunatic, neastâmpărat, zvăpăiat
opsas, s.n. – partea din spate a încălțăminte
ocniță, s.f. – adâncitură într-o sobă de zid
cotruță s.f. – vatră mică
pughibală, s.f. – ființă afurisită
a se aciua, vb. – a-și găsi refugiul
a săcela, vb. – a țesăla
otrocol, s.n. – târcol
curechi, s.m. – varză
poloboc, s.n. – butoi
stropșit, adj. – năbădăios, îndrăcit
parascovenie, s.f. – năzbâtie
a se drâmboi, vb. – a lăsa buzele în jos de supărare
tapangea, s.f. – lovitură dată cu palma
a bindisi, vb. – a nu duce grijă
buhai, s.n. – instrument musical popular
harapnic, s.n. – bici
nandralău, adj. – prostănac
pâclișit, adj. – rău, negru la suflet

Explorarea textului

Familia – centru al universului

- Începutul capitoului II al *Amintirilor din copilărie* îl introduce pe cititor în lumea sufletească a naratorului. Explică rolul enumerării: *la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului..., la prichiciul vetrei cel humuit, la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc.*
- Familia lui Nică trăiește într-un spațiu preponderent afectiv. Interpretează din această perspectivă fragmentul următor: *Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!*

Casa memorială Ion Creangă
din Humulești (interior)

Număr consacrat „Familiei” de revista
Dilema veche (15–21 aprilie 2010)

3. Familia Smarandei este în viziunea autorului un centru al universului. În cadrul ei mama e văzută ca un personaj magic, înzestrat cu o viziune de asemenea magică asupra vieții. Identifică în text pasaje care justifică puterile ei aproape supranaturale, capacitatea de a conversa cu universul.
4. Nică a fost considerat de criticul G. Călinescu un “copil universal”. Afirmatia s-ar putea extinde și asupra mamei lui Nică, Smaranda, care poate fi o “mamă universală”. Argumentează pe baza textului.
5. În cadrul familiei, copilul trăiește bucuriile simple caracteristice vârstei. Identifică „sursele de fericire” ale „copilului universal”.
6. Apariția tatălui marchează un moment de ruptură în cadrul narațiunii. „Lumea de basm”, plină de vrajă, prezintă în text când este evocată mama, se modifică treptat și evoluează către una strict concretă, materială. Prezintă din această perspectivă imaginea lui Ștefan a Petrei, tatăl lui Nică.
7. Venirea tatălui este un prilej pentru un mini-spectacol al familiei. Tatăl are plăcerea jocului și trăiește din plin bucuria acestui moment la sfârșitul unei zile obositoare de muncă. Descrie mica piesă de teatru pe care o joacă tatăl și copiii săi.
8. Autoritatea mamei în fața copiilor scade brusc în prezența bărbatului. Identifică și comentează fragmentul ce înfățișează nemulțumirea Smarandei față de libertățile pe care și le iau copiii, prin îngăduința tatălui.
9. Narațiunea pune în evidență un contrast între părinți și copii. În timp ce părinții sunt frământați de gânduri, copiii sunt fericiți și nu le pasă de ziua de mâine. Caută în text elemente care să marcheze această diferență.

FAMILIA

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară* (1898).
Este primul roman din *Ciclul Comăneștenilor*, în care autorul și-a propus să urmărească istoria unei familii, de-a lungul mai multor generații.
- Tudor Mușatescu, *Titanic Vals* (1933).
Comedie de moravuri, inspirată din mediul provincial, care prezintă familia lui Spirache Necșulescu, funcționar conștiincios la prefectură. Acesta suportă veșnicele reproșuri ale nevestei, necazurile pe care i le produc copiii și tirania soacrei.
- Marin Preda, *Moromeții*, vol. I (1955).
Romanul prezintă viața unei familii de țărani din Câmpia Dunării, în perioada interbelică. Satul e înfățișat ca expresie a unei comunități tradiționale, iar Ilie Moromete, personajul central, este tipul țăranului patriarhal.

Limba și comunicare

ANACOLUTUL

Anacolutul (din gr. *anakoluthon* – „fără, lipsit de urmare, continuare sau legătură”) este o greșeală gramaticală aparținând domeniului sintaxei. El reprezintă o încălcare a regulilor de organizare a enunțului, o deviere (abatere) de la structura sintactică aleasă inițial.

Anacolutul este o construcție caracterizată prin absența legăturii normale sau/ și prin întreruperea continuității în cadrul unei construcții sintactice.

• Anacolut tolerat

În exemplele *Lacomului, cât să-i dai, el nu zice ba și Sărăcia un' s-a-ncuibat/ Anevoie-i de scăpat* (pop.), exprimarea corectă este: *Lacomul, cât să-i dai, nu zice ba și De sărăcie un' s-a-ncuibat/ Anevoie-i de scăpat*. În aceste situații, specifice limbii populare și familiare, se consideră că anacolutul poate fi tolerat.

• Anacolut netolerat

În cazurile când anacolutul ia naștere datorită neglijenței în exprimare, el nu mai poate fi considerat ca tolerat. În exemplul *Fratele meu, nu-mi pasă de el* este o greșeală evidentă, pentru că exprimarea corectă ar fi trebuit să fie: *De fratele meu nu-mi pasă*.

Aplicații

- Identifică și explică anacolutul din următoarele exemple:
  - Cine tot vorbește lucrul nu-i sporește.* (pop.)
  - Moșneagul, când a văzut-o, i s-au umplut ochii de lacrimi și inima de bucurie.* (Ion Creangă)
  - Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!* (Ion Creangă)
- Identifică anacolutul, corectează enunțurile și explică modul cum a luat naștere greșeala:
  - Cine învață bine i se dă un premiu.*
  - Cine mi-a cerut ceva i-am dat.*
  - Cin' se ia cu mine bine/ îi dau haina de pe mine.*
- Anacolutul este o deviere sintactică. El se produce datorită insuficienței atenției acordate modului de organizare a unui enunț. Corectează, prin rescriere, următoarele enunțuri greșite:
  - Eu, când am văzut aceasta, a fost imposibil să plec.*
  - Faptul că a întârziat trenul, eram nervos.*
  - Mama, când am plecat, i-au dat lacrimile.*

Modulul SCENE DIN VIAȚA DE IERI ȘI DE AZI

3

Motto:

Ah! a fost o plăcere ce va rămâne neuitată...
(I.L. Caragiale)

FICȚIUNEA LITERARĂ

Ciocoi vechi și noi de Nicolae Filimon

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Exprimarea orală (Monologul)

Repausul dominical de I.L. Caragiale

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Exprimarea orală (Dialogul)

FICȚIUNE ȘI REALITATE

Amintiri din ziua a șaptea – de vorbă cu doamna Zoe Cantacuzino,
interviu de Tita Chiper (texte jurnalistice: interviul)

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Rolul semnelor ortografice și de punctuație
în înțelegerea mesajelor scrise

TEXTE AUXILIARE

De la Poiana Țapului la Skate Park de Laura Vișan
(texte jurnalistice: articolul)

LITERATURĂ ȘI ALTE ARTE

Literatură și cinematografie

D-ale carnavalului, comedie de I.L. Caragiale

D-ale carnavalului, film în regia lui Gheorghe Naghi

>>> *Ficțiunea literară*

Nicolae Filimon (1819 – 1865), prozator și publicist. Autor de cronică teatrale și muzicale și al unui memorial de călătorie, *Excursiuni în Germania meridională. Memorii artistice, istorice și critice* (1860). Debutăză literar în anul 1861, cu nuvelele *Mateo Cipriani* și *Slujnicarii* (devenită *Nenorocirile unui slujnicar sau Gentilomii de mahala*). Tot în 1861 va publica și *Friedrich Staaps sau atentatul de la Schönbunn*.

Dicționar literar

Scierea de tip ficțional apelează la elemente de realitate tocmai pentru a da iluzia adevărului celor relatate. Literatura conține, într-o măsură mai mare ori mai mică, elemente din realitate: creația literară este în totalitate ficțiune, *jurnalul*, *memoriile*, *relatările de călătorie* pot fi considerate texte de graniță, scopul autorilor fiind să descrie cât mai fidel realitatea. Opusul ficțiunii, la același nivel conceptual, este *realitatea*, care presupune existență efectivă, obiectivă, verificabilă.

Verosimil – (it. *verosimile*, lat. *verosimilis*, „ca și cum ar fi adevărat”, „posibil”), termen care se aplică unei reprezentări pentru a-i sublinia caracterul plauzibil, credibil.

Înainte de text

1. Scrie pe caiet primele două cuvinte care îți vin în minte atunci când te gândești la timpul tău liber; compară cuvintele scrise de tine cu acelea scrise de colegul de bancă și încercați să trageți o concluzie despre diferența/ asemănarea dintre ceea ce ai gândit tu și ce a gândit el.
2. Imaginează-ți și descrie oral, în fața colegilor, un loc și modul cel mai plăcut în care ai dori să-ți petreci acolo timpul liber (poate fi un loc real ori dintr-o carte sau dintr-un film etc.).
3. Discutați pe grupe de 4 – 5 colegi, folosind argumente din experiența personală sau pornind de la cărți citite ori de la filme văzute, dacă timpul liber ar putea fi petrecut *azi* mai plăcut decât *ieri*.

CIOCOII VECHI ȘI NOI

de Nicolae Filimon

Plasându-și acțiunea pe fundalul unei perioade istorice precis conturate, circa 1814 – 1830, romanul *Ciocoi vechi și noi* aduce în prim-plan un tip uman care va face o lungă carieră în literatura română, cel al parvenitului, reprezentat de personaje precum Dinu Păturică sau Andronache Tuzluc. Este un roman de moravuri în care ficțiunea se împletește cu realitatea, autorul încercând să reconstituie ultimii ani ai domniilor fanariote, din Țara Românească. Un exemplu în acest sens este și capitolul al XV-lea, *Scene din viața socială*, care conține informații despre petrecerea timpului liber în ultimii ani ai domniilor fanariote, scopul autorului fiind de a oferi cititorului o imagine cât mai cuprinzătoare și verosimilă asupra epocii. Prima parte a textului va fi, tocmai de aceea, strict descriptivă, neavând o legătură propriu-zisă cu acțiunea romanului. Abia spre mijlocul său un indice de timp și câteva informații mai precise despre unul dintre personajele principale, Andronache Tuzluc, par a marca revenirea textului în planul ficțiunii: *În ziua de 30 noiembrie, fanariotul făcea în toți anii masă mare și zaiăfet în onoarea sântului Andrei, patronului său. Ajuns în culmea favoarei domnești, el voi, în anul în care am sosit cu povestirea noastră, ca serbarea să fie cât se va putea mai strălucită*. Rostul intervenției „în clar” a naratorului (...am sosit cu povestirea noastră...) se va dovedi a fi însă doar de a focaliza descrierea asupra unui aspect precis, petrecerea timpului liber în lumea „de sus” a începutului de secol al XIX-lea. Nici unul dintre personajele prezente efectiv în acest capitol nu va avea vreun rol cât de cât important în cuprinsul romanului. Mulțimea detaliilor, în schimb, legată acum de prezența concretă a personajelor, conferă descrierii mai multă viață.

Capitolul XV Scene din viața socială

Căciula de cazaciuc a cojocarului subțire

• Diferența de rang era marcată, în epoca fanariotă, și prin dimensiunea cușmei.

...căciula cu roată a bogasierului

Zilele cele mai frumoase ale toamnei din anul 1817 își luaseră zborul, împreună cu plăcerile ce procură ele locuitorilor României. Iarna se arătase cam de timpuriu și vântul de la miază-noapte începuse din vreme a sufla cu tărie acea răceală care amorțește natura, despoaie arborii și acoperă țările și orașele cu vâlul întristărei și al monotoniei.

Orașul București, atât de zgomotos și de capricios în zilele noastre, nu era tot astfel în zilele lui Caragea.

Locuitorii săi din clasa de mijloc, deprinși de mult timp cu viața orientală cea plină de lene și poezie, vara se adunau la grădinile Breslea, Barbălată, Cișmigiu și Giafer. Acolo fiecare isnaș sau cap de familie își întindeau masa și, împreună cu casnicii și amicii, beau și mâncau; apoi începeau a învârtii hora strămoșească și danțurile cele vesele, care se deosibesc foarte puțin de tarantela napolitană și care plac atât de mult poporului latin.

Era însă cu deosebire curios a privi comica gravitate cu care oamenii din popor executau hora, danțul lor de predilecțiune. Provocarea la danț venea mai totdeauna din partea tinerilor; bătrânii stăteau răsturnați pe iarba verde, sub umbra cea deasă a copacilor, și fumau; dar cu încetul o atracțiune neînvingătoare se transmitea în inima oamenilor de orice vârstă: jocul tinereții, ca un electricism, mișca pe bătrânii patroni; ei se sculau de pe iarbă, scoteau binișele cele lungi, își sumețeau pulpanele de la anterie și se aruncau cu exaltație în arena danțului. Era comic a-i vedea cu ce gesturi și mișcări se sileau a dovedi junilor cum că nici bătrânii nu sunt tocmai de lepădat.

Ișlicul cu patru colțuri al marelui terzi-bașa părea că reclamă prioritatea nobleței asupra căciulei de cazaciuc a cojocarului subțire, care, la rândul ei, părea că disprețuiește căciula cu roată a bogasierului și calpacul de blană al armeanului ibrișimgiu.

Când trecea furia danțului, toată compania se puneă iarăși pe bere și pe mâncare și, spre a da veseliei un ton de galanterie mai mare, ei completau orgia prin feluri de glume, turnând vin în ișlicile bărbaților și în condurii femeilor și dându-și unii altora să bea, râzând și gesticulând ca niște nebuni.

În tot timpul acesta, lăutarii nu încetau a trage din viori și a cânta din gură sau cântecele de amor pline de dulceață, destinate de a produce în inima ascultătorilor dor și înfocare, sau melodii de danț, vesele și săltărețe.

Pe când însă tinerii și bătrânii de amândouă sexe se desfătau precum arătarăm, copiii, adunați în mici grupe, îndopându-se cu ciurechi, simiți cu brânză, alune prăjite și floricele de porumb și adăpându-se mereu din donițele cu șerbet roșu și cu bragă, luau și ei parte la veselia obștească. Băieții azvârleau cu mingea și cu arșicele, iar fetele cele mici se jucau d-a ascunselea sau d-a baba-oarba, alergând ca niște căprioare prin iarba cea verde și moale, spre a prinde fluturi sau a culege flori.

• grădinile Breslea, Barbălată, Cișmegiu și Giafer – locuri de petrecere a timpului liber, aflate în afara orașului de atunci. Mai cunoscute erau Breslea, amintită și de Anton Pann și de Ion Ghica, aflată în zona actualului parc Ioanid, Grădina lui Giafer, din vecinătatea Podului de Pământ (Calea Plevnei de azi, spre Facultatea de Drept) și Cișmigiul, menționat prima oară la 1779, în vremea domniei lui Alexandru Ipsilanti, dar a cărui înfățișare actuală se datorează arhitectului peisagist german Wilhelm Mayer, chemat la 1847 de către Gheorghe Bibescu pentru a alcătui planul de înfrumusețare al tuturor grădinilor orașului.

...rochiile cele neprețuite...

Către seară, toate aceste grupe înveselite, bărbați și femei, după ce își netezeau giubelele și trămiteau pe slugi înaintea cu ploscile și cu blidele de mâncare, plecau pe la casele lor împărțiți în cete, după isnafuli sau meserii.

Așa trecea timpul în sărbătorile verei; dar când venea epoca cea monotonă a iernei, toți acești oameni stau închiși prin case, și serile cele lungi se petreceau în tăcere; abia dacă uneori se adunau mai mulți la un loc spre a povesti ce se întâmpla în cercul restâns al mahalalei, sau spre a juca între ei conțina, mariașul și curelușa.

Atunci însă, ca și acum, boierii și oamenii cu averi mari se deosebeau foarte mult de popor în petrecerile lor.

Boierii se plimbau în calești și butci cu arcurile poleite, spre a se deosebi de neguțători. Podul Mogoșoaiei și al Târgului de Afară erau cele de căpetenie preîmbăării ale boierilor. Mesele și petrecerile lor se făceau în familii mai multe adunate la un loc; rar se întâmpla să mănânce pe la grădini; dar și atunci preferau grădina lui Scufa, via Brâncoveanului din Dealul Spirii și grădina lui Belu, de la Văcărești, spre a nu da prilej norodului a surprinde vreo necuviință a lor și a li se pierde printr-aceasta prestigiul.

Boierii cei tineri, din cauza strânselor relațiuni ce aveau cu fanarioții și alți venetici depravați, contractaseră încă dupe atunci o mulțime de viciuri, contrare cu totul modelului de viață a boierilor bătrâni. Sania mitologică a lui beizadea C. Caragea, făcută în forma carului lui Apollon, și cei șase cerbi ce o trăgeau, conșul cel de postav alb blănuț cu samur de Mosca, hangerul cel semnat cu brillianturi și gugiumanul de samur cu fundul alb al acestui frumos principe, precum și rochiile cele neprețuite, șalurile și feregelele domniței Ralu întorsese atât de mult capul junilor boieri și cocoane încât de multe ori vindeau moșii de mare preț ca să imiteze luxul și strălucirea acestor principii răsapitori. Răul poate că ar fi fost mai mic dacă s-ar fi oprit aci; dar viața scandaloasă și depravațiunea luând proporțiuni mari, infestară și demoralizară până la un mare grad societatea întreagă.

Din toate relele acestea, jocul de cărți fu acela care răspândi mai mult demoralizarea; el sărăcea pe boieri și funcționari și-i îndemna la hrăpiri de tot felul.

Unul din cei mai mari desfrânați și risipitori din acei timpi era postelnicul Andronache Tuzluz; el fura ca un tâlhar de codru și cheltuia ca un nebun. Mesele cele mai strălucite, seratele cele mai atrăgătoare, jocurile de cărți cele mai dărapănătoare, care făceau să treacă dintr-o pungă într-alta averea săracilor, toate acestea în casă la dânsul se petreceau. Arghira, Rozolina și Calmuca, Phrineele și Messalinele de pe atunci ale Bucureștilor, erau stăpâne în casa lui, ce devenise adevărat mormânt al oricărui amor curat și statornic, a oricărei credințe conjugale.

În ziua de 30 noiembrie, fanariotul făcea în toți anii masă mare și ziafet în onoarea sântului Andrei, patronul său. Ajuns în culmea favoarei domnești, el voia, în anul în care am sosit cu povestirea noastră, ca serbarea să fie cât se putea mai strălucită. Cu acest scop, el aduse din Constantinopol tot ce se găsea acolo mai scump în pește, poame și vinuri, pe care unindu-le cu delicatețele gastronomice ale țării: păstrăvi, mihalți și felurite alte mâncări fragede și

... un Ganimed...

• Podul Mogoșoaiei și al Târgului de Afară – azi, Calea Victoriei și Calea Moșilor. Se numeau *poduri*, deoarece străzile mai importante ale Bucureștiului erau încă podite cu lemn, la începutul secolului al XIX-lea.

În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, marile artere ale orașului sunt pavate cu grinzi de lemn, însă în mod mai sistematic și oarecum mai durabil. Primul pod, dintre cele patru, zise domnești, care din ordinul domnitorului s-a podit cu bărne, a fost Podul Mogoșoaiei, în 1682. Această arteră lega Curtea domnească a lui Brâncoveanu, din centrul orașului, cu frumosul palat pe care l-a construit în 1685 în satul Mogoșoaia, ca o reședință de vară și ca un scurt popas în drumul spre Târgoviște. (George Potra, *Din Bucureștiul de ieri*)

gustoase, pregătise de acea zi un ospăț care ar fi putut să ațâțe dorințele chiar ale vestiților noștri străbuni în lăcomie Lucullus și Heliogabal.

Timpul însă părea că contrariază înadins mania de lux și opulență a fanariotului, căci la 30 noiembrie sufla cu tărie vântul cel de miazănoapte, aducând cu sine troiene de zăpadă deasă, care întunecau, ziua la miază mare, lumina soarelui; dar invitații postelnicului erau oameni de aceia ce nu se sperie de fiece lucru. Era de ajuns pentru dânsii să știe că în casa amicului lor vor găsi prilej de a comite trei sau patru din cele șapte păcate de moarte, și aceasta îi făcea să treacă prin ger și zăpadă.

Camera pregătită pentru primire și ospățare a invitaților era un fel de salon pătrat, spoit cu var și în mijlocul tavanului cu un cerc de flori arăbești, tot de var, lucrate în relief, dar fără gust, nici măiestrie. Mobilierul se compune din două paturi cu scânduri înfundate, acoperite cu saltele și perne, peste care erau întinse macaturi de lână de Brussa, cu ciucuri de Veneția pe margini. Lângă zidul despre grădină era un sipet mare, îmbrăcat cu piele de căprioară albastră și legat cu fir alb, iar deasupra lui era un alt sipetaș mai mic, de lemn de nuc cu flori de sidef. În mijlocul camerei era un scaun de brad cu trei picioare, pe care erau puse patru sfeșnice de tumbac, cu lumânări de seu într-însele, și o pereche mucări de alamă, cu care o țigancă frumușică lua din când în când mucul lumânării, ca să dea mai multă lumină.

În fine, pe la 12 1/2 ore turcești începură invitații a sosi. Cel dintâi care sui scara caselor lui Andronache fu hatmanul Costache Cărăbuș, june frumuseț, dar fără spirit, depravat până la măduva oaselor, amic intim și părtaș al tuturor desfrânărilor lui beizadea Costache. După dânsul veniră spătarul Dimache Pingeleșcu, om ce se silea cât putea să nu demință pronumele său, cămărașul Stamate Birlic, clucerul Ioniță Măturică, paharnicul Dimitrache Mânălungă și baronul Nichita Calicevschi. Mai în urmă de toți veni și beizadeaua, întovărășit de trei-logofăt Iordache Zlatonit, un om foarte cunoscut pe timpii aceia prin spiritul său satiric și plin de originalitate. După ce mosafirii se așezară pe cele două paturi, o țigancă bine îmbrăcată și purtând o scurteică îmblănită, cu gulerul rădăcat în sus, se prezintă înaintea lor cu o tavă plină de dulcețe de tot felul; după dânsa venea altă țigancă ținând o tavă cu o mulțime de păhăruțe cu vutcă de izmă și câteva farfurii cu migdale curățite și cu năut prăjit. Îndată apoi intră cafengiul boierului, îmbrăcat cu un mintean de postav negru, cusut cu fir, dar fără mâneci spre a lăsa să se vază brațele sale albe prin cămașa de borangic subțire și refecată cu bibiluri; mijlocul lui, zvelt și mlădios, era încins cu un șal de mătase vărgată, ale cărui extremități atârnavă cu grație pe soldul cel stâng al piciorului; poturii săi de postav vișiniu, cu turiecii de fir; imeneii cei stacii și fesul cel roșu cu fundă de ibrișim negru, așezat pe cap cu cochetația cea minunată a fanariotilor făceau din acel june servitor un Ganimed care ar fi putut ațâța gelozia vechilor zei din Olimpul lui Omer. El venea cu o tavă de argint în mână, pe care erau depuse, în zarfurile lor de filigram, mai multe feligeme pline de o cafea de Arabia spumoasă și parfumată; după dânsul intră ciubucciul cu ciubucele de antep și de iasomie, din ale căror lulele

Dicționar cultural

- *beizadea C. Caragea, domnița Ralu* – copiii domnitorului Ioan Caragea
- *sania mitologică a lui beizadea C. Caragea, făcută în forma carului lui Apollon* – aluzie la carul tras de lebede, dăruit de Zeus nou-născutului Apollo.
- *Frineele și Mesalinele* – Frineea: faimoasă curtezană în Grecia antică, tip al trufiei și lăcomiei; Messalina: soția împăratului Claudius I, celebră pentru lăcomia, cruzimea și desfrâul său. Aici, cu sensul de femei de moravuri ușoare, desfrânate.
- *Lucullus și Eliogabal* – Terentius Varro Lucullus, general roman și Varius Avitus Bassianus Elagabalus (Heliogabalus), împărat roman (218–222 d. Hr.), vestiți în antichitate pentru luxul exorbitant în care au trăit.
- *pe la 12 1/2 ceasuri turcești* – două după-amiaza.
- *Ganimed* – Ganymedes, tânăr păstor frigian răpit de Zeus și adus în Olimp, unde a devenit paharnic în locul zeiței Hebe.

împlute afânat cu tutun de cel mai ales ieșeau nori de un fum mirositor. Intrarea succesivă a acestor servitori forma o prezentare pitorească; cunoscând foarte bine regulile ierarhiei, ca slugi de casă mare, ei se duceau mai întâi la beizadea Costache, apoi gradat la toți ceilalți, și-și împlineau datoriile cu eleganță și exactitate. Terminându-se ceremonialul cafelei, mosafirii, ca oameni în treburile, începură a vorbi politică și a discuta despre pravilile ce se pregăteau pentru țară de către principele Caragea și consilierii săi; dar beizadea, voind să spargă acea conversațiune a cărei seriozitate ascundea numai minciuni și lingușiri ce-l făceau să caște de urât, zise o dată:

– Ia ascultați, boieri! La ce am venit noi oare aici? Să punem țara la orânduială sau să ne veselim? Lăsați treburile țării pe seama tată-meu și a sftnicilor lui și aideți să bem și să mâncăm!

Apoi, întorcându-se către stăpânul casei, zise:

– Andronache, zi băieților să puie masa!

– Numaidecât, măriata! răspunse fanariotul cu obicinuitul său aer de înjosire. Iar până atunci, măriata și domnialor cinstiți boieri, treceți în odaia cealaltă și vă englendisiți după plăcere.

Dicționar

antep, s.m. – vișin turcesc.

beizadea, s.f. – fiu de domn.

bibiluri, s.n., pl. – dantelă lucrată cu acul, aplicată la guler, la mâneci sau la poalele cămășii.

bogasier, s.m. – negustor de articole de manufactură, în special de pânzeturi fine pentru căptușeli de haine.

cazacliu, s.m. – negustor cazac, care făcea comerț cu vinuri, blănuri etc. între Ucraina și Țările Române.

ciocoi, s.m. – parvenit din rândul arendașilor, vătafilor etc. (termen de dispreț).

ciubucciu, s.m. – slujitor care avea însărcinarea să umple și să aprindă ciubucul domnului și al boierilor.

ciurechi, s.n. – plăcintă cu brânză.

conțeș/contăș, s.f. – haină bărbătească, de obicei îmblănită, scurtă până la brâu.

conținal/concina, s.f. – joc de cărți.

curelușă, s.f. (diminutiv al lui curea) – joc care consta în ascunderea unei curelușe și ghicirea persoanei care a ascuns-o.

a englandisi, v. – a petrece, a se amuza.

feligene/felegean, felegene, s.n., pl – ceașcă (turcească) de cafea, neagră, fără toartă.

feregea, s.f. – vâl cu care femeile musulmane își acoperă fața; hobot.

gugiuman, s.n. – căciulă de samur purtată de domn și de boieri, ca semn al demnității lor.

ibrimișiu, s.m. – fabricant sau negustor de ibrișim (fir de bumbac sau de mătase întrebuințat la cusut sau la brodat).

iminei, s.m. – pantofi de modă turcească, cu vârful ascuțit.

hatmanul Cărbuș

mariaș, s.f. – joc de noroc în care trebuie ghicită partea pe care cade o monedă aruncată în sus (rișcă).

mintean, s.n. – haină bărbătească scurtă, cu sau fără mâneci, de obicei împodobită cu găitane.

poturi, s.m., pl. – pantaloni largi în partea de sus și strânși pe pulpe.

simiți, s.m., pl. – un fel de covrigi făcuți din cocă moale și presărați cu semințe de susan.

sipet, s.n. – cufăr de lemn (înflorat sau vopsit simplu, cu capac boltit și ferecat cu cercuri de fier) în care se păstrează haine sau obiecte de valoare.

terzi-bașa, s.m. – staroste de negustori.

tumbac/ tombac, s.n. – aliaj de cupru cu zinc, de culoare roșiatică.

turiecil/ tureatcă, turetcil, s.f, pl. – un fel de ciorap fără talpă, făcut din postav, care îmbracă piciorul de la gleznă până la genunchi.

zarf, s.n. – suport metalic lucrat în filigran, pe care se punea felegenușul sau paharul de ceai.

Explorarea textului

Zilele cele frumoase ale toamnei din anul 1817...

1. Precizează tema capitolului al XV-lea.
2. Acțiunea romanului este plasată în ultimii ani ai domniilor fanariote. Identifică în text informații care să-ți permită să demonstrezi acest fapt.
3. Descrierile pot conține și ele, camuflați, indici de timp. Selectează pasajele care conțin descrieri ale vestimentației, în epocă.
4. Selectează pasajele care conțin descrieri ale mobilierului.
5. Identifică situații/ personaje pe care le consideri a aparține universului fictiv, al literaturii.
6. Identifică situații/ personaje pe care le consideri a aparține realității acelor timpuri.
7. Care consideri că este motivul integrării în text a minuțioaselor descrieri de mobilier, de îmbrăcăminte, al prezenței unor personalități istorice? Alege dintre următoarele variante și argumentează-ți opțiunea:
  - să facă descrierea mai plăcută;
  - să ofere cât mai multe detalii despre epocă;
  - să creeze cititorului iluzia realității întâmplărilor povestite.

Timpul liber

1. Selectează pasajele în care este descris modul cum petreceau timpul liber locuitorii din clasa de mijloc.
2. Grupează aceste petreceri în funcție de vârstă, meseriile și rangurile participanților la aceste petreceri.
3. Caracterizează, printr-un singur cuvânt, atitudinea naratorului față de petrecerile locuitorilor din clasa de mijloc.

????????????????????

4. Argumentează-ți opțiunea.
5. Selectează pasajele în care este descris modul cum petreceau timpul liber boierii și oamenii cei cu averi mari.
6. Caracterizează, printr-un singur cuvânt, atitudinea naratorului față de petrecerile celor avuți. Argumentează-ți opțiunea.

Discutați, argumentați

1. Formulele de adresare sau de referire pot oferi informații utile despre partenerii de dialog. Selectează două – trei astfel de formule pentru a observa cum variază ele în funcție de vorbitor și de cel căruia acesta i se adresează. Descrie raporturile dintre personaje, ținând seama numai sugestiile oferite de aceste formule.
2. Comportamentul personajelor (fictive sau reale) ți se pare verosimil? Discutați între voi și argumentați.
3. Discutați și comparați cele aflate despre acele timpuri cu lumea de azi. Cum vi se pare modul de viață descris: mai plăcut ca acela din zilele noastre, mai incomod/ mai puțin plăcut, de neînțeles, inacceptabil, plictisitor, ciudat? Puteți propune și alte variante.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Rezumă textul, în 20 – 25 de rânduri.
2. Imaginează-ți următoarea situație: Ești terzi-bașa și dorești să obții o micșorare a taxelor datorate întreținerii străzii pe care locuiești. Redactează o cerere respectând toate convențiile acestui tip de scriere, utilizând informații din textul lui Nicolae Filimon: formule de adresare și finale, nume de persoane sau de străzi, ranguri boierești, date calendaristice, cuvinte/ structuri potrivite momentului istoric.
3. Scrie un text dialogat de 6 – 8 replici, având ca personaje pe beizadea C. Caragea și pe gazda sa, Andronache Tuzluc, în care să folosești formule adecvate de adresare, de menținere și de închidere a contactului verbal.
4. Exprimă-ți opinia, într-un text de 20 – 30 de rânduri, despre modul de petrecere a timpului liber descris în Scene de viață socială. Subliniază, în textul tău, toate cuvintele/ structurile pe care le consideri a fi adecvate exprimării unei opinii.
5. Completează spațiile punctate cu numele tipului de persoană potrivită pentru fiecare dintre următoarele formule de adresare: tanti - .....; nene - .....; meștere - .....; bade - .....; întunecimea ta - .....; luminăția ta - .....; excelență - .....; părinte - .....; mă - .....; țacă - .....; bre - .....; copile - .....; frate - .....
6. Selectează acele formule pe care consideri că le-ai putea întrebuința într-o conversație.
7. Descrie oral contextul pentru fiecare caz în parte.
8. Explică motivele pentru care nu consideri că ai putea folosi celelalte formule de adresare.

9. Alege unul dintre aceste câmpuri semantice și, folosind toți termenii din coloana respectivă, scrie câte o descriere de maximum 10 rânduri al cărei scop să fie mai întâi de a informa, iar apoi, de a amuza.
10. Indică două diferențe pe care le consideri a fi cele mai importante, între cele două tipuri de texte.
11. Descrie, într-un text de circa o pagină, o amintire plăcută/neplăcută din ultima vacanță de vară.
12. Citește cu atenție următorul anunț publicitar:

**Ofertă specială – Vacanță – Vacanță – Vacanță
(numai în limita locurilor disponibile)!!!**

Valea Prahovei, de la 4 zile în sus, tarife de la 100000 de lei pe noapte,
peisaj de vis, cazare în vilă de lux, tot confortul, personal calificat,
solicitudine, competență. Pentru rezervări, contactați-ne urgent la
numărul de telefon (021)250..... sau la adresa www.excursii.ro*

* fără taxe

- a. Indică două motive care te-ar putea determina să-ți rogi părinții să dea curs Ofertei, ținând seama numai de informațiile din textul de mai sus.
  - b. Indică două informații pe care le consideri utile pentru un eventual client și care lipsesc din cuprinsul Ofertei.
  - c. Exprimă-ți opinia despre motivul pentru care nota de subsol a Ofertei (* fără taxe) este scrisă cu litere mai mici decât restul textului.
13. Imaginează-ți următoarea situație: Ești proprietarul unei pensiuni/ case de vacanță și dorești să-ți faci cunoscută oferta turistică pentru sezonul de vară/iarnă. Scrie un anunț publicitar de 5-10 rânduri potrivit acestei cerințe.
  14. Imaginează-ți următoarea situație: Ești editor și dorești să faci reclamă romanului Ciocoi vechi și noi de Nicolae Filimon, pe care l-ai tipărit de curând. Realizează un text publicitar de maximum zece rânduri, al cărui scop să fie de a stârni interesul cititorilor.
  15. Imaginează-ți următoarea situație: Ești distribuitor de carte și dorești să faci cunoscută librarilor apariția romanului Ciocoi vechi și noi de Nicolae Filimon, sperând ca aceștia să ți-l comande. Scrie un text de maximum zece rânduri, al cărui scop să fie de a informa.

Dincolo de text

1. Extrage din ziare, reviste, broșuri etc. 5 – 6 anunțuri publicitare și grupează-le pe două categorii: cele mai ingenioase – cele mai neinspirate.
2. Alege unul dintre cele pe care le consideri interesante și motivează-ți opinia într-un scurt text.
3. Alege unul dintre cele neinspirate și modifică-l astfel încât să merite a fi plasat alături de cele din prima grupă. Poți adăuga desene, poți folosi culori, poți varia caracterul literelor etc.

Limbă și comunicare

EXPRIMAREA ORALĂ

Monologul (vorbi neîntreruptă a cuiva, care nu are în mod obligatoriu un destinatar prezent sau precizat; vorbi cu sine însuși). În *monolog* accentul cade pe vorbitor, iar referirile la situația de comunicare sunt puține.

Tipuri de monolog

- *Descrierea orală* este o modalitate de expunere constând din reprezentarea unor obiecte, peisaje, fenomene sau personaje prin intermediul limbajului. Între mărcile descrierii se pot aminti: frecvența *adjectivelor* și a *verbelor* la prezent și imperfect indicativ, prezența *figurilor de stil*, existența unui *ritm* particular (diferit de cel al povestirii) datorat prezenței enumerării etc.
- *Tehnici ale monologului eficient* în adecvarea la situația de comunicare (auditoriu, context).
  - alegerea tipului de limbaj (formal, informal) trebuie să ții seama de auditoriu (vârstă, numărul persoanelor, relația dintre voi, competența voastră în domeniul abordat etc.), dar și de contextul în care realizezi comunicarea (în clasă, în afara clasei, în fața unor martori etc.). Este important să urmărești reacția auditoriului pentru a-ți modifica discursul în funcție de aceasta.
  - elemente nonverbale (gesturi, mimică, poziția corpului) și paraverbale (tonalitate, accent, pauze în vorbi, ritm)

Este bine să acorzi atenție egală atât comunicării verbale cât și celei non-verbale și paraverbale, evident, ținând seamă de auditoriu și de context. Așadar, privirea trebuie să caute ochii persoanei căreia i te adresezi; dacă sunt mai multe, este preferabil să privești alternativ spre fiecare; tonalitatea, ritmul vorbirii pot ajuta la sublinierea unor afirmații pe care le consideri importante; trebuie să te asiguri că intensitatea vocii nu este supărătoare pentru cei din jur sau, dimpotrivă, nu produce disconfort prin tonalitatea scăzută.

Aplicații

1. Încercați următoarea „experiență”:

- Doi dintre voi vor descrie oral, pe rând, în fața colegilor, distracțiile copiilor de la începutul secolului al XIX-lea, folosind, în măsura posibilului, limbajul epocii și informațiile din textul lui Nicolae Filimon.
- Ceilalți vor urmări cu atenție monologul fiecăruia și vor nota pe caiete observațiile privind:
  - adecvarea la situația de comunicare (contextul, adaptarea/ modificarea discursului în funcție de reacția ascultătorilor, durata);
  - alegerea tipului de limbaj (formal, informal);
  - elementele nonverbale și paraverbale ale comunicării (gesturi, mimică, tonalitate, ritmul vorbirii etc.).
- În final, comparați, pe baza observațiilor notate, cele două descrieri și trageți concluzii în legătură cu eficiența comunicării, în fiecare caz în parte.

2. Grupați-vă în perechi și descrieți partenerului un peisaj/ obiect/ fenomen astronomic neobișnuit pe care l-ați observat.

Tipuri de monolog

- *Argumentarea orală* are ca finalitate demonstrarea unei opinii. Acest fapt presupune, de regulă, parcurgerea următorilor pași: 1. emiterea ipotezei; 2. motivarea ipotezei; 3. concluzia.

Indiferent de opinia exprimată, este indicat să întrebuințezi, cu precădere, verbe – *a crede, a considera* etc.; adverbe de mod – *posibil, probabil, desigur* etc.; cuvinte/ structuri cu rol argumentativ – *pentru că, încât* etc.; conjuncții coordonatoare conclusive – *deci, așadar, prin urmare*. Alte cuvinte/ structuri recomandate a fi întrebuințate într-o argumentare: *în primul rând, în al doilea rând* etc. (pentru a marca succesiunea argumentelor), *trebuie să admiți că, este greu de crezut că* (în cazul în care se apelează la fapte care țin de experiența nemijlocită a ascultătorului).

- *Tehnici ale monologului eficient*

– adecvarea la scopul comunicării (argumentare/ persuasiune)

În pregătirea monologului trebuie să ai în vedere scopul urmărit, în acest caz, argumentarea/ persuasiunea. Pentru a spori eficiența argumentării, este bine ca numărul ideilor pe care dorești să le dezvolti să nu fie prea mare. De asemenea, este mai eficient să-ți ordonezi argumentele de la cele „puternice” spre cele „slabe”. Este important, de asemenea, să încerci să preîntâmpini eventualele contraargumente ale partenerului, anticipându-le prin formule de tipul: *eu știu că..., dar cred că...; fără îndoială că..., însă...*

Aplicații

1. Care anume dintre toate acele distracții te-ar tenta și pe tine, azi, și de ce?
- a. Doi dintre voi își vor argumenta oral, pe rând, opțiunea.
  - b. Ceilalți vor urmări cu atenție monologul fiecăruia notând pe caiete observațiile privind:
    - parcurgerea pașilor care presupun demonstrarea unei opinii;
    - folosirea limbajului adecvat exprimării opiniei;
    - calitatea argumentării/ eficiența persuasiunii.
  - c. În final, comparați, pe baza observațiilor notate, cele două „discursuri” argumentative și trageți concluzii în legătură cu eficiența comunicării, în fiecare caz în parte.

Tipuri de monolog

- *Povestirea/ relatarea orală* este o modalitate de expunere prin care se prezintă o înșiruire de întâmplări. Condițiile obligatorii ale povestirii/ relatării sunt: existența unei succesiuni a evenimentelor, așadar a *timpului*; prezența unei *acțiuni* unitare; plasarea evenimentelor relatate într-un cadru *spațio-temporal*.

Aplicații

1. Încercați aceeași „experiență” ca la exercițiul 1, dar de data aceasta povestind o întâmplare distractivă legată de propria experiență. Ceilalți pași, **a.**, **b.**, **c.**, vor fi identici.

Înainte de text

1. Scrie zilele săptămânii în ordinea „cea mai neplăcută”/ „cea mai plăcută”, din punctul tău de vedere.
2. Motivează alegerea extremelor.
3. Descrie oral modul cel mai plăcut în care îți imaginezi că ai putea să petreci timpul liber, la sfârșitul săptămânii. A devenit vreodată visul acesta realitate?

REPAUSUL DOMINICAL

de I.L. Caragiale

...mă plimbam încet pe Calea Victoriei...

Scrisă la persoana I, schița conține relatarea comică a modului în care personajul-narator, *nenea Iancu* a petrecut așa de frumos alături de câțiva amici *foarte plictisiți de repausul duminical*. Textul se compune dintr-o succesiune de dialoguri, al căror rol este de a sugera creșterea treptată a bunei dispoziții a celor șase amici, întreruptă de scurte inserturi descriptive. Titlul este înșelător, căci petrecerea începe într-o joi, pe 21 mai, de ziua *Sf. Împărați Constantin și Elena*. Sărbătorile și duminicile par însă la fel de anoste din cauza lipsei de activitate din oraș. Tocmai de aceea, *prietinii* se vor hotărî să lucreze și o vor face vreme de *cinci ore fără-ntrerupere* și apoi încă alte ceasuri, multe, până a doua zi spre seară. În fond, textul se dovedește a nu fi altceva decât ilustrarea comică a tezei exprimate chiar în primul alineat și anume că *petrecerile cu mult înainte pregătite rar se întâmplă să iasă bine; câtă vreme, cele încinse așa din întâmplare, pe negândite, aproape totdeauna izbutesc frumos...* Dar, să nu uităm, afirmă naratorul, *petrecerea nu este ceva atât de nesperios cum spun câțiva înțelepți, unii ursuji și alții fățarnici*.

Petrecerile cu mult înainte pregătite rar se întâmplă să iasă bine; câtă vreme, cele încinse așa din întâmplare, pe negândite, aproape totdeauna izbutesc frumos...

De ce oare? – De ce, de nece – nu trebuie să ne batem mereu capul să filozofăm, să tot căutăm cauză la orșice... Destul să constatăm cum se petrec lucrurile, și din constatarea asta să tragem învățătura că: nici la petreceri de mult puse la cale să nu mergem cu prea mari închipuiri de veselie, și nici să stăm la îndoială când, pe negândite, ni se ivește prilej de petrecere; să mergem cu voie bună, dacă n-avem altă treabă mai serioasă de făcut – zic mai serioasă, fiindcă, în viața noastră scurtă și trudită, nici petrecerea nu e ceva atât de nesperios cum spun câțiva înțelepți, unii ursuji și alții fățarnici.

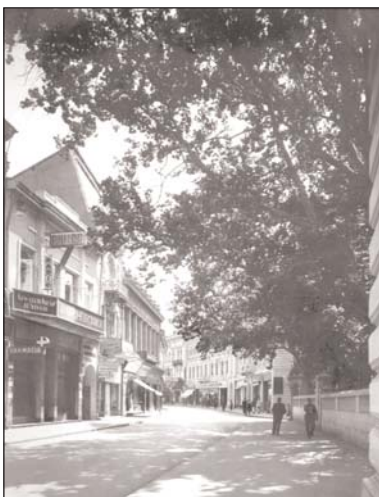
Așa cel puțin gândesc eu, și de aceea am petrecut așa de frumos alaltăieri noaptea.

Joia trecută, 21 mai, neavând treabă, mă plimbam încet pe Calea Victoriei, pe la șapte seara, privind la forfoteala aceea de calești, birji, automobile – ce mulțime! ce eleganță! ce belșug!... cum rar se vede chiar în orașele cele mai prospere – și mă gândeam: cine or fi aceia care au scornit de la o vreme că-n țară e sărăcie, că s-a scumpit traiul și că suntem amenințați de o criză agricolă? ce moftangii!

Puncte de reper

- ...mă plimbam încet pe Calea Victoriei: calmul personajului narator contrastează cu plictiseala exasperată a amicului Costică.

**Toate prăvăliile cu obloanele
lăsate...**

- Nu le trebuie și lor o zi de odihnă?
Remarcă modul diferit în care cei doi percep comportamentul orașenilor în zilele de sărbătoare.

...în dreptul lui Capșa...

- ...în dreptul lui Capșa... Casa Capșa, celebru hotel, cofetărie și cafenea fondată în anul 1852 de frații aromâni Vasile, Anton, Constantin și Grigore, elevi ai celebrului cofetar francez Boissier, pe Podul Mogoșoaiei (azi Calea Victoriei)
- ...la Iordache, în Covaci – cunoscut local de petrecere, situat în centrul Bucureștiului, pe strada Covaci.

Pe când gândeam așa, iacătă, dau piept în piept cu amicul meu Costică Parigoridi – care, contrariu felului său cunoscut de toți, are acum aerul unui om prea puțin vesel.

– Monșer – îmi zice – nevastă-mea s-a dus la țară cu copiii, la neamurile ei, tocmai în Muscel... Eu n-am vrut să merg... mai întâi, mi-a fost lene să mă scol așa de dimineață; și pe urmă, drept să-ți spun, nu-mi plac petrecerile patriarhale; eu sunt orașean; mie-mi place orașul... dar... nu duminicile și sărbătorile. N-am văzut ceva mai urât pe lume decât un oraș mare în zilele de repaus dominical! Toate prăvăliile cu obloanele lăsate ca pleoapele în somn... Ce somn!... Peste tot închis!... Să vrei să te spânzuri, n-ai de unde să-ți cumperi un ștreang... Lipsa asta de activitate, de viață, de mișcare comercială mă apasă pe umeri, mă trage și pe mine la somn; și nu pot dormi măcar – parcă sunt în stare de insomnie... Și când mai văd și toată mitocăniea asta parvenită, prostimea asta elegantă, învârtindu-și roatele cu cauciuc în neștire, îmi vin fel de fel de idei... primejdioase... De un ceas umblu să dau de un prietin... parcă toți au intrat în pământ!

– Iată, m-ai găsit pe mine, îi zic eu.

– Bine că te-am găsit, nene Iancule! Afurisit să fie repausul duminical!

– Dragă Costică, recunosc, în adevăr, că un oraș mare în repaus dominical nu este așa de frumos ca în plină activitate; și mie-mi face aceeași penibilă impresie ca și ție... Decât, ia să ne gândim și la oamenii care muncesc, o săptămână întreagă, de dimineață până seara târziu... Nu le trebuie și lor o zi de odihnă?

– Da, răspunde amicul meu, dar în loc să se odihnească, își fac bășici pe tălpi umblând toată ziua gură-cască, și seara cad morți de oboseală.

– Bine; dar s-au recreat... au petrecut...

– Da! s-au îmbătat!

– Dar ce să facă?... să citească psalmii proorocului David?... Și pe urmă, dă-mi voie să-ți spun că-mi pare rău să aud de tine, spirit modern, suflet așa de uman, vorbind astfel despre lumea muncitoare... și asta numai de necazul urâtului... Să presupunem că se-mbată și poporul... Ei! și?... parcă...

– Înțeleg ce vrei să zici!

– ...Ei! apoi?

– Nu știu, monșer; dar sunt plictisit ca un câțel pe care stăpânul l-a uitat încuiat în casă... Îmi vine să urlu de urât... Ai treabă?

– Deloc.

– Unde mănânci astă-seară?

– Indiferent.

– Vrei să mâncăm împreună?

– Mai ales.

– Unde zici?

– Unde poțesteți.

Pornim amândoi la vale. Pe drum, Costică, privind la obloanele prăvăliilor, bombănește mereu... În dreptul lui Capșa, întâlnim pe alt prieten; îl luăm, fără vorbă multă, ca de rechiziție; la răspântia bulevardului, încă doi; îi înhățăm; în dreptul legațiunii rusești, încă unul e prizonier... Curios lucru! Toți foarte plictisiți de repausul duminical; și cu cât banda sporește, cu atât dispare plictiseala! Toți șase – oameni de condiție frumoasă în societate – ajungem, aproape bine dispuși, la Iordache, în Covaci.

Sus, pe terasă...

– Domnilor – zice Costică – trebuie să știți că, grație întâmplării fericite că v-am întâlnit, mi-au fugit din minte niște idei foarte negre...

- **Universul** – cotidian bucureștean, foarte cunoscut la începutul sec. al XX-lea, condus de Luigi Cazzavillan
- **Sf. Împărați Constantin și Elena** – Sărbătoare religioasă, în 21 mai.

- ...necăzând sub prescripțiile repausului dominical...: pentru că este rentier și nu muncește niciodată!

Ajungem jos, unde moșăie câțiva birjari...

- ...la Șosea... – Șoseaua Kiseleff, principala zonă verde a orașului până azi, și loc de promenadă.
- **Ajungem la Lăptărie.** Plin. Evident, tot cu „muncitori”!

Dacă, adineaori, nu-ntăleam pe nenea Iancu, mergeam, cum eram de plictisit, drept la gară, să mă arunc sub roatele primului tren la-n-demână. Vă mulțumesc... Sunteți salvatorii vieții părintelui copiilor soției mele, care era să citească mâine, la Câmpulung, în Universul, încă o nouă tragică sinucidere la stația B.M.!... Ei bine, faptul acesta, că, din fericire, v-am întâlnit, combinat cu faptul, nu mai puțin fericit, că astăzi este ziua mea onomastică, sf. Împărați Constantin și Elena, ne obligă: pe mine să vă rog, iar pe dv. să primiți, a face eu cinste astă-seară.

Îl sărutăm cu toții și, care mai de care, îi urăm:

– La mulți ani, Costică! Cu noroc, sănătate și veselie!.. Și cinstit socru, dragă Costică!

Pe urmă, din parte-mi, îi cer scuze că am uitat să-l felicit, fiindcă, necăzând sub prescripțiile legii repausului dominical, nu țin niciodată socoteala sfinților.

Costică se-ntoarce-n loc și deodată, vesel ca totdeauna, strigă:

– Băiete! aperitive, lista și răcitori în lege! să vie!

Știu c-am petrecut!

Ce chef!... și, dacă trebuie să fim drepecți, Costică a plătit de două ori petrecerea improvizată – și cu bani și cu spirit – ce verovă!... Din când în când, constatând că lăsăm „să se răcească” paharele noastre pline, ne strigă, ridicând pe al său:

– Jos repausul dominical!... Să lucrăm!... lucrați, domnilor!

Iar noi împărțășind părerile lui, lucrăm cu stăruință... Ce activitate!

Cinci ore fără-ntrerupere, pe nerăsuflate...

Cam pe la deșteptatul rândunicilor – țal!... Aperitive, 18; baterii, 8; șampanii, 12, și 22 pachete de regale... și 5 rânduri de marghilomane.

Foarte – cum m-aș putea exprima în termeni mai aleși, adică mai potriviti? – foarte... gata... coborând frumos, însă pe tăcute – nu o tăcere lugubră, totuși solemnă... Ne reculegem.

Ajungem jos, unde moșăie câțiva birjari, pândindu-și prada matinală; ne oprim puțin să aspirăm până-n adânc praful sănătos ridicat spre firmament de târnul municipal.

Costică, după o sforțare eroică întreabă:

– Un'e me'gem?

Noi medităm un moment... Eu ridic din umeri... Ceilalți, ca și mine.

– Bi'jar!

Și, câte doi, câte doi, binișor, ne-am așezat frumușel în trei birji. Eu cu Costică pornim în frunte... Zic, eu acuma, lui Costică:

– Un'e me'gem?

Costică ridică din umeri, și pe urmă mă sărută; îi plătesc prompt cu aceeași monedă.

Din Covaci, apucăm la dreapta-n sus pân Șelari; din Șelari, apucăm la dreapta pân Lipscani; din Lipscani, la stânga – și Costică mă sărută și zice:

– Eș' du'ce, 'ne Iancule!

– Sân' tu 'tă, Co'tică!

– Tu'tă du'ce, 'ne Iancule!

Și râzi... Și, dând să mă pupe încă o dată, nu știu cum face, că-mi ridică pălăria, care-mi zboară afară din trăsură, înapoi spre Iordache.

– Bi'jar!... pă'ria l'nea Iancu!

Oprim... Birjarul mi-aduce pălăria. Costică mi-o pune pe cap... mai îndesat... ca să nu-mi zboare... Și râzi... Și ne pupăm du'ce...

Dar unde ne aflăm? Pe bulevarul Colței, aproape de Piața Victoriei.

– Une'e me'gem, mă, 'mboule?...știi? întreabă Costică pe birjat.

...cei patru amici...

- Aerul de la Șosea, șampania la botul calului, cafeaua tare, își fac efectul: de acum limba se dezleagă și comunicarea revine „normală”.

- Efectele nenorocite ale repausului duminical sunt, evident, altele decât cele descrise în prima parte a textului: atunci fusese vorba de plictiseala amicilor, acum, de beția tipografului. Comicul situației rezultă tocmai din modul diferit în care este percepută una și aceeași situație: ceea ce este considerat un viciu în cazul celorlalți, devine un comportament perfect acceptabil în cazul vorbitorului.

- ...în toiul hăiei... – Halele Centrale din Piața Mare sau Piața Bibescu Vodă, demolate în anul 1986 din ordinul lui Nicolae Ceaușescu, datau din 1872. Zona a fost, până în momentul demolării, principalul vad comercial al Capitalei.

– La Lăptărie, conașule; cum să nu știu?
 – E 'mb'avo! îi răspunde Costică; și pe urmă cătră mine: auzi ce ide' f'umoasă a-vut 'mbou!
 Dar celelalte două birji nu se văd în urma noastră.
 – Ne-a t'ădat, ca niște lași, 'ne lăncule!
 Aerul de la Șosea ne face mult bine. Ajungem la Lăptărie. Plin!
 Acolo, cei patru amici, care au sosit, prin Calea Victoriei, înaintea noastră, ne așteaptă; ei nu puteu crede că i-am trădat ca niște lași.
 Câte un pahar de șampanie, la botul calului! – etc.!!! etc.!!!!
 Să se facă ziuă... Rândunelele au și plecat la vânatoare... Reintrăm în Capitală, în căutarea unui jvarț cu cognac fin... Am găsit...
 Ciudat efect face cafeaua tare!... Ni s-a dezlegat limba... Ieșim... E lumină mare... O aglomerație... Un accident?... Să anunțăm Salvarea!... Ne apropiem...
 Un cetățean șade jos pe marginea trotuarului și nu vrea să se scoale, cu toate insistențele sergentului.
 – Ce e? întreb pe sergent.
 – E repausul dominical, domnule; nu mai poate umbla; trebuie să-l ridic de-aici, să nu-l calce vreo trăsură... Haide, sus!
 Și dă să-l ridice; cetățeanul se lasă greu din balamale, scapă din brațele omului ordinii și se așează iar la loc. Îl privesc de aproape... Îl cunosc... este un excelent culegător tipograf, om în vârstă și foarte cumsecade. Zic:
 – Scoală, monșer, nu face pentru d-ta să te dai în spectacol... ești om serios, tată de familie...
 – Ba, pe tat-tu! răspunde el.
 – Îmi pare rău – adaug eu – că n-ai înțeles bine morala mea...
 – Ba am înțeles; dar vorba mea e: unde găsim noi acumia ciorbă de burtă?
 – D-tale ți-ar trebui acumia un jvarț cu cognac fin... nu știi ce bine ți-ar face!
 – Moft!... Am băut jvarț la Comșa... ciorbă de burtă! n-auzi?
 Dar Costică, foarte-ncântat de vorbele acestea, zice:
 – N'ne lăncule, schembea, ca'va s'zică?... Știi că are o idee frumoasă! hai la o schembea!
 L-am suit pe cetățean în birjă și am pornit la piață. Pe drum cetățeanul dormea strajnic în brațele lui Costică.
 – Uite la el, în ce hal! zice Costică... Uite, domnule, efectele nenorocite ale repausului duminical!
 – Dragă Costică – zic eu – oricum, lumea noastră are nevoie și de asta, de repaus duminical, după atâta trudă... Și mai la urmă, toți, toți suntem niște... stricați.
 Și cu toții ne-am dus prin urmare să ne dregem lângă hală.
 Adevărul e că schembeaua dreasă bine cu puțin ardei roșu, este la ocazie, superioară cafele cu cognac fin – drege... lucru mare!
 – După schembea, pe la șapte de dimineață, în toiul hăiei, luăm seama că amicul nostru, culegătorul, a dispărut dintre noi.
 – Ne-a trădat, zice Costică; amicul d-tale este un laș!
 Dar n-apucă să isprăvească vorba, și iată iar amicul meu, spălat și dichisit, cât s-a putut mai bine... a fost la bărbier...
 – Ei! acumia, unde mergem? îl întreabă Costică.
 – Eu – răspunde omul nostru – mă duc la atelier... După repausul dominical, începem la șapte... Sunt șef de echipă, nu pot să fac blau.
 S-a scuzat dacă ne-a făcut cumva vreo necuviință, ne-a mulțumit frumos, de cîntea ce i-am făcut și a plecat la treaba lui.
 Noi – am dejunat – mai devreme – la Lăptărie – până seara.

E repaosul dominical...

Dicționar literar

Monolog interior – formă de enunț care nu se pronunță cu glas tare, fără destinatar adresat, aparținând unui personaj. Se caracterizează prin: tendința folosirii timpului prezent și a persoanei I, prezența unor verbe de gândire (*a gândi, a cugeta, a judeca, a chibzui, a reflecta, a medita* etc.) sau dicendi (*a zice, a spune, a grăi, a vorbi, a se adresa* etc.), a adverbilor de întărire, a exclamațiilor, a interogațiilor etc.

Locutor – termen sinonim cu emițător, persoană care vorbește.

Monșer... când mai văd și toată mitocănimea asta...

Dicționar

aperitiv, s.n. – băutură alcoolică consumată înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare).

baterie, s.f. – un litru de vin și o sticlă de sifon luate împreună.

a face blau, expr. – a lipsi, a trage chiulul.

jvarț, s.n. – cafea neagră, tare.

marghiloman, s.n. – cafea turcească fiartă cu rom sau cu coniac.

mitocănime, s.f. – mulțime de mitocani (de la mitocan + suf. -ime, om cu comportări grosolane, vulgare, bădăran).

moftangiu, s.m. – (Fam.) om neserios pe care nu se poate conta, flecar (și șmecher).

monșer, s.m. – (Franțuzism fam.) termen familiar cu care o persoană se adresează unui bărbat.

schembea, s.f. – ciorbă de burtă.

Explorarea textului

Joia trecută, 21 mai, neavând treabă...

1. Descrie împrejurările întâlnirii dintre personajul-narator și amicul Costică Parigoridi.
2. Selectează cele două secvențe, din debutul textului, în care naratorul și amicul său descriu forfota mulțimii pe Calea Victoriei.
3. Compară modul diferit în care cei doi percep agitația străzii și numește câte o trăsătură de caracter a fiecărui personaj, ce poate fi dedusă din aceste diferențe de percepție.
4. Motivează-ți opțiunea pentru fiecare caz în parte.

Monșer... când mai văd și toată mitocănimea asta...

1. Selectează trei - patru formule de adresare pentru a observa cum variază ele în funcție de interlocutori.
2. Descrie raporturile dintre personaje, ținând seama numai de sugestiile oferite de aceste formule.
3. Selectează două - trei formule de referire pentru a observa cum variază ele în funcție de locutor.
4. Ce informații despre personaje îți oferă asemenea formule?

Monolog și dialog

1. Identifică o secvență potrivită pentru a ilustra conceptul monolog interior și indică toate caracteristicile acestuia, prezente în textul selectat.
2. Descrie modul în care gândește locutorul despre persoanele vizate, folosind numai informația oferită de formulele de referire selectate.
3. Motivează folosirea în mod repetat a apostrofului în dialogul celor două personaje.
4. Imaginează-ți și descrie gesturile, mimica, tonalitatea și ritmul vorbirii adecvate contextului în care se produce dialogul dintre cele două personaje.
5. Explică jocul de cuvinte din următorul schimb de replici:
  - Eș' du'ce, 'ne lăncule!
  - Săn' tu'tă, Co'tică!
  - Tu'tă du'ce, 'ne lăncule!

Comicul

1. Numește modalitățile de producere a comicului în schița lui I.L. Caragiale.
2. Argumentează-ți afirmațiile pentru fiecare modalitate identificată, în parte.
3. Numește mijloacele/ procedeele de caracterizare a personajelor, existente în text. Exemplifică fiecare dintre mijloacele/ procedeele identificate, apelând la textul lui Caragiale.
4. Indică două trăsături ale lui Costică Parigoridi, respectiv, ale lui nenea Iancu, ținând seama numai de limbajul acestora. Argumentează-ți afirmațiile pentru fiecare trăsătură, în parte.
5. Descrie oral impresia produsă de lectura textului.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Rezumă schița *Repausul dominical* în 10-15 rânduri.
2. Scrie o continuare de 5 - 10 cuvinte a primei replici, adecvată contextului și situației de comunicare:
- *Să presupunem că se-mbată și poporul... Ei! Și?... parcă... [...]*
- *Înțeleg ce vrei să zici!*
3. Exprimă-ți opinia despre semnificația punctuației propoziției finale a schiței: *Noi - am dejunat - mai devreme - la Lăptărie - până seara.*
4. Selectează, din lista următoare, toate elementele de relație care ar putea fi plasate logic în spațiile punctate: *sau, și, dar, iar, ori, deci, așadar*. Explică motivele care te-au determinat să faci această selecție. Imaginează contexte în care ar putea fi întrebuițate și celelalte elemente de relație.
Am cumpărat mere ..... pere. Ai cumpărat mere ..... pere?..... cumpăr mere ..... pere. .... cumpăr mere ..... pere? Cumpăr mere ..... pere. Voi cumpăra mere ..... pere?
5. Narațiunea este realizată numai la persoana I, din perspectiva personajului-narator, *nenea Iancu*. Exprimă-ți opinia, într-un text de 20 - 30 de rânduri, despre raportul dintre ficțiune și realitate în schița lui Caragiale. Este util să apelezi în textul tău și la informațiile despre *ficțiune* și *verosimil*, din manual, de la pag. ....

Dincolo de text

1. Citește următoarele schițe ale lui I.L. Caragiale: *Țal, La Moși, Five o'clock*.
2. Notează, sub forma unui jurnal de lectură de trei - patru pagini, impresii despre aceste texte (te poți referi la temă, motiv, viziune despre lume, limbaj, tipuri de personaje, modalități de realizare a comicului etc.).
3. Consideri că aceste patru schițe au ceva în comun? Dacă da, încearcă să stabilești ce anume.
4. Caută, împreună cu alți colegi, fotografii, ilustrații, documente, obiecte diverse de la începutul secolului al XX-lea, cu ajutorul cărora ați putea să reconstituiți, fie și sumar, atmosfera acelor timpuri, pentru a realiza un portofoliu tematic. Găsiți un nume potrivit pentru tema acestui portofoliu.

Limbă și comunicare

EXPRIMAREA ORALĂ

Dialogul este o convorbire între cel puțin două persoane, care se adresează alternativ una alteia. Mărcile sale grafice sunt linia de *dialog* sau *ghilimelele* și *alineatul*.

Aplicații

1. Imaginează-ți și descrie, într-un text de cel mult cinci rânduri, cadrul în care ar putea avea loc o discuție între următorii parteneri de dialog, având ca temă petrecerea timpului liber în week-end. Precizează, de asemenea, și o posibilă finalitate a acestei discuții:
  - a. doi colegi de bancă; b. părinți și cei doi copii ai lor;
  - c. dirigintele, elevii clasei a IX-a [C] și directorul școlii.
2. Alege una dintre cele trei variante de mai sus și scrie un dialog format din patru - cinci perechi de replici.

Tipuri de dialog

- *Conversația cotidiană* este o formă *familiară/ informală* de comunicare orală, dialogată. Ea se creează continuu, prin interacțiunea vorbitorilor, fără a fi guvernată de reguli stricte, fără limitări în privința temelor și fără a necesita un cadru special al desfășurării.
- *Reguli ale dialogului* indiferent de tipul dialogului, acesta presupune respectarea câtorva reguli, între care acordarea atenției partenerului, pre-luarea/ cedarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog. Dialogul presupune și folosirea unor formule de *inițiere* (*alo, buna-ziua, salut* etc.), de *menținere* (*înțeleg, te ascult, desigur* etc.) și de *închidere* (*la revedere, pa, cu bine* etc.) a contactului verbal. Ca și în cazul *monologului*, este bine să acorzi atenție egală atât comunicării verbale cât și celei nonverbale și paraverbale, ținând seamă totodată de auditoriu și de context.

Atenție! Evită să monopolizezi discuția, nu da semne de nerăbdare (sau de plictiseală) în timp ce vorbește partenerul, nu încerca să-ți demonstrezi cu orice preț superioritatea.

Aplicații

1. Scrie câte o posibilă formulă de inițiere a unei conversații telefonice purtate cu o rudă (unchi/ mătușă) pe care vrei să o feliciți de ziua numelui, respectiv, una de închidere.
2. Scrie câte o formulă de inițiere și de închidere a unei conversații cu următoarele persoane și în următoarele contexte: un tânăr necunoscut, de aceeași vârstă cu tine, căruia îi ceri o informație; o profesoară de la școala unde înveți, pe care o rogi să-l cheme din cancelarie pe dirigintele tău; fratele tău mai mare/ sora ta mai mare, pe care îl rogi/ o rogi să te ajute să rezolvi o temă dificilă pentru școală; bunicul/ bunica pe care îi anunți la telefon că le vei face o vizită a doua zi.

Tehnici ale dialogului eficient

- adecvarea la situația de comunicare (partener, context) presupune aceleași reguli precum cele discutate la monolog. Așadar, atenție la alegerea tipului de limbajul (formal, informal), la auditoriu (vârstă, numărul persoanelor, relația dintre voi, competența voastră în domeniul abordat etc.), la contextul în care se realizează comunicarea (în clasă, în afara clasei, în fața unor martori etc.), la reacția partenerului/ partenerilor.
- elementele nonverbale (gesturi, mimică, poziția corpului) și paraverbale (tonalitate, accent, pauze în vorbire, ritm).
- adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/ persuasiune).

Aplicații

1. Integrează fiecare dintre următoarele replici în câte o construcție dialogată adecvată situației de comunicare sugerate:
  - a. - Nici eu nu știu ce să cred despre toate chestiile astea.
  - b. - Așadar, pe mâine.
  - c. - Te aștept de o jumătate de oră, și nu e prima oară când întârzi!
2. Răspunde cu DA sau NU la următoarea întrebare: Formula de închidere a conversației este adecvată formulei de inițiere? Dacă răspunsul este DA, motivează-ți acordul. În cazul în care consideri că NU este adecvată, scrie formula pe care o consideri potrivită.
  - a. - *Câte ceasuri sunt, Mitică?*
- *Câte a fost ieri pe vremea asta.*
  - b. - *Birjar! slobod?*
- *Da, conașule...*
- *Atunci, du-te acasă.*
  - c. - *Ți-aș face curte, domnișoară - zice Mitică unei tinere telegrafiste - dar vai! n-am curaj; ah! știu cât ești de crudelă!*
- *Cum, domnule Mitică? de unde știi?*
- *Parcă eu n-am văzut cum bați depeșile!* (I.L. Caragiale, *Mitică*)
3. Unește cu o linie formula de inițiere a unei conversații, din prima coloană, cu formula de închidere potrivită, din a doua coloană:

Salut!	Să fii mai atent altă dată!
Bună ziua, domnule!	Te pup!
Săru' mâna!	...!?
Fiți amabilă, vă rog...	Nțț'!
Hei, tu, ăla de acolo!...	Mulțumesc, am înțeles!
Nu te supăra, spune-mi te rog...	La revedere.
Ce faci, domnule? Ești chior?...	Săru' mâna!
Ți-ai făcut tema la chimie?	Mulțumesc!

4. Citește cu voce tare următoarea replică:
  - *Bi'jar!... pă'ria lu' nea Iancu!* Motivează punctuația, evidențiind și rolul ei în plan stilistic.
5. Imaginează-ți că persoana care rostește următoarele cuvinte este bâlbâită și rescrie replica, apelând la semne de punctuație adecvate, astfel încât să sugereze pe cât e posibil această caracteristică a locutorului:
  - *Hai să mergem la Lăptărie, cu trăsura!*
6. Înlocuiește replica *nonverbală* cu una *verbală*, adecvată situației de comunicare (*partener, context*):

- Mergi departe? întrebă domnul.
- De! departe și nu departe...
- ...?
- Până la Mărășești...
- Până la Mărășești!

(I.L. Caragiale, *Accelerat* no. 17)

7. Imaginează-ți și descrie mimica, gesturile care ar trebui să însoțească replica nonverbală de mai sus.
8. Reconstituie contextul (loc, timp, personaje etc.) în care are loc următorul schimb de replici:

În față, la câțiva centimetri, [era] cuierul cu paltoanele elevilor. Pe gulerul unuia mai era prins un măștișor. Se întoarse, străbătu încet culoarul între bănci și se așeză la catedră. Elevii ridicară capetele urmărindu-l curioși. „Unde am rămas?” întrebă el. „Nu există scriitor valoros care să nu se fi inspirat din tezaurul de simțăminte adânci al creației populare”, citi premianta clasei. „Da, spuse el. Deschideți cartea la pagina 74 și faceți exercițiul 3. Toată lumea.” [...] „Ce vă uitați? - țipă el înălțând brusc privirea. Toată lumea să lucreze!” [...]

„Poftim?” întrebă Sebastian cu glas tare și-și luă palmele de la ochi. Din banca întâi, premianta clasei, ridicată în picioare, îl privea cu un zâmbet înțelegător. „Spuneam - reluă eleva cu un ton nedumerit, dar oarecum mândră că tocmai ea are nedumerirea asta - că el nici nu fuge, nici nu se apără.” „Ce exercițiu v-am dat?” întrebă Sebastian. „Exercițiul 3, pagina 74”, răspunse premianta. Sebastian aruncă o privire spre manual. „Într-adevăr, răspunse el, nici nu fuge, nici nu se apără... da, așa e.” „De ce?” întrebă eleva, gata să plonjeze spre caiet. [...] „Deoarece, răspunse Sebastian tare, revenindu-și și sculându-se de la catedră, el face altceva, dragi copii: el își transformă moartea într-o nuntă.” Elevii scriau deja febril, concentrați. „O nuntă măreață, continuă Sebastian pășind printre bănci, o nuntă de proporții cosmice la care, ia să vedem, cine iau parte?” Și-n timp ce premianta dădea prompt răspunsul [...] el se afla din nou lângă cuier...

(Ioan Groșan, *Marea amărăciune*)

9. Imaginează răspunsul prompt pe care îl dă premianta.

Structura dialogului

- Unitatea minimală din care se constituie dialogul se numește replică. Replicile pot fi verbale, nonverbale sau mixte. În dialog, replicile se intercondiționează, pot rămâne neterminate ori pot fi continuate de către partenerul de dialog. Ele pot fi construite sub formă de perechi sau în grupaje mai ample etc.

Aplicații

1. Explică efectul comic produs de următoarele replici, din schița *Căldură mare* de I.L. Caragiale, făcând observații asupra modului cum acestea se intercondiționează, rămân neterminate ori sunt continuate de către partenerul de dialog:

Domnul: La câte vine d. Costică seara la masă?

Feciorul: Care d. Costică?

D.: Stăpânu-tău.

F.: Care stăpân, domnule?

D.: Al tău... d. Costică.

F.: Pe stăpânu-meu nu-l cheamă d. Costică; e proprietar...

D.: Ei! și dacă-i proprietar?

F.: Îl cheamă d. Popescu.

D.: Și mai cum?

F.: Cum, mai cum?

D.: Firește... Popescu, proprietar... bine... și mai cum?

F.: Nu pot să știu.

D.: Nu-l cheamă Costică Popescu?

F.: Nu.

D.: Nu se poate.

F.: Ba da, domnule.

D.: Apoi vezi?

F.: Ce să văz?

D.: Îl cheamă Costică?

F.: Ba, Mitică.

D.: Mitică?... peste poate!... Ce stradă e aici?

F.: Numărul 11 bis...

D.: Nu e vorba de 11 bis.

F.: A zis domnul că nu vrea să puie 13, că e fatal.

D.: N-are a face 13... Eu te-ntreb de stradă. Ce stradă e asta?

F.: Strada Pacienții...

D.: Strada Pacienții?... imposibil!

F.: Nu, domnule, e strada Pacienții.

D.: Atunci, nu e asta.

F.: Ba-i asta.

D.: Nu.

F.: Ba da.

D.: Eu caut din contră, strada Sapienței, 11 bis, strada Sapienței, d. Costică Popescu.

2. Împreună cu un coleg interpretați în fața clasei dialogul reprodus de mai sus, încercând să adaptați tonul, ritmul vorbirii, mimica, gesturile la conținut. Colegii vă vor privi și vor face comentarii asupra reușitei/ nereușitei interpretării voastre.

Tipuri de dialog

Discuția argumentativă, raportată la conversație, poate fi caracterizată prin restricții privind cadrul desfășurării, tematica și finalitatea.

Argumentare și contraargumentare în dialog presupun, în general, trei etape: afirmația, motivarea și concluzia. În ceea ce privește tehnica și limbajul, contraargumentarea presupune reluarea argumentelor partenerului și combaterea lor punct cu punct, prin demonstrarea netemeinicii acestora.

Atenție! Indiferent de opinia ta, evită tonul excesiv, jignirea partenerului (care se poate produce nu doar prin cuvinte, ci și prin gesturi nepotrivite, prin mimică, prin lipsa atenției ori prin felul în care îl privești), afișarea unui aer de superioritate etc.

Aplicații

1. Scena reprodusă mai jos, aparținând farsei într-un act *Conu Leonida față cu Reacțiunea* de I.L. Caragiale, deși construită în cheie comică, este bun un exemplu pentru aplicarea cunoștințelor despre argumentare și contraargumentare. Precizează cadrul, tematica și finalitatea acestei discuții.
2. Delimitează, secvențele care compun, succesiv, etapele argumentării și ale contraargumentării. Identifică, apoi, cuvintele/ structurile specifice argumentării și contraargumentării în dialog. Discutați pe grupe de patru–cinci colegi și comparați-vă rezultatele pentru a constata justetea observațiilor.

SCENA II

Efimița: [...] Leonido!!!

SCENA III

Leonida (sculându-se din somn, spăimântat): 'Ai! ce e?

Efimița: Leonido! scoal' că-i foc, Leonido!

Leonida (speriat): Unde-i foc?

Efimița: Scoal' că-i revoluție, bătălie mare afară!

Leonida: Aș! vorbă să fie! Ce te pomenești vorbind, domnule?

Efimița: Bătălie la toartă, soro: pistoale, puști, tunuri, Leonido, țipete, chiote, mare lucru, de am sărit din somn!

Leonida (luând-o cu binișorul): Mițule, nu-i nimica; știi cum ești dumneata nevricoașă, unde am vorbit toată seara de politică, te-i fi culcat și cu fața-n sus și ai visat cine știe ce.

Efimița (impacientată): Leonido, deșteaptă sunt eu acum?

Leonida: Apoi de! Mițule, asta dumneata știi.

Efimița (atinsă): Bravos, bobocule! nu m-așteptam ca tocmai dumneata să te pronunți cu așa iluzii* în contra mea; te credeam mai altfel... îmi pare rău!... Cucoane Leonido, sunt deșteaptă; am auzit acum cum te-auz și m-auzi... revoluție, bătălie mare!

Leonida: Bine, Mițule, stăi, nu te importa** degeaba. De când m-ai deșteptat pe mine, ai mai auzit ceva?

Efimița: Nu.

Leonida: Apoi de! cum vine treaba asta? spune matale...

Efimița (cam în nedomiririe): De, soro, știu și eu?

Leonida: Apoi, vezi? Dar... s-o mai luăm și pe partea ailaltă, să vedem ce-ai să mai zici. Bine, chiar revoluție să fi fost, să zicem; ...nu știi dumneata că n-are nimini voie să descarce focuri în oraș? e ordin de la poliție...

Efimița (aproape răsconvinsă): De! bobocule, să zic și eu cum zici, că după cum le spui dumneata, una și cu una fac două, n-are de unde să te mai apuce omul... (stând la gânduri și iar îndoindu-se) Da' bine, soro, am auzit, am a-u-zit, cum s-auz ce nu era? ce-am auzit dacă nu era nimica?

Leonida: Ei domnule, câte d-astea n-am citit eu, n-am păr în cap! Glumești cu omul! Se-ntâmplă... (cu tonul unei teorii sigure) că fiincă de ce? o să mă-ntrebi... Omul, bunioară, de par egzamplu, dintr-un nu-știu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! și după aia din fandacsie cade în ipohondrie. Pe urmă, firește, și numica mișcă.

Efimița: Comedie, soro! (minunându-se) Așa o fi!

Leonida: Bunioară și dumneata acum, o ipohondrie trecătoare; nu-i nimica... Hai să ne culcăm: noapte bună, Mițule!

Efimița: Noapte bună. (încă nedomirită oarecum, stinge lampa și se vâără în pat)

Leonida (după o pauză): Nu te mai culca cu fața-n sus, Mițule, că iar visezi.

3. Fii atent și la rolul conectorilor în construirea unei argumentări. De exemplu, în Dar... s-o mai luăm și pe partea ailaltă..., conjuncția exprimă un anumit raport între propoziții, singurul posibil în context. Oricare alt element de relație ar face enunțul absurd. Aceeași observație este valabilă și în situații precum: ...am auzit acum cum te-auz și m-auzi...; Bine, chiar revoluție să fi fost, să zicem; ...nu știi dumneata că n-are nimini voie să descarce focuri în oraș? etc. Explică modificările de sens care s-ar produce în cazul folosirii altor conectori și trage concluzii privind rolul acestora în comunicare: Și... s-o mai luăm și pe partea ailaltă...;...am auzit acum cum te-auz sau m-auzi; Bine, chiar revoluție să fi fost, să zicem; ...de ce nu știi dumneata că n-are nimini voie să descarce focuri în oraș?

Ficțiune și realitate

Înainte de text

Puncte de reper

- Remarcă faptul că reporterul, informat în prealabil în legătură cu persoana interviuată, nu intervine decât atât cât este necesar ca să „împingă” discuția mai departe.

- Rolul reporterului nu este să se pună pe sine în valoare, ci să stimuleze persoana interviuată să dea răspunsuri cât mai complete.

- Deși ar părea că toată discuția evoluează prin hazard, este evident că reporterul trebuie să urmărească un plan pregătit prealabil.

- Reporterul poate marca anumite secvențe prin subtitluri, dar numai cu acordul persoanei interviuate.

Imaginăm vacanța ca timp al perfecțiunii noastre. Tot ce n-am izbutit în restul anului tocmai acum vom face, dovedind neașteptate energii care, altminteri, par să nu ne fi stat în fire. În chip miraculos, desăvârșirea va veni de la sine, fiindcă exact în acest interval visăm „să nu facem nimic”, să trăim fără grijă, dormind ca lemnul și sculându-ne numai la masă. Dar de ce, dacă n-ar fi vorba decât de un răgaz recuperator, nu ne putem închipui „vacanța” unui tigru sau a unei vrăbii? Poate pentru că ea nu ține numai de regulile supraviețuirii, odihnă între două prăzi la adăpostul lipsit de primejdii. Dacă am privi-o doar astfel, riscăm să-i răpim misterul și nostalgia, s-o dezumanizăm.

Doamna Zoe Cantacuzino, căreia o existență longevivă și o bună memorie a amănuntelor îi permit opinii avizate asupra subiectului, a avut bunăvoința să poarte un dialog cu noi pe această temă; îi mulțumim. (Tita Chiper)

AMINTIRI DIN ZIUA A ȘAPTEA – de vorbă cu doamna Zoe Cantacuzino –

interviu realizat de Tita Chiper

Discuția cu doamna Zoe Cantacuzino aduce în prim plan imaginea unei lumi și a unei vieți „normale”, brutal întrerupte în anii ‘50 de comunism. Să te vezi dat afară de la cooperativa „Drum nou” – unde trebuia să scoată cămăși la propria mașină adusă de acasă, pentru a putea supraviețui – de către „șefa de catedră”, după ce ai trăit o viață în preajma unor personalități ale secolului precum Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, Dimitrie Pompei, Dinu Lipatti și încă alții nu este o experiență ușor de trecut. Trebuie remarcat însă că această schimbare brutală și profund nedreaptă a existenței nu i-a alterat cu nimic ființa, căci omul adevărat își păstrează demnitatea și naturalețea indiferent de împrejurările trecătoare ale vieții. Iar un refugiu în fața invaziei brutale a urâtului poate fi amintirea copilăriei și mai ales a celor mai frumoase momente ale ei, zilele de vacanță.

NOSTALGIA CRICOVULUI

Stimată doamnă Cantacuzino, de ce n-avem sentimentul vacanței când ne petrecem timpul liber acasă, oricât de lung ar fi el și oricât de fără griji ne-am simți?

Dicționar literar

Interviul (media) – este o convorbire între două persoane, având drept scop obținerea de informație în beneficiul unei audiențe nevăzute; p. ext. text al acestei convorbiri, apărut în presă sau difuzat prin radio sau televiziune.

...o casă cu grădină mare...

Zoe Cantacuzino: Acasă-i obișnuința, rutina, lucrurile știute. Vacanța începe când schimbi peisajul. Ieși din „cunoscut”, faci ce-ți trece prin cap, ce-ți place, vezi altă lume. Pentru noi în copilărie și în tinerețe vacanța era la Cioceni, în Prahova, o moșie pe unde trecea Cricovul. Când ne-am făcut mai mari, nu prea înțelegeam de ce puteam să ne placă atâta „**plaja**” de-acolo. Mai ales că înainte să ajungem la Cioceni, ne duceam un timp la mare, la Carmen Sylva, la pensiunea Movilă. Nu mai știu cât stăteam acolo. Pe urmă mergeam la munte, la Sinaia, natural, unde-n toate zilele erau oameni cunoscuți. Pentru noi copiii, cea mai mare distracție era să mergem la cofetăria Kalimtzachis, care făcea o înghețată teribil de bună. După ce stam cât stam la Sinaia, plecam la Cioceni, în adevărata vacanță. Acolo eram de capul nostru, eram fericiți.

În sfârșit în natură, scăpați de zidurile orașului, de școală...

Nu, că noi, fetele, soră-mea și cu mine, învățam acasă, mergeam la școală numai când dam examene; frații mei, da, ei se duceau zi de zi la liceu. Locuiam pe atunci în str. Aurel Vlaicu, într-o casă cu grădină mare, teren de tenis, piscină, așa că orașul nu-l simțeam prea apăsător. În familia Greceanu eram cinci copii, aveam rude și prieteni, casa era veselă, mereu plină de lume. La un moment dat tata organiza la noi niște conferințe ținute de copii mai mari, prilej să-nvețe băieții, mai ales, dar și fetele să vorbească-n public: venea Miti Gerota, venea Georges Cantacuzino, viitorul meu soț, venea și Mica Mehedinți, fiica profesorului Simion Mehedinți, pe care frații mei o găseau foarte frumoasă. El ne plăcea, ea mai puțin. Când veneau la tata, Simion Mehedinți și Dimitrie Pompei ne chemau și ne pisau cu întrebări: unul la geografie,ălăalt cu matematică. Și atunci când auzeam că o să sosească, fugeam din vreme, ne ascundeam, ne suiam prin pomi, era o întregă poveste până ne prindea și ne aducea în fața lor. La matematică eram bună, dar la geografie nu mă descurcam deloc. Cine ne plăcea când venea la tata era Titu Maiorescu, foarte drăguț ca om. Și mai era cineva pe care-l simpatizam: Miron Cristea. Viitorul Patriarh a fost mult timp secretarul bunicului meu, genealogistul Ștefan Greceanu, și rămăsese prietenul casei. Într-o zi mama a avut buna idee să-i arate o poezie de-a soră-mii (ea se ascunsese de emoție) „**Florica vieții mele/ Am venit să mor cu tine**”, sau așa ceva. Miron Cristea îi spunea de atunci „**mica poetă**”; – Didi cred c-avea 6 ani – dar asta a rămas singura „**operă**” a ei, n-a perseverat. Cum îți spui, la Cioceni scăpam de program fix, de lecții, de profesori, de regulile pe care le făceau cei mari, părinții în primul rând.

Dar acolo tot cu ei mergeați.

Acolo și ei mi se păreau mai destinși, mai altfel. Tata adora caii și aveam foarte mulți: de călărie, de trăsură. Îi plăcea să mâne 4 cai înaintași, uneori 6. Ne lua și pe noi să ne-nvețe să conducem, dar numai doi cai înhămați la o cabrioletă. Grozav! Dar mult mai palpitante erau exercițiile de călărie. Parcă văd și-acum tabloul: tata în șa, noi pe alt cal și o curea agățată de căpăstrul calului nostru, pe care tata o ținea cu mână sigură, să n-o luăm razna. Pân'ce-am învățat că pe urmă... Una două porneam călări la Cornu, la vecini: la Mircea (la Michi) Cantacuzino, căsătorit cu Ștefana Golescu unde ne întâlneam cu rude sau prieteni, care pe urmă, veneau și ei la noi, și era o mare distracție pentru toți. După ce-a murit tata și-am plecat cu mama la Paris, pot spune că

una din nostalgiile noastre era „vara la țară”.

A trăi la Paris nu se confunda cu imaginea unei vacanțe ideale?

Acolo aveam treabă, program. Frate-meu mai mare, Radu, făcea Politehnica; era o facultate serioasă, de renume, veneau acolo studenți din toată lumea. Unul din colegii săi, un chinez, a devenit mai târziu premierul Ciu En Lai; frate-meu așa zicea, dar cum în familia Greceanu umorul era la mare preț, eu am ceva dubii. E drept că erau cam de-o vârstă și unele amănunte ar corespunde adevărului: mai știi?

NEPREVĂZUTUL FIECĂREI ZILE

De ce ni se părea că adevăratele întâmplări pline de haz și de surpriză se pot petrece numai în vacanță?

Cred că atuncea suntem foarte naturali și asta ne face mai atenți la ce-i în jur. Altfel de ce ne-am aminti de niște nimicuri, sau ne-ar amuza chiar peripețiile neplăcute? Înainte să mă căsătoresc hotărâsem cu fratele meu cu Michi Cantacuzino și cu toată „Golescăria” tânără, să facem o excursie la Istanbul. Vara, cald, de ce să luăm noi cabine? Vacanța înseamnă aventură. Așa că am luat șezlonguri pe punte. A fost o furtună mare de-a căzut și coșul vaporului; șezlongurile se închideau brusc, nouă ne era rău, cădeam pe punte, bietul Michi, singurul care se ținea mai bine, abia apuca să ne adune și să ne așeze pe șezlonguri, că iar nimeream pe jos. Tot drumul a fost un calvar. Întoarcerea însă a fost un vis; marea lină, căpitanul adorabil, noi – cu amintiri din câteva zile ca dintr-un an întreg. Asta o țin minte, fiindcă-i o peripeție. Dar îți rămân în minte și fleacuri sau întâmplări care doar pentru tine par vesele. La Cioceni aveam și crescătorie de vaci de rasă și de bivolițe. Fiecare turmă ieșea cu taurul respectiv, totul era să nu se nimerească amândoi deodată. Pentru noi însă, o zi foarte norocoasă când auzeam urlete-n toată curtea: „a scăpat tauriii!”... Pasionant. Lumea se agita, alerga, și noi – adăpostiți pe după gard, urmăream scena: ce fac? Se-ncaieră? Care-i mai tare? Tot de-acolo îmi amintesc de-o vânătoare de dropii, prima și singura din viața mea. După multe rugăminți, probabil, fuseserăm luați și noi, frate-meu Bibi și cu mine. Vânătorii au început să înainteze târâș prin miriște; o vreme ne-am chinuit și noi, urmând regula. Dar cred că eram foarte curioși să vedem misterioasele păsări, de care auzisem atâtea, sau ne-om fi plictisit, așa că ne-am ridicat amândoi deodată. Și când i-am văzut pe toți cei mari pe burtă, înaintând caraghios, ne-a bufnit râsul de nu ne mai puteam opri. Am fost foarte certați acasă, fiindcă din cauza noastră s-a ratat vânătoarea.

Cunoșteam mai bine pe cei din jur când suntem în vacanță?

Sigur. Când ne duceam la țară, ne făceam acolo o mulțime de prieteni noi. Duminica mergeam la biserică, după amiaza ne întâlneam la horă. Îmbrăcam costum național și dansam cu copiii din sat, petreceam de minune. De altfel, în vacanță îți și creezi prilejuri de petrecere, inventând evenimente. Într-un an eram în Moldova, la Maxut, o proprietate de-a mamei, moștenirea ei din moșia Ghica-

Dicționar cultural

- ...ne duceam un timp la mare, la Carmen Sylva... – stațiune pe litoralul Mării Negre, rebotezată de comuniști în anii '50 Vasile Roaită. Astăzi se numește Eforie.
- ...noi fetele învățam acasă, mergeam la școală numai să dăm examenele – sistemul de învățământ de până la al doilea război mondial permitea și pregătirea elevilor în particular, singura obligație a acestora fiind susținerea examenelor de sfârșit de an la o școală de stat.
- profesorul Simion Mehedinți (1868 – 1962) – geograf renumit.
- Dimitrie Pompei (1873 – 1954) – matematician.
- Titu Maiorescu (1840 – 1917) – critic literar și estetician, întemeietorul societății Junimea.
- Ciu En Lai – conducător al Partidului Comunist Chinez, în anii '70. A vizitat România și a avut relații cordiale cu Nicolae Ceaușescu.
- prințul Nicolae – fiul regelui Ferdinand I.

- *prințesa Ileana* (maica Alexandra) (1909 – 1991) – fiica cea mică a regelui Ferdinand I al României și a reginei Maria, Alteță Imperială și Regală, Arhiducesă a Austriei (prin căsătorie), Prințesă de Habsburg-Toscana, Prințesă a României, Prințesă de Hohenzollern, a devenit călugăriță, sub numele de „Maica Alexandra”.
- *Dinu Lipatti* – pianist de renume european, elev al lui George Enescu.
- *Șefa de cadre care ne-a dat afară...* – în perioada comunistă „serviciul de cadre” se ocupa cu supravegherea salariaților, lucrând mână în mână cu securitatea și cu partidul.
- *...în Primăverii...* – zonă rezidențială a Bucureștiului unde, după 1948, a locuit elita de partid.
- *...vânzătoare de ciorapi la „Sora”...* – cunoscut magazin „universal”/ vad comercial renumit în zona Gării de Nord din București, în perioada comunistă.

Deleni. Fratele mai mare al bunicului meu primise casa impunătoare, palat de piatră maiestuos, dar cam sumbru. Cea a bunicului era o casă de cu totul alt gen: veselă, plină de flori. La Maxut pasiunea celor mari era vânătoarea. Într-o vară a venit și prințul Nicolae, de care eu și sora mea eram amorezate, îl găseam foarte bine, rasat. Eram cam de-o vârstă cu sora lui, prințesa Ileana (maica Alexandra), pe care-am mai apucat s-o văd, când a venit în București, după '89, și am fost s-o întâmpin la avion, ca „ultima prietenă din copilărie”, de la București. Ei, și la Maxut, în fiecare dimineață se făcea o masă lungă, unde toată lumea lua micul dejun. Prințul Nicolae mânca totdeauna mămliguță cu lapte. Și noi găseam că e bună, dar chiar în fiecare dimineață?... Într-o zi vede el că noi fetele eram cam agitate și se interesează ce-i: „**avem treabă că azi Didi își botează păpușa**”. „**A, și nu pot să asist și eu?**”. L-am poftit și-a participat la botez cu toată seriozitatea. Nu mai țin minte cum se chema păpușa, dar noi ne-am distrat foarte bine cu ocazia aia.

În vacanță uităm deosebirile de vârstă, legăm prietenii neașteptate. Țineți minte vreun asemenea episod?

Da, întâlnirea cu un băiețel palid, timid, care se juca la mare, la Carmen Sylva, în preajma noastră. Dar puțin, fiindcă mereu îl chema taică-su în casă, să exerseze la pian. Nouă ne era milă: înveți în cursul anului, da'n vacanță? Să te lase-n pace! Și-ntr-o zi am găsit undeva un pian și l-am chemat pe copil să vină cu noi. I-am pus pe scaun niște cărți, să stea mai bine, fiindcă arăta foarte mic. Eram curioși să-l auzim: „**nu vrei să ne cânti și nouă ceva?**” „**A, de ce nu?**”. Ș-a-nceput repede și vesel acompaniindu-se vocal: „**La Bacău, la Bacău/ într-o mahala...**” Scăpase, pentru moment de exercițiile clasice, cânta ca-n joacă, își „**dădea drumul**”. Știi cine era băiețelul? Dinu Lipatti.

„NICIODATĂ N-AM AVUT CONCEDIU”

Apartineți unei categorii despre care se spunea, pe vremuri, că nu făcea nimic: de ce ar mai fi avut nevoie de vacanță?

Nu era deloc așa. Asta se credea în anii '50, când m-au dat afară pe mine de la cooperativa „**Drum nou**”. Mă angajaseră fiindcă aveam mașină de cusut. Făceam cămăși bărbătești. Ștefana Cantacuzino (Golescu) cosea nasturi, ea nu adusesse de acasă decât scaunul de lucru. Cum să nu fi făcut nimic pe vremea noastră? Copiii învățau, tata continua lucrările de genealogie ale bunicului, mama se ocupa de opere de binefacere, a creat „**micile maternități**”, în diferite cartiere ale Bucureștilor, unde se puteau duce femeile să nască gratuit. La una era șef dr. Ascupiewski, la alta dr. Bogdanovici, medici cu renume. Șefa de cadre care ne-a dat afară pe mine și pe Ștefana, habar n-aveam de astea – și să-i fi spus nu credea – și a zis că „**destul am supt sângele poporului**”, de mâine să nu ne mai vadă. Lucru de așteptat pe vremurile acelea. De aia nici nu plecasem de trei ani în concediu, că mi-era teamă să nu vie vreo dispoziție de dare afară în lipsa mea și să pierd mașina de cusut, s-o confiște acolo. A doua zi, m-am dus de cu noaptea la cooperativă cu un taxi și am luat-o. Noroc că și

Hipodromul Băneasa
(demolat la începutul anilor '60)

șeful de secție și muncitoarele erau persoane de treabă, fără ei n-aș fi putut-o căra de la etaj și s-o-ncarc repede în mașină. Ne înțelesesem bine cât lucrasem acolo. Seara târziu mi-a telefonat o fată din echipă și mi-a spus ce scandal a fost după aia; deși nimeni nu recunoscuse că mi-a dat ajutor, m-a sfătuit să pitesc totuși mașina, că nu se știe...

Cum arătau zilele dvs. de odihnă în acei ani?

Ce să vorbim? Muncisem ici-colo vreo 10 ani, nici vorbă de pensie... Așa că am început să dau lecții de franceză și de engleză; aveam elevi din Balta Albă și de la Stadionul 23 August până în Primăverii. Când intrau ei în vacanță pentru mine era un timp sec, nu mai câștigam nimic. Ne-ntâlneam când începea școala, ei regretând că s-a sfârșit vacanța, eu bucuroasă că s-a terminat. Aveam un elev, Radu, care-mi spunea ce frumos a fost la bunică-sa, la Fieni. Ce era acolo? „**Acolo-i un pom mare, eu mă urc în el, stau sus-sus și visez**”. Într-un an au tăiat copacul. „**Și cu el mi-au tăiat toate visele**” (Pricepi ce expresie la un copil de 8 ani!). Altădată un băiat de ștabi, mama mai ales era „mare”, îmi povestea cât de bucuros este el când se duce într-un sat din Ialomița, la bunici, unde deshamă caii de la căruță, încalecă și gonește la trap. „**Șa de unde iei?**” „**Care șa?**”. I-am spus că ar putea, dacă-i pasionat de asta, să găsească în București un manej. Aveam un alt elev care mergea la „**Steaua**”, la călărie. Le-am făcut legătura și, spre neplăcerea mamei lui, care probabil îi vedea alt viitor, băiatul s-a specializat în echitație, a făcut și ICEF-ul. A fost trimis și în străinătate. Din prima deplasare, în Turcia, mi-a trimis o vedere să știu cât e el de fericit.

Fiica dvs., Ioana, a lucrat în multe locuri – și ca ajutor de electrician și ca vopsitoare de calorifere și ca vânzătoare de ciorapi la „Sora”. („Tanti, dă și mie d’ăi cu sgârci”/ elastic) și ca desenatoare. Și-a făcut vreodată concediul cu bilet obținut prin sindicat?

Vacanța o petreci cu rudele, cu prietenii, nu cu cei cu care lucrezi. Se-ntâmplă și așa, însă. N-a fost cazul. Când a avut zile libere, Ioana a plecat totdeauna fără program, pe spezele ei.

Dicționar

cabrioletă, s.f. – trăsurică ușoară, cu două roți, trasă de obicei de un singur cal; brișcă.

echitație, s.f. – (sport.) călărie.

genealogie, s. f. – disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul filiației existente între membrii unor familii marcante (familii domnitoare, nobiliare) pentru a stabili originea și gradul lor de înrudire.

manej, s.n. – loc special amenajat unde se dresază sau se antrenează caii, unde se învață călăria etc.

rasat, adj. – (livr.) de rasă.

speze, s.f. – cheltuieli.

ștab, s.m. – (fam.) Persoană de vază pe plan social; șef, conducător.

Explorarea textului

Stimată doamnă...

1. *Stimată doamnă*, formula de adresare oferă de la început măsura relației dintre reporter și persoana intervievată. Ea nu poate fi însoțită decât de verbe folosite la plural și de pronume de politețe. Selectează asemenea exemple pentru a putea înțelege mai bine relația dintre *emițător* și *receptor*.
2. Prezintă modul cum sunt aplicate regulile dialogului (despre care ai învățat la pag. 96) în acest interviu.
3. Încadrează acest text într-unul dintre cele două tipuri, *ficțional* – *nonficțional*, și argumentează-ți opțiunea.
4. Alege una dintre următoarele funcții ale comunicării care ți se pare a fi predominantă în text, *expresivă*, *de apel*, *poetică*, și selectează două – trei pasaje prin care să o poți ilustra.
5. Ce alte funcții ale comunicării consideri că mai sunt prezente în text?

...în anii '50 când m-au dat afară...

1. Amintirea intervievatei urmează progresia timpului: copilărie, adolescență, tinerețe, maturitate. Delimitează în text aceste momente și enumeră câteva dintre întâmplările fiecărei vârste, descrise.
2. Identifică momentul în care cursul normal al existenței doamnei Cantacuzino a fost brutal și definitiv schimbat.
3. Care este atitudinea sa despre această schimbare?
4. Exprimă-ți părerea despre „*omul*” care se află în spatele acestor evocări, enumerând totodată câteva dintre trăsăturile pe care le-ai putut desprinde citindu-i interviul.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Formulează două întrebări pe care i le-ai fi adresat doamnei *Zoe Cantacuzino*, dacă ai fi fost reporter.
2. Viața oamenilor, așa cum a fost descrisă în acest interviu, vi s-a părut fascinantă, normală, plicticoasă, greu de judecat de către cei de azi (puteți propune și alte variante). Discutați, pe grupe de patru – cinci colegi, despre aceste variante pentru a putea alege una dintre ele și motivați-vă apoi opțiunea.

Dincolo de text

1. Alege una dintre persoanele amintite în *Amintiri din ziua a șaptea* și documentează-te în legătură cu viața și activitatea sa, în vederea unui interviu.
2. Formulează un set de patru – cinci întrebări pe care i le-ai fi adresat acestei persoane, dacă ai fi fost reporter.
3. Imaginează și un titlu pentru acest interviu.

Limba și comunicare

ROLUL SEMNELOR ORTOGRAFICE ȘI DE PUNCTUAȚIE ÎN ÎNȚELEGEREA MESAJELOR SCRISE

Punctele de suspensie: indică o pauză mare în cursul vorbirii. Ele nu marchează sfârșitul unui enunț, ci indică doar întreruperea fluxului vorbirii.

Aplicații

În tabelul de mai jos se află, pe prima coloană, fragmente de text care conțin puncte de suspensie. Motivează-le întrebuințarea, în cea de-a doua coloană.

...adică vreau să zic, da, ca să fie moderați... adică nu exagerațiuni!... Într-o chestiune politică... și care, de la care atârnă viitorul și prezentul și trecutul țării... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte... încât vine aci ocazia să întrebăm pentru ce?... da... pentru ce?... Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel... (I.L. Caragiale, <i>O scrisoare pierdută</i>)	
Și când căuta mama să smântânească oalele, smântânește Smarandă, dacă ai ce... (Ion Creangă, <i>Amintiri din copilărie</i>)	

Linia de pauză, ca semn de punctuație, servește, în interiorul propoziției sau al frazei, la delimitarea cuvintelor și construcțiilor incidente, a unor părți de propoziție sau a unor propoziții întregi, în aceste cazuri suprapunându-se funcțiilor virgulei și ale parantezelor. Ca semn ortografic, se folosește la scrierea unor cuvinte compuse formate dintr-un termen simplu și altul compus sau din doi termeni compuși, în cazurile în care termenii componenți se scriu cu cratimă.

Aplicații

În tabelul de mai jos se află, pe prima coloană, fragmente de text care conțin linii de pauză. Motivează-le întrebuințarea, în cea de-a doua coloană.

Atunci iedul de sub chersin, să nu tacă? – îl păștea păcatul și-l mânca spinatea, sărăcuțul! (Ion Creangă, <i>Capra cu trei iezi</i>)	
– Doamnele mele – zic eu – iertați-mă dacă îndrăznesc... (I.L. Caragiale, <i>O conferință</i>)	

Punctul este semn de punctuație când marchează pauza care se face între propozițiile sau frazele independente ale unui text, precum și încheierea unei unități lexicale. Ca semn ortografic, marchează o abreviere.

Aplicații

În tabelul de mai jos se află, pe prima coloană, fragmente de text care conțin puncte. Motivează-le întrebuițarea, în cea de-a doua coloană, indicând totodată și natura lor (ortografică sau de punctuație).

Doamna Zoe Cantacuzino i-a cunoscut, în copilărie pe Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, prințul Nicolae etc.	
Știi cine era băiețelul? Dinu Lipatti. (Zoe Cantacuzino, <i>Amintiri din ziua a șaptea</i>)	

Paranteza marchează, în general, un adaos în interiorul unei propoziții sau al unei fraze. Fiind vorba de un adaos explicativ, parantezele îndeplinesc uneori funcțiile liniei de pauză sau ale virgulei. Cele mai des întrebuițate sunt parantezele rotunde ( ) și cele drepte [ ]. Se mai folosesc și cele unghiulare < >. Uneori funcția parantezelor este preluată de bare / /.

Aplicații

Explică, în coloana a doua, rolul parantezelor din text.

În descrierea unui voiaj în țările române, germanul K. povestește legenda luceafărului. Aceasta e povestea, iar înțelesul alegoric ce i-am dat-o (sic) este că dacă geniul nu cunoaște moarte și nume[le] lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici, pe pământ, nici e capabil a fericii pe cineva, nici capabil a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc. (Mihai Eminescu)	
... la munte, la Sinaia [...] cea mai mare distracție era să mergem la cofetăria Kalimtzachis, care făcea o înghețată teribil de bună. (Zoe Cantacuzino, <i>Amintiri din ziua a șaptea</i>)	

Apostroful este un semn de ortografie care marchează căderea accidentală în rostire a unor sunete sau absența primelor cifre ale notației unui an.

Aplicații

Explică, în coloana a doua, rolul tuturor semnelor grafice din text, indicând și natura lor.

Farfuridi: Da' de onest n-ai încotro!... (grupurile Cațavencu și Farfuridi încep a se despărți, fiecare de o parte). (I.L. Caragiale, <i>O scrisoare pierdută</i>)	
--	--

Ghilimelele (semnele citării) se folosesc, de obicei, pentru a marca reproducerea întocmai a unui enunț scris de altcineva. În punctuația românească se folosesc două tipuri de ghilimele: „...” și <<...>>, acestea din urmă numite și ghilimele franceze sau ascuțite.

Aplicații

Explică, în coloana a doua, rolul ghilimelelor.

Brânzovenescu: <i>Nu pricepi, neică Zahario, vorba noastră? Adică „noi”, partidul nostru, pentru cine votăm noi, pentru cine lucrăm noi?</i> (I.L. Caragiale, <i>O scrisoare pierdută</i>)	
<i>Când îl împingea, el îi cădea-n genunchi: „Dragă Acrivițo, iartă-mă!”.</i> (I.L. Caragiale, <i>Kir Ianulea</i>)	
„Dragă băiete, m-am răzgândit: spre a evita orice ambiguitate, pune, în versul 13 din ultima, <i>tocma</i> în loc de <i>tomna</i> . Chiar originalitatea trebuie sacrificată clarității. [...] Care va să zică: <<Când, <i>tocma</i> seara-nt-un târziu>> [...]”.	
(I.L. Caragiale, <i>Correspondență</i>)	
<i>Unii diletanți pretind să tratăm operele celebre așa cum „mamițele” din mahala își răsfășă „puișorii”, ascunzând poznele și defectele acestora.</i> (Paul Zarifopol, <i>Introducere la Opere – I.L. Caragiale</i>)	

SEMNELE ORTOGRAFICE ȘI DE PUNCTUAȚIE

- I. După modelul exercițiului 3. de la pag. 187, completează tabelul cu scurte texte care să conțină puncte de suspensie și motivează întrebuințarea lor pentru fiecare caz în parte.

- II. Indică, prin încercuirea literei corespunzătoare, răspunsul corect:
- În fraza *După numai zece-cincisprezece zile de antrenament, sportivul a fost gata-gata să-și depășească propriul record.*, cratima este:
    - numai semn de ortografie;
    - numai semn de punctuație;
    - o dată semn de ortografie și de două ori semn de punctuație;
    - de două ori semn de ortografie și o dată semn de punctuație.
  - În fraza *Cere-i să-ți dea repede adresa redactorului-șef, căci în două-trei minute trebuie să pleci de-acasă.*, cratima este:
    - o dată semn de ortografie și de patru ori semn de punctuație;
    - o dată semn de punctuație și de patru ori semn de ortografie;
    - numai semn de ortografie;
    - numai semn de punctuație.
  - Indică seria corect scrisă:
    - Podișul Transilvaniei, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Poiana Țapului, Alba-Iulia;
    - Podișul Transilvaniei, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Poiana Țapului, Alba-Iulia;

- c. Podișul Transilvaniei, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Poiana-Țapului, Alba Iulia;
d. Podișul-Transilvaniei, Statu Palmă Barbă Cot, Poiana-Țapului, Alba Iulia.
4. Indică seria corect scrisă:
a. secolul al XIX-lea, America-de-Nord, Ploiești-Sud, Făt-Frumos;
b. secolul al-XIX-lea, America de Nord, Ploiești-Sud, Făt Frumos;
c. secolul al XIX lea, America-de-Nord, Ploiești Sud, Făt-Frumos;
d. secolul al XIX-lea, America de Nord, Ploiești-Sud, Făt-Frumos.
5. – *Spune-i, domn'e, să mă lase-n pace, că nu-mi văd capul de treabă!*
În textul de mai sus există:
a. trei semne de punctuație;
b. patru semne de punctuație;
c. cinci semne de punctuație;
d. șase semne de punctuație.
6. Indică enunțul corect scris:
a. Mai bine mira-vați de frumusețe-vă!
b. Mai bine mira-v-ați de frumusețe-v-ă!
c. Mai bine mira-v-ați de frumusețe-vă!
d. Mai bine mira-va-ți de frumusețe-v-ă!
7. Virgula din enunțul *Era o tăcere adâncă, ca într-o biserică.* (Mihail Sadoveanu) este întrebuițată pentru:
a. coordonarea a două părți de propoziție;
b. coordonarea a două părți de vorbire;
c. evitarea unei cacofonii;
d. a despărți atributul de substantiv.
8. În perioada 2 septembrie – 7 septembrie, pe tronsonul de cale ferată Fetești – Constanța, din sud-estul țării, SNCFR-ul anunță restricții de viteză în circulația trenurilor.
În enunțul de mai sus, cratima este:
a. numai semn de ortografie;
b. numai semn de punctuație;
c. de două ori semn de ortografie și de două ori semn de punctuație;
d. o dată semn de ortografie și de trei ori semn de punctuație.
9. *Prietena mea locuiește în nord-vestul orașului, pe str. Zorilor, la nr. 101, într-o casă înconjurată de copaci bătrâni, umbroși și foșnitori.*
În fraza de mai sus există:
a. trei semne de ortografie și șase semne de punctuație;
b. patru semne de ortografie și cinci semne de punctuație;
c. cinci semne de ortografie și patru semne de punctuație;
d. șase semne de ortografie și trei semne de punctuație.
10. Indică, indiferent de natura lor, numărul de greșeli din fraza: *Trebuia să transcriem lista de cărți necesare pentru pregătirea fazei pe școală a Concursului național Mihai Eminescu.*
a. două;
b. trei;
c. patru;
d. cinci.
- III. Scrie un text de șase – opt rânduri în care să întrebuițezi cel puțin două dintre cele trei tipuri de paranteze. Explică apoi rolul fiecăreia.
- IV. Scrie un dialog, de opt replici, în care un adolescent se adresează prietenului său de aceeași vârstă, încercând să-l convingă să meargă împreună pe stadion pentru a asista la un meci de rugby, deși afară plouă și este foarte frig. Vei folosi minimum șase semne ortografice și de punctuație diferite și vei explica apoi rolul fiecăruia, în text.

Texte auxiliare

DE LA POIANA ȚAPULUI LA SKATE PARK de Laura Vișan

Ceea ce caracterizează cu precădere textele de tip jurnalistic este amestecul de limbaje, folosirea limbii literare alături de formulări tipice ale limbajului cotidian și varietatea limbajului. Numărul mare de neologisme, adeseori în combinații și chiar grafii surprinzătoare, poate fi, de asemenea, o trăsătură demnă de menționat. În ciuda acestor caracteristici, un asemenea text trebuie să fie totuși ușor accesibil, pentru că el se adresează unui public-țintă divers și, evident, neunitar.

Toate aceste trăsături se regăsesc și în *De la Poiana Țapului la Skate Park* în care autoarea descrie câteva ipostaze ale petrecerii timpului liber „azi”. De la început trebuie remarcată evidenta sa antipatie pentru un anumit mod de viață, subliniată prin ironia unor comentarii, dar mai ales prin transcrierea cât mai fidelă a limbajului. Nu vârsta este importantă aici (în fond, „domnul” în slip ai cărui copii se zbeugue într-o Prahovă murdară-murdară pare a aparține aceleiași generații cu a tatălui lui Dinu (14, cel care l-a inițiat acum trei ani în mersul pe role), ci altceva, nespus direct, dar nu chiar dificil de înțeles: educația. În cazul lui Liviu (24), este ușor de ghicit care dintre cei doi ar fi putut să-i fie tată! Totuși textul nu-și propune să moralizeze, ci doar să constate și, de ce nu, să pună cititorilor câte o oglindă în fața ochilor. TU în care dintre ele te recunoști?

De la Poiana Țapului la Skate Park de Laura Vișan a fost reprodus din *Dilema*, Anul IX, nr. 425, 20-26 aprilie 2001.

Plăcerea de a „pune grătarul” nu ține cont de vârstă

„Propunerea postelnicului se primi de toată lumea. Se prepară două trăsuri pentru dame. Zoe se sui într-o trăsură cu principesa și cu Ranu, în cealaltă trăsură se urcă Elena cu Caterina. Alexandru și George se urcară pe capra caleștei. După două ore trăsurile intrară în Câmpina; de aici luară către Brebu.”

Cam o sută patruzeci de ani mai târziu, într-o sâmbătă dimineața, **Liviu (24)** și prietenii lui se pregăteau și ei de plecare, dar nu cu trăsura, ci cu „dinozauru’ lu’ tata”, o Dacie de prin optzeci și ceva, și cu Lada verde-praz a lui Lucian. Aceștia vor părăsi pentru o zi atmosfera prăfoasă din Drumul Taberei, căutându-și fericirea pe Argeș în jos, pe un mal frumos, unde „ochim un loc bun, fără tufe sau alte necazuri d-astea, punem grătaru’ și îl ungem cu seu. Punem ceva iarbă uscată, niște crăcuțe și la urmă un buștean mai gros și le dăm foc”. Acolo se vor perpeli multe și frumoase fleici de porc – „aia de vită nu-i bună, că se face greu” – după care se așează la bronzat mititeii. „Dup-aia o baie în Argeș, un badmington, mai facem o carte, căutăm un loc ferit și mergem cu gagicile...”

Plăcerea de a „pune grătarul” nu ține însă cont de vârstă. Ajunge să treci o singură dată, vara, pe drumul spre Cabana Gura-Diham din Bușteni sau spre Poiana Țapului ca să te convingi de acest „adevăr fundamental”. Acolo este fieful mic-burghezimii grobiene și agresive, unde bărbatul în slip răcorește caltaboșii de pe grătar cu **Naționalu'**, iar nevastă-sa, pe care abia o mai încape șezlongul, stă la soare, după ce s-a uns cu ulei de plajă care o face să semene cu o focă sastisită. Radioului din mașina familiei, dat la maxim, îi pocnește difuzorul de atâtea Andre sau L.A., spre încântarea copiilor care se zbenguie într-o Prahovă murdară-murdară, în care după-masă urmează ritualul spălării cu detergent a farfuriilor de plastic de unică folosință.

Există totuși în lumea asta și oameni pe care perspectiva unei asemenea distracții domestice îi lasă indiferenți. Așa sunt, de exemplu, cei care frecventează Skate Park-ul din Herăstrău. Pe o tablă așezată în fața dughenei din lemn unde se vând snaks-uri, floricele și suc cineva a lipit un afiș cu „Școala de role”, organizată de ASAR – Aggressive Skating Association Romania. La cursurile acestea înveți primii pași pe role, mersul cu fața, apoi mersul cu spatele, opririle, iar dacă ai chef de ceva mai complicat, n-ai decât să te înscrii la „Aggressive Street” – curbură, sărituri, grab – sau „Half Pipe” – înălțime, rotații, flipuri, grind etc.

Dinu (14), un băiat cu ochi mari, albaștri, a învățat rolele de la tatăl său, acum trei ani, iar de un an și jumătate practică roll-ul agresiv. Spre regretul lui, „în România nu se poate face performanță, și oricum sportul ăsta există de puțin timp la noi”. Băiatul poate să se dea peste cap, să facă grind-uri – „adică sar și cobor”, sau o grămadă de alte chestii care i-ar îngălbeni probabil de invidie pe toți puștii care ies cu rolele în fața blocului. De ce preferă să vină aici în loc să meargă la film, la Internet sau cu grătăritul? „Pentru că asta mă reprezintă, ceva din mine spune că asta trebuie să fac”, îmi răspunde zâmbind, cu o frază desprinsă parcă dintr-un film american unde odrasla încearcă să-și convingă părinții bine situați, dar obtuși, de ce preferă să intre în marină, în loc să devină avocat, așa cum ar dori aceștia.

Dinu se declară fan al acestui „stil de viață”, așa cum plin de importanță îl numește. Îi place muzica pe care o ascultă practicantii „roll”-ului – el e mort după Eminem, Fugees, Dr. Dre, dar și Limp Bizkit. Îi plac hainele breslei, deși se plânge că e cam greu să găsești la noi țoale adevărate, el a văzut doar la „Castel” niște chestii mai interesante, dar cel mai bine este să ți le cumperi de la cineva care le-a adus „de-afară”. Dinu poartă un swetor negru și niște blugi largi și prăfuiți, ai căror genunchi sunt rupți, semn al nenumăratelor căzături pe care le-o fi luat proprietarul lor. Dacă totuși la Skate Park apare vreun roller cu haine made in Turkey, acesta nu este ironizat, cu condiția să fie de gașcă și să n-aibă tupeu.

Puștiul din fața mea are și un model în viață. Firește, nu poate fi vorba despre vreun român, ci despre John Elliot. „Se scrie J o h n”, îmi explică Dinu competent. „Mama lui a fost negresă, iar taică-su american, băga Biblie clandestin în Austria, știți, le pune sub scaunul autobuzului cu care intrau în țară”. Nu știu ce mutră oi fi făcut în momentul în care admiratorul lui Elliot îmi povestea despre contrabanda asta originală, dar cert e că puștiul a încercat să-și întărească afirmațiile: „Dacă vă spun, am citit eu într-o revistă străină!”.

„Nea Bebe, hai te rog io schimbă odată muzica aia și pune caseta aia pe care am adus-o de la Max”, strigă brusc Dinu spre bărbatul cu aer de tată de familie care păstorește căbănuța din lemn de vis-a-vis de Skate Park-ul propriu-zis. Difuzoarele unui radio-casetofon obosit, aflat pe o tejghea de lângă nea Bebe, tocmai încercau să-i convingă pe roller-ii din Herăstrău sau pe cei veniți să caște gura la ei că, muuuzica buuunăăă trăiește mai muuult, Radio Total, așa cum spune vocea jingle, în timp ce pierde progresiv din intensitate, astfel că ultimul cuvânt pare a fi fost rostit de un astmatic aflat în criză de aer.

Până să apuce nea Bebe să pună caseta cu pricina, Dinu îmi spune că el vine la Skate Park în fiecare week-end și după-amiaza în cursul săptămânii. Ar veni mai des, dar „știți, sunt la școală și mai am și lecții de făcut”, oftează el. Îl văd că s-a plictisit de vorbă, așa că n-am decât să-i mulțumesc puștiului și să-l las să se îndrepte spre locul lui preferat, căruia îi dăruiește timpul său liber.

Explorarea textului

Liviu (24)

1. Textul descrie ipostaze ale petrecerii timpului liber „ieri”, dar mai ales „azi”. Delimitează-le în text.
2. Identifică structuri/ cuvinte pe care le consideri caracteristice pentru fiecare dintre ipostazele delimitate.
3. Exprimă-ți opinia despre sugestiile privind felul de a fi al vorbitorilor, oferite de forme ale exprimării orale precum *dinozauru’*, *lu’*, *grătaru’*, *Naționalu’*.
4. Identifică situații în care autoarea își însușește limbajul „personajelor”.
5. De ce crezi că procedează astfel?

Dinu (14)

1. Selectează informații despre Dinu care să-ți permită să-i creionezi un portret.
2. Îți găsești vreo asemănare cu felul de a fi al lui Dinu? Indiferent dacă răspunsul este DA sau NU, motivează.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Redactează o caracterizare a lui Dinu, utilizând informațiile oferite de text.
2. Imaginează-ți următoarea situație: Ai aflat adresa lui Dinu (sau a lui Liviu) și dorești să correspondezi cu el. Redactează o scrisoare adecvată acestui scop, de 20 –25 de rânduri, în care să-i prezinți propriul punct de vedere despre felul lui de a-și petrece timpul liber.
3. Scrie un reportaj de 250 – 300 de cuvinte despre modul de a-și petrece timpul liber tinerii de vârsta ta, pe care să-l poți publica, eventual, în revista liceului.
4. Realizează un interviu cu unul dintre colegii tăi de clasă. Tema interviului este la alegerea ta (de exemplu: petrecerea timpului liber, lecturi preferate, hobby-uri etc.).

Literatură și alte arte

LITERATURĂ ȘI CINEMATOGRAFIE

Două probleme trebuie avute în vedere cu prioritate atunci când este vorba despre raportul dintre literatură și cinematografie.

Prima este aceea a fidelității scenariului de film față de textul literar ce se vrea a fi ecranizat. Fidelitatea adaptării cinematografice, chiar și a unei capodopere, nu poate constitui o garanție a valorii artistice a filmului rezultat. Există suficiente exemple de cărți valoroase care, prin ecranizare, au generat filme mediocre, dar și de texte „anonime” care au stat la baza unor filme celebre. Iar cauza nu este legată numai de talentul regizorului sau al actorilor, ci mai cu seamă de tipul diferit de comunicare al celor două creații. Căci nu este vorba de o simplă transpunere a textului într-un alt sistem de semne (cuvântul care devine imagine), ci, mai întâi, de o decodare a mesajului și, apoi, de o recodare, ceea ce implică, în fond, o recreare a operei literare. Filmul poate propune astfel un cu totul alt mesaj decât cel al cărții.

Cea de a doua problemă este legată de alegerea și de jocul actorilor. Mai ales în cazul creațiilor dramatice cunoscute, cum este și cazul celei de care ne vom ocupa în continuare, poate exista adeseori un model mental al spectatorului, legat de interpretii personajelor, care să acționeze opresant chiar și asupra regizorului. De exemplu, în cazul comediilor lui Caragiale, putem vorbi de adevărați actori-cult precum Radu Beligan, Grigore Vasiliu-Birlic, Alexandru Giugaru, Niki Atanasiu, Ștefan Bănică sau Toma Caragiu, care, în timp, au ajuns să se confunde în imaginația spectatorilor cu personajele pe care le-au incarnat, dar și de regizori celebri ca Jean Georgescu, Liviu Ciulei sau Lucian Pintilie care vor rămâne multă vreme etaloane în aprecierea valorică a noilor spectacole, fie ele de teatru, fie cinematografice.

Puncte de reper

Nae Girimea, *frizer și subfirurg*, este amantul Miței Baston care, la rândul ei este amanta lui Mache Razachescu, *ce-i mai zice și Crăcănel*. În prăvălia lui Nae, Mița îl întâlnește întâmplător pe Iancu Pampon, venit să dea de urma unui oarecare Bibicul pe care îl bănuiește a fi amantul amantei sale, Didina Razu. Discuția cu Pampon și un bilet de amor găsit de acesta (*Bibicule, Mangafaua pleacă mâine la Ploiești, rămâi singură și ambetată; sunt foarte rău bolnavă: vino negreșit, am poftă să-i tragem un chef... A ta adorată, Mița...*) o determină pe Mița să-l bănuiască pe Nae, căreia chiar ea îi scrisese biletul, că o traduce cu Didina. Vor urma o serie de încurcături, urmări și confuzii petrecute la un bal mascat de mahala, în care mai sunt implicați lordache, *calfă la Girimea și un Catindat de la percepție*, totul sfârșindu-se cu o împăcare generală și o petrecere la frizeria lui Nae.

D-ALE CARNAVALULUI

(fragment)

de I.L. Caragiale

ACTUL II

SCENA IX

PAMPON, CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL (din fund, dreapta): *Nu pot să dau de nenea Iancu, și l-am pierdut și pe frate-său...* (văzând pe Pampon) *Pe ăsta nu l-am cercetat... Acuma îl văz întâi.* (Pampon bate iar în masă; Crăcănel coboară doi pași, tare și cu ton de sfidare melo-dramatică) *Eu sunt Bi-bi-cul...*

...A! care va să zică, mă căutai, Bibicule?

Dicționar cultural

• *á la carte* – a comanda la alegere, nu meniu fix (de obicei la restaurante)

...miercuri?... Ploiești?... Mangafaua?...

PAMPON (tresărind): *Bibicul!*

CRĂCĂNEL: *Da, Bibicul, nene Iancule! (își scoate masca) nu mai poștești?*

PAMPON (își scoate masca, fioros, gata să se repează): *A! care va să zică mă căutai, Bibicule?*

CRĂCĂNEL (potrivindu-se să-și ia avânt de scăpare): *Da, nene Iancule...*

PAMPON (același joc crescendo): *Și eu te căutam, Bibicule (se repede)*

CRĂCĂNEL (dându-se după o masă): *Să nu dai! să nu dai! fac scandal... Chem poliția... stai să ne deslușim!*

PAMPON: *Mișelule, să ne deslușim, 'ai? După ce mă ataci la sacrul meu amor; amăgești o ființă nevinovată... o femeie... femeie! ochi alunecoși, inimă zburdalnică!...*

CRĂCĂNEL (urmându-și jocul): *Eu? amăgesc o femeie?... Eu nu am amăgit nici o femeie; ele m-a amăgit pe mine... și multe; nu știu nimic la sufletul meu.*

PAMPON: *Minți!*

CRĂCĂNEL: *Nu minț... Nu da! nu da! că fac scandal. Să ne deslușim, e încurcătură la mijloc... Spune care femeie...*

PAMPON: *O știi bine, Didina...*

CRĂCĂNEL: *Nu cunosc nici o Didina. Pe amanta mea o cheamă Mița...*

PAMPON: *Da, pe amanta ta o cheamă Mița; dar, ca un mișel ce ești, nu te-ai mulțumit cu o amantă... Ai atacat și pe amanta mea Didina... Ai nenorocit-o!*

CRĂCĂNEL: *Nu-i adevărat!*

PAMPON: *Am dovezi: ai uitat la Didina un bilet de abonament la frizerie.*

CRĂCĂNEL: *Nu-i adevărat! eu nu mă raz cu abonament, eu mă raz á la carte.*

PAMPON: *Și un bilet de la amanta ta...*

CRĂCĂNEL: *De la amanta mea? Îți spui eu că e încurcătură.*

PAMPON: *Nu e nici o încurcătură, mișelule! Amanta ta, Mița, îți scrisese de miercuri că te așteaptă, că Mangafaua pleacă la Ploiești.*

CRĂCĂNEL: *Miercuri?... Ploiești?... Mangafaua?...*

PAMPON: *Da, și tu, Bibicule, în loc să te duci la ea, o părăsești și te dai pe furiș la amanta mea, la Didina. (se repede) O să-ți rup oasele... Oasele am să ți le rup!*

CRĂCĂNEL (apărându-se): *Stai! să nu dai, că fac scandal! Mi-e frică de o nenorocire!... (își pune mâna la inimă să o astâmpere)*

PAMPON: *Da! să-ți fie frică de o nenorocire; pentru că precum ai vrut tu să nenorocști pe Didina... o femeie! ochi alunecoși, inimă zburdalnică!... asemenea să știi că o să te nenorocesc eu pe tine. (se repede)*

CRĂCĂNEL (același joc): *Stăi! stăi, omule, pentru Dumnezeu!... Mița? miercuri? Ploiești? Mangafaua?... Dumnezeule! am o bănuială... Arată-mi biletul... Eu am fost miercuri la Ploiești...*

PAMPON: *La Ploiești?*

CRĂCĂNEL: *Da, la Ploiești... Să fie cu puțință?... Mița? a opta?... Arată biletul!*

PAMPON: *Iacătă-l biletul (Crăcănel se apropie să vază biletul;*

...femeie! ochi alunecoși...

Dicționar cultural

- fiindcă eu eram de la început pentru convenție... – Convenția rusă – română semnată la București la 4 aprilie 1877, prin care se permitea trupelor rusești să treacă prin România către Balcani, garantându-se în schimb respectarea drepturilor politice ale statului român și păstrarea integrității sale teritoriale.

- ...și m-am înrolat de bunăvoie... în garda națională – instituție paramilitară înființată în 1848, reorganizată oficial în 1866 și desființată în 1884.

Inimă zburdalnică!...

Pampon îl apucă cu mâna stângă, și cu dreapta-i arată hârtia)
A! vrei să mă înșeli? (îl zguduie)

CRĂCĂNEL (sfârșindu-se de la inimă, se moaie din balamale și cade pe scaun): Mița! m-a tradus! Apă! Apă!... Mangafaua... eu... eu sunt!

PAMPON: Mangafaua?

CRĂCĂNEL: Da, Mangafaua!... eu... A opta oară tradus! (ridicând mâinile la cer) Este cu putință, domnule?

PAMPON: A opta oară? (șade lângă el)

CRĂCĂNEL (dezolat): Nu ți le mai spui p-alelalte, că sunt halimale, domnule, numai una să ți-o spui, al șaptelea caz de traducere... în vremea războiului...

PAMPON: Cu un muscal?

CRĂCĂNEL (plin de obidă): Nu m-ar fi costisit atâta să fi fost cu un muscal, fiindcă eu eram de la început pentru convenție... știi, muscalii luptau pentru cauza sfântă a eliberării popoarelor de sub jugul semilunii barbare... Dar cu un neamț, domnule!...

PAMPON: Cu un neamț?

CRĂCĂNEL: Fă-ți idee, domnule, ce traducere!

PAMPON: Ei și?

CRĂCĂNEL (plângând): Am plâns, cum plâng și acuma, căci eu țin mult la amor; am plâns și am iertat-o... pe urmă am prins-o iar, și iar am plâns, și iar am iertat-o; nu de multe ori, dar cam des... așa cam de vreo cinci, șase ori... Ce-mi ziceam eu? Vorba dumitale: femeie! ochi alunecoși...

PAMPON: Inimă zburdalnică!...

CRĂCĂNEL: Până când, într-o seară, mă duc, domnule, ca de obicei acasă; intru în sală, deschiz ușa iatacului... întunec... „Te-ai culcat?” nu răspunde nimini. Inima începe să bată rău; aprinz lumânarea, și ce găsesc pe masă, domnule?

PAMPON: Ce?

CRĂCĂNEL: Un răvășel: „Mache, m-am plictisit să mai trăiesc cu o rublă ștearsă ca dumneata. Nu mă căuta; am trecut cu nemțul meu în Bulgaria...”

PAMPON: În Bulgaria? Ce căuta nemțul în Bulgaria?

CRĂCĂNEL (dezolat): Nu știi! Ei! ce te faci, Mache?... de desperare, ce am zis eu? dacă n-am avut parte de ce mi-a fost drag pe lume, încai să mă fac martiriu al independenței... și m-am înrolat de bunăvoie...

PAMPON: Volintir?...

CRĂCĂNEL: În garda națională... Știi, pentru ca să-mi mai uit focul... (plânge) Și închipuiește-ți d-ta acum și Mița! (plânge) și garda națională s-a desființat!...

PAMPON: Care va să zică este un Bibicul...

CRĂCĂNEL: Se-nțelege; n-ai văzut biletul?

PAMPON: Care va să zică este un Bibicul, care devine în chestie de traducere și pentru mine și pentru d-ta...

CRĂCĂNEL: Firește...

PAMPON (cu tărie): Nu mai plânge, nu șade frumos, un volintir ca d-ta...

CRĂCĂNEL: Dacă nu pot să mă stăpânesc! mi-e naturelul simțitor...

PAMPON: Trebuie să-l găsim! Nu plânge, nu-i frumos! un volintir! Trebuie să-l regulăm pe Bibicul... Auzi d-ta? Două!

CRĂCĂNEL: Cum să-l găsim?

PAMPON: Îl găsesc eu, n-ai grije; eu știu politica poliției. Nu plânge: ești volintir! Bibicul nostru e aici în bal... Didina mea este aici în bal...

CRĂCĂNEL: Poate și Mița mea...

PAMPON: Da...

CRĂCĂNEL: Da?

PAMPON (repede): Adică nu! În sfârșit, ce-ți pasă! vino cu mine... Nici o vorbă să nu zici. Lasă-mă pe mine, să vezi cum îl înhaț eu. 'Aide... nu plânge: ești volintir! pune-ți masca, și 'aide! (își pune masca)

CRĂCĂNEL: Mița? Mița?... (hotărât) Nu!... o mai iert acum, dar dacă s-o mai întâmplă încă o dată... hotărât mă însor! (își pune masca)

PAMPON: Haide... nu, nu plânge, ești volintir!... și nici un cuvânt! A! Bibicule! (ies amândoi în bal)

ACTUL III

Scena V

MIȚA, singură în costumul de la bal, apoi DIDINA asemenea

Mă recomand! Mița Baston.

[...] MIȚA: A! (aparte) O femeie! dama de verde! (tare) A! în sfârșit! DIDINA (dând un țipăt de surprindere, se întoarce): A! (aparte) O femeie! e republicana!

MIȚA (fierbând): V-ați speriat? pardon! Mă recomand! Mița Baston.

DIDINA (cu contență): Mersi! și eu Didina Mazu.

MIȚA (jocul crescendo): Ce cauți aici, madamă?

DIDINA (cu un ton mai sus): Da' d-ta ce cauți aici, madamo?

MIȚA (jocul crescendo): Eu sunt la amantul meu!

DIDINA (foarte de sus): Și eu sunt la amantul meu!

MIȚA (izbucnind): La amantul d-tale?... Amantul d-tale... a fost... era... este... amantul meu! D-ta, ca o infamă, mi l-ai răpit! (luând o poză de atac și cu tonul tragic) Una din noi două trebuie să moară!

DIDINA (pregătindu-se de luptă): Să vedem care... Poftim!

(Mița se repede turbată la Didina, care se repede și ea și o întâmpină. Amândouă țipă și se încleștează, spumând, una de alta)

Dicționar

halimă, s.f. – povestire, întâmplare complicată, încurcată, extraordinară, cu multe peripeții. (fig.) situație încurcată, amestecătură, confuzie

mangafa, s.f. – (fam.) om care nu merită nici o considerație; om mărginit, bleg, prost, nătâng

muscal, s.m. – rus

a traduce, vb. – (fig.) a înșela

Explorarea textului

LITERATURĂ

Eu sunt Bi-bi-cul...

1. Numește câte două trăsături ale fiecărui personaj, ce pot fi deduse folosind numai informațiile oferite de fragmentul reprodus mai sus.
2. Imaginează-ți și descrie înfățișarea lui Pampon și a lui Crăcănel, în scena de mai sus, ghidându-te după indicațiile scenice și după replicile celor două personaje.
3. Imaginează-ți că ești regizor.
Describe decorul și costumele care ți s-ar părea potrivite pentru această scenă.
4. Crezi că ar fi necesar și un fond muzical? Motivează-ți răspunsul, oricare ar fi acesta.
5. Împreună cu un coleg, interpretați următoarea pereche de replici, folosind tonul și gestică pe care le considerați adecvate:
CRĂCĂNEL: *Miercuri?... Ploiești?... Mangafaua?...*
PAMPON: *Da, și tu, Bibicule, în loc să te duci la ea, o părăsești și te dai pe furiș la amanta mea, la Didina. (se repede) O să-ți rup oasele... Oasele am să ți le rup!*

Se înțelege c-a fost o încurcătură...

Nu mai plânge, nu șade frumos, un voluntir ca d-ta...

1. În scena IX, relația dintre cele două personaje se schimbă de mai multe ori. Identifică, în text, momentele când se produc aceste schimbări și indică motivele, pentru fiecare caz în parte.
2. De fapt, atât Pampon cât și Crăcănel descoperă că au fost *traduși* de amante. Și totuși, pentru spectator situația este în mod cert comică. Dacă ai fi regizor, ce indicații ai da actorilor care ar interpreta această secvență?
3. Căror colegi le-ai propune să interpreteze rolurile lui Pampon, al lui Crăcănel și al Miței?
4. Dintre actorii pe care îi cunoști, cui ai încredința rolurile lui Pampon și Crăcănel? Dar al Miței?

FILM

Pentru acest capitol folosim secvențe, însumând 6 minute și 40 de secunde din filmul *D-ale carnavalului* (1958). Ele au ca punct de plecare scena IX, actul II și scena V, actul III.

Regia: Gheorghe Naghi

În rolurile principale: Alexandru Giugaru, Grigore Vasiliu-Birlic, Vasilica Tastaman, Ion Lucian și Aurel Cioranu.

Ar fi util să consulți și *Micul dicționar pentru uzul cinefililor*, de la pag. 37-38.

Să nu dai! să nu dai!

1. O sală de o parte a unui bufet într-un bal mascat de mahala (secundele 1 – 250). Fii atent la interpretarea lui Giugaru/

Pampon din primele secunde ale secvenței: e nervos, soarbe furios, mută bastonul din stânga în dreapta, pentru a-i fi mai la îndemână. Toate aceste detalii țin de *interpretarea actoricească*, dar și de modul specific în care se realizează transpunerea unui text literar într-un alt limbaj, în acest caz, cel cinematografic, prin intermediul *scenariului*. Camera îl urmărește acum doar pe el, folosind un *plan apropiat* de filmare, iar *coloana sonoră* subliniază nervozitatea personajului.

2. Fii atent și la interpretarea lui Birlic/ Crăcănel, între secunde 50 și 55 ale secvenței: fuge în jurul mesei pentru a se pune la adăpost de furia lui Pampon, dar mută și paharul de pe masă pentru a nu-l vărsa! Se obține în acest mod o variație în mișcarea altfel previzibilă a personajelor. Remarcă și faptul că, deși întreaga secvență este filmată dintr-un *plan apropiat*, există și un *planul îndepărtat* în care descoperim pe câțiva dintre participanții la bal, pentru ca spectatorul să își dea seama mai lesne de locul unde se petrece scena.
3. Între secunde 60 și 66, Pampon este filmat din spate, iar Crăcănel din față, pentru că, deși nu vorbește, mimica lui este mai importantă în aceste momente decât replicile partenerului. Se folosește însă *planul apropiat* și nu *prim-planul* pentru a putea fi observată simultan mișcarea ambelor personaje.
4. În secunda 70 se produce trecerea bruscă de la filmarea de *ansamblu* la *focalizarea* pe chipul lui Pampon. Modalitatea este *tăietura de montaj*, astfel încât, deși camera se mișcă puțin, scena este totuși dinamică. Este momentul când Giugaru rostește amenințător: *O să-ți rup oasele... Oasele am să ți le rup!* Urmărește *prim-planul* cu mimica personajului pentru a constata dacă este în acord cu replica rostită. Observă totodată și că *prim-planul* cuprinde atât fața, cât și linia umerilor.
5. După mai multe *planuri generale*, în secunde 108 – 111 camera se apropie iarăși brusc pentru a da spectatorilor posibilitatea să urmărească jocul actorilor, în *prim-plan*.
6. Din secunda 120 până la finalul secvenței (secunda 190), camera de filmat este mai puțin mobilă, întrucât cei doi s-au împăcat și hotărâsc să se coalizeze împotriva Bibicului. Scena nu este totuși statică, dar dinamismul se obține prin *montaj*: se trece rapid de la un *prim-plan* la altul, iar *coloana sonoră* cuprinde atât rumoarea balului, cât și muzică, aceasta având drept scop să sublinieze starea de spirit a personajelor. Remarcă însă faptul că, deși în *planul îndepărtat* se află o sală de bal, în majoritatea timpului ceea ce se aude nu este muzica balului, ci un acompaniament sonor al cărui rol este să sublinieze starea de spirit a personajelor. În această ultimă secvență importante sunt totuși mimica și tonalitatea vocilor actorilor.

O femeie! dama de verde!

1. În fața frizeriei lui Nae Girimea și apoi în salon (secundele 250 – 260). Se aude cântecul greierilor. Observă că este prima oară până acum când în film își fac apariția sunete „naturale”.
2. Din momentul în care cele două rivale s-au recunoscut (secunda 268), coloana sonoră încearcă să sublinieze tensiunea. Secvența nu este însă deloc dramatică, iar muzica, voit teatrală, are rolul de a accentua comicul situației.
3. Preludiul *încleștării* (între secundele 310 și 322) este filmat cu o cameră mobilă conferind scenei dinamism. Muzica devine mai teatrală. Și pe această cale regizorul amplifică efectul comic.

Evaluare curentă. Aplicații

1. În grupe de câte patru – cinci colegi, discutați și întocmiți o listă de două – trei opere literare care au stat la baza unor creații cinematografice pe care le-ați vizionat.
2. Extindeți discuția la nivelul întregii clase. Care dintre cele două creații o considerați mai reușită, pentru fiecare caz în parte: cartea sau filmul?
3. Motivați-vă opțiunea, indiferent care a fost aceasta, prin argumente care să aibă în vedere, în cazul creației literare, *tema, motivul, viziunea despre lume, elementele de construcție a subiectului și a personajelor*, iar în cazul creației cinematografice, *scenariul, regia, imaginea, coloana sonoră și jocul actorilor*.
4. Scrieți o cronică cinematografică de maximum 30 de rânduri despre un film vizionat în ultima lună, care să poată fi eventual publicată în revista liceului vostru/ sau despre filmul *D-ale carnavalului* (1958).
5. **Orele**, un film cu Nicole Kidman, Julianne Moore, Meryl Streep, Ed Harris, Jeff Daniels.
*Palmaresul filmului este impresionant: șapte nominalizări și două Globuri de Aur, pentru cel mai bun film-dramă și pentru cea mai bună actriță în rol principal (Nicole Kidman). Nominalizat de nouă ori la Oscar, a câștigat tot pentru cea mai bună interpretare a rolului principal feminin (Nicole Kidman). Printr-un bine condus montaj paralel, asistăm la întâmplările petrecute în câte o singură zi din viața a trei femei care trăiesc în epoci diferite. Această zi este definitorie pentru destinul celor trei protagoniste, evenimentele trăite oferind revelația motivului pentru care, într-o societate dominată de prejudecăți și false principii morale, le lipsește capacitatea să se bucure de dragostea soților și copiilor lor. Un joc actoresc de cea mai înaltă clasă, un scenariu de excepție (adaptat după romanul de succes, **Orele** al lui Michael Cunningham, publicat în România de Editura Polirom) fac din acest film o delectare pentru orice cinefil și un eveniment cultural care nu trebuie ratat.*

- a. Identifică două informații pe care le consideri a fi importante, din punctul de vedere al unui spectator, și justifică-ți alegerea pentru fiecare caz în parte.
- b. Indică două motive pentru care ai dori să vizionezi/ nu ai dori să vizionezi filmul *Orele*, utilizând numai informații oferite de textul de mai sus.

6. *Alice in Tara Minunilor*: aventuri, fantastic. SUA, 2010. Regia: Tim Burton. Cu: Johnny Depp, Helena Bonham Carter, Anne Hathaway. Durata: 108 min. Alice, o tânără de 19 ani, se pregătește pentru o petrecere în înalta societate. Aflând că părinții ei doresc să îi aranjeze o nuntă cu unul dintre nobilii bătrâni și anaoști prezenți la eveniment, Alice fuge de acasă, urmărind un iepure alb. Ea intră într-o scorbură și ajunge în Țara Minunilor, un loc pe care, deși nu-și mai amintește, l-a mai vizitat și în urmă cu 10 ani. Printre cei care îi urează „bun venit înapoi” sunt Pălărierul Nebun, Regina Albă și Pisica de Chesire. Alice pornește într-o călătorie extraordinară pentru a-și clarifica viitorul și pentru a opri dominația violentă a Reginei Roșii.

- a. Identifică două informații pe care le consideri a fi importante, din punctul de vedere al unui spectator, și justifică-ți alegerea pentru fiecare caz în parte.
- b. Indică două motive pentru care ai dori să vizionezi/ nu ai dori să vizionezi filmul *Alice in Tara Minunilor*, utilizând numai informații oferite de textul de mai sus.

CRONICA DE FILM

Titlu original: **FACE/ OFF**

Gen: acțiune/ thriller

Regia: John Woo

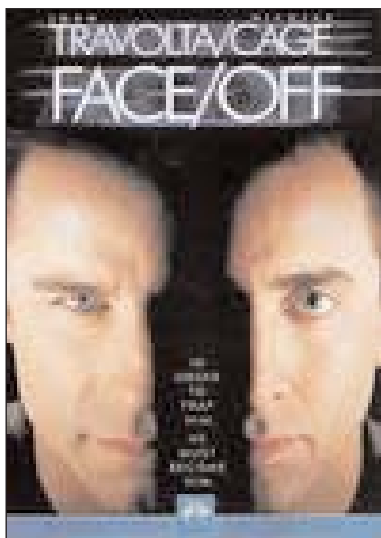
Durata: 138 minute

Producție: USA, 1997

Face/ Off are ca punct de plecare ideea unei operații estetice radicale prin care fața agentului FBI Sean Archer (John Travolta) este schimbată la propriu cu aceea a lui Castor Troy (Nicolas Cage), terorist internațional imprevizibil și sofisticat, amator de puneri baroce în scenă ale propriilor atentate. Transferul de chipuri creează însă o situație insuportabilă: cei doi sunt nevoiți să trăiască purtând fiecare chipul dușmanului său de moarte. De unde și titlul original, echivalat în românește printr-un nefericit **Față în față**, mai potrivit pentru afișul unei producții cu Lorenzo Lamas decât pentru un film al hongkonghezului Woo.

Dincolo de această premisă cam elucubrantă, Woo demonstrează însă că filmul „de artă” și blockbusterul nu sunt tocmai ireconciliabile și că explozia roșie a unei bărci cu motor pe fondul unui cer azuriu poate declanșa și alt tip de emoții decât cele provocate de creșterea nivelului de adrenalină. În ultimii ani o asemenea

Afișul filmului *Face/ Off*

performanță n-a mai reușit decât Brian de Palma cu al său **Mission: Imposibil**, în care neverosimilul scenariului era în permanență compensat de formalismul estetizant al scenelor de acțiune.

Dar ceea ce izbutea de Palma printr-o rigoare elegantă și pe alocuri impersonală, Woo reușește prin teatralism voit. Cele mai bune momente ale filmului sunt acelea în care imaginația sa flamboaiantă pare să uite de orice convenții, dând naștere unor îngemănări delirante de situații. O confruntare sângeroasă are loc într-o biserică plină de porumbei, o șalupă în flăcări plonjează vertical în apă, iar Cage/ Troy e „supt” într-un tunel metalic de paletele unui uriaș ventilator. Ceva mai târziu același Cage, devenit între timp Sean Archer, protejează un băiețel de infernul unui violent schimb de focuri, punându-i pe urechi căștile unui casetofon; copilul se plimbă printre gloanțe și cadaore mutilate, ascultând **Somewhere over the Rainbow**, iar melodia se substituie treptat zgomotului asurzitor al pistoalelor.

Woo mizează de altfel foarte mult pe teatralismul voit al situațiilor, dar reușește mereu să se mențină pe acea linie greu sesizabilă care desparte drama de melodramă și arta de clișeu. Ritmul este și ei riguros controlat. Filmul este construit dintr-o serie de acumulări progresive de tensiune rezolvate prin reprize de acțiune explozivă (la propriu și la figurat!), desfășurate de fiecare dată, cu excepția confruntării finale, în spații închise și labirintice. Iar rezultatul este absolut remarcabil. Supravegherea riguroasă a mișcărilor camerei și montajul devin astfel esențiale.

Marele merit al lui Woo rămâne totuși alegerea actorilor (dintr-un interviu al său aflăm că producătorii se gândiseră inițial la ...Alec Baldwin, ideea de a-l folosi pe Cage aparținându-i). Scăpați, unul din dramoletele subțirele și comedioarele insipide gen **Phenomenon** și **Michael**, celălalt din uniforma „maieu-mulat-pe-mușchi-de-oțel”, obligatorie în închisorile lui Jerry Bruckheimer, Travolta și Cage fac aici două dintre cele mai bune roluri ale lor. În unul dintre cele mai frumoase momente, Cage/ Archer repetă obsedan(n)t sintagmatitlu; privirea lui halucinantă și teatralitatea elegantă a mâinii cu care încearcă parcă să-și scoată o mască de pe față concentrează într-o scenă de câteva secunde întregul spirit al filmului. Prin contrast, Travolta/ Troy preferă registrul ironiei fine, pe linia **Pulp Fiction** și **Get Shorty**. Pandant al suferinței înnăbușite a lui Cage, Răul n-a fost niciodată atât de fermecător (vezi scena dezamorsării bombei în pas de dans); cu atât mai mult cu cât Travolta își deconstruiește permanent propria imagine de star (căci marile dezavantaje ale lui Troy sunt... bărbia insuportabilă și vocea!).

În fond, filmul mizează nu atât pe simpla schimbare a registrelor, eroul pozitiv care devine negativ și viceversa, ci mai ales pe amestecul lor. Căci Archer/ Cage descoperă cruzimea lui Castor Troy, dar și atașamentul acestuia pentru fratele retardat, în vreme ce Travolta/ Troy are prilejul să experimenteze dragostea paternă. Astfel, **Face/ Off** ar putea fi modelul ideal al unei pelicule à tiroirs: un film care să vină în întâmpinarea „orizonturilor de așteptare” ale fiecărui spectator, fie că ele cuprind acțiunea pură sau analiza de caracter cu accente metafizice. (M. I., **Cotidianul**, 6 martie, 1998)

Evaluare curentă. Aplicații

Compară, într-un eseu de două – trei pagini, modalitățile de petrecere a timpului liber descrise de Nicolae Filimon în *Scene din viața socială* și de I.L. Caragiale în *Repausul dominical*.

Vei avea în vedere:

- descrierea contextului istoric în care sunt plasate întâmplările din cele două texte și evidențierea diferențelor dintre lumile înfățișate;
- prezentarea a cel puțin patru situații concrete de viață care să ilustreze aceste diferențe;
- evidențierea atitudinii naratorilor față de cele povestite;
- exprimarea propriului tău punct de vedere despre cele citite;
- integrarea adecvată, în conținutul eseului, a minimum patru concepte operaționale/ structuri, selectate din următoarea listă, pe care să le evidențiezi prin subliniere: *comic, conversație cotidiană, dialog, ficțiune, locutor, monolog, monolog interior, replică (verbală, nonverbală, mixtă), schiță, verosimil*.

Notă! Se recomandă ca eseu să se încadreze în două – trei pagini. Ordinea integrării reperelor în cuprinsul lucrării este la alegere.

În vederea acordării punctajului pentru redactare, eseu trebuie să aibă minimum două pagini.

SCENE DIN VIAȚA DE IERI ȘI DE AZI

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Ion Ghica – *O călătorie de la București la Iași înainte de 1848*
Text de factură memorialistică, *Călătoria...* este o *scrisoare* către Vasile Alecsandri, în care se povestește într-un mod agreabil, despre „comunicațiile” dificile ca o robinsonadă de acum un veac și jumătate.
- I.L. Caragiale – *D-ale carnavalului*
Considerată la început o simplă farsă de carnaval, cu un exces de încurcături amoroase și de quiproquo-uri, piesa și-a dezvăluit cu timpul nu numai însușirile tehnice neobișnuite, dar și gravitatea, căci semnificația întregului este și aici una morală, vizând promiscuitatea sufletească, minciuna și împăcarea lamentabilă, ca forme generale de a trăi. (Florin Manolescu) Filmul lui Lucian Pintilie *De ce trag clopotele, Mitică* are ca punct de plecare acest text al lui Caragiale.

- Ion Marin Sadoveanu – *Sfârșit de veac în București*
Roman al decedenței unei clase, boierimea, și al ascensiunii burgheze, cartea aduce în prim-plan, prin personajul Iancu Urmatecu, un tip uman, parvenitul, care a făcut o carieră deosebită în literatura română.
- Ioan Groșan – *Caravana cinematografică*
Volumul cuprinde patru proze scurte dintre care cel puțin două, *Caravana cinematografică* și *Marea amărăciune* sunt direct legate de tema discutată în acest capitol. Prima descrie, pe un ton amar-ironic, scene din anii '50, cu mărunți activiști de partid care cutreieră satele pentru a „culturaliza masele” cu ajutorul filmelor de propagandă, „oficilități locale” și oameni obișnuiți care încearcă să se adapteze la schimbările lumii, deși nu înțeleg nimic din ce se întâmplă în jurul lor. A doua, având aparent iubirea ca temă, descrie, pe același ton amar-ironic, lumea mohorâtă a ultimului deceniu de comunism, la oraș.
- Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stănomir – *O lume dispărută*
Cei patru tineri autori își povestesc, fiecare, copilăria și adolescența petrecute înainte de '89. Este o carte de factură memorialistică, de recuperare nonficțională a unei lumi ai cărei „zei” se numeau Brifcor și Cico și ale cărei repere, uitate azi, au fost reviste precum *Cutezătorii* și *Luminița*, blugii românești și, rar, cei „originali”, șoimii patriei, pionierii și UTC-iștii, televiziunea bulgară și sârbă la care se privea Campionatul mondial de fotbal, bomboanele Tic-Tac, dar și demolările de coșmar, defilările de 23 August și cozile.

AVENTURĂ, CĂLĂTORIE

FICȚIUNEA LITERARĂ

Balta-Albă de Vasile Alecsandri

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Povestirea

Toate pânzele sus! de Radu Tudoran

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Rezumatul

FICȚIUNE ȘI REALITATE

Metropole – Paris de Liviu Rebreanu

(texte memorialistice: memorialul de călătorie)

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Receptarea diverselor tipuri de mesaje:

- schema comunicării concepută de Roman Jakobson
- factori care înlesnesc sau perturbă receptarea

[Relația cultură – ficțiune – publicitate]

(texte jurnalistice: anunțul publicitar)

TEXTE AUXILIARE

Marea ca factor spiritual de Nicolae Manolescu

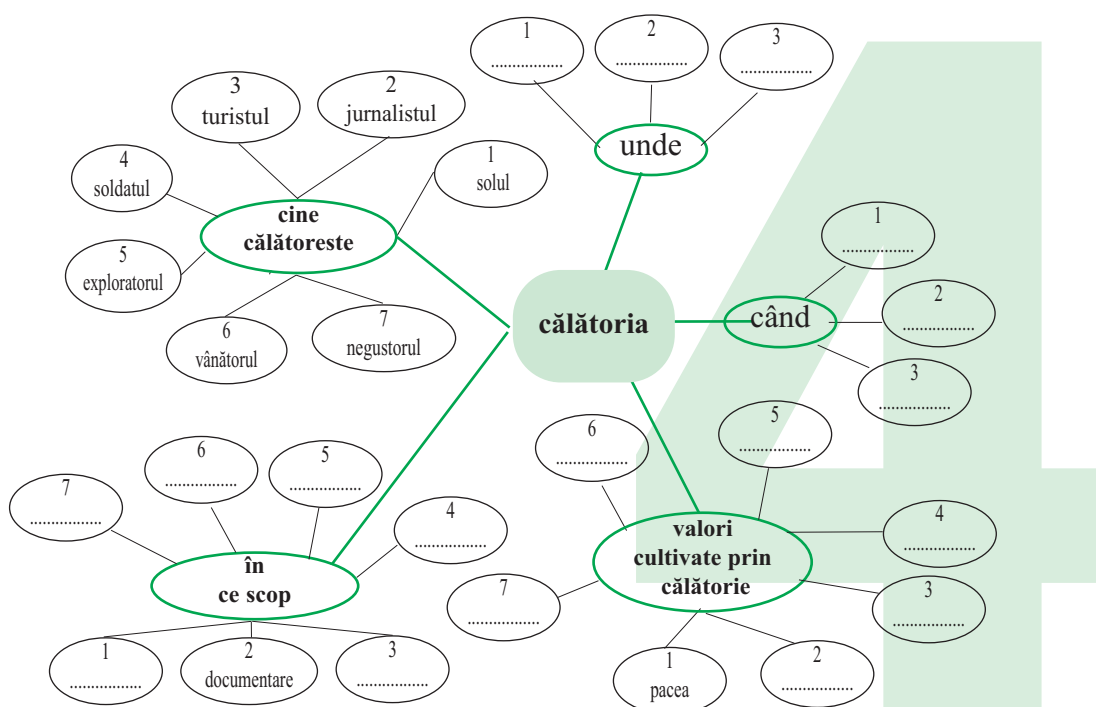

>>> *Ficțiunea literară*

Înainte de text

1. Cuvintele din lista de mai jos aparțin câmpului semantic al *călătoriei*. Asociază verbul corespunzător fiecăruia dintre ele, pentru a descoperi *scopul* călătoriei:
  - explorare - .....
  - căutare - .....
  - cucerire - .....
  - distracție - .....
  - aventură - .....
  - cunoaștere - .....
2. Descrie oral *locul* (real sau imaginar), *timpul* și *scopul* unei călătorii pe care ți-ai dori să o realizezi.
3. În funcție de scopul călătoriei pe care o dorești, plasează-te într-una dintre categoriile: *exploratorul, savantul, cuceritorul, căutătorul de comori, justițiarul, misionarul, novicele, solul/ diplomatul, negustorul, vânătorul, navigatorul, jurnalistul, turistul, hoinarul*.
4. Alcătuiți echipe de 6 elevi; consultați-vă pentru a completa spațiile libere de mai jos, pe baza experienței personale, a cărților sau a filmelor de aventuri și de călătorie cunoscute de voi. Comparați rezultatele obținute de fiecare echipă.

Vasile Alecsandri (1818/ 1821-1890), poet, prozator și dramaturg. Personalitatea sa domină perioada pașoptistă, în plan literar și cultural. Prin varietatea temelor abordate, prin diversificarea speciilor în toate genurile literare, el a contribuit nu numai la dezvoltarea literaturii române, ci și la educarea publicului ce urma să o recepteze. Poate fi considerat un precursor în diferite domenii ale literaturii.

Deși a fost considerat, în epocă, poet reprezentativ al generației pașoptiste și unul dintre întemeietorii teatrului românesc, ulterior, G. Călinescu apreciază proza drept *cea mai durabilă parte a operei* lui Alecsandri. De asemenea, criticul observă că *în substanță toate narațiunile sale sunt jurnale de călătorie*, gen la modă pe atunci, în care își revarsă toate darurile: umor, pictură, înlesnire orientală de povestitor.

Călător pasionat, Alecsandri își transpune impresiile în jurnale sau memorii de călătorie despre spațiul românesc (*O primblare la munți*) sau despre ținuturile exotice (*Călătorie în Africa*); chiar și proza de ficțiune are un punct de plecare memorialistic și turistic (povestirea *Balta-Albă*, nuvelele *Buchetiera de la Florența*, *Borsec*, începutul de roman *Dridri* etc.).

BALTA-ALBĂ

(1847)

de Vasile Alecsandri

(fragment)

Povestirea *Balta-Albă* este istoria voiajului de 24 de ceasuri al unui zugrav/pictor francez, la Balta-Albă, în Valahia, la mijlocul secolului al XIX-lea, într-un ținut plin de *contrasturi originale*. „Aventura” are două părți: drumul parcurs până la Balta-Albă (fragmentul reprodus în manual) și descrierea societății pe care personajul o descoperă acolo.

Cititorul contemporan al povestirii realizează, împreună cu tânărul francez, o călătorie într-un spațiu necunoscut. În plus, lectura povestirii îi oferă și posibilitatea de a călători în timp. La diferențele de ordin cultural evidențiate în povestire, se adaugă diferențele de ordin istoric, dintre aspectele lumii înfățișate în text și ale lumii cunoscute de cititor.

Într-o sară din luna trecută eram adunați mai mulți prietini, toți lungiți pe divanuri, după obiceiul oriental, și înarmați cu ciubuce mari, carele producea o atmosferă de fum vrednică de sala selamlicului a unui pașă. Afară cerul era învălît de nori vineți, care se spârgea deasupra Iașului [...].

Pintre noi se găsea un tânăr zugrav franțez, care pentru întâia dată ieșise din țara lui spre a face un voiaj în Orient.

– Domnilor, ne zise el, vă mărturisesc cu rușine, că, pân-a nu veni în țările d-voastre, nici nu prepuneam că se afla în Evropa o Moldavie și o Valahie. Dar nu mă plâng nicidecum, de vreme ce, ca un nou Columb, am avut plăcere a descoperi eu însumi aceste frumoase părți a lumii și a mă încredința că, departe de a fi locuite de antropofagi, ele cuprind în sânul lor o societate foarte plăcută.

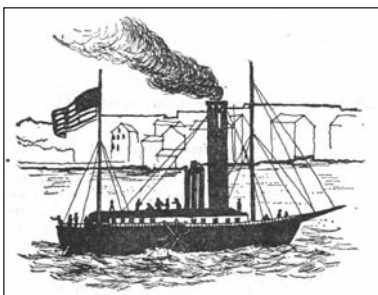
– Domnule, răspunse unul din noi, nu te încrede așa lesne în descoperirea d-tale, pentru că cine știe dacă pân-în sfârșit nu-i fi pus în frigare și ospătat de sălbaticii acestor țări? [...]

– Cu toate aceste, pân-a nu mă face jertfa descoperirii mele, dați-mi voie să vă istorisesc și eu partea cea mai curioasă din călătoria mea.

Plecând din Paris spre a întreprinde un voiaj în Orient, lucru ce, precum știți, s-au făcut astăzi de modă, am agiuns bun sănătos la Viena; și de aici m-am imbarcat pe un vas de vapor cu gând de a coborî Dunărea pân-în Marea Neagră, fără a mă opri nicăire. [...]

Voi mărturisi însă că, cu cât mă depărtam de centrul Europei și mă apropiam de țările d-voastre, curiozitatea mea creștea. În toate părțile vedeam o altă lume pe care nici o visasem. Din toate părțile auzeam răsunând pe podul vaporului cuvintele: valah, Valahia și, în neștiința mea vrednică de veacul de aur, nu înțălegeam ce însemna acele enigme, pentru că eu eram încredințat că, de la granița nemțască și până în Marea Neagră, se întindea numai Turcia Europei.

În sfârșit căpitanul, ce vorbea puțin franțuzește, îmi tălmăci că pământul ce se videea de-a stânga noastră se numea Valahia și că era locuit de un neam de oameni cu totul străini de nația otomană!... Să

Oprindu-se vaporul la Brăila...

vă spun mirarea mea la această descoperire e peste putință! Atâta numai voi mărturisi că, de-aș fi avut atunci sub mână pe profesorul meu de geografie, l-aș fi aruncat în Dunăre!

Din ceasul acela mă sâmții cuprins de un dor nemărginit de știință și hotărâi a studia cu de-amăruntul această țară necunoscută mie și acel neam de oameni atât de nou pentru mine.[...]

Oprindu-se vaporul la Brăila, mă hotărâi a mă coborî pe uscat și a întrerupe călătoria mea în Orient, pentru a mă rătăci câțeva vreme în câmpiile Valahiei. Speram să într-o viață nouă și plină de întâmplări originale. Mă pregăteam a-mi apăra zilele împotriva fearelor primejdioase și a cetelor de hoți ce gândeam că aș întâlni în calea mea. Îmi încărcai deci pistoalele și sării din corabie pe pământ, cu gând de a răsturna gios pe cel dintâi valah ce s-ar înainta spre mine... Nici unul din oamini adunați pe mal nu mă băgă în seamă și, în loc de dușmani, mă trezii față-n față cu consulul franțez din Brăila, carele, cunoscându-mă de compatriot, mă pofti la dânsul acasă.

La consulat se afla adunați mai mulți străini care vorbea cu mare entuziasm de o baltă făcătoare de minuni ce se descoperise în Valahia, de vro câțiva ani, și care se numea Balta-Albă.

După zisa acelor prietini a domnului consul, peste zece mii de oameni se găsea acum împregiurul acelei bălți și se lecuia, văzându-i cu ochii, de tot soiul de patimi. În acel izvor de tămăduire orbii câștigau vederile, surzii auzul, ologii picioarele, bătrânii puterile! ș. c. l.

Cum auzii pomenind de o asemenea minune, rugai pe d. consul să-mi înlesnească vreun chip de a mă duce îndată la Balta-Albă și, peste o giură de ceas, un arnău întră în salon vestindu-mi că trăsura era gata. Îmi luai un sac de drum și mă coborâi iute în uliță.

Când acole, ce să văd?... În loc de malpost¹, sau de diligență, o cutioară plină de fân, pe patru roți de lemn cu schițele stricate. Patru cai mici, numai oasele și pelea, pe care erau săpate urme adânci de bici, și un om sălbatic, bărbos, strențeros și înarmat cu un harapnic lung de un stârnin!... Acesta era echipajul meu! Rămăsei încremenit la o așa ciudată priveliște, dar consulul ce se coborâse după mine începu a râde și, încredințându-mă că acela era chipul de a călători în Valahia, mă îndemnă a mă sui în căruță.

– N-ai grijă, adăugă el; cu trăsura aceasta primitivă și cu caii aceștia care samănă mai mult a niște mâțe postite, îi face un drum de care ți-i aduce aminte cât îi trăi. Ține-te bine, însă!

Primii aceste sfaturi ca o glumă din partea compatriotului meu și, clătinând din cap, drept săm de îndoială, mă aruncai în cutie, strigând la poștaș: Allons²!

Deodată căruța fugi de sub mine ca un șerpe! iar eu, făcând în aer o tumbă neașteptată, mă trezii pe pave. Ce se întâmplase? nu știu. Atâta numai îmi aduc aminte că, în vreme cât m-am sculat din colb, amețit și zdruncinat, echipajul meu se făcuse nevăzut.

Consulul își ținea șoldurile de răs, și oamenii din uliță, care fuseseră față la această întâmplare comică, ziceau hohotind: neamț³ dracoli.

1. malpost (fr.) – trăsura de cursă, obișnuită în epocă, în țările din Apus

2. Allons! (fr.) – Haidem!

3. neamț, s.m. – denumire dată în secolul al XIX-lea occidentalilor, în țările române

...săltând din hopuri în hopuri...

Dicționar literar

Povestire – specie a genului epic în proză. Este o narațiune subiectivizată (făcută din unghiul povestitorului, implicat ca martor sau ca protagonist al întâmplării), care se limitează la relatarea unui singur fapt epic. În povestire, se acordă importanță naratorului și actului narării. Întâmplările și situațiile (uneori neobișnuite), în care sunt implicate puține personaje, sunt situate într-un plan al trecutului, principala caracteristică a povestirii fiind evocarea.

Relația narator-receptor este strânsă și presupune:

- **oralitate** – aparența de dialog între narator – receptor/ ascultător; narațiunea la persoana I; importanța elementelor nonverbale și paraverbale;

- **ceremonial** – dialogul este susținut de un sistem de convenții (apariția povestitorului, împrejurările care declanșează povestirea, formulele de adresare etc.);

- **atmosferă** – naratorul „regizează” o anumită tensiune, întreține suspansul pe tot parcursul povestirii, pentru a capta atenția și interesul receptorului (ascultătorului, cititorului).

Peste zece minute căruța veni înapoi că să mă ieie de a doua oară. Postașul se zbuciuma de râs pe cal; iar eu, astfel eram de tulburat, încât mi se părea că și roțile râdea scârțâind de mine!

Mă urcai în sfârșit de iznoavă pe cuibul acel de fân; dar de astă dată mă apucau cu mâinile țapăn de căruță: Allons!

– Alon, domnule! strigă postașul și, înțepenindu-se în scări, și chiuind ca un furios, și pocnind grozav din harapnic, el porni ca o bombă.

– Ce să vă spun domnilor?... De când sunt nu mi-am închipuit o alergare așa de infernală, un lucru atât de original!

Într-un nor de colb ce sbura pe fața pământului, caii alerga ca și când a fi intrat dracul într-înșii; căruța fugea încât nu mai avea vreme să scârție; roțile se alunga, săltând din hopuri în hopuri și azvârlindu-mă în sus ca pe o minge; surugiul țipa, vorbea, pocnea de asurzea câmpii; iar eu... dacă mi-ar fi fost cu puțință să mă las cu mâna de trăsură și s-o bag în buzunariul cu pistoalele, aș fi intrat într-un păcat, negreșit. Un vârtej grozav mă cuprinsese în sânul acelui *steeple-chasse*¹ diavolesc; ochii îmi ieșea din cap, crierii mi se clătina ca o apă într-o garafă, soldurile mă dureau, dinții îmi clănțănea, urechile îmi țiuia; și de câte ori mă văitam la vreun hop mai adânc, de câte ori strigam: ai, ai! postașul îmi răspundea: hai, hai, domnule! și bătea caii din nou, și chiuia încă mai sălbatic, și căruța fugea încă mai iute, și eu amețeam încă mai tare.[...]

Soarele acum asfințise, și luna împreună cu stelele se arătasera pe cer, întocmai ca niște privitori pe băncile unui teatru. Mi se părea că toate planetele se uita cu ochii strălucitori la mine și asista la episodul voiajului meu ca la cea mai poznașă comédie de pe fața pământului. Și astfel îmi vuia capul din pricina zdruncinărilor ce sufeream, că mi se părea că aud din vreme în vreme un hohot lung și răsunător deasupra capului meu!

Cu toate aceste, târziu, pe la vro zece ceasuri de noapte, am agiuns pe malurile unei bălți late, care steclea ca o tabla de argint la razele lunii. Postașul mă întreabă prin sămne unde să mă ducă? Eu, care credeam că Balta-Albă era numele unui târg, precum Marienbad, sau Ems, sau Baden, îi răspunsei: à Balta-Alba. Și mărturisesc că în acest răspuns erau cuprinse toate sperările mele: sperarea de a scăpa de salturile mortale a căruții; sperarea de a mânca un biftec la tractir și mai ales dulcea sperare de a mă odihni o noapte întreagă pe un pat elastic ș. c. l. Uitaseam acum că mă găseam într-o parte a lumii în care, cu câteva ceasuri mai înainte, visasem lupte cu sălbatici și cu feare răpitoare.

Încă o fugă bună de cal și am sosit într-un sat alcătuit de bordeie coperite cu stuh și coronate de cuiburi de cocostârci. Forma bizară a acelor locuinți, pînă care se înălța o mulțime de cumpene de fântâni, ca niște gâturi de cucoare urieșe; urletul cânilor ce alerga pe sub garduri; ciocănitul barzelor care-și da capul pe spate la razele lunii și, într-un cuvânt, amestecul acel de umbră și de lumină, care da lucrurilor o privire fantastică, mă făcură să mă cred în altă lume. Când mă trezii însă din acea uimire plăcută, mă văzui sângur în mijlocul unei piețe neregulate și plină de schini. Postașul îmi descărcase bagajul lângă mine și se făcu nevăzut cu căruța cu tot.

1. *steeple-chasse* (în engleză *steeple-chasse*) – cursă cu obstacole

**...îmi făcui drum cu
bățul pintre claia de câni...**

Inchipuiți-vă, domnilor, poziția mea. Străin, într-un colț de pământ necunoscut mie, rătăcit într-un sat unde nu se zărea nici țipenie de om, încungiurat de vro douăzeci de câni care voia numai decît să afle ce gust are carnea de franțez, neștiind nici limba, nici obiceiurile locului! Inchipuiți-vă toate aceste împrejurări pe capul unui om și mă veți crede lesne dacă v-oi spune că admirarea poetică ce mă cuprinsese deocamdată, se prefăcu într-o grijă, vară primară cu spaima.

Fiind însă că țălul meu, viind la Balta-Albă, nu era de a petrece noaptea în convorbire sufletească cu stelele, îmi făcui drum cu bățul pintre claia de câni ce îmi aținea calea și mă hotărâi a-mi căuta, eu sângur, vreo ospetie. Pornii deci pin sat, fiindu-mi sacul de drum într-o mână și având drept tovarășie un escadron de câni ce-mi arăta dinții lor ascuțiți, ca dovadă de plăcerea ce ar fi avut a-i înfige în mine.

Un ceas întreg am umblat ca o nălucă pintre gardurile satului, când sărind peste o vacă culcată în mijlocul uliții, când trezind vreun cucuș adormit, care sărea spăriet de pe gard pe casă, când împedecându-mă de giugul unui car lăsat în drum, când ferindu-mă de a pica într-o fântână, pentru că am păcatul de a nu videa prea bine noaptea. Dar în zădar! nici una din acele case nu avea înfătoșare de tractir; și, după o lungă primblare, rămăsei încredințat că ceea ce căutam nu se afla în Balta-Albă!

„Diable!”¹ ziceam în mine, se vede că sunt osândit a împlini, în astă noapte, rolul lui Acteon din mitologie!” Și de ciudă începusem a-mi descărca mânia asupra cânilor ce se obrăznicea mai mult în privirea persoanei mele, când deodată zării o caleașcă cu șese cai și întovărășită de un călăreț care venea în partea mea.

Abie avui vreme a mă da în lături, și echipajul și omul cel călare trecură ca un fulger pe lângă mine, lasând în văzduh câteva note armonioase de glasuri femeiești și câteva fragmente de o veselă convorbire ce mă pătrunseră de mirare și de bucurie... Acele cuvinte ce auzisem în treacățul trăsurii erau franțeze!

Ah, domnilor! nu poate cineva să-și închipuiască fericirea ce umple inima unui om rătăcit într-o țară străină, când el aude deodată limba patriei sale!... Eu am nebunit când am auzit fără veste: „ah, c'est charmant! c'est adorable! c'est original!” și, în exaltarea mea, am început a alerga după caleașcă, răcnind: „arrêtez!”²

Echipajul nu se opri, dar cavalerul se întoarse înapoi și, alergând spre mine, strigă: „qui appelle?”³

– Un compatriote, îi răspunsei, un français!

Cavalerul se apropie.

– Ce poftești? mă întrebă el.

– Iubite compatriotule, îi zisei, fiindcă Dumnezeu au binevoit ca să ne întâlnim în fundul Europei și într-un pustiu ca acesta, îndreaptă-mă, te rog, la vreun tractir, pentru că de vro două ceasuri, de când am sosit aici, nu am întâlnit altă zidire însuflețită decît câinii de care mă vezi încungiurat.

– Domnule, nu am onor a fi compatriotul d-tale și totodată nu pot să te duc la tractir, după cum dorești, pentru că nu s-au rădicat nici

1. Diable! (fr.) – Drace!

2. arrêtez! (fr.) – opriți!

3. qui appelle? (fr.) – cine strigă?

Dicționar literar

Ironie – formă a comicului; constă în contrastul dintre ceea ce spune aparent un enunț și adevăratul lui sens pe care destinatarul mesajului îl descifrează cu ajutorul contextului și al tonului;

- simularea acordului cu un punct de vedere al cărui ridicol este astfel mai pregnant scos în evidență;

- prin ironie, vorbitorul lasă să se subînțeleagă contrariul a ceea ce spune; atitudinea ironică este critică.

Autoironie – formă a ironiei în care vorbitorul, conștient de propriile defecte, le ia în derâdere, dar satirizează indirect și defectele altora.

unul pân-acum la Balta-Albă; dar dacă vrei să găzduiești într-o casă țărănească, ca toată lumea, pot să te slujesc.

– Cum nu, domnule? Ți voi rămânea prea recunoscător, mai ales că m-am săturat de stele.

Tânărul cavalier puse atunci mâinile la gură în formă de trombă și strigă: „străjer!” La răcnitul lui câinii lătrară din toate părțile, cocostârcii spărieți ciocăniră în toate cuiburile și un om se ivi de după un gard; dar ce om! o matahală naltă, groasă, spătoasă, bărboasă, fioroasă!

Acea nălucă, înarmată cu un ciomag cu care ar fi turtit un buhai, își scoase căciula dinaintea noastră și ascultă poroncile călărețului cu un aer de supunere, aruncând din vreme în vreme o căutătură sălbatică în partea mea.

Ce vorbeau amândoi împreună? Ce puneau ei la cale pentru mine? Nu știu; dar căutăturile posomorâte a străjerului deșteptară în inima mea oarecare sâmtiri de îndoială și mă siliră a băga mâna în buzunariul cu pistoalele.

Peste câteva minute, călărețul îmi zise: „Domnule, altă casă neocupată nu se află acum aici decât bordeiul acestui străjer; mergi cu dânsul și noapte bună”. După aceste, el se închină zâmbind, răpezi calul în galop și se depărtă în câmpii, fără a-mi da măcar vreme de a-i mulțami.

Iată-mă-s de a doua oară într-o poziție destul de critică; față-n față cu un soi de urieș îngrozitor, care căta la mine, pare că ar fi vroit să mă înghiță dintr-o îmbucătură. Dar nu-mi perdui cumpătul astă dată, căci, făcând două pasuri îndărăpt, mă pusei într-o poză teatrală și-l măsurai cu ochii de câteva ori, vroind a-l face să înțeleagă că nu-mi era frică de dânsul. El, însă, nebăgând în samă pantomima ce făceam, se porni cu mare liniște către casa lui, zicându-mi ca postașul: „hai, domnule!”

„Hai, domnule!” îi răspunsei dârz și cu un glas pe care căutam a-l face cât se putea mai gros, și mă dusei pe urma lui. Agiunserăm curând la un bordei a cărui descriere nu voi face-o, pentru că, dintâi, mi-ar fi peste putință, și, al doile, fiindcă pentru d-voastră ea ar fi de prisos. Cât în privirea impresiilor ce-mi făcu acea locuință primitivă, vi le pot lesne tălmăci, fiindcă și acum păstrez suvenire proaspete de ele. Și spre dovadă vă rog, domnilor, să priviți sămnul roș care îmi decorează fruntea.

Această impresie am primit-o când am intrat înlăuntrul casei străjerului. Ușa fiind prea gios și fruntea mea prea sus, amândouă s-au ciocnit ca două bile pe un biliard, făcând un carambol, care, prin efectul său retrograd, m-au trimis să cad în ogradă, cu zece pasuri în urmă.

Amețit de această lovire neașteptată, am intrat șovăind în sânătura cameră ce alcătua apartamentul străjerului și bojbăind pin întuneric, m-am aruncat cu desperare pe sânătura pat ce-i slujea de mobilă; dar îndată am și răcnit așa de tare, încât străjerul au alergat lângă mine, spăriet și cu un tăciune aprins în mână... Îmi sfărmasem toate ciolanele din trup, căci patul era din lemn, fără așternut, fără perne, fără nimic!

Străjerul, însă, înțelegând pricina vătărilor mele, începu a râde ca un urs, zicând: „nu-i nimic, nu-i nimic”, aduse din tindă un Țol și o cergă, pe care le așternu pe scândurile patului. Pe urmă ieși din casă, adăugând iar: „NeamȚo dracoli!” și se depărtă în sat. El își

Dicționar cultural

alteritate (din lat. *alteritas*, rădăcină *alter* – altul); identitate și alteritate – noi și ceilalți

exotic, adj. – care se află într-o regiune foarte îndepărtată și care impresionează prin aspectele neobișnuite, ciudate

exotism, s.n. – tendință în arta și în literatura europeană, mai ales romantică, de a descrie priveriști și obiceiuri din țări exotice

făcuse datoria de gazdă; îmi dase tot ce avea: casă, pat, așternut și noapte bună! Ce-mi trebuia mai mult?

Această de pe urmă gândire și mai ales truda ce pățisem toată ziua mă făcure să mă liniștesc peste câteva minute; și dar, înarmându-mă cu răbdare, stâlcit, flămând, năcăjit, îmi așezai sacul de voiaj drept pernă și mă culcai încet, ca și când aș fi fost de sticlă. Un somn adânc mă și cuprinse îndată și mă prefăcu într-un butuc pân-a doua zi.

Dimineața, pe la opt ceasuri, mă trezii într-un vuiet înfricoșat, într-o harmalaie infernală de sunete, de clopote de cai, de pocnete de bice și de răcnite de oameni! Ce putea fi acel zgomot?... Casele ardea? Sau o bandă de sălbatici dușmani daseră năvală în sat?

Giumătate spăriet și buimăcit de somn, ieșii iute afară, cu pistoalele în mână; dar în loc de cele ce gândeam, văzui, plin de mirare, vro triizeci de trăsurile de toată forma: brisce, brașovance, carete, calește, toate înhamate cu câte patru, șese sau opt cai, și toate îndreptându-se, în fuga mare, către o baltă ce steclea departe la razele soarelui.

Acea baltă era izvorul minunilor de care auzisem vorbind la Brăila cu atâta entuziasm! Mă pornii și eu îndată pe urma trăsurilor, fără a ști lămurit ce făceam, pentru că de când pusesem piciorul pe pământul Valahiei, îmi perdusem de tot șirul ideilor. [...]

Iată, domnilor, istoria voiajului meu la Balta-Albă. În 24 de ceasuri am văzut atâtea lucruri nepotrivite, atâtea contrasturi originale, că nu știu nici acum dacă Valahia este o parte a lumii civilizată sau de este o provincie sălbatică!

Dicționar

divan, s.n. – canapea fără spătar

ciubuc, s. n. – pipă (orientală) cu țeava lungă

selamlîc/ selamlâc, s.n. (înv.) – parte rezervată bărbaților și musafirilor în casele turcești

zugrav, s.m. (înv.) – pictor (de biserici)

antropofag, s.m. – canibal

enigmă, s.f. – taină, mister

diligență, s.f. – trăsură mare, acoperită, cu care se făcea în trecut transportul regulat de poștă și de călători pe distanțe mai lungi; poștalion

harapnic, s.n. (reg.) – bici mare împletit din cânepă sau din curele, cu codiriștea scurtă și cu șfichi de mătase la vârf

stânjen, s.m. – unitate de măsură pentru lungime, folosită înainte de introducerea sistemului metric, de aproximativ 2 m

surugiu, s.m. – vizitiu care conducea (călare pe unul dintre cai) diligențele, poștalioanele sau trăsurile boierești

comédie, s.f. (pop. și fam.) – 1. întâmplare ciudată și hazlie. 2. Spectacol public cu numere de circ, călușei etc.

biftec, s.n. – felie de carne de vacă friptă

tractir, s.n. (înv.) – han; birt

escadron, s.n. – subunitate a unui regiment de cavalerie, corespunzând unei companii de infanterie

buhai, s. m. (reg.) – taur

pantomimă, s.f. – gen de reprezentație teatrală în care actorii exprimă diverse acțiuni dramatice prin gesturi sau mimică

Puncte de reper

Pentru scriitorii romantici din prima jumătate a secolului al XIX-lea, tema călătoriei exprimă dorința de evadare din cotidian și o modalitate de căutare a noului. Atracția Orientului reflectă curiozitatea pentru teritorii necunoscute, îndepărtate, pline de mister și de pitoresc.

Povestirea **Balta-Albă** este un text ficțional, scris în 1847 și inspirat din impresiile pe care i le lasă perioada de odihnă petrecută în acest loc autorului, întors recent dintr-o călătorie în Occident. În povestire, rolul naratorului este conferit unui călător străin, *zugravul* (veche denumire pentru *pictor*) francez.

Prin utilizarea motivului literar al „călătorului străin”, impus în scrierile iluminiștilor francezi din secolul al XVIII-lea (Montesquieu, **Scrisori persane**), Alecsandri atribuie observarea critică și satirică a propriei lumi (*orientale*) unei perspective exterioare și prin comparație cu altă lume (*occidentală*).

Călătorul francez, ieșit din ținuturile natale, traversează spații necunoscute, întâlnește o altă civilizație ale cărei caracteristici (*identitate*) le recunoaște ca diferite (*alteritate*) în raport cu ale propriei civilizații.

Personajul complementar „călătorului străin” este „bunul sălbatic”, pereche ce proiectează o imagine a alterității în universul ficțional.

Explorarea textului

Plecând din Paris spre a întreprinde un voiaj în Orient...

1. Dovedește că ai fost atent la prima lectură a textului, răspunzând corect la cel puțin trei dintre următoarele întrebări: cine povestește călătoria, cine călătorește, când călătorește, în ce scop, de unde pleacă, în ce direcție (destinația și itinerarul), unde ajunge de fapt, cu ce mijloace de transport călătorește.
2. Prezintă oral un motiv pentru care ți-ar fi plăcut și un motiv pentru care nu ți-ar fi plăcut să te găsești în locul călătorului din narațiunea citită.
3. Identifică, în primul paragraf (descrierea inițială), elemente care sugerează atmosfera favorabilă povestirii unei întâmplări neobișnuite.
4. Observă în secvența dialogată formule de adresare (de inițiere sau de menținere a contactului verbal) utilizate de francez. Explică rolul lor în ceremonialul povestirii.
5. Consideri că prin întreruperea la Brăila a voiajului spre Orient, tânărul se dovedește un călător cu metodă sau cu fantezie? Motivează-ți opțiunea. Precizează cărui moment al subiectului îi corespunde secvența debarcării la Brăila.
6. Precizează cele trei părți ale itinerarului parcurs de zugravul francez, în călătoria sa din Occident spre ținuturile „exotice”.
7. Modificarea treptată a scopului călătoriei în Orient, de la „modă” (snobism, plictiseală), la căutarea aventurii, este redată în text prin cuvinte sau sintagme care exprimă atitudinile străinului față de Valahia, unde hotărăște să facă o oprire neprevăzută inițial. Recitește prima pagină a narațiunii și selectează patru asemenea sintagme, adecvate unor atitudini diferite.
8. Delimitează în textul citit episoadele relatării tânărului călător.
9. Stabilește ideile principale pentru episoadele delimitate.
10. Rezumă în scris, în 20-25 de rânduri, fragmentul din manual.

Speram să intru într-o viață nouă și plină de întâmplări originale.

1. Narațiunea este construită pe contrastul comic dintre ceea ce „speră” eroul aventurilor că va descoperi în noul spațiu în care pătrunde și ceea ce întâlnește aici. Selectează sintagme care exprimă stările sufletești contradictorii încercate de călătorul francez în diferite situații.
2. Precizează tipul uman căruia îi aparține călătorul din punctul de vedere al ocupației, al vârstei și al originii sale. Explică în ce fel perspectiva sa asupra călătoriei este influențată de aceste trăsături.

Dicționar literar

Povestire în ramă

• Formă de încadrare a uneia sau a mai multor narațiuni de sine stătătoare într-o situație de comunicare sau în altă narațiune, care constituie rama acestora; inserția/ includerea unei narațiuni în alta (rama) este anunțată prin formule de adresare specifice (*dați-mi voie să vă istorisesc și eu partea cea mai curioasă din călătoria mea*).

• Tehnică narativă utilizată în culegerea de basme orientale **O mie și una de nopți** sau, în spațiul occidental, în **Decameronul** de Giovanni Boccaccio.

...dați-mi voie să vă istorisesc și eu partea cea mai curioasă din călătoria mea

1. Precizează modul de expunere predominant în povestirea citită.
2. Discutați în perechi despre ceea ce credeți că face farmecul povestirii citite: întâmplările în sine (subiectul) sau modul în care sunt povestite (actul narării). Motivați-vă alegerea prin exemple din text.
3. În povestirea **Balta-Albă** există doi naratori. Primul este un localnic cu identitate neprecizată (*noi*), în timp ce al doilea este un tânăr francez, personaj-narator al experiențelor sale în Valahia. Primul narator fixează cadrul favorabil (timp, loc, atmosferă, ascultători) pentru ca al doilea narator să relateze la persoana I o întâmplare neobișnuită, la care a participat ca protagonist. Consideri că personajul-narator oferă o perspectivă subiectivă sau obiectivă asupra întâmplării derulate în trecutul său apropiat? Motivează-ți opțiunea prin exemple din text.
4. Rolul descrierii într-un text epic poate fi de:
  - a crea atmosferă (descrierea inițială);
  - a crea suspans (pauza descriptivă, în interiorul unei narațiuni);
  - a portretiza un personaj (în interiorul unei narațiuni).
 Selectează, din text, câte un pasaj descriptiv pentru a ilustra fiecare rol și găsește câte un titlu potrivit.
5. Explică rolul procedeelelor artistice (personificarea, hiperbola) în tabloul nocturn.
6. Selectează fragmente în care sunt evidențiate elementele verbale, nonverbale și paraverbale, cu rol în susținerea oralityții.

...îi face un drum de care ți-i aduce aminte cât îi trăi. Ține-te bine, însă!

1. **Comicul** presupune atitudinea critică a autorului față de un defect uman sau de moravuri sociale. Precizează un defect uman și un aspect al societății a căror critică se realizează în povestire în mod indirect.
2. Precizează, în ordine, situațiile comice la care participă personajul-narator și reacțiile acestuia în fiecare situație.
3. Comentează oral fragmentul de descriere a „echipajului”, având în vedere rolul expresiv al adjectivelor și comicul de situație.
4. Prezintă efectul expresiv al verbelor în descrierea goanei nocturne în căruță.
5. Selectează din descrierea satului Balta-Albă două pasaje în care este prezentă **ironia** sau **autoironia**.
6. Scrie patru sinonime ale cuvântului *localnic*.
7. Identifică figurile de stil utilizate în portretul unuia dintre localnici (vizitiul, străjerul).

8. Selectează, din text, scurte fragmente sau sintagme care exprimă opinia „călătorului străin” față de „sălbatici” și invers.
9. Enumeră câteva trăsături ale tânărului călător, evidențiate în diferite momente ale subiectului sau etape ale „aventurii”.
10. Pornind de la afirmația inițială a zugravului francez (*ca un nou Columb am avut plăcere a descoperi eu însumi aceste frumoase părți ale lumii*), precizează tipul de călător în care el se plasează. Recitește contextul afirmației pentru a înțelege dacă personajul exprimă ideea sau contrariul ideii în care crede de fapt.
11. Replica pe care un localnic o adresează călătorului francez confirmă opinia acestuia față de originalitatea lumii descoperite, care constă în coexistența civilizației și a sălbăticiei.
 – *Iată, domnule, o lume nouă, vrednică de a deștepta închipuirea d-tale de artist. [...] Iată o lume ce în ochii d-tale pare a fi sălbatică, dar care are soiul ei de civilizație deosebită. Aici ne găsim în împărăția contrasturilor celor mai originale; aici luxul și sărăcia, durerea și veselia, ideile noi și ideile vechi, costumele Europei și costumele românești, toate sunt [...] mestecate la un loc și produc un efect neînchipuit atât ochilor cât și minții.*
 Exemplifică, pe baza textului, relația dintre civilizație și sălbăcie în Valahia secolului al XIX-lea, dintre prejudecata străinului și realitățile locului.
12. Găsește un alt titlu potrivit povestirii citite, din punctul de vedere:
  - al întâmplărilor relatate;
  - al tipologiei personajului principal;
  - al propriilor impresii de lectură.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Redactează o scrisoare de circa 25 de rânduri adresată călătorului francez din secolul al XIX-lea, în care să descrii contraste ale lumii de astăzi, din spațiul autohton.
2. Realizează o **descriere**, de 10-20 de rânduri, în stil științific, a unei stațiuni balneo-climaterice. Pentru aceasta, vei respecta **etapele redactării unui text cu scop informativ**:
  - a. pregătirea redactării (documentarea): culegerea informațiilor, prin consultarea unor lucrări (cărți, articole) de specialitate;
  - b. alcătuirea planului de idei: așezare, relief, tipul de lac, exploatarea turistică a zonei etc.;
  - c. redactarea: ordonarea informațiilor; utilizarea termenilor de specialitate, a cuvintelor cu sens propriu; stilul obiectiv, impersonal (de exemplu: *Situat pe malul stâng al râului Buzău, Balta-Albă este un liman fluviatil, cu apă salmastră și mâl cu valoare terapeutică.*);
  - d. verificarea și corectarea: recitirea textului redactat, urmărind corectitudinea informațiilor științifice, a exprimării, dispunerea ideilor și a informațiilor; corectarea

- eventualelor erori științifice sau abateri de la normele de exprimare, ortografie sau punctuație;
- e. elaborarea formei finale.
- Referirea la profesorul de geografie sugerează cauza ignoranței personajului-narator și susține rolul educativ al călătoriei. Ce fel de „școală” consideri că îi oferă călătoria unui tânăr?
  - Exprimă-ți opinia despre dorul de aventură în spații exotice, respectiv, despre dorul de locurile natale. Poți avea în vedere experiența personală sau povestirea francezului și afirmația sa: *Ah, domnilor! nu poate cineva să-și închipuiască fericirea ce umple inima unui om rătăcit într-o țară străină, când el aude deodată limba patriei sale!...*

Dincolo de text

- Citește următorul fragment:

Adevăratul călător e acela care, când pornește la un drum, își propune să meargă unde l-a duce fantezia lui, astăzi spre răsărit, mâine spre apus, astăzi pe mare, mâine pe uscat. Iar cât pe acela care se jertfește de bună voie unui țel întocmit după harta geografică, acela îl socot un curier însărcinat de a se purta pe sineși ca pe un pachet dintr-un loc într-altul.

Pentru ca să nu intru și eu în categoria plicurilor de poștă, dă-mi voie să urmez după placul meu și să mă rătăcesc pe unde m-a duce condeiul. La aceasta mi-i zice că un bun călăreț trebuie să știe a stăpâni zburdările calului său; dar oi răspunde și eu că din toate lighioanele lumii, condeiul este cel mai greu de cârmuit și că ades e răsturnat cine vrea să-l înfrâneze.

(Vasile Alecsandri, *Iașii în 1844*)

Texte ficționale și nonficționale pe tema călătoriei:

- roman de aventuri
- povestire
- povestire S.F./ roman S.F.
- călătorie parodică
- jurnal (note) de călătorie
- jurnal de bord
- memorial (amintiri) de călătorie
- reportaj
- itinerar
- ghid turistic

- Scrie, în coloane diferite, însușiri ale „adevăratului călător” în opinia lui Vasile Alecsandri, respectiv, în opinia ta. Ce asemănări sau deosebiri observi?
  - Fragmentul dat este un text argumentativ, deoarece conține exprimarea unei opinii despre „adevăratul călător” și un argument. Formulează alt argument potrivit pentru susținerea opiniei exprimate.
  - Explică semnificația comparației dintre scriitor și călăreț.
- Realizează, pe o pagină, un **text cu scop informativ**, despre evoluția mijloacelor de transport; completează-l cu ilustrații potrivite.

Limbă și comunicare

POVESTIREA

1. mod subiectiv de comunicare, de transmitere a unei experiențe, a unei întâmplări;
2. povestire/ narațiune – mod de expunere specific genului epic;
3. specie literară.

Povestirea este nararea unor fapte sau întâmplări care s-au petrecut deja, în succesiunea lor, principala caracteristică a povestirii fiind evocarea; naratorul povestește viu, colorat, pentru ca receptorul să-și poată reprezenta faptele.

Povestirea orală

Imaginează-ți următoarea situație:

Ești provocat de colegi la o întrecere. Fiecare dintre voi trebuie să povestească o călătorie cu peripeții, pornind de la o experiență personală (reală sau imaginară) neobișnuită.

Înainte de povestirea ta, pregătește-te reflectând la următoarele aspecte:

- **Ce** vei povesti? (evenimentul ales, succesiunea întâmplărilor, urmările întâmplării în planul experienței personale)
- **Când și unde** are loc evenimentul? (locul și timpul acțiunii)
- **Care** este rolul tău? (protagonist, narator, narator – personaj sau martor)
- **Cine** participă la acțiune? (persoanele, relațiile dintre ele)
- **Cum** vei povesti? (punctul de vedere; dispunerea secvențelor narative, descriptive sau dialogate; corectitudinea exprimării și claritatea enunțurilor, alegerea unui registru stilistic adecvat întâmplării: comic, sobru, macabru, detașat etc.; utilizarea elementelor de comunicare nonverbală – gesturi, mimică și paraverbală – ton, intonație, accent, pauze.

Pentru a convinge auditorul, trebuie să urmezi o serie de reguli (chei ale succesului unui povestitor):

- să alegi o situație corespunzătoare (o călătorie neobișnuită) și să o plasezi într-un cadru adecvat;
- să captezi atenția ascultătorilor prin modul în care vei începe (o glumă, un proverb, o afirmație incitantă, o întrebare, negarea unui fapt unanim acceptat; de exemplu: *N-am crezut vreodată că ...; Credeți că ceea ce vedem în filmele S.F. este exagerat? Ei bine, vă voi povesti ce mi s-a întâmplat și veți vedea că... etc.*);
- să ordonezi logic și cronologic întâmplările narate, astfel încât ascultătorii să poată urmări firul epic;
- să respecti echilibrul între părțile unei povestirii (relația introducere – cuprins – încheiere: începutul și finalul sunt reduse, în favoarea derulării evenimentelor);

- să marchezi trecerea de la un moment la altul prin cuvinte cu valoare temporală (*la început, deodată, pe neașteptate, tocmai când, apoi, atunci, după un timp, chiar atunci, în cele din urmă* etc.), care întrețin și atenția ascultătorilor;
- să utilizezi adecvat timpurile verbale (imperfectul este folosit în evocare, în prezentarea cadrului sau a personajelor; perfectul compus sau prezentul indică momente precise ale întâmplării; perfectul simplu redă rapiditatea cu care se petrece evenimentul; mai mult ca perfectul indică o acțiune trecută petrecută înaintea altei acțiuni trecute etc.), dar să optezi pentru predominarea unui timp trecut;
- să eviți repetițiile, pauzele prelungite de gândire și sunetele parazite asociate (*ă, î*) sau cuvintele parazite (*deci, adică, și*);
- să optezi pentru un stil narativ adecvat întâmplării și personalității tale (comic, sobru, macabru, detașat etc.), dar reține că umorul este cel mai potrivit când scopul comunicării este divertismentul (ca în povestirea *Balta-Albă*);
- în povestire, ca tip al monologului oral, trebuie să respecti regulile acestuia (păstrarea contactului vizual cu ascultătorii, raportarea la reacțiile auditoriului), pentru a-ți autoregla/ adapta pe parcurs discursul.

Ascultarea povestirii

Fii atent când asculți povestirile orale ale colegilor tăi! Urmărește ideile expuse și în ce măsură regulile de mai sus sunt respectate. Reține alte „formule” de succes/ strategii de comunicare orală utilizate de colegi, pentru a le prelua și tu.

Dacă povestirea colegilor nu ți-a trezit interesul sau nu ți-a plăcut, identifică în lista de mai sus regulile de care nu s-a ținut cont. Identifică și alte posibile cauze ale insuccesului lor.

Fii un ascultător activ!

1. Privește-l cu interes și bunăvoință pe cel cu care vorbești sau pe care îl asculți povestind.
2. Taci! Nu întrerupe vorbitorul! Gândește-te ce ți s-ar întâmpla dacă ai fi întrerupt de un ascultător. Poți comenta sau pune întrebări la sfârșitul prezentării colegului.
3. Ai răbdare! Evită să tragi concluzii; ascultă-l pe cel care vorbește; formulează-ți răspunsul doar după ce ești sigur că ai auzit întregul mesaj.
4. Caută ideile principale! Evită să fii distras de detalii; concentrează-te pe problemele-cheie.
5. Lămurește ce *crezi* că ai auzit: pune întrebări; obține de la vorbitor confirmarea a ceea ce a spus de fapt; reformulează ceea ce crezi că a spus vorbitorul, pentru a te asigura că ai interpretat corect.
6. Fă abstracție de orice bruiaj (exterior – zgomote sau interior – propriile atitudini, prejudecăți și reacții emoționale la mesaj).
7. „Ascultă” simultan la cele trei niveluri: verbal, paraverbal, nonverbal. Un zâmbet, un gest pot „spune” altceva decât comunicarea verbală.

8. Învăță să asculți: *auzirea* este pasivă; *ascultarea* este activă, cerând efort intelectual și atenție.

Povestirea scrisă

Pentru a reda în scris povestirea expusă mai întâi oral, trebuie să urmezi alte **reguli și etape**:

- **Pregătește-ți redactarea** (alegerea evenimentului senzațional despre care urmează să povestești și a tonului povestirii; locul, timpul, participanții, rolul tău în povestire: personaj, narator etc.; semnificația întâmplării).
- **Alcătuiește planul de idei** conform părților unei compuneri: ordonarea întâmplărilor, introducerea (cadrul), cuprinsul (succesiunea întâmplărilor), încheierea (finalul întâmplărilor și efectul lor asupra ta).
- **Redactează prima formă a povestirii** (ciorna), având în vedere cerințele și relația dintre conținut (prezentarea cadrului, a întâmplării propriu-zise, a urmărilor întâmplării) și exprimare (îmbinarea cele trei moduri de expunere: narațiunea, descrierea, dialogul; utilizarea stilului și a limbajului adecvate).
- **Verifică/ recitește textul**, urmărind: claritatea expunerii ideilor, înlănțuirea lor logică, marcată prin paragrafe, efectul incitant al primului paragraf, menținerea suspansului, semnificația finalului; corectarea exprimării, a ortografiei și a punctuației (dacă sunt abateri de la normă).
- **Elaborează forma finală** (definitivarea și transcrierea în caiet a ultimei forme a textului).

Aplicații

Scrie o povestire cu titlul *O călătorie cu peripeții* despre o experiență personală (reală sau imaginară), care aparține senzaționalului.

În realizarea povestirii, vei avea în vedere:

- prezentarea cadrului, a întâmplării propriu-zise, a urmărilor întâmplării;
- îmbinarea cele trei moduri de expunere: narațiunea, descrierea, dialogul;
- utilizarea stilului și a limbajului adecvate.

Înainte de text

1. Citești cărți având ca temă călătoria sau aventura? Vizionezi filme artistice sau documentare cu asemenea tematică? Motivează-ți răspunsul, indiferent dacă este afirmativ sau negativ.
2. Te-ai imaginat vreodată în postura de călător sau de explorator? Enumeră câteva dintre locurile pe care ți-ar plăcea să le vizitezi, explicând totodată ce anume te-a determinat să le alegi.

TOATE PÂNZELE SUS

de Radu Tudoran

În vara anului 1881, goeleta „Speranța”, sub comanda lui Anton Lupan, navighează pe Mediterana, printre insulele grecești. Se îndreaptă spre Atena, unde căpitanul speră să regăsească un vechi prieten, Pierre Vaillant, crezut mort, dar despre care aflate de curând că ar mai putea să fie totuși în viață. Echipajul este format din Gherasim, Ieremia, bucătarul Ismail, Haralamb, Busuioc și Mihai, un adolescent de vreo 16 ani, însoțit de Negrilă, câinele său. Pe corabie se mai află și doi pasageri, un bogat negustor armean, pe nume Agop, și un călugăr de la muntele Athos și dorește să ajungă în insula Skyros.

Capitolul XI Un călugăr ciudat (fragment)

După ce strânse vasele de pe masă, Ismail trecu la cârmă, iar Gherasim se apucă să aprindă felinarele; soarele apunea, înroșind marea în față. Înapoi, în dreapta, începu să clipească farul de pe insula Lemnos, care în curând avea să piară, înghițit de valuri, căci „Speranța” își urma drumul repede, mâncând milele una după alta.

Anton Lupan se apropie de Gherasim, care avea să ia cârma de la miezul nopții încolo:

– Gherasime, să ții mereu sud. Dacă vântul nu scade mai mult decât acum, pe la două noaptea ai să vezi farul de la Capul Carthago; să ții puțin la stânga lui, ca să ajungem de-a dreptul în portul Skyros.

– Am înțeles, domnule!

– Hai, acu' toată lumea la culcare! [...]

La cârmă, Ismail moșia, cu nasul în busolă; cadranul se legăna ușor în lumina firavă a felinarului, care ardea ferit, în cutie.

– Bună-seara, cârmaciule! Domnul cu tine! zise călugărul în turcește, oprindu-se alături.

Ismail tresări, scos din visare.

– Care domn, al tău sau al meu? mormăi pus pe harță, în loc să se bucure că mai putea să schimbe cu cineva două vorbe în limba lui; destul își scrânteia limba și își strepezea cerul gurii chinându-se cu graiul ghiaurilor.

– Domnul e unul, fiule!

– Atunci spune-i Allah, că așa îl cheamă.

Călugărul râse încetișor – și pe urmă tăcu o vreme, pesemne nedorind să înceapă cu cărmaciul o discuție teologică.

Văzându-l că nici nu pleacă, nici nu vorbește, ci îi stă așa, în coastă, ca o momâie, Ismail pufni, cu ciudă:

– Dumitale nu-ți este somn; ai dormit toată ziua. Hai, du-te mai încolo!

În loc de răspuns, monahul se trase lângă busolă și se aplecă asupra ei, minunându-se, ca și cum o vedea întâia oară.

– Asta ce e, fiule?

– Asta?... Busolă.

– Și la ce e bună?

– Ce, dumneata nu știi? Arată drumul.

Călugărul păru că se minunează mai tare și se trase mai aproape de busolă, cu ochii în capacul de sticlă.

– Da' lumina asta de unde vine? Are busola așa putere să lumineze?

Ismail, până atunci morocănos, începu să râdă de această prostie.

– Cum să aibă lumină? Ce, este soarele sau luna?

– Dar atunci cum, cărmaciule? Ia spune-mi și mie taina, că te văd om luminat la minte.

Turcul se umflă în pene:

– Are lampă înăuntru!

– Lampă? Ia te uită minune! Dar cum, că nu se vede?

– Nici nu trebuie să se vadă; altfel orbește ochiul. Lampa este ascunsă, uita aici, în cutie, luminează dintr-o parte, ca să vedem numai cadranul.

– Ia te uită! Și eu care ziceam că o fi la mijloc vreo taină de-a corăbierilor! Când colo, o lămpiță ca toate altele. Vezi, taică, dacă umbli în lume înveți o mulțime!...

Tot vorbind, călugărul se foia în jurul busolei, uitându-se când la felinar, când la cadran. În sfârșit, după un timp se ridică și închise ușița.

– Și zi, mașina asta îți arată drumul! Eu credeam că mergeți numai după soare ori după stele... Dar ca să-ți arate drumul, mai cu seamă noaptea, înseamnă că aici e mână dumnezeiască!

Ismail pufni din nas, începând să-și piardă răbdarea.

– Mâna lui Allah! adăugă călugărul repede, ca să-l îmbuneze.

– Are magnet; nu mă mai bate la cap, izbucni cărmaciul, scos din fire. Apoi își vârî speriat ochii în busolă.

– Uite ce faci! Mă ții de vorbă și eu greșesc drumul.

Într-adevăr, cât stătuse de vorbă, cadranul se rotise cu vreo două carturi spre nord. Ismail învârti timona până ce regăsi vechiul drum. Noroc că Gherasim dormea mai încolo, altminteri i-ar fi tras o săpuneală ca la baia de aburi.

– Haide, pleacă! se răsti la călugăr. Vrei să fac vreun bucluc?

Gherasim se trezi, se frecă la ochi, buimac, apoi strigă la cărmă:

– Măi Ismaile, ce faci acolo? Vezi că ai luat-o razna!

Bucăratul își vârî și mai tare ochii în busolă.

– Ba mergem bine, bre! răspunse, trecând iarăși la graiul ghiaurilor.

– Atunci ce dracu', s-a schimbat vântu' așa, dintr-odată? zise Gherasim, apropiindu-se de cărmă. Privi și el busola, se încredință că merge bine, apoi ridică din umeri:

– Naiba să știe; printre insulele astea se zăpăcește și vântul!

În cursul acelei nopți, Mihi observă întâmplător că, sub sutană, călugărul poartă un iatagan. Mirat, îi scotocește prin dăsași și, găsind ascuns pașaportul lui Pierre Vaillant, îl anunță pe căpitan, care descoperă astfel că prietenul său fusese ucis, iar ucigașul și-a însușit identitatea acestuia.

– Domnule, nu știi ce-o fi, că s-a făcut ora patru și insula Skyros nu se vede neam.

– Cum, dar farul?

– Nu s-a zărit niciun far toată noaptea.

– Bine, om vedea ce-i cu asta mai pe urmă; acum avem altceva de făcut. Călugărul e pe punte?

– Da, nu-ș ce naiba face acolo, că pe la trei a ieșit din cabină și stă ca o momâie la prova.

– Bine! Să te ții pe lângă mine, dar pune mâna pe o saulă mai groscioară, ca să ai cu ce-l lega.

Ieremia își duse mâna la gură:

– Adică să fie adevărat că...?

– Da; nu-i călugăr, ci pirat; e un ucigaș care trebuie să piară în ștreang!...

Spre răsărit, orizontul se împurpura; stelele se stinseseră pe cerul încețoșat; numai o fărâamă de lună, aburită și somnoroasă, se legăna leneș în vârful unui catarg.

Căpitanul păși pe puntea umezită de negurile nopții, se uită de jur împrejur, la orizontul pustiu, îi făcu semn lui Gherasim să aștepte și se îndreptă spre prova. Călugărul stătea în același loc, pe marginea tambuchiului, cu ochii spre orizont, ca și când ar fi rămas de veghe în locul lui Ieremia.

Anton Lupan se opri la câțiva pași în spatele lui, îl privi un timp, cu pumnii strânși, vărsând scânteii din ochi, apoi se stăpâni și spuse cu glas calm:

– Bună-dimineața, Pierre Vaillant.

La auzul acestor cuvinte, călugărul sări ca ars, se răsuci și duse mâna la iatagan. Căpitanul îi întâlni ochii și recunoscă acea privire ascuțită, vicleană și crudă pe care o întâlnise cândva.

– Dacă faci vreo mișcare, trag! urmă, scoțând liniștit revolverul din buzunar.

Mihu urcă scările tambuchiului gâfâind, se opri o clipă privindu-l pe călugăr cu un ochi ciudat, apoi se năpusti asupra lui, îi băgă mâna în barbă și, înainte ca el să se poată feri, i-o smulse, lăsându-l cu obrazul gol.

– Spânu! strigă Gherasim, scăpând cârma din mâini. Spânu piratul!... Ah, blestematul, a venit ceasul să-ți pun ștreangul de gât!

În clipa aceea, cu o mișcare fulgerătoare, piratul îl înșfăcă pe Mihi în brațe și se trase cu el lângă parapet, ținându-l în față ca pe un scut.

– Dacă tragi, îl omori întâi pe el! scrâșni din dinți, fulgerându-l din ochi pe Anton Lupan.

Acesta rămase descumpănit, palid în obraz.

– Crezi c-ai să mai poți scăpa? întrebă apoi calm, deși se simțea neputincios și își dădea seama că revolverul nu-l putea ajuta la nimic.

Pe gura tambuchiului se iviră Haralamb, apoi Cristea Busuioc, fiecare cu câte o pușcă în mâini.

– Lăsați armele jos și treceți toți la pupa! Haide! porunci Spânul. Dacă nu vă supuneți, îl arunc peste bord.

Toate acestea se petrecură în mai puțin timp decât ar fi fost nevoie ca să le poți judeca. Oamenii se priveau încremeniți, neînțelegând ce s-a întâmplat. Dar iată că deodată, o umbră neagră țâșni de după tambuchi, zbură prin aer și se opri în spinarea piratului.

– Negrilă! strigă Mihi, zbatându-se să scape din strânsoarea brațelor. Nu te lăsa, Negrilă, nu-l slăbi, așa!

Spănu se prăbuși pe punte, horcăind, se răsuci de câteva ori, încercând să descleșteze colții, care-l sugrumau, apoi rămase pe o parte, încovrigat, bătând din picioare, ca un om care-și dă duhul.

Negrilă stătea deasupra piratului, fioros, ca o fiară venită din păduri, cu ochii roșii, suflând aprig pe nări și mârâind înfundat; amintirea strămoșului lup se trezise înspăimântător în sângele lui.

Mihu se ridică de jos tremurând.

– Hai, Negrilă, că l-ai răpus!

Piratul nu se mai mișca, ci numai câte un spasm făcea să-i tresară genunchii, dar Negrilă nu-și descleșta colții din grumazul lui.

– Bine, măi frati-miu! îl mustră Ieremia, aplecându-se și apucându-se să-l lege zdravăn de mâini. Om în toată firea ești tu, să-ți faci păcat cu un copil neștiutor și plăpând? Ptiu!

Apoi se întoarse spre Anton Lupan:

– Domnule, cât îl leg eu burduf, poate îți faci pomană și-aduci o fașă de jos, să-l oblojim la gât. Altminteri, mi-e că dă ortul popii.

– Ai grijă de el, Ieremie! strigă Gherasim. Mai cu seamă dacă-i vorba de gât. Nu de alta, da' ca să am pe ce pune ștreangu', că de mult i l-am pregătit!

Căpitanul coborî în cabină, aduse o fașă, tinctură de iod și-l pansă pe pirat. După aceea, Ieremia îl târî pe punte, ca pe un sac, și-l legă fedeleș la piciorul arborelui mic.

– Așa, frăție, acu' stai cuminte aici și așteaptă-ți judecata!

De jur-împrejur, marea era pustie, nu se vedea niciun semn care să arate apropierea pământului; numai spre sud, fumul unui vapor innegrea greoi orizontul.

– Gherasime, ești sigur că ai ținut același drum tot timpul? întrebă căpitanul apropiindu-se de cârmă și cercetând busola.

– Da, domnule, că doar nu-s cârmaci de ieri, de alaltăieri.

– Și vântul când s-a schimbat?

– Pe la ceasul unsprezece.

Anton Lupan se mai uită odată în jur, privi dâra lăsată în urmă și păru nedumerit.

– Nu se poate; cu vântul ăsta ar fi trebuit să fim de mult la Skyros!

În clipa aceea, soarele răsărea din valuri în pupa „Speranței”.

– Nu suntem pe drum! S-a întâmplat ceva cu busola! strigă căpitanul, dându-și dintr-odată seama că, dacă ar fi mers într-adevăr spre sud-vest, soarele trebuia să răsară în stânga.

– Uite de unde-a pornit boclucul! strigă și Gherasim, uimit.

Cercetând busola, găsise după felinar o daltă de călăfătuire. Îndată ce o trase afară, cadranul se răsuci cuminte două carturi spre sud.

– Cred că nu mai e nevoie să ne întrebăm cine a pus-o aici! vorbi căpitanul. Tu ce zici, Gherasime?

– Așa e. Acum bănuiesc și când s-a întâmplat: astă-noapte, pe la unsprezece, în cartul lui Ismail. Mă miram eu, cum de s-a schimbat vântul așa, din senin.

Anton Lupan rămase o clipă pe gânduri.

– Ce crezi că urmărirea? întrebă apoi.

– Păi nu-i greu să bănuim; voia să ne scoată din drum și să ne abată înspre vreo insulă pustie, unde-l așteptau oamenii lui. Așa că ar fi bine să o luăm repede spre miazăzi.

Dicționar

cart, s.n. – a 32-a parte din roza-vânturilor, adică 11¼ grade.
a călăfătui, vb. – a astupa găurile dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării.

aulă, s.f. – parâmbă folosită pentru a lega în mod suplimentar diferite obiecte la bordul unei nave.

tambuchi, s.n. – deschizătură cu capac, care servește pentru intrarea în încăperile de sub punte ale navei.

timonă, s.f. – roată de lemn sau de metal cu ajutorul căreia se manevrează cârma unei nave.

Explorarea textului

Despre ce se povestește?

1. Anton Lupan, căpitanul „Speranței” navighează pe Mediterana. Alege, din lista următoare, elementele care explică rostul călătoriei:
  - să facă negoț;
  - să transporte pasageri în diverse porturi;
  - se dea de urma unui bun prieten;
  - să captureze un pirat periculos;
  - să viziteze locuri pitorești din zona insulară a Greciei.
2. Selectează, din prima parte a textului, cuvinte/ structuri care desemnează locul și timpul desfășurării evenimentelor. Consideri că elementele cadrului natural sunt favorabile călătorilor sau planului pus la cale de pirat?
3. Delimitează secvențele „aventurii” prin care trec marinarii.
4. Asociază fiecărei secvențe câte un titlu potrivit.
5. Rezumă în scris scena în care piratul este damascat și prins de Anton Lupan și marinarii săi.

Despre cine se povestește?

6. Precizează care dintre următoarele personaje consideri că are rolul principal în text: Ismail, Spânu, Mihiu, Anton Lupan, Gherasim. Indică motivele alegerii tale.
7. Recitește secvența în care „călugărul” discută cu Ismail. Vei observa că, în permanență, acesta face tot posibilul să nu-l supere pe morocănosul cărmaci, ba chiar arătându-se a fi doritor să asculte explicațiile cărmaciului. Alege, din lista următoare, cel mai plauzibil motiv al comportamentului său:

- nu poate dormi și ar vrea să discute cu cineva pentru ca timpul să treacă astfel mai ușor;
  - dorește să afle cât mai mult din tainele meseriei de marinar;
  - nu vrea să înceapă cu cârmaciul o discuție teologică;
  - are un plan ascuns pe care încearcă să-l ducă la îndeplinire.
8. Odată ce ai ales, argumentează-ți opțiunea în fața colegilor.
9. În caracterizarea unui personaj literar este bine să ai în vedere cel puțin următoarele repere:
- importanța acestuia în acțiune, statutul social, vârsta, încadrarea într-o tipologie etc.
  - mijloacele și procedeele de caracterizare, exemplificate prin citate sau prin referire la întâmplări semnificative;
  - trăsături care ies în evidență din acțiunile la care participă.
- Pornind de la aceste repere, selectează informații/ citate care să-ți fie utile într-o viitoare caracterizare a personajului pe care l-ai considerat a avea rolul principal în text.

Cum se povestește?

10. Narațiunea se îmbină cu dialogul și cu descrierea, în textul dat. Exprimă-ți opinia despre rolul fiecărui mod de expunere în prezentarea acțiunii.
11. Ritmul alert al acțiunii este susținut de timpul verbal dominant. Care este acesta și de crezi că naratorul a optat pentru el?
12. Transformă în vorbire indirectă discuția dintre Ismail și călugăr. Înainte de a rezolva această cerință, citește regulile aflate pe coloana din stânga.
13. Rezolvând cerințele 3 și 4, ai delimitat secvențele textului și le-ai dat câte un titlu. Formați o echipă care să cuprindă un număr de membrii egal cu numărul secvențelor identificate și povestiți-le oral, colegilor

Evaluare curentă. Aplicații

1. Scrie, pe baza textului dat, o caracterizare de 6-10 rânduri, a unuia dintre personajele aflate pe corabia „Speranța”. Utilizează și informații/ citatele selectate de tine la exercițiul 9.
2. Imaginează-ți că ești Mihaela și ți-ai făcut obiceiul să notezi într-un jurnal toate întâmplările interesante pe care le-ai trăit în această călătorie, precum și impresiile și emoțiile produse de aceste întâmplări. Descrie, sub forma unei pagini de jurnal, întâmplarea la care ai fost atât martor cât și participant.

Dincolo de text

Călătoriile pe mările lumii au reprezentat tema a numeroase cărți de aventuri, în toate literaturile lumii. Iată doar două titluri, dintr-o lungă listă, de care ar merita să afli și din care să alegi, poate, o carte pentru lectură: Herman Melville, *Moby Dick*, Ernst Hemingway, *Bătrânul și marea*.

Limba și comunicare

REZUMATUL

Rezumatul este tip de text, oral sau scris, în care se prezintă succint și **obiectiv**, datele esențiale ale unor fapte sau din conținutul unui text dat.

Se pot rezuma:

- întâmplări din propria experiență;
- emisiuni radio sau de televiziune;
- filme, spectacole de teatru;
- texte științifice, jurnalistice, administrative, argumentative;
- texte literare (epice și dramatice).

În cazul textului literar epic, rezumarea este o activitate esențială, pregătitoare în vederea realizării altor tipuri de compuneri școlare (analiza literară, caracterizarea personajelor, eseu structurat pe o temă dată), deoarece ea are în vedere înțelegerea conținutului operei literare (prezentarea pe scurt a faptelor).

Rezumatul scris

Etapele și regulile rezumatului

1. Pregătirea rezumatului

a. Citește textul dat spre rezumare, încercând:

- să identifice, la prima lectură, tema acestuia (ideea centrală), locul, timpul, personajele prezente;
- să segmentezi textul în fragmente (secvențele importante, corespunzătoare ideilor principale).

b. Recitește fiecare secvență identificată de tine pentru a formula ideea principală și ideile secundare; poți reveni asupra segmentării inițiale, în cazul în care observi la a doua lectură că o idee este dezvoltată în mai multe paragrafe.

c. Scrie planul de idei principale și secundare; formularea lor se poate face în enunțuri sau sub formă de titlu (cuvinte-cheie).

d. Verifică planul de idei, în vederea eliminării informațiilor mai puțin importante și a păstrării ideilor necesare pentru înțelegerea conținutului textului citit.

2. Redactarea rezumatului

Scrie rezumatul, pe baza planului alcătuit, respectând următoarele reguli:

- concentrarea informațiilor într-un spațiu restrâns, în raport cu dimensiunea textului citit sau respectarea limitei de spațiu impuse prin cerință;
- dispunerea, în paragrafe, a informațiilor esențiale, în ordinea din planul de idei (respectarea ordinii desfășurării evenimentelor);
- corectitudinea asocierii dintre numele personajelor și faptele lor, în ordinea apariției în textul citit;
- exprimarea ideilor în cuvinte proprii;
- relatarea (exclusiv) la persoana a III-a, la timpul prezent al modului indicativ sau la perfect compus (evitarea perfectului simplu și a imperfectului, timpuri verbale specifice povestirii);

- relatarea obiectivă presupune absența următoarelor aspecte: exprimarea opiniilor personale, calificarea acțiunilor sau a personajelor, mărcile afective, formulări precum „autorul ne prezintă”, „acțiunea începe cu”, arhaisme sau regionalisme din textul citit;

- eliminarea citatelor, a figurilor de stil, a elementelor retorice sau expresive, a descrierilor;

- transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă (absența dialogului);

- unitatea compoziției prin dispunerea ideilor/ organizarea paragrafelor în introducere, cuprins, încheiere; așezarea corectă a textului în pagină;

- asigurarea coerenței textului; respectarea normelor de exprimare, de ortografie și de punctuație.

3. Autoverificarea și corectarea rezumatului

Citește rezumatul scris de tine, având în vedere următoarele întrebări:

- Întâmplările sunt prezentate clar, coerent și logic, încât pot fi înțelese de cineva care nu a citit textul de bază?

- Am arătat numai ce se povestește, nu și cum se povestește?

- Comparativ cu textul de bază, am prezentat esențialul, dar nu am omisiuni sau confuzii?

- Am respectat regulile de redactare în totalitate/ parțial?

- Ce trebuie să corectez, să elimin sau să adaug?

4. Definitivarea rezumatului.

Transcrie rezumatul. Schimbă-l cu un coleg. Citiți rezumatele individual, dar urmăriți întrebările de la autoverificare și notați-vă observațiile. Discutați observațiile; rețineți ce ar fi trebuit să existe în fiecare dintre rezumate pentru a fi corecte și de ce mai trebuie să țineți cont în scrierea altor rezumate.

Citește în clasă rezumatul tău. Notează-ți observațiile pe care ți le fac colegii în legătură cu respectarea regulilor de alcătuire a rezumatului. Discută cu ei despre valabilitatea observațiilor făcute.

Rezumatul oral

Fii atent la modul (ideal) de transmitere a unei știri la radio sau la televizor: conținut esențializat, prezentat obiectiv, cu o exprimare corectă gramatical și fluentă, fără bruiaj sonor.

În exprimarea orală, evită, pe cât posibil, sunetele (ă, î) și cuvintele parazite (*deci, adică, și*) a căror utilizare excesivă bruiază receptarea mesajului, întocmai ca fâșâitul în transmiterea la distanță a unei comunicări verbale (la radio, la televizor sau prin telefon). Ascultătorul va fi mai atent la frecvența factorilor de bruiaj decât la sensul mesajului.

Aplicații

1. Rezumă oral, în 5 minute, ultimul roman citit.
2. Prezintă oral rezumatul unui articol din ziar sau al unui eveniment aflat de la televizor, indiferent de domeniu: social, politic, economic, cultural, sportiv.
3. Consideri că dovedești buna înțelegere a unei cărți de literatură:
  - prin realizarea unui rezumat corect?
  - prin memorarea unor opinii critice despre această carte? Motivează-ți opțiunea.

Ficțiune și realitate

Înainte de text

Liviu Rebreanu (1885–1944), prozator și dramaturg, academician, președinte al Societății Scriitorilor Români, director al Teatrului Național din București. Debutază cu nuvele de atmosferă, de observație socială și de analiză psihologică, reliefând aspecte din viața satului și a periferiei bucureștene (**Frământări**, **Golanii**, **Răfuiala**) sau tragice situații generate de război (**Catastrofa**, **Ițic Ștrul dezer-tor**). Excelent creator de tipuri, stăpân pe arta compoziției, s-a remarcat însă ca romancier polivalent: romanul obiectiv de inspirație rurală **Ion**, romanul de analiză psihologică **Pădurea spânzuraților**, romanul-frescă al revoltei **Răscoala**, romanul metafizic **Adam și Eva**, romanul obsesiei patologice **Ciuleandra**, romanul istoric **Crăișorul**, romanul polițist **Amândoi**.

Scrierile cu caracter publicistic completează opera acestui mare autor din perioada interbelică: cronici dramatice, articole literare și social-politice, interviuri, corespondență, memoriale de călătorie, jurnale.

1. Găsește două motive posibile pentru atracția pe care mirajului Occidentului o are asupra românilor.
2. Descrie oral orașul occidental pe care dorești să-l vizitezi. Precizează motivul pentru care l-ai ales și sursele informațiilor tale (lecturi, filme, relatări ale unor vizitatori sau localnici).
3. Alege, din lista de mai jos, una dintre cauzele consemnării unor informații, întâmplări sau impresii despre locuri vizitate, sub forma notelor de călătorie:
  - util pentru alții;
  - necesar pentru cel care vizitează;
  - important pentru alții;
  - important pentru cel care vizitează.
 Motivează-ți alegerea.

METROPOLE PARIS

1927

de Liviu Rebreanu

Un vagon de români

Românii călătoresc puțin, iar când pornesc peste graniță, se duc negreșit la Paris. Mirajul Parisului de altfel ademenește pe toți oamenii dornici de mai multă civilizație din toate colțurile globului pământesc. Printr-un consens universal, Parisul este ceea ce a fost Roma în culmea gloriei ei. Capitala lumii. Fără să fie „cel mai” în nici o privință specială, e totuși orașul visat de toți în toate privințele, metropola luminii și a civilizației.

Vagonul nostru pornește tixit. Îmi închipuiam că ne vom rări pe drum. La frontieră însă am văzut că toți mergem la Paris. Un vagon întreg de români!

Din clipa când am observat că avem aceeași țință, ne-am apropiat ca pelerinii. Eram de toate categoriile.[...]

Cel mai taciturn a fost toată vremea un aprod care mergea la Paris cu nevastă-sa, să facă avere. I-a spus lui un prieten că la Paris un om muncitor ca el, în câțiva ani, se îmbogățește sigur. Și-a lăsat deci slujba ce-o avea la un minister, și-a vândut căsuța de zestre și ce mai agonisise și a pornit să-și încerce norocul cel mare. Pentru chestie de obraz a luat bilete de clasa a doua până la Viena. Nevastă-sa, înfricoșată de boierimea din compartiment și mai cu seamă de strâmbările din nas ale celor două nemulțumite aristocrate, ședea zgulită în colțul ei și nu scotea nici un cuvânt. Până am ieșit din țară,

Dicționar literar

Literatura de frontieră conține:

- literatura mărturisirilor: memorii, amintiri, corespondența, jurnalul intim, confesiunile;

- literatura de călătorie: jurnalul de bord, însemnările de călătorie, memorialul de călătorie, reportajul.

Memorialistică – gen literar de graniță, prin interesul documentar și caracterul delectabil; consemnarea unei experiențe personale în decursul unei perioade istorice, într-o relatare coerentă, adeseori cu valoare estetică, punând în evidență semnificațiile morale. (de exemplu N. Steinhardt, *Jurnalul fericii*)

Note de călătorie – consemnarea zilnică și cronologică a observațiilor și a evenimentelor dintr-o călătorie, pe parcursul desfășurării ei; notații rapide.

Reportaj – specie de graniță, între document și literatură, descinde din literatura memorialistică, din jurnal și din notele de călătorie; formă de publicistică strict documentară, apelând adesea la modalități literare de expresie, are scop informativ în legătură cu situații, evenimente de interes general sau ocazional, realități geografice, etnografice, economice etc., culese de la fața locului și înregistrate obiectiv, asemenea instantaneelor fotografice; una dintre cele mai populare specii publicistice, dobândește valoare literară sub condeiul unor autori valoroși (Geo Bogza, Brunea-Fox); tehnica reportajului influențează literatura secolului al XX-lea, în sensul tendinței de autenticitate (Hemingway, Malraux, E. M. Remarque, Camil Petrescu).

Confesiune – scriere literară care conține mărturisirea unor gânduri și sentimente legate de viața intimă a autorului; relatări personale și subiective ale unor experiențe, sentimente sau idei.

aprodul se dădea jos în fiecare gară mai mare să cumpere când de mâncare, când de băutură. Merindea o păstra pentru străinătate, unde n-are să mai poată cumpăra așa fiindcă nu cunoștea nici o limbă străină.

- Dacă vrei câștig bun mai bine ai merge la America unde oamenii isteți pot face bani mai repede!

Îndemnul acesta venea de la un român american care fusese în țară să-și vază neamurile și acum se întorcea la New-York. Era pantofar de lux și tocmai povestise că se agonisește bine cu meseria lui în America și că a adunat părăluțe.

Aprodul însă nu părea deloc isteț. Fără să se uite la americanul binevoitor, a continuat un răstimp să molfăie tacticos halca de cârnăț, apoi a înghițit ajutându-se și cu o întindere a gâtului, a mai tras o dușcă de șpriț din sticla de rezervă ca să-i alunece mâncarea, și tocmai pe urmă a mormăit ursuz:

- Lasă că știu eu mai bine... [...]

Paris!

S-a întunecat. Trenul gonește vertiginos. Gări mari, pete de lumină și de zgomot, rămân în urmă. Mai sunt două ceasuri. Mai este un ceas. Douăzeci de minute. Un conductor blajin, discret, se strecoară pe coridor, murmurând în fiecare compartiment:

- Paris, messieurs!... Paris!...

Am o strângere de inimă. Aș vrea să-l văd de departe. Aplecat pe fereastra vagonului, cu ochii lacomi, scrutez mereu zarea. Întunecul, punctat de sclipirea stelelor, nu scoate în relief decât vacarmul metalic al trenului care parcă niciodată n-a fost atât de aprig. În zare, în stânga, apar câteva pâlpâiri de lumină și se sting îndată.

Trenul apoi își încetinează mersul. Trecem un răstimp printre schele și mormane de fier și de piatră. Mai aleargă grăbit câteva minute peste încrucișări de șine pe lângă semafoare multe și deodată zgomotul devine mai asurzitor: am intrat sub bolta uriașă, înnegrită de fum, a gării.

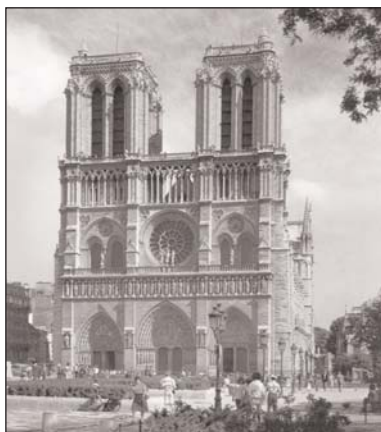
Cobor uluit, uitându-mă în toate părțile. Mă țin aproape de hamalul care mi-a luat bagajul. Un șir lung de taximetre într-o piață animată. Hamalul profită că sunt străin și-mi cere o taxă înzecită. Mașina pornește în goana mare spre Bd. de Sebastopol. Privirile mele curioase și avide așteaptă minuni și întâlnesc numai un bulevard ca toate, cu palate și prăvălii ca pretutindeni, cu o mișcare obișnuită. La încrucișarea cu Rue de Rivoli întâlnesc în sfârșit o cunoștință, turnul St. Jacques, retras modest în întunecul unui scuar. Apoi, puțin mai înainte, pline de lumină, teatrele Châtelet și Sarah Bernhardt. Înainte de-a trece Sena, de pe Pont au Change, văd conturul greu al Palatului de Justiție cu turnul Orologiului și mai ales cu Conciergerie. De pe Bd. du Palais, dincolo de intrarea principală a palatului, se zărește turnul ascuțit al Capelei Sfinte, iar de pe Pont St. Michel, în stânga, departe, domină ca o stăpână bătrâna Nôtre-Dame.

Și totuși eram decepționat. Nu știu ce așteptam, ce speram. Poate prea mult. Poate o impresie strivitoare cu lumini orbitoare și furnicar de oameni neobișnuiți sau cu străzi și case rânduite altfel decât în alte orașe?

Am stat îndelung la fereastra deschisă a camerei de hotel, dând spre Bd. St. Michel, nedumerit, murmurând mereu:

- Paris... Paris... [...]

Catedrala Nôtre-Dame de Paris

A doua zi, dis-de-dmineață, am pornit să descopăr Parisul. Pe jos, cu itinerarul întocmit în grabă, să pot cuprinde cât mai repede și cât mai mult. Nu mă las la voia întâmplării. Întâi să mă lămuresc și pe urmă să caut surprize.

Plec pe Bd. St. Germain, liniștit, nobil, pe lângă statuia lui Danton, până la Sena, în fața Palatului Bourbon, sediul Camerei Deputaților. Mă strecor prin vălmășagul de mașini și de oameni, peste Pont de la Concorde, în cea mai frumoasă, mai armonioasă și mai impresionantă piață, desigur, din lume, a Concordiei, în mijlocul căreia superbul obelisc pare a indica respect și admirație. Dincolo de un scuar, în stânga, se ridică cupolele celor două palate colosale. Intru, puține minute numai, în grădina Tuileriilor, până aproape de aripile Luvrului parcă ostenit de glorie; mă întorc înapoi pe lângă grațiosul Jeu de Paume unde tocmai e o expoziție de artă românească. Arunc o privire pe Champs-Élysées în fundul căruia se zărește conturul masiv al Arcului de Triumf. Trec anevoie printre miile de mașini neastâmpărate, dincolo, pe trotuarul animatei Rue de Rivoli pe care o urmez, cu ochii prin galantarele chemătoare, până la Place du Palais Royal, în fața pasagiului Luvrului. Pe lângă magazinul Louvre și pe dinaintea cunoscutului Palais Royal, ocolesc la Comedia Franceză. Pe afiș nemeresc două nume românești: Ventura și Yonnel. În colțul pieței, Comediei, statuia lui Musset; de ce n-o fi a lui Molière lângă casa lui? .... Traversez piața, aruncând o privire pe Avenue de l'Opéra, și o iau pe Rue St. Honore, pe care au făcut ultimul lor drum pământesc toți eroii marei revoluții. Mă opresc la no. 308, la casa tâmplarului Duplay, unde a stat Robespierre până la sfârșit; caut zadarnic vreo placă, vreo lămurire. Robespierre, incoruptibilul, încă n-a fost reabilitat, încă n-a redevenit popular ca Danton. Pe Rue de Castiglione ies în Place Vendôme, octogonală, înconjurată cu clădiri uniforme, având în mijloc faimoasa coloană pe care se înalță statuia împăratului. Continui plimbarea pe Rue de la Paix, după care oftează toate cochetele universului. Place de l'Opéra, în care sfârșește strada eleganțelor feminine, te copleșește întâi prin circulația permanent vertiginoasă, cea mai mare aglomerație mișcătoare de pietoni și vehicule din câte am văzut în toată Europa. Palatul Operei Mari constituie un fundal de artă în fața căruia se agită veșnic o mulțime savant regizată de cerberii circulației pariziene. Mă uit puțin pe Bd. de Capucines spre Madeleine și apoi trec pe Bd. des Italiens, Montmartre, Poissonnière, Bonne Nouvelle, St. Martin, cu mici opriri pe terasele nenumăratelor cafenele de unde ai o priveliște pitorească a animației bulevardiere. Mai înaintez puțin să văd cele două arcuri de triumf ale Regelui Soare, întâi Porte St. Martin, pe urmă Porte St. Denis.

Palatul Operei Mari din Paris

Ziua s-a sfârșit, cu tramvaiul din Bd. de Sebastopol ajung acasă mai obosit de câte înregistrasem în suflet decât de forțările fizice.

Acuma descoperisem Parisul. Acuma simțeam farmecul lui special. Acuma, după ce o zi întreagă am hoinărit pe străzile lui, care nici una nu seamănă cu cealaltă, după ce m-am pierdut prin mulțimea grăbită, zgomotoasă care e cea mai eterogenă și totuși cea mai simpatică dintre toate mulțimile orașenești, după ce am respirat aerul deosebit, după ce am căscat gura în fața surprizelor care ți se oferă la fiecare pas...

Puncte de reper

Liviu Rebreanu călătorește la Paris în 1927, 1928 și 1929, din motive familiale sau oficiale. Cunoscut în prealabil pe cale livrescă, Parisul este descoperit, cu aceste ocazii, pe baza unei temeinice documentări.

Notele de călătorie consemnate zilnic, în jurnal (1927), au fost prelucrate ulterior în memorialul de călătorie **Metropole (Berlin – Roma – Paris)**, publicat în 1931.

Interesul **Metropole**-lor este căutarea în paginile lor a romancierului Liviu Rebreanu. În descrierea unui pasagiu sau a unei situații, Liviu Rebreanu apare viguros și realist, creând viață cu minunat meșteșug, așa ca în **Ion** sau în **Pădurea spânzuraților**. Exercițiul de căutare și descoperire a romancierului în materialul de notații și impresii noi este de un deosebit interes. (Octav Șuluțiu, 1931)

Pentru a realiza un volum bun de impresii de călătorii, trebuie calități de reporter. Marii călători ai literaturii universale actuale (Paul Morand, între alții) aplică rețetele clasice ale unui bun reportaj: viziune rapidă, simț al detaliilor celor mai caracteristice, stil sobru, vioi, colorat. Este loc, în aplicarea acestor rețete, pentru aprecieri și considerații cât de personale și originale. E nevoie, numai să fii capabil de astfel de aprecii și considerații. Ca oriunde, trebuie să ai ceva de spus. Dl. Rebreanu are multe lucruri de spus. Iată de ce **Metropole** este o carte mereu vie și interesantă.

(Al. A. Philippide, 1931)

Explorarea textului

Un vagon de români

1. Identifică, în primul paragraf, două sintagme prin care se susține afirmația: *Printr-un consensus universal, Parisul este ceea ce a fost Roma în culmea gloriei ei. Capitala lumii.*
2. Explică rolul primului paragraf pentru ansamblul textului, alegând dintre următoarele:
  - susține autenticitatea celor relatate în continuare
  - indică motivul călătoriei la Paris
  - expune tema textului
  - urmărește să câștige atenția cititorilor.
3. Precizează motivul pentru care aprodul merge la Paris și două trăsături pe care comportamentul acestuia, în tren, le pune în evidență.
4. Citește replica românului american și comentariul autorului despre acesta. Atitudinea autorului față de acest emigrant este: aprobare, ironie, respect, milă sau simpatie? Motivează-ți opțiunea, pe baza textului.
5. Găsește alt titlu potrivit fragmentului citit.

Paris!

1. Recitește fragmentele reproduse în manual din capitolul intitulat **Un vagon de români**, respectiv, din capitolul **Paris!**, pentru a completa spațiile libere din următorul tabel:

Criteriul de comparație	<i>Un vagon de români</i>	<i>Paris!</i>
referentul (obiectul) comunicării	românii care călătoresc cu trenul spre Paris	.....
observații din perspectiva	.....	subiectivă
persoana verbală	persoana a III-a singular, persoana I plural	.....

2. Observă în care capitol implicarea afectivă a memorialistului este mai puternică și oferă o explicație pentru acest lucru.
3. Transcrie, din primul fragment al capitolului **Paris**, sintagme sau scurte enunțuri care exprimă stările sufletești ale călătorului la primul contact cu Parisul.
4. Precizează identitatea socială a primilor francezi întâlniți de călătorul străin și o trăsătură morală asociată lor.
5. Precizează trăsăturile și stările călătorului, sugerate de sintagme utilizate în confesiunea lui:

<i>dis-de-diminează</i>	nerăbdător
<i>am pornit să descopăr Parisul</i>	
<i>pe jos</i>	
<i>cu itinerarul întocmit în grabă</i>	
<i>nu mă las la voia întâmplării</i>	călător „cu metodă”
<i>Întâi să mă lămuresc și pe urmă să caut surprize.</i>	

Dicționar literar

Memorial (de călătorie) – specie literară în care autorul consemnează retrospectiv observații, amintiri ori impresii asupra evenimentelor sau faptelor la care a fost martor în viața sa, descrieri de călătorie (de exemplu: Dinicu Golescu, **Însemnare a călătoriei mele**, Grigore Alexandrescu, **Memorial de călătorie**, N. Iorga, **Priveliști din țară**).

Caracteristici ale memorialisticii:

- modalități literare de expresie;
- scop informativ;
- aspecte ale civilizației/ realității, informații culese de la fața locului și înregistrate obiectiv;
- consemnări retrospective ale unor observații, amintiri ori impresii de călătorie;
- autorul a fost martor al evenimentelor sau faptelor consemnate (confesiunea);
- narativizarea amintirilor;
- text de interes documentar și literar, în același timp;
- relatarea pune în evidență semnificații generale ale elementelor spațiului prezentat.

6. Realizează itinerarul primei zile de călătorie în Paris, pe baza consemnărilor din text. Care consideri că este motivul unui itinerar atât de încărcat?
7. Precizează care dintre caracteristicile memorialisticii există în următorul fragment:
Place de l'Opéra, în care sfârșește strada eleganțelor feminine, te copleșește întâi prin circulația permanent vertiginoasă, cea mai mare aglomerație mișcătoare de pietoni și vehicule din câte am văzut în toată Europa. Palatul Operei Mari constituie un fundal de artă în fața căruia se agită veșnic o mulțime savant regizată de cerberii circulației pariziene.
8. Menționează două argumente menite a susține apartenența textului dat de un memorial de călătorie.
9. Exprimați opinia despre descoperirea la Paris a unor prezențe ale culturii românești.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Recitește mărturisirea călătorului la întâlnirea cu Parisul:
Și totuși eram decepționat. Nu știu ce așteptam, ce speram. Poate prea mult. Poate o impresie strivitoare cu lumini orbitoare și furnicar de oameni neobișnuiți sau cu străzi și case rânduie altfel decât în alte orașe?
Relatează o experiență din viața ta, care a confirmat diferența dintre aspectele imaginate despre un fapt, un loc sau o persoană și realitatea descoperită.
1. Alcătuieste propriul itinerar al unei călătorii realizate deja sau pe care intenționezi să o faci.
2. Redactează un jurnal (la alegere: intim, anecdotic, de călătorie), în care să consemnezi succint, timp de o săptămână, întâmplări semnificative sau impresii.

Dincolo de text

1. Alege un substantiv propriu (nume de stradă, instituție, monument sau muzeu), menționat în itinerarul parizian al călătorului român. Scrie un referat de o pagină (aproximativ 25 de rânduri) despre acest loc, utilizând informații obținute:
  - prin accesarea unei adrese (unui site) de pe internet (de exemplu: www.paris.org, www.louvre.fr);
  - prin consultarea unui ghid turistic (de exemplu: ghidul *Michelin*).
2. Descrie parcurgerea unui itinerar prin orașul în care locuiești sau pe care-l iubești, cu precizarea numelor de străzi și de instituții.

Limbă și comunicare

RECEPTAREA DIVERSELOR TIPURI DE MESAJE

A. Schema comunicării concepută de Roman Jakobson (componentele și funcțiile actului de comunicare)

Comunicarea este procesul de transmitere a unui **mesaj** (informații, idei, opinii, păreri, sentimente) de la emițător (individ sau grup) spre receptor (individ sau grup), cu ajutorul unui **cod** (limbaj verbal sau nonverbal) și utilizând un **canal** (comunicare orală sau scrisă).

Actul de comunicare se realizează în prezența a șase factori: **emițător, receptor, mesaj, cod, canal, context**.

Emițătorul este cel care transmite un mesaj către **receptor**, destinatarul acelui mesaj.

Mesajul reprezintă o unitate între conținut și formă de expresie. El constă în gânduri, sentimente, idei desprinse din realitate sau rod al imaginației emițătorului, care pentru a ajunge la receptor, sunt codificate, adică transformate în semnale verbale sau/ și nonverbale, organizate într-un **cod**. Receptorul trebuie să facă operația inversă, de decodare, pentru a înțelege mesajul. Codul trebuie să fie cunoscut celor doi participanți la procesul de comunicare.

Pentru a ajunge de la emițător la receptor, mesajul este transmis pe un **canal** (mediu).

Situația de comunicare reprezintă **contextul** (fizic, temporal, social, psihologic, cultural etc.) în care se stabilește interacțiunea dintre participanți, cadrul comunicării:

- relația dintre vorbitori este influențată de identitatea lor socială: rolul și statutul social, norme, obiceiuri, reprezentări, mentalități, așteptări, experiență de viață;
- locul și momentul comunicării.

Aplicații

Grupați-vă câte doi. Alegeți-vă rolurile adecvate unei situații din viață (școala, familia, vizitarea unei expoziții, călătoria cu autobuzul etc.) și purtați o conversație pe o temă adecvată contextului.

De exemplu: situația – în familie; rolurile – mama, fiul de 15 ani; tema de discuție – pregătirea aniversării fiului.

Comunicarea interpersonală presupune doi participanți (emițătorul și receptorul), care își pot schimba rolurile (comunicare bilaterală, reversibilă).

Din punctul de vedere al codului, ei utilizează elemente de comunicare:

- verbală - cuvântul, limba cunoscută de participanții la actul de comunicare;
- nonverbală (gesturi, mimică, priviri, atitudine) și paraverbală (intonație, ton, timbru, intensitate, accent, pauze, tăcere);

- mixtă - combinarea elementelor de comunicare verbală cu elemente de comunicare nonverbală; între comunicarea nonverbală și comunicarea verbală pot exista următoarele raporturi: accentuarea, întărirea, repetarea, contrazicerea, substituirea.

Scopul comunicării interpersonale poate fi:

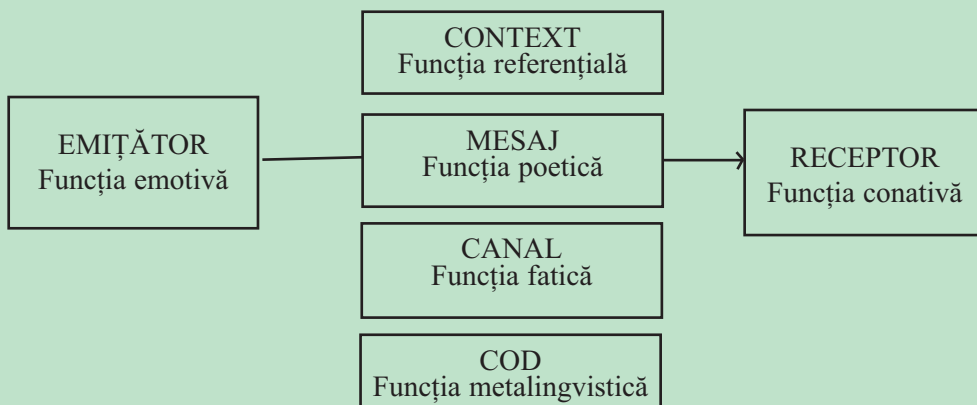
- transmiterea sau schimbul de informații, opinii;
- persuadarea (convingerea) interlocutorului; schimbarea atitudinilor, convingerilor, credințelor celui alt;
- descoperirea lumii exterioare;
- autocunoașterea;
- stabilirea și menținerea de relații sociale;
- ajutorarea semenilor;
- jocul (de exemplu: jocul de cuvinte).

Aplicații

Grupați-vă în perechi și purtați o scurtă conversație al cărei scop să fie unul dintre cele de mai sus.

Funcțiile comunicării

Potrivit lingvistului Roman Jakobson, cele șase **funcții** ale comunicării se asociază componentelor actului de comunicare. În orice act de comunicare, funcțiile coexistă, dar importanța lor diferă după scopul comunicării (de exemplu: informativ, persuasiv etc.). Structura verbală a unui mesaj depinde de funcția predominantă.

Schema comunicării verbale – Roman Jakobson

Funcția *emotivă* (*expresivă*) a comunicării constă în evidențierea stărilor afective sau a reacțiilor sufletești ale **emițătorului** la contactul cu o anumită realitate. Mărcile lingvistice sunt: interjecții, unele forme verbale, expresii, adjective cu valoare de epitet, mijloace stilistice.

Funcția *conativă* (*persuasivă/ retorică*) se referă la efectul de convingere pe care mesajul trebuie să-l aibă asupra **destinatarului**, de la care se intenționează

să se obțină un anumit tip de răspuns (verbal, comportamental). Modul imperativ este specific funcției conative.

Funcția *poetică* este centrată asupra formei **mesajului**, și nu asupra conținutului comunicării. Spre deosebire de limbajul științific, pentru care contează cu precădere conținutul mesajului, limbajul poetic pune accentul pe expresie.

Funcția *referențială* este axată pe:

- **referentul** mesajului (obiectul comunicării: despre ce element al realității se vorbește);

- **contextul** (situația) în care are loc transmiterea mesajului.

Funcția *metalingvistică* se manifestă când apare necesitatea de a se atrage atenția asupra **codului** utilizat în cadrul comunicării. Utilizarea explicațiilor, a gesturilor sau a tonului indică receptorului sensul în care trebuie decodificat mesajul.

Funcția *fatică* are în vedere stabilirea și menținerea contactului între emițător și receptor, controlul bunei funcționări a **canalului**. La începutul unei convorbiri telefonice se rostește acel „Alo!”, prin care se deschide comunicarea, iar pe parcurs se verifică menținerea contactului prin întrebări precum: „Înțelegi?”, „Mă auzi?”, „Ai înțeles?”. O funcție asemănătoare au formulele de salut sau gesturile, confirmări verbale sau mișcări ale capului. Jocul privirilor confirmă păstrarea contactului, acordul – dezacordul, interesul – dezinteresul, atenția – neatenția, dorința de participare sau plictiseala, oferindu-i vorbitorului posibilitatea de a-și regla „din mers” discursul.

Aplicații

1. Asociază fiecărui enunț de mai jos funcția comunicării adecvată mesajului, ducând o săgeată:

• Mă auzi?	• funcția emotivă
• Despre ce vei vorbi?	• funcția conativă
• Scrie așa cum îți spun!	• funcția poetică
• Ah! ce fericit sunt! Îmi pare foarte bine!	• funcția referențială
• trăsură – vehicul cu patru roți, pe arcuri, tras de cai și folosit pentru transportul persoanelor	• funcția metalingvistică
• <i>Primăvară – o pictură parfumată cu vibrații de violet...</i> (G. Bacovia)	• funcția fatică

2. Ți s-a întâmplat vreodată să „traduci” greșit sensul unui comportament nonverbal? Descrie situația.

3. Identifică elementele de comunicare nonverbală din următorul fragment și explică semnificația lor:

Ce vorbeau amândoi împreună? Ce puneau ei la cale pentru mine? Nu știu; dar căutăturile posomorâte a străjerului deșteptară în inima mea oarecare sămțiri de îndoială și mă siliră a băga mâna în buzunariul cu pistoalele.

(Vasile Alecsandri, *Balta-Albă*)

B. Relația emițător – receptor în textul epic

Textul epic presupune un act de comunicare complex care se instituie între emițător (autorul) și receptor (cititorul), mesajul fiind transpus în textul literar.

Comunicarea nu se realizează în mod direct, ci indirect, prin textul scris, fiind mediată de instanțele comunicării narative: narator, personaje. În povestire, specie epică bazată pe convenția narațiunii adresate unor ascultători, actul de comunicare este dublu.

În planul realității: autor – cititori (relație unilaterală/ ireversibilă); mesajul se transmite într-un sens; receptorul nu poate deveni emițător.

În planul ficțiunii: narator – ascultători (relație bilaterală/ reversibilă); rolurile emițător-receptor se pot schimba în secvența dialogată.

C. Factorii care înlesnesc sau perturbă receptarea

Zgomotul/ bruiajul se referă la factorii perturbatori ai mesajelor care pot interveni în orice proces de comunicare, pe traseul de la emițător la receptor. Perturbarea poate avea o asemenea intensitate, încât între mesajul transmis și mesajul primit să existe diferențe vizibile.

Cauzele pot fi de natură:

- internă – factori fiziologici (percepție alterată), factori semantici (din cauza necunoașterii sensurilor cuvintelor), factori personali (emoții, reprezentări, prejudecăți, experiență, vârstă);
- externă – mediul fizic în care are loc comunicarea (acustica sălii, caracteristicile vocale ale vorbitorilor, poluarea fonică puternică, întreruperile succesive ale procesului de comunicare).

Factorii care perturbă receptarea mesajelor se grupează în funcție de cod, canal și context.

Cod – Pentru a înțelege mesajul, receptorul trebuie să utilizeze același cod ca emițătorul. Neînțelegerile survenite ca urmare a codurilor diferite cu care operează cei doi participanți la actul de comunicare pot aparține domeniului:

- verbal (de la necunoașterea unei limbi comune, până la atribuirea de sensuri diferite aceluiași cuvinte);
- nonverbal (gesturi, mimică, poziții ale corpului, semnale sonore în alfabetul Morse, simboluri grafice cum sunt semnele de circulație).

Aplicații

1. Recitește fragmentul de mai jos pentru a observa modul în care confuzia determinată de utilizarea unor coduri lingvistice diferite constituie cauza goanei infernale din povestirea **Balta-Albă** de V. Alecsandri.
...și de câte ori strigam: ai, ai, postașul îmi răspundea: hai, hai, domnule! și bătea caii din nou și chiuia încă mai sălbatic și căruța fugea încă mai iute și eu amețeam încă mai tare.
2. Identifică în următorul fragment sintagma prin care francezul traduce expresia *Neamțo dracoli!* rostită de străjer:
Străjerul însă, înțelegând pricina văitărilor mele, începu a râde ca un urs și zicând: Nu-i nimic, nu-i nimic! aduse un țol și o cergă pe care le așternu pe scândurile patului. Pe urmă ieși din casă adăugând iar: Neamțo dracoli! și se depărtă în sat. El își făcuse datoria de gazdă; îmi dase tot ce avea: casă, pat, așternut și noapte bună! Ce-mi trebuia mai mult?
3. Confuziile la nivelul codului lingvistic pot avea efect comic. Precizează sensul corect, respectiv, sensul atribuit de vorbitor cuvântului marcat din enunțul de mai jos:

Noi... eu... nu recunosc, nu voi să recunosc epitropia bucureștenilor, capitaliștilor, asupra noastră. (I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

4. În general, exprimarea negației se face prin mișcări orizontale din cap. Excepția o reprezintă popoarele din zona balcanică (bulgarii, turcii europeni, grecii din Macedonia). Imaginează-ți și povestește o situație comică determinată de o asemenea confuzie.

Canal – Indiferent de distanța fizică dintre emițător și receptor, mesajul se transmite printr-un mediu.

Comunicarea directă (față în față), pe cale orală, poate fi împiedicată de zgomote diferite (gălăgia din clasă, tumultul mulțimii pe stadion, vuietul furtunii, muzica dată prea tare, tusea intenționată, fâșâitul aparatului telefonic) sau, dimpotrivă, de liniște (vorbirea în șoaptă, căciula trasă pe urechi, surzenia).

Comunicarea indirectă (la distanță), în scris, este îngreunată de pete, ștersături, scris ilizibil, greșeli de tipar, de scriere sau de exprimare. În comunicarea indirectă, canalele de comunicare cu suport tehnic (calculator, mijloace audio-video, internet) asigură rapiditatea transmiterii informației, dar au dezavantajul că în cazul unei pene de curent comunicarea se întrerupe.

Context – Intervențiile oricărei persoane într-o conversație trebuie să fie adecvate datelor specifice fiecărei situații de comunicare. Un rol important îl deține contextul prin componentele: participanți, loc și moment.

Aplicații

1. Stratagema utilizată de Ulise, eroul din epopeea *Odiseea* de Homer, pentru ca tovarășii săi să nu cadă pradă cântecului sirenelor este bruiatul canalului: marinarii își pun ceară în urechi, ca să nu audă. Ulise se lasă legat de catargul corăbiei, încât, chiar dacă ascultă cântecul minunat, nu se poate arunca în valuri (nu „bruiază” canalul, dar împiedică „răspunsul” la mesaj).

*Apoi când noi trecurăm mai departe de n-auzeam nici cântecul, nici viersul Sirenelor, iubiții mei tovarăși și-au destupat urechile de ceară
Cu care le-astupasem, iar pe mine mă desfăcură și mă sloboziră.*

(Homer, *Odiseea*, *Cântul XII*)

2. Citește textul următor. Identifică și explică rolul din text al unuia dintre factorii sau funcțiile comunicării.

Începu să se plimbe prin cameră, încet, tacticos, așa cum obișnuia întotdeauna, punând mâna pe toate lucrurile mele de pe birou sau de pe scrin și uitându-se la ele. Întotdeauna făcea așa. Mamă, ce mă călca pe nervi.

– *Cum a fost la scrimă? m-a întrebat.*

Voia cu tot dinadinsul să mă împiedice să citesc și să-mi strice tot cheful. De scrimă nici nu-i păsa!

– *Cine a câștigat, noi sau ceilalți?*

– *Nimeni! i-am răspuns fără să ridic capul.*

– *Ce?*

Întotdeauna te silea să repeți lucrurile.

– *N-a câștigat nimeni, i-am spus, aruncându-i o privire pe furiș, ca să văd tot ce făcea în dreptul scrinului.*

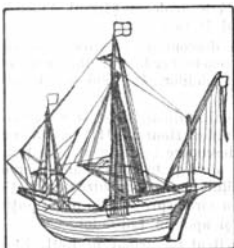
(J. D. Sallinger, *De veghe în lanul de secară*)

a

b

c

Flotila lui Cristofor Columb:

a. caravela Pinta;

b. nava amiral Santa Maria;

c. mica navă Nina

Anunț publicitar – text jurnalistic, cu particularități specifice precum: combinarea componentelor intelectuale și afectivă, utilizarea unui lexic figurat, însoțirea textului de mijloace extralingvistice.

Textul și structura anunțului publicitar se realizează în funcție de canal: scris, radio, tv.

Înainte de text

1. Oamenii au căutat dintotdeauna să descopere noi teritorii îndepărtate, iar călătoriile pe mare au fost dintre cele mai fascinante, dar totodată și printre cele mai primejdioase. Amintește-ți câțiva dintre călătorii care au ajuns celebri prin descoperirile lor.
2. Aventura, călătoria sunt teme care i-au atras pe mulți scriitori de-a lungul timpului. Numește câteva cărți din literatura română sau universală care au în centrul lor ideea de aventură/călătorie.

[RELAȚIA CULTURĂ – FICȚIUNE – PUBLICITATE]

Dragă cititorule,

Ai putea să-ți imaginezi că îți riști viața pentru câteva kilograme de ceai, niște nucșoară și niște vase de porțelan chinezesc?

Și totuși pentru mărfuri, considerate astăzi banale, timp de trei secole, cei mai buni marinari englezi, francezi, olandezi și portughezi au dus o luptă crâncenă pe toate oceanele lumii.

*Cu **Drumul către Indii**, vei retrăi această epocă de expansiune și de îmbogățire fabuloasă. Vei aplauda isprăvile de vitejie de la Surcouf, vei asista la nașterea celebrei Companii a Indiilor, vei fi martorul multor bătălii și al multor naufragii, apoi... te vei întoarce în port, având o singură dorință: să pleci din nou!*

*După ce vei face o pasiune pentru **Drumul către Indii**, primul volum al colecției „Marea aventură a mării”, vei putea să descoperi și să examinezi, gratuit, la tine acasă, celelalte opere ale colecției, care te vor încânta.*

*Cu ajutorul **Epopeii Viking** vei vedea oameni uriași și păroși sărind din vapoarele lor lungi și negre pentru a omorî, jefui, incendia... dar acești combatanți neînfricați au fost și cei care au pus bazele unei noi civilizații.*

***Marii navigatori** cuprinde povestirea aventurilor incredibile ale lui Cristofor Columb, Magellan, Vasco da Gama.*

*Dacă deschizi **Regina pachebotului**, te vei urca la bordul luxoaselor transatlantice, vei participa la concursurile de eleganță de pe punte.*

*Apoi vei citi, cu inima la gură, **Pirații și corsarii, Vase de linie, Cliperele, Yahturi de cursă** etc. și fiecare te va face să trăiești emoții noi și descoperiri bogate.*

Dar „Marea aventură a mării” este de asemenea o colecție de opere superbe!

Vei fi mai întâi uimit de eleganța formatului: 23, 5 X 28,5 cm. Și apoi, la privirea și la atingerea cărților, te va cuceri modul în care sunt legate: materialul granulos precum pielea și finețea titlurilor aurite te vor face să te gândești la vechile jurnale de bord. Paginile de gardă reproduc hărți vechi și fiecare carte abundă în ilustrații de

Eficiența unui **text publicitar** de tip scrisoare de vânzare constă în respectarea celor patru principii: atenție, interes, dorință, acțiune, dezvoltate la nivelul textului și al ilustrației. Efectul persuasiv al textului: receptorul să treacă la acțiune, adică să cumpere produsul.

Textul publicitar conține elemente care pun în evidență:

- **scopul informativ:** detalii de calitate, elemente de noutate, loc de desfășurare, acces la surse de distribuție, modalități de plată, facilități de cumpărare, performanțe, preț, renumele firmei ofertante, avantaje față de concurență;

- **scopul persuasiv:** structura textului argumentativ, argumentele aduse în sprijinul ofertei, apelul la componenta emoțională (speranțe, dorințe, aspirațiile publicului).

În textele jurnalistice, **funcția fati-că** este fundamentală: alegerea canalului, stabilirea și menținerea contactului emițător-receptor, elaborarea anunțului publicitar în funcție de **canal**.

În presa scrisă, mesajul publicitar conține: titlul, sloganul, textul, concluzia.

În funcție de **canal** (producție de carte, presă scrisă, transmisii de radio sau de televiziune), textul publicitar poate interacționa cu imaginea, muzica, gesturile, într-un mesaj complex, caracterizat prin sincretism (simultanitatea limbajelor într-un act de comunicare).

Puncte de reper

Acest document publicitar pentru o colecție de cărți a editurii *Time-Life* își abordează cititorul sub forma unei scrisori și caută să-l seducă făcând apel la ficțiune, exotism, fascinația trecutului și chiar la aspectul însuși al cărții.

epocă, portrete, fotografii ale unor vapoare superbe, scene navale, cea mai mare parte în culori. În sfârșit, lucrările se termină printr-o bibliografie și un index, absolut indispensabile.

Pentru fiecare volum, vei dispune de 10 zile de examinare gratuită. Vei consulta fiecare lucrare din colecția „Marea aventură a mării”, le vei păstra numai pe cele pe care dorești să le ai în bibliotecă și vei avea 10 zile de gândire.

Atunci, nimic mai ușor decât să descoperi cât mai repede **Drumul către Indii**: trimite chiar azi cartea poștală de examinare gratuită. Noi îți vom trimite **Drumul către Indii** pentru a-ți da timp de examinare gratuită timp de 10 zile. Vei citi cartea. O vei judeca. Dacă nu îți va conveni, ne-o vei înapoia, fără nici o problemă, înainte de expirarea termenului de gândire. Dacă decizi să o păstrezi, va fi suficient să achiți factura care însoțește cartea.

Dacă păstrezi **Drumul către Indii**, noi îți vom trimite volumele următoare pe măsura apariției lor, adică o carte la șase săptămâni. Vom respecta bineînțeles aceleași condiții de examen gratuit timp de zece zile, fără obligația de cumpărare.

Vei avea aceleași drepturi de a ne înapoia fiecare volum după ce l-ai consultat și vei putea oricând opri livrarea cărților prin trimiterea unei simple scrisori. Nu rezista la chemarea aventurii: nu vei regreta! Pe curând.

Jean Michel Latour

P.S. O dată cu exemplarul tău din **Drumul către Indii**, vei primi și un cadou: o superbă mapă conținând 4 reproduceri ale unor minunate bărci cu pânze. Și dacă ne răspunzi înainte de 10 zile, vei primi în plus un cadou suplimentar: 4 minunate facsimile de hărți vechi.

Explorarea textului

1. Menționează elementele prin care anunțul publicitar te-a convins să cumperi colecția „Marea aventură a mării”. Precizează factorul care te-ar împiedica să cumperi aceste cărți.
2. Identifică cuvintele care desemnează emițătorul și receptorul mesajului în textul dat.
3. Având în vedere conținutul mesajului, precizează caracteristicile (personalitate, nivel de educație, vârstă, venit) potențialilor cumpărători (publicul-țintă).
4. De obicei, textul publicitar presupune o comunicare unilaterală: receptorul nu poate deveni emițător, mesajul transmițându-se într-un singur sens. Selectează, din text, modalitățile prin care poate răspunde receptorul la mesajul textului publicitar de tip scrisoare de vânzare.
5. Alege, din listă, scopul mesajului citit: a influența, a distra, a crea interes, a stimula dorința de a avea un obiect, a determina o acțiune de cumpărare. Motivează-ți alegerea, pe baza textului.
6. În textul publicitar, o condiție a succesului comunicării este utilizarea unor concepte-cheie. Identifică produsul promovat și conceptele-cheie asociate, în textul dat.

Procedeele oralității în textul publicitar:

- adresarea la persoana a II-a singular (stil familiar) sau plural, pronumele de politețe (stil reverențios); construcțiile exclamative (uneori eliptice) sau imperative, destinate influențării receptorului;

- structura dialogului (perechea întrebare - răspuns); simularea dialogului prin folosirea interogației retorice inițiale, care problematizează, fiind urmată de o descriere a produsului promovat.

7. Grupați-vă în perechi și selectați din text elementele corespunzătoare scopului informativ sau celui persuasiv.
8. Grupați-vă câte patru, alegeți una dintre funcțiile comunicării și discutați prin ce elemente se realizează aceasta în anunțul publicitar dat:
  - funcția referențială – care este referentul mesajului/ despre ce vorbește mesajul?
  - funcția emotivă – ce comunică despre sine emițătorul mesajului?
  - funcția persuasivă – la ce idei și sentimente ale cititorului face apel textul publicitar?
  - funcția poetică – cum se exprimă ideile mesajului (particularități de limbaj, stil)?
  - funcția fatică – cum se stabilește și se menține comunicarea, pe ce canal?

Comparați observațiile voastre, pentru a identifica funcția principală, cele subordonate și funcțiile care lipsesc în mesajul citit.
9. Exemplifică două procedee ale oralității existente în textul dat.
10. Prezintă relația dintre text și ilustrație. Exprimă-ți opinia despre importanța ilustrației în acest anunț publicitar.

Evaluare curentă. Aplicații

Structura anunțului publicitar este a unui text argumentativ. Alege, din lista de mai jos, elementele existente în anunțul publicitar prezentat:

- punctul de plecare (pentru a atrage atenția receptorului): structura interogație retorică – răspuns exclamativ;
- argumente prezentate unitar, decurgând unul din altul;
- expunerea îl incită pe receptor, determinându-l să urmărească firul ei;
- repetarea ideilor, dar în mod diferit;
- utilizarea figurilor de stil: personificarea, antiteza etc.;
- apel la experiența personală a destinatarului;
- argumentele raționale se bazează în permanență pe cele emoționale;
- există unitate logică între părțile textului;
- se asigură claritatea și înțelegerea mesajului;
- apel la elemente cunoscute și dragi tuturor.

Dincolo de text

Caută informații despre cei trei exploratori menționați în anunțul publicitar:

- Cristofor Columb
- Magellan
- Vasco da Gama

Texte auxiliare

Înainte de text

1. Numește trei cărți pe care le consideri lecturile tale preferate de până acum. Argumentează alegerea fiecăreia.
2. Prezintă pe scurt în fața colegilor un film care te-a impresionat și a cărui acțiune poate fi încadrată în tema „Aventură, călătorie”.

MAREA CA FACTOR SPIRITUAL

de Nicolae Manolescu

Nicolae Manolescu (n. 1939), critic și istoric literar, eseist. Comentarii asupra fenomenului literar contemporan, atât în volume (*Lecturi infidele, Teme I-VII*), cât și în peste treizeci de ani de cronică literară în reviste (*Contemporanul*, apoi *România literară*). Lucrări de referință: *Istoria critică a literaturii române, Arca lui Noe, Contradicția lui Maiorescu, Sadoveanu sau utopia cărții*.

Nu vreau să mă refer la mare ca determinant așa zicând geografic, în opera unor scriitori născuți în vecinătatea ei; nici la mare ca temă, în sensul comun al cuvântului, în poezii, povestiri sau romane. Problema însemnărilor de față este aceea pe care o arată titlul lor cam pretențios [...].

*Când eram student, am citit nuvela care i-a adus lui Hemingway premiul Nobel: **Bătrânul și marea**. Am văzut mai târziu și filmul cu Spencer Tracy bazat pe această nuvelă. Nuvela mi-a plăcut și nu mi-a plăcut. [...] Îl socoteam foarte modern, prin aceea că se mulțumea să sugereze ce se petrece în sufletul oamenilor, cu oamenii, interesându-se exclusiv de gesturile și cuvintele lor. Era și cel mai aproape de imagine, de cinematograf, pe care un adolescent din anii '50 nu se putea să nu le aprecieze ca pe cele mai potrivite forme de exprimare artistică. Nuvela **Zăpezile de pe Kilimanjaro**, tradusă prin 1954 în vechea colecție „Meridiane”, mi se părea o culme a artei narative, pe cât de simplă, pe atât de emoționantă. **Bătrânul și marea** m-a dezamăgit puțin. Astăzi știu că ea depășea nivelul percepției mele literare, propunând o simbolistică prea abstractă pentru nevoile mele spirituale din acea vreme. Nu mai eram – îmi place să cred – un cititor chiar atât de naiv, încât să caut în proză doar partea de aventură, dar probabil că lipsa completă de dinamism exterior din aventurile marine ale pescarului lui Hemingway a jucat un oarecare rol, mai mult inconștient, în nemulțumirea mea. Aventura eroului hemingwayan se petrecea în alt plan decât acela la care mă așteptam eu, se petrecea într-un plan spiritual profund, și avea un sens care îmi scăpa în cea mai mare parte. Am recitat **Bătrânul și marea** după vreo douăzeci de ani, stimulat de **Moby Dick**, celebrul roman al lui Melville. Și mi s-a părut o nuvelă extraordinară.*

Motivul acestei prefaceri a gustului meu, mai bine spus, justificarea lui se află în centrul acestor însemnări.

Experiența m-a învățat că marea a produs în general două feluri de literatură, diferite ca importanță și chiar ca natură. Pe o treaptă estetică inferioară, se află acele cărți pe care, cu o anumită condes-

Ernest Hemingway (1898-1961), prozator american, personalitate majoră a literaturii interbelice. Într-o proză energică, dură, susținută de un stil de o mare simplitate, personajele, oameni obișnuiți își relevă dimensiunea eroică, gustul riscului, curajul.

Romane: **Adio arme!, Pentru cine bat clopotele, Fiesta**. Nuvele și povestiri: **Bătrânul și marea, Zăpezile de pe Kilimanjaro, Câștigătorul nu ia nimic**.

Premiul Nobel (1954).

Herman Melville (1819-1891), prozator și poet american.

Creator al unor tipuri umane de puternică vitalitate, într-o proză de aventură și călătorie, înfățișând peisajul marin și exotic, în care faptul de viață atinge dimensiuni simbolice sau alegorice.

Romane: **Redburn, Prima lui călătorie, Mardi și o călătorie până acolo, Moby Dick**.

cendență, le numim exotice. Literatura lumii este plină de ele. Pe mare și sub ea se întâmplă toate extraordinarele pățanii cu marinari, cu pirați, cu submarine (Dox e cel mai faimos, iar Nautilus al căpitanului Nemo cel mai adânc scufundat în fantezia noastră), care ne-au încântat copilăria. [...]

Imitând pe Jules Verne, am scris și eu în adolescență câteva povestiri de acest fel, folosind un atlas geografic – pe care bunicul meu mi l-a cumpărat prin 1953 cu imensa, pe atunci, sumă de 40 de lei – și un vocabular de împrumut, care mi se părea că ține loc de orice imaginație, căci era suficient să aud cuvinte precum provă, nord, catarg sau bastingaj ca să cad în cea mai voluptuoasă euforie din câte mi-a procurat vreodată scrisul. Marea a reprezentat pentru mine, la început, o pură realitate lingvistică. Înainte de a o vedea, am stăbătit-o în lung și-n lat, măsurând distanțele și fixându-mi reperele de care aveam nevoie cu ajutorul paralelelor și meridianelor. Ca fenicienii, mă orientam după steaua polară: ieșeam seara în grădina casei bunicilor mei de pe strada Ștefan Gheorghiu (fostă Carol, viitoare Argeș), din Râmnicu Vâlcea și mă uitam pe cer în căutarea ei. Cu vârsta, pasiunea aceasta m-a părăsit și nu m-am mai întors niciodată la ea. Am încuiat într-un sertar manuscrisele și am renunțat să mai răsfoiesc **20.000 de leghe sub mări, Insula misterioasă** și celelalte adorabile ficțiuni legate de exotica mare.

Dar literatura mării nu se limitează la acestea. Nuvela lui Hemingway a fost cea dintâi carte citită de mine în care marea avea altă înfățișare și alte rosturi decât cele știute înainte. Nu mi-am dat seama dintr-o dată de acest fapt. Să reamintesc subiectul? Un pescar bătrân prinde un pește colosal, cu care se luptă ore și zile în șir, fără a reuși să-l captureze, dar de care nici nu se lasă învins. Se întoarce la țarm cu scheletul prețios al peștelui, prețios nu pentru că i-ar mai putea sluji drept hrană, în sensul propriu, ci fiindcă reprezintă dovada luptei lui pe viață și pe moarte cu fabuloasa ființă a apei. Ce concluzie putem desprinde de aici? Una singură: că Hemingway a interpretat întâlnirea dintre om și pește ca pe o înfruntare dintre om și natură. Peștele este simbolul naturii care nu poate fi biruită, dar merită să fie înfruntată, iar pescarul simbolizează condiția omului care dă bărbătește piept cu ea.

Ce simplu! Și, totodată, ce profundă este această intuiție a scriitorului american! El a simțit, ca și Melville scriindu-și capodopera, că, pe treapta de sus, dincolo de exotismul superficial, marea apare în literatură ca unul dintre cele mai uriașe și profunde simboluri ale extra-umanului. Am vorbit până acum de natură. Dar natură sunt și munții, și pădurile, și câmpiile, și florile, și animalele. Omul trăiește în mijlocul lor, încearcă să le smulgă secretele, să le pună la treabă; se teme de unele, le admiră pe altele; se războiește cu ele sau le domesticește prin inteligență. În toate, el vede extra-umanul sau inumanul: se apropie de ele ca de ceva din afara lui, fermecător, neliniștitor sau pur și simplu groaznic. Cu unele, ca să zic așa, îi merge mai lesne decât cu altele. Imaginația lui știe să le privească diferențiat. Singurul dintre aceste elemente care nu se lasă biruit, cunoscut, domesticit, este marea. Cu ea, omul se luptă permanent și fără sorți de izbândă. După fiecare bătălie, urmează alta; orice victorie

Jules Verne (1828-1905), prozator francez.

Romane de aventuri și de anticipație științifică, rod al unei imaginații fantastice vizionare fără egal în epocă: ***Călătorie spre centrul pământului, De la Pământ la Lună, 20 000 de leghe sub mări, Ocolul pământului în 80 de zile, Insula misterioasă.***

se dovedește iluzorie și totul e luat de la capăt. Ființă a uscatului pe care și-a clădit de la început civilizația, omul vede în mare un tărâm al așezării și al zbciumului etern. Pe mare nu se poate construi nimic. Marea poate fi traversată, dar nimeni nu locuiește, „stricto senso”, pe mare. Nici marinarii, care, să nu uităm, își poartă cu ei pe întinderile de apă, casele, asemeni melcilor, adică vapoarele. [...]

Să comparăm o clipă marea cu un alt element care a nutrit o întreagă mitologie a confruntării cu pădurea. Romanticii îndeosebi au cultivat pădurea, dar înaintea lor mulți dintre autorii medievali, într-o vreme în care continentul european era acoperit, proporțional, de tot atâtea păduri de câte mări este acoperită planeta întreagă. Vechile civilizații ale Europei s-au ținut de coastele mărilor, departe de păduri. Când, după decăderea grecilor și romanilor, centrul vieții europene s-a deplasat spre nord, omul a făcut, de fapt, cunoștință cu pădurea. Și ce i-a revelat ea. Un loc al obscurității și al spaimelor de tot felul. [...]

Marea îndrumă imaginația spre exterior și spre acțiune. Din acțiune s-au născut operele aventurilor exotice. Iar celelalte, operele aventurilor spirituale, au văzut în mare tărâmul extra-uman absolut, care poate simboliza tot ce omul întâlnește mai deosebit de el însuși în natura înconjurătoare, termenul celui mai deplin contrast, alteritatea desăvârșită. [...]

Moby Dick, Bătrânul și marea sunt operele fundamentale ale acestei confruntări, în care marea și peștele colosal sunt simboluri ale celui mai străin și mai cutremurător element din câte i-au fost date omului să cunoască.

Explorarea textului

1. Care erau „cele mai potrivite forme de exprimare artistică” pentru un adolescent din anii '50? Dar pentru adolescentul de astăzi?
2. Precizează ce căuta cititorul naiv în nuvela **Bătrânul și marea** și ce a găsit cititorul matur în aceeași nuvelă.
3. Care sunt, potrivit opiniei autorului, cele două feluri de literatură pe care le-a produs marea?
4. Adolescentul evocat îl imita pe Jules Verne, scriind ficțiuni despre mare. Relatează oral despre efectul pe care lectura unei cărți l-a avut asupra comportamentului tău.
5. Motivează, pe baza textului citit și a experienței personale, una dintre ideile de mai jos. Pentru a înțelege sensul unor cărți în planul „spiritual”, cititorul trebuie să aibă:
  - o anumită vârstă;
  - o anumită experiență de lectură;
  - o anumită cultură;
  - plăcerea de a citi;
  - talent de scriitor;
  - dorința de a cunoaște lucruri noi.
7. Delimitează textul citit potrivit părților unui text argumentativ: ipoteză, argumente, concluzie.
8. Formulează un argument pentru a susține ideea că este necesar să citești o carte care a fost ecranizată.

Puncte de reper

Eseul **Marea ca factor spiritual** face parte din volumul **Desenul din covor (Teme 7)** apărut în anul 1988.

Evaluare curentă. Aplicații

Redactează un jurnal de lectură în care să scrii despre textele citite de tine având tema „Aventură, călătorie”. Textele pot fi atât cele din manual, cât și cele din lecturile tale particulare.

Acest jurnal de lectură poate fi elaborat după următorul plan:

- tipul textului citit: literar (proză, poezie, dramaturgie), nonliterar (text științific);
- ce ai reținut din lecturile pe tema respectivă;
- ce reacții ți-a provocat lectura fiecărui text;
- comentarii personale în legătură cu textele citite (ce ți s-a părut interesant, ce te-a impresionat, ce semnificație are textul respectiv, care sunt opiniile tale raportate la cele aflate etc.)

Dincolo de text

Citește una dintre operele literare prezentate de Nicolae Manolescu în eseu *Marea ca factor spiritual* și prezintă oral, în fața colegilor, ce ți s-a părut interesant în cartea respectivă.

AVENTURĂ, CĂLĂTORIE

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Homer, *Odiseea* (secolul al VIII-lea î.H.)
Capodoperă a literaturii antice grecești, epopeea este alcătuită din XXIV de cânturi, care înfățișează călătoriile și aventurile pe mare ale eroului Odiseu (Ulise), de la cucerirea Troiei și până la întoarcerea în patria sa, insula Itaca. Drumul spre patrie are semnificația drumului spre centru, dar valoarea literară a epopeii nu este legată numai de înțelegerea simbolurilor încifrate în text, ci de forța morală a personajelor și de fantasticul aventurilor.
- Dante Alighieri, *Divina comedie*
Capodoperă a literaturii medievale, *Divina comedie* prezintă călătoria lui Dante prin Infern și prin Purgatoriu, unde este condus de umbra poetului latin Vergiliu, simbol al rațiunii, iar în Paradis, de sufletul Beatricei, care simbolizează iubirea pură și realizează mântuirea supremă. Sensul alegoric al operei este purificarea sufletului poetului prin călătoria în lumea de dincolo.
- Antoine de Saint-Exupéry, *Micul Prinț*
Micul Prinț parcurge o călătorie fabuloasă pe șapte planete, ultima fiind Pământul. Sensul inițiativ și simbolic al călătoriei se referă la înțelegerea valorilor vieții, la diferențele dintre copil și adult, la autocunoaștere.
- Panait Istrati, *Chira Chiralina* (1924)
Romanul înfățișează destinul unor oameni care vor să scape de monotonia unei existențe banale și să trăiască după porunca inimii. Cartea reconstituie atmosfera pitorească a Brăilei de altădată, orașul natal al autorului.

Modulul 5

PERSONALITĂȚI, EXEMPLE, MODELE

Moto:

Voiți să cunoașteți un om?

Puneți-l într-un rang mare, cu puteri mari.

(Pittacus, 650 – 569 î. H.)

FICȚIUNEA LITERARĂ

Letopisețul Țării Moldovei de Grigore Ureche

Aici se arată un voievod mare și un jder mititel de Mihail Sadoveanu

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Folosirea pluralului în locul singularului

Scrierea cu majusculă

FICȚIUNE ȘI REALITATE

Mihai Eminescu – Titu Maiorescu

(texte epistolare: corespondență privată)

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Corespondența privată și oficială

TEXTE AUXILIARE

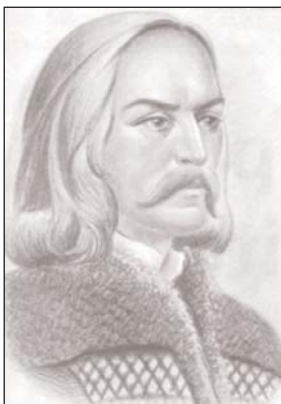
O samă de cuvinte de Ioan Neculce

Discurs rostit la asociația britanică de boli neuro-motorii din

Birmingham în octombrie 1987 de Stephen W. Hawking

>>> Ficțiunea literară

Grigore Ureche (c. 1590 – 1647), cronicar moldovean. Descendent al unei vechi familii boierești, este fiul marelui logofăt Nestor Ureche. Studiază în Polonia *artele liberale*. latina, gramatica, retorica și poetica. În țară este succesiv logofăt, spătar, mare spătar și, în timpul domniei lui Vasile Lupu, al cărui apropiat a fost, mare vornic al Țării de Jos. În ultimii ani ai vieții scrie **Letopisețul Țării Moldovei**, singura sa lucrare, rămasă neterminată.

Puncte de reper

De obicei, portretele voievozilor – singurele existente în cronica lui Grigore Ureche – sunt realizate indirect, din acumulări de informații. În cazul lui Ștefan cel Mare însă, acestea culminează cu o imagine-efigie (*Fost-au acestu Ștefan-Vodă om nu mare de statu...*) care fixează, în doar câteva linii, informația anterioară. Paginile cronicii narează în principal neconținutele lupte ale acestui om războinic și de-a pururea trăgându-l inima spre vărsare de sânge: Cându au prădat Ștefan vodă Țara Săcuiașcă; Războiul ce au făcut Ștefan vodă cu Mateiaș crai ungurescu la Bac; Războiul de la Soci, cându s-au bătut Ștefan vodă cu Radul vodă domnul muntenescu, 6979 martie 7 dni; Al doilea

Înainte de text

1. Pe grupe de trei-patru, discutați și exprimați-vă opinia despre cugetarea lui Pittacus, reprodusă mai sus.
2. Numiți câte două – trei personalități ale vieții culturale, respectiv, politice, militare și sportive românești.
3. Ce criterii au stat la baza opțiunilor voastre?
4. Povestiți fiecare colegilor câteva dintre realizările uneia dintre personalitățile numite.

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI de Grigore Ureche

Letopisețul lui Grigore Ureche, rămas în manuscris până spre jumătatea secolului al XIX-lea, povestește cronologic evenimente din viața Moldovei de la descălecat până la domnia lui Aron Vodă (1594). Scopul scrierii, mărturisit de autor chiar din debutul cărții, este în principal educativ: *Mulți scriitori au nevoit de au scris rândul și povestea țărilor, de au lăsat pă urmă, și bune și rele, să rămâie feciorilor și nepoților, să le fie de învățătură, despre cele rele să se ferească și să se socotească, iar după cele bune să urmeze și să se învețe și să se îndrepteze. Puținătatea surselor a făcut însă ca primul secol de istorie al tânărului principat să fie tratat fugar. Abia odată cu domnia lui Ștefan cel Mare narațiunea se amplifică și capătă cu adevărat relief. Rămas neterminat, *Letopisețul* va fi continuat de Miron Costin care îl duce până la Dabija Vodă (1661), și terminat de Ion Neculce.*

1. *Deciia Ștefan vodă strâns-au boierii țărâi și mari și mici și alți curte măruntă dimpreună cu mitropolitul Teoctist și cu mulți călugări, la locul ce se cheamă Direptatea și i-au întrebat pre toți: ieste-le voie tuturor să le fie domnu? Ei cu toții au strigat într-un glas: „Întru mulți ani de la Dumnezeu să domnești”. Și deci cu toții l-au rădicat domnu și l-au pomăzuit spre domnie mitropolitul Teoctist. Și de acoale luo Ștefan vodă steagul țărâi Moldovei și să duse la scaunul Sucevii. Deci Ștefan vodă gătindu-să de mai mari lucruri să facă, nu cerca să așeze țara, ci de război să gătiia, că au împărțit oștii sale steaguri și au pus hotnogi și căpitani, carile toate cu noroc i-au venit.*
2. *Fost-au acestu Ștefan vodă om nu mare de statu, mândios și degrabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospețe omorâia fără județu. Amintrilea era om întreg la fire, neleneșu și lucrul său îl știa a-l acoperi și unde nu gândiia, acolo îl aflai. La lucruri de*

războiu al lui Ștefan vodă cu radul vodă la Izvorul Apei, leatul 6981 noemvrie 8... Atitudinea cronicarului oscilează între consemnarea neutră a evenimentului (Tăie Ștefan vodă pre Isaiia vornicul și pre Negrilă păharnicul și pre Alexa stolnicul în târgul Vasluiului) și comentariul moralizator (Vă leato 6978, într-aceia vreme întră zavistia între Ștefan vodă și între Radul vodă, domnul muntenesc, pre obiceiul firei omeneshi de ce are, de aceia poftește mai mult, de nu-i ajunse lui Ștefan vodă ale sale să le ție și să le sprijinească, ci de lăcomie, ce nu era al lui, încă vrea să coprinză). Victoriile sunt consemnate însă cu evidentă plăcere, căci ele corespund în mare măsură propriului punct de vedere despre cum trebuie să fie un domn exemplar. Tocmai de aceea, excesele, inutila vărsare de sânge a acestui voievod înfierbântat de război, nu sunt trecute cu vederea, pentru că îi contrazic de prea multe ori autorului modelul de voievod ideal pe care încearcă să-l construiască.

- u final (*statu, neleneșu* etc.) nu se citește.
- ...leatul 6981 – veche modalitate de numărare a anilor, de la Facerea lumii, considerată a se fi produs cu 5508 ani înainte de nașterea lui Hristos.

Dicționar literar

Letopiseț (v. sl. *letopisici*, a scrie anii) – este un tip de scriere veche, având conținut istoric, care prezintă evenimentele în mod cronologic; *cronică*.

Portret – descriere de trăsături morale și fizice ale unei ființe reale sau imagine. Portretul îmbină descrierea unor moravuri, vicii, virtuți, defecte, calități ale personajului cu descrierea particularităților fizice: corp, figură, trăsături, mișcare, ținută etc.

războaie meșter, unde era nevoie însuși să vârlăia, ca văzându-l ai săi, să nu să îndărăpțeze și pentru aceia raru război de nu biruia. Și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor.

Dicționar

hotnog, s.m. – comandant peste o sută de ostași; sutaș

județ, s.n. – judecată

a pomăzu, vb. – a conduce, a însoți

Explorarea textului

Deciia Ștefan vodă strâns-au boierii țărâi și mari și mici...

1. Secvența 1. descrie momentul urcării lui Ștefan pe tron. Identifică trăsăturile firii voievodului, care se desprind din această descriere.
2. Explică sintagmele: *a așeza țara, a se găti de război*.
3. Încearcă să descifrezi, „citind printre rânduri”, care este punctul de vedere al cronicarului despre evenimentul narat.

Fost-au acestu Ștefan vodă...

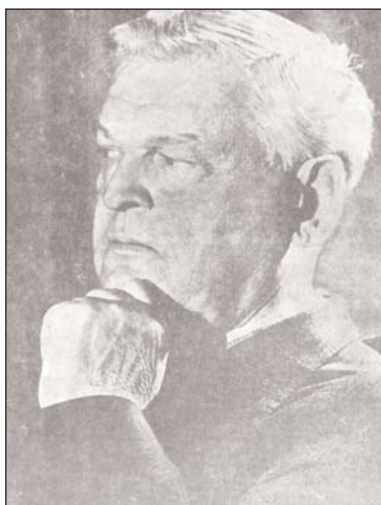
1. Separă, în secvența 2., trăsăturile fizice de cele morale. Vei constata că Grigore Ureche își construiește portretul, surprinzând o trăsătură fizică dominantă și, obiectiv, enumeră atât calitățile cât și defectele, argumentându-le pe fiecare în parte.
2. Identifică în portretul din secvența 2. structuri/ cuvinte specifice unei argumentări.
3. Care crezi că este părerea cronicarului despre Ștefan, având în vedere informațiile oferite de portretul-efigie cuprins în secvența 2? Încearcă să găsești și o explicație pentru formularea *om nu mare de statu*, în locul uneia mai „normale” de genul „mic”, „mărunt” etc.
4. Descrie părerea contemporanilor despre voievod.
5. Care sunt calitățile lui Ștefan rămase în amintirea urmașilor?

...carile niminea din domni, nici mai nainte, nici după aceia l-au ajunsu.

1. Limba română, atât cea scrisă, cât și cea vorbită în sec. al XVII-lea, era diferită de limba actuală. Identifică, în cele două texte, asemenea deosebiri și grupează-le pe următoarele niveluri: fonetic, morfosintactic și lexico-semantic.
2. Ca și în narațiunea de tip popular, în basme, de exemplu, vechimea conferă acestor structuri o expresivitate la care cu siguranță că autorul nu s-a gândit. Selectează câteva asemenea exemple.

Modulul 5

Mihail Sadoveanu (1880, Pașcani – 1961, București), prozator, autor de romane, nuvele și povestiri. Temele majore ale operei sunt: evocarea trecutului istoric, natura, aspectele sociale (de la universul rural până la atmosfera sufocantă a târgurilor de provincie, familia, iubirea, adolescența, călătoria, războiul. Între creațiile importante ale scriitorului se pot aminti romanele care evocă istoria medievală a Moldovei („vârsta de aur”: *Nunta domniței Ruxandra, Frații Jderi*; romanele „decăderii”: *Șoimii, Neamul Șoimăreștilor, Zodia Cancerului, Nicoară Potcoavă*); suita cărților de călătorie, vânătoare și pescuit (*Țara de dincolo de negură, Împărăția apelor, Noaptea de Sânziene, Valea Frumoasei, Ochi de urs*); volumele de povestiri (*Dureri înăbușite, Crâșma lui Moș Precu, Soarele în baltă sau aventurile șahului, Hanu Ancuței, Povestirile de la Bradu Strâmb*).

Originalitatea prozei sadoveniene constă în maniera de zugrăvire a sufletului românesc, ceea ce presupune, pe lângă diversitatea tematică, proiecția epopeică, mitică și tragică a epicului, și farmecul limbajului, de o ceremonie și ingenuitate arhaică (G. Călinescu).

Înainte de text

1. Te-ai aflat vreodată în preajma unei personalități (culturale, sportive, politice)?
2. Dacă DA, încearcă să-ți amintești și să descrii colegilor ce ai simțit în acele momente.
3. Dacă NU, imaginează-ți că te-ai afla într-o asemenea situație și că ai putea discuta cu acea persoană. Pe cine ai vrea să întâlnești și ce întrebări i-ai pune?

AICI SE ARATĂ UN VOIEVOD MARE
ȘI UN JDER MITITEL

de Mihail Sadoveanu

Mihail Sadoveanu este creatorul romanului românesc de evocare istorică, în care documentul se îmbină cu elemente de ficțiune. Romanul *Frații Jderi*, a cărui acțiune este plasată în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, oferă modele de comportament, iar personajele au calități excepționale, ce reflectă idealul cavaleresc, punându-și loialitatea, curajul și noblețea în slujba domniei. Frații Jderi sunt cei cinci fii ai comisului de la Timiș, Manole Păr-Negru, zis Jder. Comisul este marele dregător în a cărui sarcină sunt caii și grajdurile domnești. Simion, fiul cel mai mare, este oștean și moștenitor al funcției tatălui. Dămian este neguțător și, umblând după mărfuri pe drumurile Europei, este și spion al domnului. Cristea este vistiernic și abil diplomat. Nicodim este numele monahal al lui Nicoară, călugăr învățat, care consemnează în cronică faptele domnitorului, dar știe să mânuiască și sabia, luptând în bătălia de la Vaslui. Cel mai mic dintre frați este Ionuț Jder.

Primul volum al trilogiei *Frații Jderi*, intitulat *Ucenicia lui Ionuț*, este un roman istoric de aventuri, asemănător cu *Cei trei muschetari* de Al. Dumas-tatăl. *Ucenicia lui Ionuț* este și **bildungsroman** (roman al formării unei personalități), deoarece surprinde modalitățile specifice epocii, de educare și de formare a unui tânăr boier. Fiind ales de domnitor să-l însoțească, slujitor și prieten, pe *coconul* (fiul) domnesc Alexandrel, Ionuț Jder străbate drumul maturizării, devenind din adolescent, oștean. Drumul deschide calea inițierii pentru acest erou sadovenian, ca o adevărată școală a vieții. Roman de inițiere, probele prin care trece Ionuț par a avea un model mitic: muncile lui Hercule.

Sunară trâmbiți.

În prund, în dreptul sfintei mănăstiri, era un loc unde apa Nemțișorului fugea pe dedesubt. La acea trecătoare prea sfințitul Iosif se opri ca să primească alaiul măriei sale.

Călăreții își struniră caii, scânteind din coifuri și platoșe. Măria Sa privi o clipă împrejurimile. Copiii de casă grăbiră să coboare, ca să-i apuce frâiele și scările. Când descălecă Domnu, într-o singură mișcare

călăreții puseră piciorul la pământ. Alexandrel-Voievod, feciorul bălan al Domniei, sări de-a dreptul din șa. Purta, ca și părintele său, brocart de Venetia, gugiuman de samur și marochinuri. Trei boieri dintre cei mari, care însoțeau pe stăpân, adică portarul Sucevei, Bodea, Toma logofătul și Iuga postelnicul, își lăsară caii în mâna slujitorilor și grăbiră la trecerea pâraului.

Cântăreții soborului începeau, cu glasuri destul de aspre, axion pentru slava mării sale: „Cade-se să te fericim...”

Vodă Ștefan, călcând atunci în al patruzecilea an al vârstei, avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară. Se purta ras, cu mustața ușor cărunțită, avea o puternică strângere a buzelor și o privire verde tăioasă. Deși scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece pași, păreau că se uită la el de jos în sus.

Pe când suna încă axionul, vlădica Iosif înaintă, cădelnițând între făcliile diaconilor, apoi, primind sfânta Evanghelie de la cei care i-o purtau, o înfățișă mării sale ca să-i sărute icoanele de smalt, așezate în chip de cruce.

Vodă făcu semnul creștinesc și sărută Evanghelia, apoi îndemnă printr-un mic semn, din ochi, pe coconul său, să săvârșească același lucru. Poporul și dregătorii se aplecară adânc în fața slăvitei fețe a mării sale. Prea sfințitul sărută mâna cu pecetea de aur; Vodă își împlini aceeași datorie către bătrânul stareț. Îndată medelnicerul sfântului locaș păși înainte, înfățișând pânea și sarea. Domnul frânse o viță a colacului. Abia o atinse de buze și se puse în mișcare cu pas viu. Prundul începu să sune de pașii cailor. Cum presfințitul Iosif umbla greu în odăjdii, Vodă se opri zâmbind o clipă, și porni iar mai domol, alături de călugăr.

Vlădica are barba învierșunată și trup încalat, se gândea Jderul cel mititel, răzând în soare și iscodind cu ochii toate. Ar vrea să grăiască, dar găfâie și nu poate. A băgat de seamă și Alexandrel-Vodă asta și, ca un dezmiardat ce este, își îngăduie să zâmbească, înturnând fruntea și privind soarele și împrejurimile. A dat cu ochii de Jderul cel mititel, care râde fără sfială. Și-au legat o clipă privirile. Ionuț înțelege că Sândrel își amintește de el. „Îi pare bine, își urmează el gândurile. Suntem de-o vârstă. Am să-i arăt eu meteșugurile mele vânătoarești.”

Cu mișcare domoală, alaiul domnesc ajunsese la porțile sfintei cetăți. Acolo Vodă se opri c-o ușoară mișcare de nerăbdare, pipăindu-și locul sabiei la coapsa stângă și jungherul cu mănunchi de fildeș din dreapta cingătoarei. Spătarul al treilea Chiriac Sturza, care purta spata mării sale, înaintă grabnic, înfățișându-i-o. Era o spată dreaptă, cu strajă înflorită cu rubinuri, în chip de cruce.

- Prea sfințite, grăi Domnul apropiindu-se de vlădica Iosif; intră prea sfinția ta cu clerul în biserică, până ce eu mă voi arăta norodului. Vin și eu îndată după asta, pentru cele de cuviință.

Fără a aștepta răspuns, Măria Sa făcu semn către paicii care purtau de dârlogi caii. Înălțându-se în șa, Domnul primi spata în mâna dreaptă, ridicând-o o clipă asupra poporului ingenunchiat și tăcut. Siragurile dintăi păreau a nu cuteza să ridice frunțile către strălucitul chip al Domniei. După năravurile viclene ale moldovenilor, însă, toți se sileau să-l vadă pe furis, strâmbându-și grumazurile.

Domnul îndemnă din zăbală calul alb, purtându-l câțiva pași. Privi mulțimea îmulzită și supusă, în medean, până către bolniță și la

Ștefan cel Mare
acuarela după *Evangheliarul de la*
Homor

Dicționar literar

Jderul cel mititel – mezinul familiei comisului Manole, protagonistul primului volum al trilogiei **Frații Jderi**.

Dicționar literar

Tablou – tip de descriere, având caracter de instantaneu, a unor acțiuni, fenomene fizice sau morale, scene de luptă sau de ceremonial etc.

intrările tuturor hudiților. Erau mai mult de douăzeci de mii. Clopotele conțină; vibrările mai plutiră un timp peste tăcere.

- Să se rădăce norodul, porunci măriia sa, ca să privească pe Domnul său și pe fiul nostru Alexandru-Vodă.

Oștenii descălecați, care stăpâneau îmbulzelile, repetară porunca; un murmur scurt se împrăstie în mișcări neregulate de vârtej; poporul se sui în sus c-o mișcare de val. Bărbații își scuturară îndărăt pletele, femeile își potriviră ștergarele. Câteva neveste țipară de sfială, văzând pe Vodă în asemenea înălțime și săgetări de lumină.

- Noroadelor și creștinilor, zise iarăși stăpânitorul, înălțând din nou până lângă tâmpla sa dreaptă straja cu rubine a spatei; cunoașteți semnul Domniei Mele carele se arată pentru legea lui Hristos-Dumnezeu și pentru rânduiala acestui pământ al Domniei Mele. Poflesc tuturor bine și bielsug; să știe și cei de jos că județul nostru nu se va clăti niciodinioară din cumpăna dreaptă poruncită nouă de Cel care stă deasupra vieții și a morții.

Îmbulzelile apropiate ascultau cu uimire și înfricoșare aceste vorbe, trecându-le îndărăt în pâraie de murmure. Trei țipete înfricoșate izbucniră dintrodă; în acel loc, mulțimea se zvârcoli grăbit. Erau țipete de femeie. Se dădu îndată lămurire Măriei Sale că, de mare sfială, în acea clipă o muieră a slobozit din măruntaiele ei un prunc.

Vodă zâmbi.

- De unde e acea muieră?

Oamenii se feriră, lăsând pârteie până acolo. Babe cu concii înalt și cu ștergare o ocroteau; una din ele ridică în soare pruncul înfășurat în broboadele maicei lui. Alexandru-Vodă râse, auzindu-i orăcăitul. Ștefan-Vodă privi pe coconul său cu asprime, însă numai o clipă, căci se întoarse iarăși zâmbind, spre norod, așteptând răspuns.

- E de la Drăgușeni, Măria Ta, dădu lămurire un bătrân nalt și ciolănos, făcându-și loc cu coatele.

Vodă, aplecându-și ochii spre el, îl cunoscuse numaidecât.

- Îți mulțimesc de răspuns, staroste Căliman. Văd că ai venit să-ți cunoști dreptatea.

- Am venit la porunca stăpânului nostru, se fuduli cu multă umilință Nechifor Căliman, băgând de seamă uimirea celor din juru-i.

- Ai făcut bine, staroste. Mai dă-mi o lămurire. După țipet nu pot cunoaște dacă e prunc sau fată.

- E flăcău, Măria Ta.

- Atunci să fie finul nostru și numele lui să fie Înălțare, după sfânta zi de azi. Să mi-l înfățișezi, staroste, la patruzeci de zile, cu tot cu mama lui și cu omul ei. Și pe acest prunc cu numele Înălțare ți-l hărăzesc învățăcel, să-l faci vânător domnesc.

(**Frații Jderi**, vol. I, cap. al II-lea)

Dicționar

axion, s.n. – imn de slavă.

bolniță, s.f. – (înv.) spital (pe lângă o mănăstire sau un așezământ de binefacere).

brocart, s.n. – țesătură de mătase de calitate superioară, înflorată sau ornamentată cu fire de aur sau de argint.

cocon, s.m. – fecior domnesc.

Puncte de reper

Textul descrie momentul sosirii lui Ștefan la Mănăstirea Neamț. În ansamblul Capitolului II, această secvență are rolul unei pauze narative, o întrerupere în suita relatării menită să ofere cititorului informații despre personaje precum și despre spațiul și timpul care vor configura desfășurarea acțiunii viitoare.

Deși narațiunea presupune o desfășurare temporală, dinamică, în timp ce descrierea este o structură spațială, statică, tabloul de față, alcătuit din fragmente succesive, dă totuși cititorului senzația de mișcare alertă.

Suntem în plin Ev Mediu și ceremonialul întâmpinării Domnului este fastuoasă. Dar dacă la Grigore Ureche portretul voievodului apare abia în final, ca o concluzie a secvențelor narative anterioare, fixându-i chipul asemenea unei efigii, la Sadoveanu el prefațează narațiunea, impunându-i de la început solemnitate. Venerația și teama nu pot împiedica însă curiozitatea celor prezenți să-l privească, fie și pe furiș. Asemeni unui conducător feudal absolut, Ștefan domină mulțimea ca un stăpânitor ce este. Și tot ca un stăpânitor atotștiutor, pare a-și cunoaște toți supușii. Starostelui Căliman, de exemplu, îi spune pe nume, ceea ce îl face pe acesta a se *fuduli cu umilință, băgând de seamă uimirea celor din juru-i*. Chiar și celor abia sosiți pe lume le hotărăște un nume și un destin. Promptitudinea hotărârilor, grija față de soarta supușilor se dovedesc a fi astfel două dintre modalitățile prin care îi face devotați pe toți cei aflați sub puterea sa.

conci, s.n. – cerc de lemn, de lână împletită etc., învelit în pânză sau într-o împletitură de păr, pe care, în unele regiuni de la țară, îl poartă femeile măritate pe creștetul capului, sub basma.

gugiuman, s.n. – căciulă de samur purtată de domnitori și de boieri, ca semn al demnității lor.

logofăt, s.m. – mare boier, membru al sfatului domnesc, șeful cancelariei domnești; marele logofăt era întâiul boier din divan care, în lipsa domnului sau a mitropolitului, prezida divanul.

marochin, s.n. – piele de capră sau, rar, de oaie sau de vițel, tăbăcită vegetal pentru a căpăta lustru și finețe.

medean, s.n. – platou, câmp, suprafață plată de teren.

medelnicer, s.m. – boier care turna domnului apă ca să se spele pe mâini, pune sarea și servea bucatele.

odăjdii, s.f., pl. – veșminte bisericești pe care le îmbracă preoții la oficierea slujbei religioase sau în împrejurări solemne.

paic, s.m. – soldat din garda personală a domnitorului.

portar (al Sucevei), s.m. – mare dregător însărcinat cu apărarea capitalei și a curții domnești; comandant suprem al oștirii moldovene.

postelnic, s.m. – mare boier, membru al sfatului domnesc, care avea în grijă camera de dormit a domnului și organiza audiențele.

samur, s.m. – mamifer cu blana prețioasă, de culoare sură cu o pată albă pe piept; zibelină.

spată, s.f. – sabie cu lamă lungă, dreaptă și lată, cu două tășuri.

spătar, s.m. – înalt demnitar la curtea domnească din evul mediu care purta la festivități sabia și buzduganul domnului, iar mai târziu avea să comande cavaleria.

staroste, s.m. – conducător, șef, fruntaș.

vlădică, s.m. / pl. vlădici – episcop.

Explorarea textului

Sunară trâmbiți.

1. Apariția Domnului este precedată de un număr de scurte secvențe descriptive al căror rost este de a pregăti acest moment: identifică-le.
2. Fără a fi precizat direct, este evident că privirile tuturor sunt îndreptate spre voievod. Mișcările tuturor trădează graba: *copiii de casă grăbiră să coboare, într-o singură mișcare călăreții puseră piciorul la pământ, cei trei boieri grăbiră la trecerea păraului*. Domnul în schimb s-a oprit și privește o clipă împrejurimile înainte de a descăleca. În acest moment cititorul încă nu i-a „văzut” înfățișarea. Descrie impresia pe care ți-o provoacă această succesiune rapidă de notații ce prefațează secvența care va conține portretul lui Ștefan.
3. Este clar că întregul ceremonial al întâmpinării Domnului a fost pregătit în detaliu. Descrie-l până în momentul când Ștefan se adresează mulțimii.
4. Rangurile boierești nu erau pur decorative în acele timpuri. Fiecare boier avea atribuții precise la curtea domnească.

Evident, nici prezența celor trei boieri în alaiul domnesc, Bodea, portarul Sucevei, Toma logofătul și Iuga postelnicul, nu putea fi întâmplătoare. Exprimă-ți opinia despre rostul lor alături de domn.

...călcând atunci în cel de-al patruzecilea an al vârstei...

1. Identifică secvența care conține portretul Domnului și numește trăsăturile voievodului. Pe care o consideri a fi cea mai importantă și de ce?
2. Comportamentul Domnului în aceste momente confirmă fiecare trăsătură a portretului. Completează tabelul de mai jos, astfel încât în dreptul fiecărui detaliu al portretului să adaugi, acolo unde este posibil, secvența/ secvențele care să îl confirme. Vei constata astfel că portretul este conturat mai cu seamă indirect, din acumulări de informații și din descrierea reacției celorlalți.

...călcând atunci în cel de-al patruzecilea an al vârstei...	
Se purta ras, cu mustața ușor încărunită.	
...avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară.	
Avea o puternică strângere a buzelor și o privire verde tăioasă.	
Deși scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece pași, păreau că se uită la el de jos în sus.	

3. Descrie, cu ajutorul extraselor din text, atitudinea supușilor față de voievod.
4. Care este impresia de ansamblu pe care ar trebui să o producă scena de mai sus?
5. Dar ție ce impresie ți-a produs?
6. Selectează toate formulele de adresare și de referire. Ce informații oferă cititorului, fiecare dintre acestea, despre persoana care le rostește și despre relația cu persoana la care se referă?

...se gândea Jderul cel mititel...

1. Tabloul sosirii voievodului este descris din două perspective. Una este a naratorului, neutră, obiectivă. Cea de a doua, prezentă sub forma unui monolog interior, este a unuia dintre personaje și are rolul de a oferi cititorului și un alt unghi al privirii. Identifică în text, această secvență.
2. Enumeră caracteristici ale monologului interior pe care le poți identifica în această secvență.
3. Ionuț observă detalii pe care naratorul pare să nu le fi remarcat. Compară portretul *sfințitului Iosif*, așa cum apare în descrierea naratorului și așa cum îl vede *Jderul cel mititel*.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Selectează din text arhaisme și regionalisme și grupează-le pe două coloane: fonetice și lexicale. Vei constata că, deși este vorba de un text de inspirație istorică, numărul lor este relativ mic și, în plus, nu prezintă dificultăți majore în ceea ce privește înțelegerea.
2. Scrie o compunere de cincisprezece – douăzeci de rânduri în care majuscula să fie folosită în cel puțin cinci situații diferite. Motivează apoi întrebuințarea majusculei în fiecare caz în parte.
3. Realizează o paralelă între portretul lui Ștefan cel Mare, așa cum apare în Capitolul II al romanului *Frații Jderi* și portretul-efigie din *Letopisețul Țării Moldovei* de Grigore Ureche.
4. Exprimă-ți opinia, într-un eseu liber de o pagină, în legătură cu următoarea maximă, punând-o în relație cu fragmentele din *Letopisețul* lui Grigore Ureche: *Greșelile marilor personalități sunt ca eclipsele la soare, care strălucește totuși prin părțile acoperite vederii noastre.* (Montaigne, 1533 – 1592). Poți avea în vedere și cele două legende istorice ale lui Ion Neculce, reproduse la pag. 192.

Dincolo de text

Ștefan, Ștefan Domn cel mare
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare.

Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare!

Brațul lui fără-ncetare
Bate oardele tătare,
Bate cetele maghiare.

Bate leși din fuga mare,
Bate turci pe zmei călare
Și-i scutește de-ngropare.

Lumea-ntreagă stă-n mirare
Țara-i mică, țara-i tare
Și dușmanul spor nu are.
(Cântecul lui Ștefan-Vodă)

Textul de mai sus a fost cules de Vasile Alecsandri și se află reprodus în volumul *Poezii populare ale românilor*. Compară, într-un eseu de circa o pagină, viziunea populară despre Ștefan, din aceste versuri, cu aceea a lui Grigore Ureche și Mihail Sadoveanu.

Limbă și comunicare

ARHAISMELE

Arhaismele sunt cuvinte vechi, ieșite din uzul limbii literare actuale fie pentru că noțiunile, instituțiile, funcțiile denumite au dispărut (de exemplu: *agă*, *arnăut*, *medelnicer*, *hatman*), fie pentru că au fost înlăturate de sinonimele lor mai noi (de exemplu: din seria *făcaș*, *lotru*, *hoț* se păstrează numai ultimul; *buche* a fost înlocuit prin *literă*, *iscoală* cu *spion*, *slobozenie* cu *libertate*).

Categorii de arhaisme

1. fonetice: *a îmbla* (a umbla), *părete* (perete), *samă* (seamă)
2. lexicale: *argat*, *bir*, *grămătie*, *stolnic*
3. semantice: *a tăbări* – sensul vechi – *a-și instala tabăra*; sensul actual: *a da năvală asupra cuiva*
mândru – sensul vechi – *înțelept*; sensul actual: *trufaș*, *falnic*
4. gramaticale: *inime* (inimi), *ruinuri* (ruine), *văzum* (văzurăm);
 dativ cu valoare atributivă – „*preot deșteptării noastre*”
 (Mihai Eminescu)

REGIONALISMELE

Regionalismele sunt cuvinte cu o răspândire geografică limitată, specifice graiului dintr-o anumită zonă. În limba română există cinci graiuri corespunzătoare unor regiuni ale țării: muntenesc, moldovenesc, maramureșean, crișean, bănățean.

Categorii de regionalisme

1. fonetice – *frunce* (frunte), *stânge* (stinge), *cătră* (cătrefă);
2. lexicale – *curechi* (varză), *păpușoi* (porumb), *ai* (usturoi);
3. semantice – *gazdă* (gospodar, om bogat);
4. gramaticale – *o fost* (a fost), *fusei* (am fost).

Aplicații

1. În textul citit, narațiunea se realizează la persoana a III-a. Limbajul naratorului nu se diferențiază de al personajelor, fiind caracterizat de același amestec de limbă cronicărească și bisericească, de predominarea registrului arhaic și popular, combinat cu elemente regionale, ceea ce conferă culoarea locală, atmosfera de epocă în romanul de inspirație istorică.
 a. Precizează registrele stilistice valorificate în textul sadovenian, pornind de la lista de cuvinte explicate în *Dicționar*.

- b. Extrage, pe coloane, cuvinte arhaice și, respectiv, regionale, grupându-le după nivelul lingvistic: fonetic, gramatical, lexico-semantic.
2. Transcrie:
- a. termenii prin care sunt desemnate ranguri nobiliare sau ierarhii religioase;
- b. termenii care aparțin câmpului semantic al cuvântului *îmbrăcămintă*.
3. Alege una dintre variantele de mai jos despre rolul arhaismelor în text și motivează-ți alegerea:
- arhaismele îngreunează înțelegerea mesajului;
  - arhaismele contribuie la reconstituirea atmosferei de epocă.
4. Scrie forma literară a cuvintelor din următoarea listă, consultând **DOOM**: *cătră, pâne, rubinuri, să se rădice, îți mulțămesc*, (semnul Domniei mele) *carele* (se arată), *bielșug*.
5. La alegere:
- a. Alcătuiește trei enunțuri pentru a ilustra polisemantismul cuvântului *vârstă*, în urma consultării **DEX**.
- b. Scrie trei locuțiuni care au în componența lor cuvântul *vârstă*.

Folosirea pluralului în locul singularului

- Pluralul autorității sau al maiestății: folosit în vechile acte.
- Pluralul autorului: folosit în opere științifice, publicistice sau oratorice.
- Pluralul politeții: folosit ca formă de adresare politicoasă.
- Pluralul modestiei: folosit ca referire la propria persoană în discuția cu un superior.

Atenție! În cazul formelor unipersonale ale verbului *a trebui* acordul este admis doar în situațiile când subiectul este exprimat printr-un substantiv sau printr-un pronume personal de persoana a III-a. Când subiectul este un pronume de persoana I sau a II-a, acordul este greșit. Sunt greșite, de asemenea, construcțiile de tipul *eram să cad*, în care *a fi* verb de modalitate este folosit ca verb personal.

Aplicații

1. Identifică în text exemple de plural al maiestății.
2. Scrie câte un scurt text prin care să ilustrezi întrebuințarea celorlalte trei situații de folosire a pluralului în locul singularului.
3. Corectează exemplele în care formele de plural au fost întrebuințate greșit.
  - *Musafirii trebuiau să sosească din clipă în clipă.*
  - *Am trebuit să mă supun dorinței părinților și să renunț să mai plec în excursie.*
  - *Era să ajungă rău, dacă nu er fi fost opriți la timp.*
  - *Hoții erau gata să scape de urmărirea polițiștilor, dar până la urmă au fost prinși.*
  - *Până la urmă ei trebuiră să-i facă pe plac.*
4. Exprimă-ți opinia despre motivul folosirii formei nearticulate, *Domnu*, în locul celei articulate, „corecte”, *Domnul*.

Scrierea cu majusculă (actualizarea cunoștințelor)

Se scriu, **de regulă**, cu inițială majusculă:

- primul cuvânt (chiar dacă este substantiv **comun** sau orice **altă** parte de vorbire) dintr-o **comunicare** – fie că aceasta **este** sau **nu propoziție** (**notă** de subsol, inclusiv când începe cu abrevieri folosite în indicațiile bibliografice; **titlu de coloană** dintr-un **tabel** etc.);
- **numele proprii** (și asimilate acestora) folosite izolat sau în propoziții și fraze;
- anumite **abrevieri**;
- **locuțiunile pronominale de politețe**;
- **primul cuvânt** al fiecărui **vers** în **poezia de tip clasic**.

Detalii – precizări suplimentare – exemple privind scrierea cu majusculă:

- la începutul unui **cit**at precedat de **două puncte** (și încadrat, de regulă, între **ghilimele**):

Astfel se-ncheia proclamația ..., cu acest frumos motto: „Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!” (I.L. Caragiale)

Atenție! Un citat **neprecedat** de două puncte începe cu literă **mică**.

- în **corespondență**, **cereri** etc., cuvântul cu care **începe prima** comunicare **după formula de adresare** urmată de **virgulă**:

Domnule Director,

Subsemnatul, ..., vă rog să binevoiți...

- **toate** componentele (cu excepția, de regulă, a cuvintelor ajutoare) **numelor proprii** care desemnează:

– **persoane** (prenume, patronime, pseudonime etc. – inclusiv componentele lor provenite din nume de funcții, ranguri etc.): **Ali-Pașa**, **Mihai-Vodă**, **Ștefan cel Mare**, **Hagi-Tudose**. În **unele nume de familie** străine se scriu cu literă mare și **articolul** sau **particulele** din componența lor: **Jean de La Fontaine**, **Vincent Van Gogh**.

Atenție! Substantivele care denumesc **funcții**, **ranguri** etc. și **nu** fac parte din numele propriu, precum și cuvintele **ajutoare** din componența altor nume de persoană se scriu cu literă mică.

- **personaje** religioase, mitologice, folclorice, literare: **Alah**, **Atotputernicul**, **Dumnezeu**, **Don Juan**, **Făt-Frumos**, **Sfânta Maria**;
- entități **geografice** sau **administrativ-teritoriale**, inclusiv numele punctelor cardinale care constituie **al doilea element** al unui **toponim compus**: **America de Nord**, **București-Nord** (gară), **Europa de Est**, **Polul Sud**;
- **mari epoci istorice** și **evenimente istorice majore**: **Antichitatea**, **Renașterea**, **Unirea Principatelor**, **al Doilea Război Mondial**, **Războiul de 100 de Ani**;
- **sărbători** laice sau religioase: **1 Decembrie**, **Schimbarea la Față**, **Întâi Mai**;
- **instituții** (chiar când sunt formulate eliptic), **clădiri publice**, **monumente**, **mijloace de transport**: **Cancelaria Primului-Ministru**, **Facultatea de Litere**, **admiterea la Litere**, **Arcul de Triumf**, **Palatul Parlamentului**, **Orient Expres**;
- **punctele cardinale**, când au valoare de **nume propriu**, desemnând o **regiune**: importat din **Orient**, **Apusul Europei**;
- **toate** componentele **locuțiunilor pronominale de politețe**: **Alteța Sa**, **Regală**, **Domnia Sa**, **Sfinția Sa**.

- numai **primul** element din numele **proprii compuse** sau numele unic care reprezintă denumirea **organismelor** de conducere sau ale **compartimentelor** din instituții (Catedra de limba română, Serviciul de contabilitate), **titluri de publicații**, **emisiuni** radio-TV, **medalii** sau **premii** (Dacia literară, Rondul de noapte).
- **nume științifice latinești** de **specii animale** și **vegetale**: *Bacterium aceti*, *Sequoia gigantea*.
- **abrevierile**: se scriu **integral** cu majusculă când sunt alcătuite din **inițiale cuvintelor componente** sau ale **numelor proprii compuse** scrise cu literă mare la inițială (**GMT** = Greenwich Mean Time, **MS** = Majestatea Sa, **O.U.** = Ordonanță de urgență, **S.N.C.F.R./ SNCFR** = Societatea Națională a Căilor Ferate Române), numelor unor noțiuni de specialitate și ale punctelor cardinale (**A** = arie, **C** = grade Celsius, **E** = est), **altor cuvinte** și **expresii** (**N.B.** = nota bene, **P.S.** = post scriptum).
- pentru a sugera anumite **atitudini** și **sentimente**, a marca valoarea **specială** a unui cuvânt, a-l scoate în **evidență** etc., se scriu cu majusculă **termenii de adresare**, în **corespondență** (Domnule Director ..., Dumneavoastră ...); se **pot** scrie cu majusculă unele cuvinte care **de obicei** se scriu cu literă mică, în semn de **cinstire** (Soldatul Necunoscut), pentru a denumi un **concept** (Binele, Eul, Om, Patrie); pe **etichete**, **plăcuțe indicatoare**, în **adrese**, în **titlurile coloanelor din tabele** etc. (Aligote, Alea Nucșoara).

Aplicații

1. Motivează scrierea cu majusculă a substantivului *Domnu(l)*.
2. Scrie un enunț în care majuscula să fie folosită cu același scop ca în textul lui Sadoveanu.
3. Identifică în **Capitolul II** și alte situații de folosire a majusculei. Explică-le, folosind informațiile de mai sus.

LIMBAJUL NARATORULUI, LIMBAJUL PERSONAJELOR

1. Adecvarea registrelor stilistice la situația de comunicare este esențială atât în producerea mesajelor scrise cât și a celor orale și trebuie să țină seama nu numai de partener ci și de context. Compară limbajul naratorului cu acela al personajelor, urmărind cu precădere nivelurile fonetic, morfo-sintactic și lexical-semantic. Vei observa că nu există diferențe semnificative între cele două limbaje. Care crezi că ar putea fi motivul asemănării lor?
2. Între particularitățile scrierilor având caracter descriptiv trebuie amintite ritmul lent datorat caracterului de enumerare al acestui tip de text, frecvența adjectivelor, folosirea cu precădere a verbelor la indicativ prezent și imperfect precum și frecvența numelor proprii. Verifică, în textul lui Sadoveanu, valabilitatea acestor afirmații.

Ficțiune și realitate

Titu Maiorescu (1840 – 1917), critic și estetician. Obține, la 19 ani, în 1859, un doctorat în filozofie la Giessen, în Germania și, doi ani mai târziu, la Paris, o licență în drept și una în litere. Întemeiază la Iași, în 1863, alături de alți câțiva tineri veniți și ei de la studii din străinătate, societatea **Junimea** care va reuni mari valori culturale românești din ultimele decenii ale sec. al XIX-lea, precum Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Ion Creangă, I.L. Caragiale. Din anul 1867 este membru al Societății Academice.

4/ 16 februarie – stil vechi/ stil nou.

...volumul de poezii ce ți l-a publicat Socec – este vorba de primul volum de poezii al lui Eminescu, apărut prin grija lui Titu Maiorescu la Editura Socecu & Comp. în ultimele zile ale anului 1883, dar care are înscris pe pagina de gardă anul 1884.

Înainte de text

1. Gândiți-vă fiecare și numiți două – trei calități pe care ați dori să le aibă prietenul vostru cel mai bun.
2. Formați apoi grupe de câte patru – cinci colegi și discutați pentru a cădea de acord asupra calităților unui prieten adevărat.
3. Extindeți discuția pe această temă la întreaga clasă pentru a stabili punctele comune.

MIHAI EMINESCU – TITU MAIORESCU – epistolar –

Viena 4/ 16 februarie 1884

Stimabile domnule Maiorescu,

Astăzi, ieșind din casa de sănătate pentru vreo două ore, mă folosesc de vizita ce o fac nepotului D-voastră, d-lui Popasu, pentru a Vă adresa aceste șiruri. Sunt mai bine de trei săptămâni de când au încetat toate simptomele boalei de care am suferit, încât, dacă ar fi stat în puțința mea, aș fi părăsit institutul, fie pentru a schimba mediul în care mă aflu, fie pentru a mă întoarce în țară. Cu toate acestea nu știu dacă, pentru un asemenea sfârșit, va fi cu puțință a se realiza mijloacele necesare.

Amintirea stării mele trecute e foarte slabă, încât pe mine însumi mă miră lungimea timpului, în decursul căruia nu mi-am putut da seama de nimic. Punând în socoteala acelei stări toate neajunsurile și supărările pe care le-am putut cauza atât D-voastră cât și altor amici binevoitori, citez a solicita din nou îngăduința D-voastră și a vă cere ca, prin câteva șiruri, să mă lămuriiți dacă am perspectiva de-a mă întoarce curând în țară. În așteptarea unui răspuns, rămân al D-voastre

cu toată supunerea și stima,
M. Eminescu

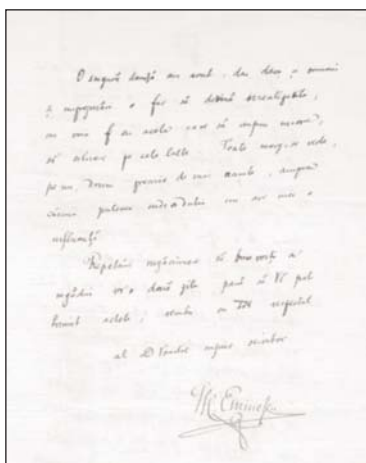
*

Domnului Eminescu

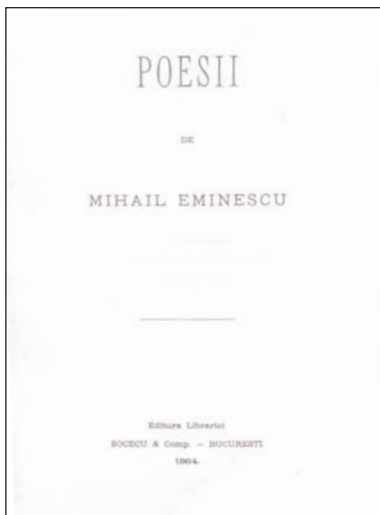
WIEN, Ober-Döbling
in der Heilanstalt Leidesdorf-Obersteiner

Iubite domnule Eminescu,

Și scrisoarea D-tale către mine și scrisoarea de mai nainte către Chibici le-am citit eu cu familia mea și cu toți amicii D-tale cu nespusă

...al dumatile supus servitor,
M. Eminescu

Mihail Eminescu – Poesii (ediția
princeps publicată de Titu
Maiorescu)

bucurie. Căci ne-au fost dovada sigură despre deplina D-tale în-sănătoșire. Nu te mira că-ți vorbesc mai întâi de bucurie, deși amândouă scrisorile sunt triste și concepute sub un fel de „deprimare a moralului”, cum ar zice galomanii noștri. Căci eu cred că tristețea D-tale trecătoare și desigur neîntemeiată, pentru noi rămâne dar bucurie curată.

Vezi, D-le Eminescu, diagnoza stării D-tale trecute este astăzi cu putință și este absolut favorabilă. Se vede că din cauza căldurilor mari, ce erau pe la noi în iunie 1883, D-ta ai început să suferi de o meningită sau inflamație a pielii creierilor, mai întâi acută, apoi cronică, din care cauză ai avut un delir continuu de peste 5 luni, până când s-a terminat procesul inflamației. În tot timpul acestui vis îndelungat ai fost de o veselie exuberantă, încât e păcat că nu ai păstrat nici o aducere aminte a trecutului imediat. Ei, acum ai ieșit din vis, precum trebuia să ieși, și ți-ai recâștigat conștiința. De-acu nu poți lua motiv pentru atâta greutate sufletească, cu tot pesimismul D-tale. Nici griji materiale nu trebuie să ai. În privința aceasta iată cum stau lucrurile. Chibici pleacă poimâine duminică la Viena și va fi dar luni la 4 ore la D-ta la Ober-Döbling, precum ți-am telegrafiat alaltăieri. El vine pentru ca, în înțelegere cu dr. Obersteiner și după sfatul lui, să te scoată din Institut și să facă împreună cu D-ta o excursiune de vreo 6 săptămâni spre sudul Alpilor, poate până la Venezia, Padua sau Florența. Are mijloace bănești pentru aceasta precum și – se-nțelege – pentru înprospătarea garderobei D-tale, care va fi stat și ea ca-n vis în aceste 7 luni.

După aceasta, dacă nu va fi indicată vreo cură de băi, la Hall de exemplu, vă veți întoarce împreună în țară unde trebuie să te mai odihnești câteva luni, pentru a te întrema fizicește deplin. Teodor Rosetti te invită să petreci aceste luni la moșia lui Soleștii, unde îți va pregăti primirea în modul cum vei dori D-ta.

După aceasta, așadar pe la august, în urma intervenirii Reginei (Carmen Sylva), care îți poartă cel mai sincer interes, vei fi numit în vreo funcție care să-ți convină, de exemplu bibliotecar al Universității. De aici înțelegi că despre vreo îngrijire pentru existența D-tale materială, în viitor, nu poate fi vorba.

De vrei să știi cu ce mijloace ești susținut deocamdată?

Bine, Domnule Eminescu, suntem noi așa de străini unii cu alții? Nu știi D-ta iubirea și (dacă-mi dai voie să întrebunțez acest cuvânt exact, deși este mai tare) admirația adeseori entuziastă ce o am și eu și tot cercul nostru literar pentru D-ta, pentru poeziile D-tale, pentru toată lucrarea D-tale literară și politică? Dar a fost o adevărată exploziune de iubire cu cari noi toți prieteni D-tale și nu numai aceștia am contribuit pentru puținele trebuințe materiale ce le reclamă situația. Și n-ai fi făcut și D-ta tot așa din mult puținul ce l-ai fi avut când ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoarea D-tale?

Acum trebuie să știi că volumul de poezii ce ți l-a publicat Socec, după îndemnul meu, în Dechemvrie anul trecut, a avut cel mai mare succes, așa încât Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămâni de la aparițiunea lui, s-au vândut 700 de exemplare; o mie este toată ediția și de pe acum trebuie să te gândești la ediția a doua, care va fi reclamată

Puncte de reper

Cele două scrisori sunt legate de o perioadă dificilă a vieții poetului, pe când se afla internat la Viena, în clinica doctorului Obersteiner, după ce fusese tratat fără succes, vreme de aproape trei luni, în vara anului 1883, la București, în Sanatoriul „Caritas”. Corespondența lui Eminescu din acea perioadă, când abia se trezise din lunga rătăcire, trădează, cum scria G. Călinescu, *o chibzuință îndelungată asupra tuturor punctelor, o grijă caligrafică deosebită, o ovăire și o teamere ca nu cumva un fir rupt al frazei să dea de gândit asupra sănătății sale mintale*. Răspunsul lui Maiorescu este tot așa de calculat în privința nuanțelor, dar din motive diferite. El încearcă să menajeze susceptibilitatea îndreptățită a poetului care se vedea pus în situația de a fi dependent de bani străini, chiar dacă ai unor prieteni, dar și să minimizeze efectele bolii înseși, pentru a-i ridica moralul. Nici o frază nu este scrisă la întâmplare, totul este gândit minuțios: afirmarea bucuriei tuturor, la citirea unor vești, în fond, atât de triste, descrierea cu accente ușor glumețe a cauzelor și simptomelor bolii, itinerariul excursiei în Italia și apoi vacanța la moșia Solești, interesul Reginei, slujba sigură de bibliotecar, informația despre succesul de public, dar și financiar al volumului său de poezii. Iar între atâtea informații liniștitoare, strecurată aparent întâmplător, mărturisirea admirației sale pentru poet și mimalizarea eforturilor financiare ale prietenilor, mai ales că, se arată sigur Maiorescu, *n-ai fi făcut și D-ta tot așa din mult puținul ce l-ai fi avut când ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoare D-tale?*

pe la toamnă și în care vei putea face toate îndreptările ce le crezi de trebuință. Poeziile D-tale sunt azi cetite de toate cucoanele, de la Palat până la mahalaua Tîrchilești, și la întoarcerea în țară te vei trezi cel mai popular scriitor al României. Așa cam este, dar tot nu este rău, când te simți primit cu atâta iubire de compatrioții tăi.

Așadar, fii fără grijă, redobândește-ți acea filozofie impersonală ce o aveai întotdeauna, adaugă-i ceva veselie și petrece în excursia prin frumoasa Italie și, la întoarcere, mai încălzește-ne mintea cu o rază din geniul D-tale poetic, care este și va rămâne cea mai înaltă încorporare a inteligenței române.

La revedere cu bine și o caldă strângere de mână de la toți, de la toți prietenii și mai ales de la

al D-tale devotat

T. Maiorescu

Mai scrie-mi câte un rând din Italia, dacă ai vreme în mijlocul impresiilor de acolo.

Dicționar

galoman, s.m. – persoană care admiră fără rezerve (și fără spirit critic) tot ceea ce aparține francezilor sau vine de la ei

Explorarea textului

Stimabile domnule Maiorescu

1. Identifică, în prima scrisoare, convenții ale stilului epistolar.
2. Formula de adresare depinde de partener și de context. Emițătorul este necesar să-și aleagă cu grijă limbajul care trebuie să fie în acord cu formula inițială. În acest caz, formula de adresare este extrem de protocolară. Identifică, în cuprinsul primei scrisori, cuvinte/ structuri, grafii care să demonstreze consecvența emițătorului în ceea ce privește comunicarea cu receptorul.
3. Care crezi că este scopul scrisorii lui Mihai Eminescu?

Iubite domnule Eminescu

1. Observă că formula de adresare folosită de Maiorescu în scrisoarea sa este diferită de cea din scrisoarea lui Eminescu. Și tonul este altul, în acord cu formula inițială. Alege dintre următoarele explicații motivul/ motivele potrivit/ e și justifică-ți opțiunea:
  - diferența de vârstă dintre expeditor și destinatar
  - respectul
  - prietenia
  - dorința de a-l încuraja pe poet după lunga boală
  - diferența de statut social
  - familiaritatea.
2. Identifică, în cuprinsul celei de a doua scrisori, cuvinte/ structuri care să demonstreze consecvența emițătorului în ceea ce privește comunicarea cu receptorul.
3. Explică rostul ultimului rând al scrisorii, cel care urmează după semnătură.

Limbă și comunicare

CORRESPONDENȚĂ PRIVATĂ ȘI OFICIALĂ

Correspondența este un schimb de scrisori între două sau mai multe persoane.

- **Telegrama** este o comunicare (scurtă) la distanță transmisă prin mijloacele cele mai rapide (telegraf, telefon). Dacă este expediată de la un oficiu poștal, este necesară completarea unui formular. Dacă este transmisă prin telefon, prin intermediul unui serviciu special, se dictează.
- **E-mail** (poșta electronică) este cel mai nou mod de a corespunda. Pentru aceasta este însă necesară o conexiune la Internet. „Formularul” este în limba engleză și are următoarele rubrici:
To: [adresa destinatarului]
From: [adresa expeditorului: se imprimă automat]
Subject: [completarea nu este obligatorie; reprezintă o formulare scurtă despre conținutul mesajului]
Cc: [se completează în cazul în care același mesaj se dorește a fi expediat și altui destinatar]
Bcc: [se completează în cazul în care se dorește ca mesajul să fie expediat unui al treilea, al patrulea etc. destinatar]
Attached: [oferă posibilitatea atașării unui document aflat într-un fișier al computerului]
- În scrierea mesajului se folosește alfabetul limbii engleze (fără diacritice).
- **SMS** este abrevierea pentru „short message sent”, prin care se desemnează scurte mesaje transmise prin intermediul telefonului mobil.
- **Biletul** este o scrisoare de câteva rânduri prin care se transmit, de obicei într-un limbaj informal, scurte comunicări (informații, întrebări, rugăminți etc.).
- **Cartea poștală** (vederea) este un tip de corespondență realizat pe un suport de carton care are pe una dintre fețe imprimată o imagine, iar pe verso, un spațiu pentru adresă și timbru și un alt spațiu, mai restrâns, rezervat pentru scrierea textului. Cartea poștală nu se pune în plic.
- **Scrisoarea** este un text prin care un emițător comunică unui destinatar informații, exprimă sentimente, opinii, atitudini, mulțumește pentru ceva, face o invitație etc.
Correspondența privată poate fi familială, de dragoste, amicală.
Correspondența oficială este cea adresată unor instituții sau unui partener de afaceri.
Convențiile unei scrisori presupun, în ordine: indicarea datei și a locului, formula de adresare, [introducerea], cuprinsul, formula de încheiere, semnătura, [post-scriptum/ P.S.].

- **Atenție!** la așezarea în pagină a textului și, nu în ultimul rând, la alegerea tipul de hârtie: data și locul se scriu, de regulă, în colțul din dreapta, sus; formula de adresare este coborâtă cu cel puțin doi – trei centimetri față de marginea de sus a paginii și se scrie, de regulă, la mijlocul rândului; între formula de adresare și [introducere]/ cuprins se lasă tot un spațiu de doi – trei centimetri și se folosește alineatul; formula de încheiere se plasează în dreapta paginii și se desparte de semnătură prin virgulă; semnătura se așază un rând mai jos; post-scriptum-ul poate fi marcat distinct prin abrevierea P.S. sau printr-un rând liber, după semnătură. Pentru corespondența oficială este necesară obligatoriu o coală albă, de format A4 (ministerială). În cazul corespondenței private, alegerea hârtiei (format, culoare etc.) este dependentă de partener și context.

Aplicații

A.

Cluj, 8 decembrie 1952

Dragă Radule,

*De-abia am parcurs epistola ta – și vestea că veți veni de revelion m-a făcut atât de bucuros, încât îți răspund imediat, deși știu că nu-mi vei citi acest răspuns până la reîntoarcerea de la Brașov. (Dar cum oare nu poți întreprinde o **Hangiță** la Cluj? – mai ales acum, după evenimentul menit să-ți sporească atu-ul.)*

*Sâmbătă a avut loc sărbătorirea lui Agârbiceanu. Toasturile lui Enescu, subsemnatul, Sârbu, Todoran și Balotă (al meu: **Schiță la istoria romanului românesc**) – și apoi răspunsul bătrânului admirabil de vitalitate. Și ca în **Concertul bengescian**, toată lumea, plus Blaga etc.... până la Regman, – azi, la înmormântarea bietului Dumitru Popovici, surpat brusc. M-am înțeles extraordinar de bine cu el și ne-ar fi fost – academic – de mare folos. Recent de tot, mi-a adus de la București **Fabulele** lui Krîlov – Arghezi, ca o curiozitate (mi s-a părut foarte interesant la bătrânul Agârbiceanu mărturisirea că-i place Arghezi!).*

M-am ocupat de istoria românilor, paralel cu reluarea studiului filozofiei lui Aristotel.

Din ce în ce mai mult, Blaga crede că eu sunt Eckermann –și-mi spune tot felul de lucruri!...

I.N.

P.S.

Revelionul va fi intim și simplu. Costă 50 de lei de persoană. Dacă poți, trimite urgent banii.

(I. Negoîtescu, Radu Stanca, *Un roman epistolar*)

B.

Sîmbătă dejunez la C-nul Iancu -Dresda ... Oi, mamă!

Car.

(I.L. Caragiale, *Corespondență*)

C.

Fetițule dragă,

Nu te supăra dacă nu-ți scriu numaidecât după ce-ți primesc scrisorile, dar în adevăr înot în stele. Acuma m-a[u] apucat frigurile versului și vei vedea în curând ceea ce scriu. Îndată ce mă voi muta de aici, îți trimit bani de drum; pân-atunci „Legenda” la care lucrez va fi gata și fiindcă luceafărul răsare în această legendă, tu nu vei fi geloasă pe el, fetițul meu gingaș și mititel, și nu te-i supăra că nu-ți scriu imediat, nici că nu-ți scriu mult. Cred că e un gen cu totul nou acela pe care-l cultiv acum. E de-o liniște perfectă, Veronică, e senin ca amorul meu împăcat, senin ca zilele de aur ce mi le-ai dăruit. Căci tu ești regina stelelor din cerul meu și regina gândurilor mele – graziosa – grazziosissima donna – pe care o sărut de mii de ori în somn și trează și mă plec ei ca robul din „O mie și una de nopți”.

10 aprilie 1882

Emin

(Mihai Eminescu – Veronica Micle, *Dulcea mea doamnă/ Eminul meu iubit, corespondență inedită*)

D.

Nu-mi răspunzi la SMS [rostit es em es] / Eu îți scriu atât de des.

(versuri dintr-un șlagăr la modă al acestor ani)

E.

Stimate D-le doktor,

Vă trimit tutulor o salutare de la mare.

Mă-ntorc îndată acasă, unde vă aștept.

Cu frățească dragoste,

Car.

(I.L. Caragiale, *Corespondență*)

F.

Dragă Relu,

*Am aici și poemele lui Blaga și antologia lui de poezii populare. [...] Zilele trecute am recitat **Luceafărul**. Nu are pereche în toată literatura franceză (destul de săracă, de altminteri). Micile poeme pe care mi le-ai trimis sunt foarte frumoase. Ce limbă avem! Nu cunosc alta mai poetică. Din păcate, e intraductibilă. Tradus, Eminescu devine aproape caraghios, oricum, teribil de minor și învechit. Literatura noastră este și va rămâne complet necunoscută în străinătate, fiindcă nu avem prozatori mari.*

Ți-am trimis acum două săptămâni niște cărți.

Cu drag, Luț

(Emil Cioran, *Scrisori către cei de-acasă*)

G.

Berlin, 14.06.1912

Programul fiind numai pentru inițiați, aștept restaurant după concert salut,

Caragiale

(I.L. Caragiale, *Corespondență*)

1. Citește cu atenție cele șase texte reproduse mai sus (A. - G.) și completează a doua coloană cu litera care corespunde tipului de corespondență indicat în prima coloană.

Telegramă	
E-mail	
SMS	
Bilet	
Carte poștală	
Scrisoare	

2. Imaginează-ți următoarea situație: Te numești Emil/ Emilia Popescu și o agenție de publicitate ți-a oferit posibilitatea de a face reclamă pentru produse cosmetice, în vacanța de vară. Ai hotărât să accepți, punând totuși niște condiții pe care le-ai formulat într-o scrisoare. Redactează o scrisoare adecvată.

Atenție! Răspunsul trebuie:

- să cuprindă condițiile precise de acceptare a ofertei;
- să fie ferm, clar, redactat într-un stil neutru și concis;
- să fie datat și semnat.

3. Imaginează-ți următoarea situație: Te numești Emil/ Emilia Popescu. În vacanța de vară ai lucrat câteva săptămâni ca translator la o agenție de turism, dar ai întrerupt colaborarea pentru că a început școala. O cunoștință a ta, Andrei Anastasiu care tocmai a absolvit liceul, dorește să se angajeze pe locul rămas vacant și are nevoie de o recomandare din partea ta. Va trebui să redactezi o scrisoare de recomandare care să conțină următoarele informații:

- de când cunoști persoana recomandată;
- care sunt calitățile care o îndreptătesc să ocupe slujba solicitată;
- care sunt motivele pentru care faci recomandarea.

Atenție! Scrisoarea trebuie astfel concepută, încât să aibă calitățile necesare atingerii scopului:

- introducerea va menționa scopul scrisorii, numele solicitantului și calitatea celui care face recomandarea;
- conținutul trebuie să ofere cât mai multe informații convingătoare și relevante despre solicitant;
- concluzia trebuie să fie fermă;
- stilul trebuie să fie sobru.

4. Imaginează-ți următoarea situație: Te numești Emil/ Emilia Popescu, te afli într-o excursie în străinătate și, deși regreti, nu poți participa la sărbătorirea zilei de naștere a bunicului tău, care împlinește 75 de ani. Redactează o scrisoare de felicitare prin care să-ți arăți părerea de rău că nu ești de față la acest eveniment și să transmiți urările de bine pentru sărbătorit.

Atenție! Scrisoarea trebuie să cuprindă:

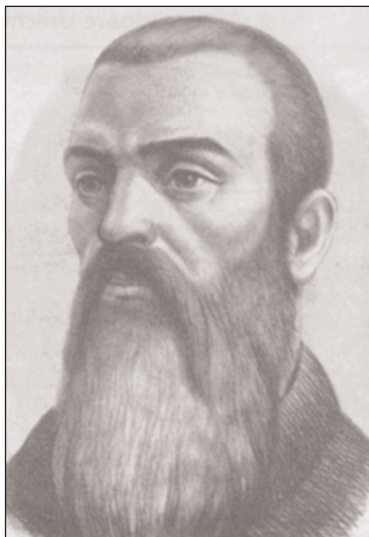
- formulele introductive și de încheiere scrise într-un registru stilistic adecvat relației cu destinatarul;
- felicitarea propriu-zisă;
- data, locul, semnătura.

Texte auxiliare

O SAMĂ DE CUVINTE

(fragmente)

de Ion Neculce

Ioan Neculce (c. 1672 – 1745), cronicar moldovean. Hatman în timpul scurtei domnii a lui Dimitrie Cantemir, se refugiază alături de acesta în Rusia, apoi în Polonia. Revine în țară după nouă ani. Opera sa capitală, **Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat**, precedată de 42 de legende istorice cunoscute sub numele de **O samă de cuvinte**, începe să o scrie după 1733.

Legenda III

Ștefan-vodă cel Bun, când s-au apucat să facă mănăstirea Putna, au tras cu arcul Ștefan-vodă dintr-un vârșu de munte ce iaste lângă mănăstire. Și unde au agiunsu săgiata, acolo au făcut prestolul, în oltariu. Și iaste mult locu de unde au tras până la mănăstire. Pus-au și pre trii boernași de au tras, pre vâtavul de copii din casă și pre doi copii de casă. Decii unde au căzut săgiata vâtavului de copii au făcut poarta, iar unde au căzut săgiata unui copil din casă au făcut clopotnița. Iar un copil din casă zicu să fie întrecut pe Ștefan-vodă și să-i fie căzut săgiata într-un delușel ce se chiamă Sion, ce iaste lângă mănăstire. Și iaste sămnu un stâlp de piatră. Și zic să-i fie tăiat capul acolo. Dar întru adevăr nu se știe, numai oamenii așa povestescu.

Legenda IV

Ștefan-vodă cel Bun, când s-au bătut cu Hroît ungurul, precum zicu unii la Cașen, iar letopisețul scrie că s-au bătut la Scheia pe Siretiu, au fost căzut calul cu Ștefan-vodă în războiu. Iară un Purice aprodul i-au dat calul lui. Și nu putea în grabă încăleca Ștefan-vodă, fiind om micu. Și au zis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face o moviliță, și vino de te sui pe mine și încăleacă”. Și s-au suiat pe dânsul Ștefan-vodă și au încălecat pre cal. Și atuncea au zis Ștefan-vodă: „Sărace Purece, de oi scăpa eu și tu, atuncea ți-i schimbă numeli din Purece, Movilă”. Și au dat Dumnezeu și au scăpat amândoi. Și l-au și făcut boiar, armaș mare, pre Purece. Și dintru acel Pureci aprodul s-au tras niamul Movileștilor, de au agiunsu de au fost și domni dintru acel niam. Dar și aprozii atuncea nu era din oameni proști, cum sînt acum, ce era tot ficiori de boiari. Și portul lor: era îmbrăcați cu șarvanale, cu cabanițe. Așea trebuia și acum să să afle slugi, să slujască stăpânului, și stăpânul să miluiască pre sluga așea.

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI

de Grigore Ureche

Într-acesta an venit-au Hroît cu oaste de la unguri asupra lui Ștefan vodă, căruia i-au ieșitu Ștefan vodă înainte cu oaste pre Siretiu la Șchei și dându războiu vitejește despre amândouă părțile, într-o luni, martie 6 zile, pierdu Hroît războiul și oastea, mai apoi și capul, însă cu mare primejdie lui Ștefan vodă, că s-au pomenit cu calul jos, puțin de n-au încăput în mâinile vrăjmașului său. Mai apoi Hroît fiindu prins viu de Ștefan vodă, i-au tăiat capul.

Puncte de reper

Cele trei texte scot în evidență câteva trăsături ale personalității lui Ștefan cel Mare.

Legenda III aduce în prim-plan firea violent-orgolioasă a voievodului, supărat că a fost întrecut la tragerea cu arcul de unul dintre supuși și confirmând astfel afirmația din portretul lui Ureche (*mânios și degrabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospete omorâia fără județu*) forma verbală *zic* (*să-i fie tăiat capul acolo*) transferând totuși responsabilitatea pentru veridicitatea informației asupra sursei populare de la care cronicarul a preluat-o.

Legenda V și fragmentul din **Letopiseșul Țării Moldovei** relatează același eveniment. Pe Grigore Ureche îl interesează însă doar întâmplarea ca atare, singurul detaliu care iese din „ramă” fiind căderea de pe cal a domnului, peste care trece totuși repede, câtă vreme lupta se va fi terminat cu bine. La Ion Neculce în schimb, evenimentul central este tocmai pierderea calului, întâmplare agravată de statura mărunță a voievodului, care nu-i permite să încalce ușor în iureșul luptei. Pentru povestitor amănuntul devine esențial, deoarece îi permite să construiască un portret „în mișcare”, în care fiecare gest și fiecare cuvânt al celor două personaje contribuie la conturarea caracterelor. Nu mai este doar o efigie, ci imaginea vie a unui om energetic și nestăpânit, capabil să ia hotărâri rapide în situații-limită, gata să răsplătească pe măsură curajul. Se poate observa în acest caz cum povestitorul prelucrează *realitatea* transformând-o în *ficțiune* și conferindu-i astfel atributele operei de artă.

Dicționar

prestol, s.n. – masă din mijlocul altarului unei biserici, pe care se țin obiectele necesare ofierii liturghiei

oltariu, s.n. – altar

vătaș, s.m. – conducător al unui anumit grup de curteni, de slujbași sau de oșteni ai domniei

copil de casă – tânăr slujitor domnesc

aprod, s.m. – slujbaş mărunț de curte, însărcinat cu transmiterea unor porunci

armaș, s.m. – dregător însărcinat cu aplicarea pedepselor, inclusiv a celor capitale

(*om*) *prost*, adj. – (*om*) de rând, fără rang

șarvănă, s.f. – haină de paradă purtată de slujbașii domnești

cabaniță, s.f. – mantie de ceremonie a domnilor români îmblănită cu samur și cusută cu fireturi

Explorarea textului

1. Remarcă modul abrupt în care încep și se termină textele. Cei doi cronicari ignoră tehnicile de captare a atenției cititorului, deși, intuitiv, folosesc câteva dintre procedeele specifice ale povestirii. Identifică asemenea procedee.
2. Fii atent la schimbarea formulei de referire, *Ștefan-vodă* – la Grigore Ureche, *Ștefan-vodă cel Bun* – la Ion Neculce, semn al felului în care se modifică, în timp, viziunea asupra domnului.
3. Grigore Ureche îl descrie pe Ștefan ca fiind *om nu mare de stat*; Neculce îl numește *om micu*. Fără îndoială că felul diferit de a-i descrie statura nu este întâmplător; încearcă să găsești o explicație pentru această diferență.
4. *...ți-i schimba numeli din Purece, Movilă* nu reprezintă doar o problemă de onomastică; schimbarea numelui implică totodată o schimbare a statutului social, în cazul de față o înălțare spectaculoasă în rang.
5. Ce trăsături ale lui Ștefan, evidențiate de Ureche în portretul-rezumat, se regăsesc în legenda lui Neculce despre aprodul Purece?
6. Dar în relatarea lui Ureche despre aceeași bătălie?

Evaluare curentă. Aplicații

1. Rezumă legenda despre aprodul Purece, în maximum trei rânduri.
2. Scrie o caracterizare a lui Ștefan, de douăzeci – treizeci de rânduri, valorificând doar informațiile oferite de textul reprodus mai sus.
3. Compară informațiile cronicarilor despre Ștefan cel Mare cu ceea ce ai aflat din manualul tău de istorie.

Înainte de text

Stephen W. Hawking (n. 1942) este titularul catedrei de matematică de la Universitatea Cambridge, din Marea Britanie, considerat de mulți unul dintre cei mai străluciți fizicieni teoreticieni de la Einstein încoace. *Deși își petrece viața într-un scaun pe roți, mintea lui scilipitoare pare să cutureiere prin imensitatea spațiului și a timpului pentru a descoperi secretele universului. (Time)* Cartea care l-a făcut celebru pentru marele public, tradusă și în românește, este **Scurtă istorie a timpului – De la Big Bang la găurile negre**.

Art. 2. – (1) Încadrarea într-o categorie de persoane cu handicap care necesită protecție specială în raport cu gradul de handicap se atestă, atât pentru adulți, cât și pentru copii, potrivit criteriilor de diagnostic anatomo-clinic, diagnostic funcțional și de evaluare a capacității de muncă și de autoservire. Gradul de handicap – ușor, mediu, accentuat și grav – se va testa prin certificat emis de către comisiile de expertiză medicală a persoanelor cu handicap. (2) În sensul prezentei ordonanțe de urgență, prin copil se înțelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și care nu are capacitatea deplină de exercițiu. (3) O dată cu eliberarea certificatelor de încadrare în grade de handicap, comisiile de expertiză medicală a persoanelor cu handicap pentru adulți, respectiv comisiile pentru readaptarea și integrare socială, care să prevadă acțiunile medicale, educative, profesionale și sociale necesare pentru recuperarea, readaptarea, instruirea și integrarea sau reintegrarea socială a persoanei cu handicap. (4) Pentru elaborarea programului individual de recuperare, readaptare și integrare socială comisiile de expertiză medicală a persoanelor cu handicap pentru adulți, respectiv comisiile pentru protecția copilului, în cazul copiilor cu handicap, se vor consulta în mod obligatoriu cu persoana cu handicap și, după caz, cu reprezentanții legali ai acesteia, precum și cu specialiști din diferite domenii, în funcție de specificul fiecărui caz.

(Legea nr. 519 din 12 iulie 2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 102/1999 privind protecția specială și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap)

DISCURS ROSTIT LA ASOCIAȚIA BRITANICĂ DE BOLI NEURO-MOTORII DIN BIRMINGHAM, ÎN OCTOMBRIE 1987 de Stephen W. Hawking

Bolnav de scleroză laterală amiotrofică

Sunt deseori întrebat ce simt eu în legătură cu faptul că am SLA? Răspunsul meu este că nu simt prea multe. Încerc să duc o viață pe cât posibil normală și să nu mă gândesc la situația mea sau să tânjesc după lucrurile pe care boala mă împiedică să le fac și care nu sunt chiar așa de multe.

Am avut un șoc foarte puternic când am descoperit că sufăr de maladia neuro-motorie. În copilărie, n-am fost niciodată prea bine

coordonat fizic. Nu eram bun la jocurile cu mingea și poate că din această cauză nu mă preocupam de sport sau de activitățile fizice. Dar lucrurile păreau că se schimbă atunci când am sosit la Oxford. Am început să vâslesc și să fac pe cârmaciul. Nu eram destul de bun pentru nivelul Regatei, dar l-am atins pe acela al întrecerii dintre colegii.

În cel de-al treilea an la Oxford, am observat totuși că devin oarecum mai neîndemânatic și am căzut o dată sau de două ori fără un motiv aparent. Dar numai în anul următor, când am ajuns la Cambridge, mama a observat faptul și m-am dus la doctorul de familie. El m-a trimis la un specialist și, la scurt timp după împlinirea vârstei de douăzeci și unu de ani, am fost internat în spital pentru diagnostic. Am rămas acolo două săptămâni, timp în care am făcut multe analize. Mi-au luat o probă de mușchi din braț, mi-au introdus niște electrozi, mi-au injectat un lichid opac la radiații în măduva spinării și l-au observat cu raze X cum se deplasează în sus și în jos când basculau patul. După toate acestea, ei nu mi-au spus ce am, ci doar că nu e vorba de scleroză multiplă și că sunt un caz atipic. Am dedus că se așteptau să-mi meargă tot mai rău și că nu era nimic de făcut, cu excepția tratamentului cu vitamine. Mi-am dat seama că nu se așteptau ca vitaminele să aibă mare efect. Nu eram dispus să cer și alte detalii, deoarece acestea îmi erau sigur nefavorabile.

A fost un șoc să înțeleg că am o boală incurabilă care mă putea ucide în câțiva ani. Cum de mi s-a putut întâmpla așa ceva tocmai mie? De ce trebuia să fiu secerat astfel? Totuși, în timp ce eram în spital, am văzut un băiat pe care îl cunoșteam vag, murind de leucemie în patul opus mie. Nu a fost un spectacol plăcut. Era evident că se aflau aici și oameni în situații mai grave decât mine. Cel puțin eu nu mă simțeam bolnav. Ori de câte ori mă simt înclinat către autocompătimire, îmi amintesc de băiatul acela.

Neștiind ce se va întâmpla cu mine, sau cât de repede va progresa boala, nu știam ce să fac. Doctorii mi-au spus să mă întorc la Cambridge și să-mi continui cercetările de abia începute în domeniul relativității generale și cosmologiei. Dar eu nu progresasem prea mult, deoarece nu aveam destulă pregătire matematică și, oricum, s-ar fi putut să nu trăiesc destul până la obținerea doctoratului. Mă simțeam ca un personaj tragic. M-am apucat să ascult muzică de Wagner, dar reportajele de prin reviste după care m-aș fi apucat să beau vârtos sunt exagerate. Necazul este că, odată ce într-o revistă se spune ceva, atunci și alte articole copiază știrea, deoarece astfel povestea e mai rotundă, iar tot ce a apărut tipărit de mai multe ori trebuie să fie adevărat.

Visurile mele erau puternic perturbate. Înainte de diagnosticarea bolii, eram foarte plictisit de viață. Nimic nu părea să merite vreun efort. Dar, curând după ieșirea din spital, am visat că urmează să fiu executat. Am înțeles dintr-o dată că există o mulțime de lucruri care merită să fie făcute și pe care le-aș putea face dacă aș fi fost păsuit. Într-un alt vis pe care l-am avut de câteva ori, se făcea că îmi sacrific viața ca să-i salvez pe alții. La urma urmei, dacă tot aveam să mor, barem să fi făcut un bine.

Dar n-am murit. De fapt, deși viitorul era sumbru, am descoperit cu surpriză că în acel moment mă bucuram de viață mai mult decât înainte. Am început să fac progrese în cercetare, m-am logodit și m-am

mecanica cuantică – teorie dezvoltată pe baza principiului cuantic al lui Planck și principiului de incertitudine al lui Heisenberg.

gaură neagră – o regiune a spațiului-timp de unde nimic, nici chiar lumina nu poate ieși, deoarece gravitația este prea puternică.

căsătorit și am obținut o bursă de cercetare la Colegiul Caius de la Cambridge.

Bursa de la Caius mi-a rezolvat imediat problema locului de muncă. Am avut noroc să-mi aleg fizica teoretică drept domeniu, deoarece era unul din cele câteva în care condiția mea nu constituia un handicap serios. Am fost totodată norocos că reputația mea științifică era în creștere, pe măsură ce condiția mea fizică se înrăutățea. Aceasta însemna că oamenii erau pregătiți să-mi ofere o serie de posturi în care aveam de îndeplinit numai o activitate de cercetare, fără să țin lecții.

Am avut noroc și cu locuința. Când ne-am căsătorit, Jane era încă studentă la Colegiul Westfield de la Londra, astfel că trebuia să meargă acolo în timpul săptămânii. Aceasta însemna că trebuia găsită o locuință în care să mă pot descurca singur, așezată central, deoarece nu puteam merge mult. Am cerut sprijin la colegiu, dar economistul mi-a spus că ajutorul în problema caselor nu figura printre obligațiile instituției. Ne-am înscris deci pe lista de închirieri pentru un grup de apartamente care se construiau în piață. (Dupa mai mulți ani, am descoperit că apartamentele erau proprietatea colegiului, dar nu mi s-a spus acest lucru.) La întoarcerea la Cambridge, după vara petrecută în America, am descoperit că apartamentul nu era gata. Ca o mare favoare, economistul ne-a oferit o cameră în căminul pentru absolvenții primului ciclu. El ne-a spus: „În mod normal, noi cerem doisprezece șilingi și șase pence pe noapte pentru această cameră. Totuși, deoarece veți fi doi, vă vom taxa cu douăzeci și cinci de șilingi.”

Am rămas acolo numai trei nopți. Am găsit apoi o căsuță la circa o sută de pași de facultate. Ea aparținea unui alt colegiu, care o închiriasse unuia dintre membri săi. Acesta se mutase recent într-o casă din suburbie și ne-a subînchiriat-o pentru cele trei luni rămase pe contractul lui. În aceste trei luni, am găsit o altă casă neocupată, pe aceeași stradă. Un vecin a chemat-o pe proprietăreașă din Dorset și i-a spus că este un scandal să rămână casa liberă, când niște oameni tineri caută locuință, așa că ne-a închiriat-o. După ce am locuit acolo câțiva ani, am vrut s-o cumpărăm, așa că am apelat la colegiu pentru o garanție. Colegiul a făcut o expertiză și a decis că nu merită să riște. Așa că, la sfârșit, am obținut o garanție de la o societate de construcții, iar părinții mei ne-au dat bani să facem aranjamentul.

Am mai locuit acolo patru ani, până când mi-a fost prea greu cu scările. Între timp, la colegiu eram apreciat mai mult și venise un alt econom. Mi-a oferit deci un apartament la parter, într-o casă a colegiului. Îmi convenea casa, deoarece avea camere mari și uși largi. Era și destul de centrală ca să pot ajunge la facultate sau la colegiu cu căruciorul meu electric. Era bine și pentru cei trei copii ai noștri, deoarece casa era înconjurată de o grădină îngrijită de grădinarii colegiului.

Până în anul 1974 eram capabil să mă hrănesc singur, să mă culc și să mă scol din pat. Jane reușea să mă ajute și să crească primii doi copii fără ajutor din afară. Apoi lucrurile au început să devină mai dificile, astfel că am primit la noi în casă unul sau doi studenți de-ai mei. În schimbul cazării și mesei gratuite, ca și al atenției mele, ei mă ajutau să mă culc și să mă ridic din pat. În 1980 am apelat la un sistem de îngrijire publice și private, care veneau acasă pentru o oră sau două dimineața și seara. Lucrurile au rămas așa până în

Puncte de reper

„O prejudecată răspândită ne face să-i căutăm pe eroi doar printre reprezentanții profesiunilor romantice sau „dure”: exploratori, piloți de încercare, astronauti, oameni ai armelor etc. Tot atât de eroice, deși cu alte mijloace, pot fi însă și profesiuni ca aceea de fizician, medic sau filolog. Este relevant să evocăm aici cazul lui Pierre și Marie Curie, fizicieni de la începutul secolului douăzeci, care, conștienți de riscul la care se supuneau, au prelucrat tone de materiale radioactive pentru extragerea poloniului sau radiului. Fizicianul român Horia Hulubei avea oasele mâinilor decalcificate de razele X cu care efectua experimente, medicul Albert Schweitzer îi îngrijea pe leproșii din Africa încă înainte de descoperirea remediilor care acum stopează boala, iar Perpessicius, cu vederea tot mai slabă, cerceta cu lupa manuscrisele lui Eminescu, cu riscul orbirii complete. Eroismul lui Hawking este de aceeași natură: el trebuie să-și învingă zilnic propria infirmitate și să ducă o luptă contra cronometru cu o boală necruțătoare, împotriva căreia fiecare zi în plus este smulsă cu încordarea tuturor forțelor morale și fizice.” (Gheorghe Stratan)

1985, când m-am îmbolnăvit de pneumonie. A trebuit să suport o operație de traheotomie, iar de atunci încoace am avut nevoie de îngrijire medicală douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, ceea ce a fost posibil cu ajutorul mai multor fundații.

Înainte de operație, vocea mea devenise din ce în ce mai confuză, astfel că numai cei care mă cunoșteau bine mă puteau înțelege. Dar puteam cel puțin să comunic. Scriam lucrări științifice dictând secretarei și țineam seminarii printr-un interpret care îmi repeta cuvintele mai clar. Traheotomia mi-a anihilat complet vocea. Un timp, singura mea posibilitate de comunicare a rămas scrierea cuvintelor literă cu literă prin ridicarea sprâncenelor atunci când cineva îmi indica litera corectă pe un carton cu alfabetul. Este foarte dificil să conversezi astfel, dar mi s-a mai și scris o lucrare științifică. Totuși, un expert în computere din California, Walt Woltosz, mi-a auzit pasul. El mi-a trimis un program de calculator numit Equalizer. Programul îmi permitea să selectez cuvinte dintr-o serie de meniuri care apăreau pe ecran, prin apăsarea pe un contact ținut în mână. Programul putea fi controlat prin mișcări ale capului sau ochilor. După ce compuneam ce doresc să spun, puteam trimite mesajul sintetizatorului de vorbire.

La început, am rulat programul numai pe un computer de birou. Apoi, David Manson de la Adaptive Communications din Cambridge a adaptat la căruciorul meu un mic computer personal și un sintetizator de vorbire. Acest sistem îmi permite să comunic mult mai bine decât înainte. Pot forma cincisprezece cuvinte pe minut. Pot rosti ce am scris sau salva pe disc. Pot apoi să tipăresc textul sau să-l rostesc frază cu frază. Folosind acest sistem, am scris două cărți și un număr de lucrări științifice. Am ținut de asemenea câteva comunicări științifice și conferințe de popularizare. Acestea au fost bine primite. Cred că succesul este în mare parte datorat calității sintetizatorului fabricat de compania Speech Plus. Vocea este ceva foarte important. Dacă ai o voce nedeșlășită, oamenii te tratează ca pe un deficient mintal. Acest sintetizator este de departe cel mai bun din câte cunosc, deoarece are mai multe intonații și nu vorbește ca în desenele animate. Singurul necaz e că îmi dă un accent american. Totuși, acum mă identific cu vocea lui. Nu aș schimba-o nici chiar dacă mi s-ar oferi o voce care ar suna britanic. M-aș simți ca și când aș fi devenit o altă persoană.

Am suferit de maladia neuro-motorie practic toată viața mea de adult. Totuși, acest fapt nu m-a împiedicat să am o familie atragătoare și să repurtez succes în profesie. Am reușit mulțumită ajutorului primit de la soție și copii și de la un mare număr de alte persoane și organizații. Am fost norocos că boala mea a progresat mult mai încet decât este cazul de obicei, ceea ce arată că nu trebuie niciodată să ne pierdem speranța.

Dicționar

SLA – scleroză laterală amiotrofică

econom, s.m. – persoană însărcinată cu administrarea unei instituții

traheotomie, s.f. – intervenție chirurgicală care constă în deschiderea peretelui anterior al traheii și introducerea unei canule traheale, cu scopul de a restabili respirația unui bolnav care prezintă simptome grave de sufocație

Explorarea textului

Sunt deseori întrebat...

1. Care anume dintre părțile discursului de tip clasic, prezentate mai jos, le regăsești aici?
2. Remarcă modul abrupt în care începe discursul lui Hawking. În ciuda acestui fapt, tema discursului său este evidentă. Enunț-o.
3. Punctează etapele formării științifice a lui Stephen Hawking.
4. Descrie viața de familie a lui Stephen Hawking, așa cum rezultă din discursul său.

Pot forma cincisprezece cuvinte pe minut.

1. Hawking este, în mod cert, nu doar o minte strălucită, ci și un om înzestrat cu o mare voință. Argumentează această aserțiune.
2. Remarcă faptul că, deși Stephen W. Hawking este unul dintre cei mai mari fizicieni ai ultimului secol, cu o contribuție remarcabilă în studiul originii universului și mai cu seamă în mecanica cuantică a găurilor negre, el își minimizează contribuția, spunând doar, am scris două cărți și un număr de lucrări științifice.
3. Spre final, discursul capătă o notă ușor glumeață, ușor detașată. Este evident că și în acest mod oratorul dorește să sugereze faptul că, în fond, el nu vrea să fie plasat într-o categorie aparte, iar handicapul (grav) nu este în nici un caz singurul detaliu asupra căruia a intenționat să atragă atenția. Identifică acest segment și explică în ce constă gluma.
4. Delimitează, în text, pasajul care conține concluzia discursului (perorația) și comentează-o.

Am suferit..., am reușit..., am fost norocos...

1. Ce crezi că a urmărit vorbitorul prin discursul său? Alege dintre următoarele variante:
  - să atragă atenția asupra bolii sale
  - să obțină simpatia
  - să câștige bunăvoința
  - să capteze interesul
  - să încurajeze pe cei asemenea lui
  - să demonstreze că handicapul fizic nu poate împiedica omul să se manifeste ca atare
  - să determine solidarizarea majorității cu minoritatea
  - să încurajeze cercetarea medicală să găsească un remediu pentru boala sa. Poți propune și alte variante.
2. Argumentează-ți opțiunea/ opțiunile sub forma unui discurs de circa cinci minute, ținut în fața colegilor de clasă.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Exprimă-ți opinia, sub forma unui eseu liber de maximum două pagini, despre conținutul discursului pe care Stephen W. Hawking l-a ținut la Asociația Britanică de boli neuro-motorii din Birmingham.
2. Scrie un eseu liber de tip argumentativ, de o pagină, având ca temă întrebarea: *Dacă aș putea călători în timp și spațiu, ce personalitate aș dori să întâlnesc.*

PERSONALITĂȚI, EXEMPLE, MODELE

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Simion Florea Marian, *Legende istorice din Bucovina*
Volumul cuprinde, în cea mai mare parte, legende și tradiții referitoare la persoane și evenimente istorice: dacii, întemeierea Sucevei, Dragoș-Vodă, Ștefan cel Mare, Vasile Lupu etc., fiind util pentru a descoperi viziunea populară asupra trecutului.
- Ion Neculce, *O samă de cuvinte* (1845)
Este vorba de patruzeci și două de legende, cea mai mare parte despre voievozi moldoveni mai mult sau mai puțin cunoscuți, precum Ștefan cel Mare, Alexandru Lăpușneanu, Despot-Vodă, Ieremia Movilă, Gheorghe Ștefan etc. Cartea merită citită mai cu seamă pentru arta povestirii.
- Dimitrie Bolintineanu, *Legende sau basme naționale în versuri* (1858)
Volumul conține texte de factură epică în care, folosind cu precădere informații din cronici și folosind o schemă oarecum stereotipă, sunt elogiata onoarea, curajul și patriotismul unor personalități ale trecutului. Este o lectură utilă pentru a descoperi viziunea scriitorilor sec. al XIX-lea asupra personalităților istorice.
- Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească* (1997)
Este prima analiză modernă, completă și sistematică a mitologiei istorice românești. Chestiunea se bucură în ultimii ani de mare atenție, dar dificultatea de a trata întregul fenomen, încă de la primele „tradiții inventate”, a făcut ca sinteza să întârzie.
- ***, *Discursul oratoric românesc de la începuturi și până la instaurarea regimului comunist* (2003)
Volumul cuprinde discursuri diverse, politice (interpelare, proclamație, discurs diplomatic), academice (de recepție, raport academic, memoriu), juridice (pledoarie), religioase (funebru, predică, de nuntă, de botez) etc. O lectură, chiar și selectivă, oferă modele, practic pentru toate tipurile de discurs existente. În plus, veți putea căpăta informații utile despre marii oratori români.